

BİNGÖL İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI

Adem SOLAK
Editör

Doç. Dr. Yusuf GENÇ	Prof. Dr. Hacer TOR
Prof. Dr. Özkan YILDIZ	Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR
Doç. Dr. Erdal YILDIRIM	Öğr. Gör. Tuba YAZICIOĞLU
Doç. Dr. Vahap ÖZPOLAT	Yrd. Doç. Dr. Rahman ÇAKIR
Prof. Dr. Abbas TÜRNÜKLÜ	Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet YAZICI	Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN
Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Seyman ÖNDER

BİNGÖL İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI

HEGEM Vakfı

2016

HEGEM Yayınları : 63

Adem SOLAK Eserleri : 36

Araştırma İnceleme Serisi

BİNGÖL İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI

Editör: Adem SOLAK

ISBN: 978-605-8295-10-0

2016, Ankara

Baskı:

HERMES OFSET

www.hermesofset.com.tr

Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler

0312 384 34 32 Ankara

*Bu bilimsel eser
“Bingöl İli Sosyal Analiz Çalışması”
verileri üzerinden yayına dönüştürülmüş olup,
kitap kapağında adı geçen bilim insanları,
diziliş sırasına bakılmaksızın
'birinci derece sorumlu yazar' statüsündedir.*

*“BİNGÖL İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI”
Araştırma Projesi, Fırat Kalkınma Ajansı tarafından
finanse edilmiş ve 2015 - 2016 yılları sürecinde
Şiddetle Mücadele Vakfı tarafından yürütülmüştür.*

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	IX
GRAFİK LİSTESİ.....	XIII
ÖNSÖZ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN GENEL ÇERÇEVESİ	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Yöntemi	4
2. BÖLÜM: DEMOGRAFİK YAPI	9
2.1. Nüfus Yapısı ve Dinamikleri	9
2.1.1. Yaş ve Cinsiyet.....	10
2.1.2. Medeni Durum	12
2.1.3. Öğrenim Düzeyi	13
2.1.4. Meslek Durumu.....	14
2.1.5. Nüfus Yoğunluğu	15
2.1.6. Kırsal-Kentsel Nüfus ve Nüfusun Artış Hızı.....	16
2.1.7. Doğurganlık Hızı	17
2.1.8. Kentleşme Oranı	19
2.2. Aile ve Hane Halkı Yapısı.....	20
2.2.1. Hane Halkı Büyüklüğü.....	20
2.2.2. Aile Yapısı.....	21
2.2.3. Çocuk Sayısı.....	22
2.3. Göç	24
2.3.1. İl İçi Göç.....	36
2.3.2. Başka İllere Göç.....	38
2.3.3. Başka İllerden Göç.....	39

3. BÖLÜM: SOSYAL YAPI	41
3.1. Eğitim.....	41
3.1.1. Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	42
3.1.2. Okur-yazarlık Durumu	43
3.1.3. Okullaşma Oranları.....	44
3.1.4. Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Derslik Durumu	45
3.1.5. Gençlerin Şiddet Eğilimleri ve Mağduriyetleri	46
3.2. Adalet, Suç ve Güvenlik.....	53
3.2.1. Adli İstatistikler	54
3.2.2. Bingöl İli Suç ve Suçluluk Yapısı	58
3.2.3. Güvenlik.....	69
3.2.4. Koruculuk Sisteminin İlin Sosyal, İktisadi ve Çalışma Hayatı.....	70
Üzerindeki Etkisi	
3.3. Sağlık Göstergeleri	73
3.3.1. Kamu ve Özel Sektör Hastaneleri Yatak ve Kapasiteleri.....	73
3.3.2. Sağlık Hizmetlerindeki İnsan Kaynağı.....	74
3.3.3. Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli.....	75
3.3.4. Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak.....	75
3.3.5. Sağlık Güvencesi Kapsamındaki Nüfus.....	76
3.3.6. İlde/Bölgede Yaygın Hastalıklar ve Risk Durumu	80
3.3.7. Madde Bağımlılığı ve Alkol Kullanımı.....	81
3.4. Sosyal Yardımlar, Sosyal Hizmetler ve Sosyal İçerme.....	93
3.4.1. İlde Dağıtılan Sosyal Yardım Rakamları.....	93
3.4.2. Sosyal Yardım Algısı	99
3.4.3. Sosyal Dışlanma.....	106
3.4.4. Sosyal Hizmetler	108
3.5. Sosyal Örgütlenme ve Sivil Toplum Kuruluşları	11
3.5.1. Dernekler ve Vakıflar: Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu	115
3.5.2. Sendikalar, Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu.....	116
4. BÖLÜM: KÜLTÜREL YAPI	117
4.1. Kültürel Faaliyetler ve Kapasite.....	117
4.1.1. Kültürel Faaliyetler.....	121
4.1.2. Kültürel Kapasite	121

4.2. Gündelik Hayat ve Medya.....	122
4.2.1. Boş Zamanları Değerlendirme Biçimleri	123
4.2.2. Medya Takip Alışkanlıkları.....	125
4.2.3. Yerel ve Ulusal Basın, Takip Durumları ve Abonelikler	126
4.2.4. Kahvehane Kültürü.....	127
4.2.5. Taziye Geleneği.....	130
4.3. Şeyhlerin İlin Dini, Sosyal, Siyasi ve Kültürel Hayatı.....	132
Üzerindeki Etkileri	
4.4. Aşiret Yapılanması ve Aşiretlerin İlin Sosyal, Kültürel,.....	134
Ekonomik ve Siyasi Yapısı Üzerindeki Etkileri	
4.5. Sosyo-Kültürel Açından Bingöl'ün Kuzeyinde Bulunan İlçelerin	136
(Adaklı, Kiğı, Yedisu ve Yayladere) İl Genelinden Ayırışan Özellikleri	
5. BÖLÜM: SİYASAL YAPI.....	141
5.1. Siyasiler Partiler ve Üyelikler	142
5.2. Bingöl'de Siyasi Partilerin Oy Oranları.....	143
5.3. Siyasal Tercihler ve Oy Verme Davranışları	145
5.4. Kimlik ve Aidiyet	150
5.4.1. Etnik Kimliğin Tanımlanma Biçimi	150
5.4.2. Dini ve Siyasi Kimlikler.....	155
5.4.3. Aidiyet ve Değerler	158
5.4.4. Kentte Yaşamaktan Memnuniyet	160
5.5. Konuşulan Dil veya Lehçeler.....	164
5.6. Devlet- Vatandaş İlişkileri.....	166
5.6.1. Genel Olarak Vatandaş- Devlet İlişkileri Algısı	166
5.6.2. Kamu Hizmetleri.....	170
5.6.3. Belediye Hizmetleri.....	172
5.7. Ülkenin en Önemli Sorununu Tanımlama Biçimi	175
5.8. Çözüm Süreci Algısı.....	176
5.9. Alevi Açılımı	182

6. BÖLÜM: EKONOMİK YAPI	187
6.1. Temel Ekonomik Göstergeler: İşgücü ve İstihdam	187
6.1.1. Ailenin Ekonomik Düzeyi.....	187
6.1.2. GSMH'ye Göre Bingöl İli Sektörel Dağılımı.....	191
6.1.3. Sektöre Göre Çalışma Durumları ve Çalışan Sayısı.....	194
6.1.4. İşsizlik Oranları	197
6.1.5. İşgücüne Katılım.....	201
6.1.6. Kadın İstihdamı.....	202
6.1.7. Mevsimlik İşgücü.....	204
6.1.8. İstihdam Hizmetlerinden Yararlanma Durumu	205
6.2. Yoksulluk Durumu	207
6.3. İldeki Girişimcilik, Yatırım ve Teşvikler	210
6.3.1. Girişimcilik Kültürü	210
6.3.2. İlde Yatırım Fırsatları	211
6.3.3. Devlet Yatırımları (Destek ve Teşvikleri), Kamusal.....	214
<i>Hizmetler ve Bunlara Erişim Hususunda Halkının Yaklaşımları</i>	
6.4. Kalkınma.....	221
6.4.1. Kalkınmada İlin En Önemli Sorunlarına İlişkin Yaklaşımlar	221
6.4.2. İstihdam Artırıcı Faaliyetler Hususunda Değerlendirmeler	226
6.4.3. Bingöl Üniversitesinin İlin Kalkınmasındaki Rolü	230
6.4.4. Hidro Elektrik Santrallerine (HES) İlişkin Değerlendirmeler	234
6.4.5. İŞKUR'un Toplum Yararına Çalışma Programlarının İlin.....	239
Ekonomik ve Sosyal İlişkileri Üzerindeki Etkileri	
7. BÖLÜM: GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....	243
Genel Değerlendirme.....	243
Demografik yapı.....	243
Sosyal Yapı	244
Kültürel yapı	248
Siyasal yapı.....	249
Ekonomik Yapı	253
ÖNERİLER	257
KAYNAKLAR.....	275

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	5
Tablo 2: İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köy Nüfusu (2014)	10
Tablo 3: Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus (2014)	11
Tablo 4: TÜİK, Hayat Tabloları (2013)	12
Tablo 5: Bingöl'de Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre..... Nüfus, 2012-2013	13
Tablo 6: İl ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu	15
ve Nüfus Yoğunluğu, (2015)	
Tablo 7: Nüfusun Kır-Kent Dağılımı (2015).....	16
Tablo 8: Türkiye'nin ve Bingöl'ün Yıllara Göre Nüfusu.....	17
Tablo 9: İllere Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık..... Nüfus Artış Hızı, 2014-2015	17
Tablo 10: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Toplam..... Doğurganlık Hızı, 2009-2014	18
Tablo 11: Yaşa Özel Doğurganlık Hızı, 2009-2014, (%)	19
Tablo 12: 2013-2014 Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü En Düşük	21
ve En Yüksek Olan İlk 5 İl	
Tablo 13: Bir Okul Bitirmeyen Kadınların (14-50) Toplam Kadın	41
Nüfusuna Oranı	
Tablo 14: Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 15: Okul İle İlişği Kesilen Öğrencilerin Sayıları	44
Tablo 16: Bingöl İli Okullaşma Oranları.....	44
Tablo 17: Bingöl İli Öğrenci, Derslik ve Öğretmen Sayıları.....	45

Tablo 18: Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Evresi İş Durumu.....	55
Tablo 19: Bingöl ilinde Yıllara Göre Ceza İnfaz Kurumuna..... Giren Hükümlüleri	56
Tablo 20: Toplam Olay Sayılarının 15+ Nüfusa Oranı (CBS 2014).....	57
Tablo 21: İllere Göre Toplam Olay Artışı (CBS 2008-2014).....	58
Tablo 22: Bingöl İlinde 2014 Yılında Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçlar	59
Tablo 23: Bingöl İlinde 2009 Yılında Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçlar	60
Tablo 24: Faily Meçhul Olay Toplam Sayısı (CBS 2014).....	60
Tablo 25: Güvenlik Güçlerine Gelen ve Getirilen Çocukların..... Geliş Sebepleri (2014)	62
Tablo 26: Çocuk Mükerrer Suç Oranı (2010).....	63
Tablo 27: Bingöl İlinde 2014 Yılında Uyuşturucu Madde..... Ticareti ve Kullanımı	63
Tablo 28: Uyuşturucu Suçu Sahşa Karşı Suç Oranı (2013).....	64
Tablo 29: 2009-2015 Jandarma Bölgesinde İşlenen Suç İstatistikleri	67
Tablo 30: Bingöl İlinde 2014 Yılında Devlete ve Millete Karşı İşlenen Suçlar	68
Tablo 31: Bingöl İlinde 2014 Yılında Toplumsal Olay Suçları.....	68
Tablo 32: 2014 Yılı Hastane ve Yatak Sayıları.....	74
Tablo 33: Sağlık Personeli Sayısı.....	74
Tablo 34: Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak 1999-2014.....	75
Tablo 35: Bingöl İli Sosyal Güvenlik Kapsamı.....	77
Tablo 36: Bingöl'de SYDV Tarafından Yapılan Genel Sağlık..... Sigortalısı Sayısı (2015)	78
Tablo 37: Bingöl'ün İlçelerine Göre SYDV Bazlı Yardım Durumu	94
(Ocak - Aralık 2012 ve 2015)	

Tablo 38: Alınan Yardımlar	95
Tablo 39: İllere Göre Vakıf Bazlı Yardım Durumu (Ocak - Aralık 2012)	96
Tablo 40: 2015 Yılı Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü..... Sosyal Yardımları	96
Tablo 41: Sosyal Koruma Harcamaları, 2013-2014.....	97
Tablo 42: Türkiye'nin Ayni ve Nakdi Sosyal Koruma Yardımlarının	98
Risk/İhtiyaç Gruplarına Göre Dağılımı, 2000-2014	
Tablo 43: ASP İl Müdürlüğüne Bağlı Kuruluşlar	109
Tablo 44: ASP İl Müdürlüğüne Verilen Hizmetler.....	110
Tablo 45: Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Gündüzlü Hizmetleri.....	112
Tablo 46: Halk Kütüphanesi, Kitap ve Yararlanma Sayısı, 2008-2012	119
Tablo 47: Sinema Salonu, Koltuk, Gösteri ve Seyirci Sayısı, 2008-2012	120
Tablo 48: Tiyatro Salonu, Koltuk, Gösteri ve Seyirci Sayısı,.....	121
2007/208-2011/212	
Tablo 49: 1983 – 2015 Genel Seçimlerde Partilerin Oy Oranları – Bingöl	144
Tablo 50: Yaşa Göre Bingöl'de Yaşamaktan Memnuniyet Durumu	161
Tablo 51: 2013 Yılı Bingöl Dış Ticaret Rakamları	191
Tablo 52: İhracat Yapan Firmalar, Ürünleri ve İhracat Yaptıkları Ülkeler	191
Tablo 53: BİNTSO Firmalarının Ciro Göstergeleri	192
Tablo 54: Bingöl'de 2014 Yılında Faaliyet Gösteren Firmaların.....	193
Sektöre Göre Sayıları	
Tablo 55: 2013 Yılı Sektörel İstihdam Sayıları.....	194
Tablo 56: Tarım ve Tarım Dışı Ayrımında İstihdam Edilenlerin Durumu	195
Tablo 57: Yıllara Göre Sosyal Güvenlik Kurumuna Bağlı Kişi Sayısı	196

Tablo 58: Bingöl’de Sosyal Güvenlik Kapsamında Olanlar.....	196
Tablo 59: İşsizlik Sorunu Yaşama Durumu.....	197
Tablo 60: İşsizlik Sigortasından Yararlananların İktisadi Faaliyet Kolları ..... ve Eğitim Durumları	198
Tablo 61: İş-Kur’a Kayıtlı İşsizlerin Yaş ve Cinsiyet Durumu	199
Tablo 62: İş-Kur’a Kayıtlı İşsizlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	200
Tablo 63: İş-Kur’a Kayıtlı İşsizlerin Ana Meslek Gruplarına Göre Dağılımı	200
Tablo 64: Kamu ve Özel Sektörden Alınan Açık İşler ve İşe Yerleştirme.....	203
Tablo 65: Bingöl’de 2014 Yılında İş-Kur Tarafından İşe Yerleştirilenlerin..... Sektörel Dağılımı	206
Tablo 66: İş-Kur Tarafından 2015 Yılı İşe Yerleştirilenlerin..... Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	207

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Öğrenim durumu.....	13
Grafik 2: Meslek.....	15
Grafik 3: Genellikle Ailede Son Sözü Söyleme Durumu.....	21
Grafik 4: İdeal Çocuk Sayısı.....	22
Grafik 5: Çocuğun Cinsiyetinin Önemi	24
Grafik 6: Şu Anki Yerleşim Yeri	28
Grafik 7: Yerleşim Yerine Geline Yeri	28
Grafik 8: Kaç Yıldan Beri Bingöl'de İkamet Edildiği	29
Grafik 9: Gelecekte En Önemli Üç Beklentileri.....	29
Grafik 10: Kiminle Göç Ettikleri.....	30
Grafik 11: Göç Etme Nedeni	31
Grafik 13: Geriye Göç Etme Durumu.....	32
Grafik 14: Geriye Göç Etme Durumuna Hayır Diyenlerin Önemli Sebepleri.....	33
Grafik 15: Geri Dönüşlerde Yaşanan En Büyük Problemler.....	33
Grafik 16: Göç Edilen Yerde Bırakılanlar	34
Grafik 17: Göçle Gelenlerin Geri dönmek için Devletten Beklentileri	35
Grafik 18: Göç Öncesi ve Sonrası Yaşam Arasındaki Fark	36
Grafik 19: Göçle Gelenlerin Karşılaştıkları Sorunlar.....	39
Grafik 20: Öğretmenler/Yöneticiler Tarafından Maruz Kalınan..... Psikolojik Şiddet	47
Grafik 21: Akranların Psikolojik Şiddeti.....	47
Grafik 22: Öğretmenler/Yöneticiler Tarafından Maruz Kalınan..... Fiziksel Şiddet	48
Grafik 23: Akranların Fiziksel Şiddeti.....	48

Grafik 24: Akranlara Fiziksel Şiddet	49
Grafik 25: Kendine Zarar Verme.....	49
Grafik 26: İntihar Duygusu.....	50
Grafik 27: Karamsarlık ve Kaygı Durumları.....	50
Grafik 28: Nefret Duygusu	51
Grafik 29: Kızgınlık ve Öfke Duygusu.....	51
Grafik 30: Akranların Delici-Kesici Alet Taşıma Durumu.....	52
Grafik 31: Delici-Kesici Alet Taşıma Durumu	52
Grafik 32: Anlaşmazlık Çözümü.....	53
Grafik 33: Suça Karışma ve Suç Mağduriyeti	54
Grafik 34: En Fazla Esrar Vakasının Olduğu 10 İl (2012 Yılı)	65
Grafik 35: Bingöl Halkı 2015 Yılı Güvenlik Yaklaşımları	69
Grafik 36: Sosyal Güvence Durumu.....	76
Grafik 37: Ailelerde En Sık Karşılaşılan Hastalıklar	80
Grafik 38: Ailelerde Son On Yılda Trafik Kazası Geçirme Durumu.....	80
Grafik 39: Alkol Kullanımı.....	81
Grafik 40: Uyuşturucu Madde Kullanım Yaygınlığı	81
Grafik 41: Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu	82
Grafik 42: İnsanların Uyuşturucu Kullanma Sebepleri	82
Grafik 43: Hayat Hakkında Anlamsızlık/Karamsarlık Duygusu	87
Yaşama Durumları	
Grafik 44: Kızgınlık Ve Öfke Duygusu Yaşama Sıklıkları	88
Grafik 45: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Durumları.....	88
Grafik 46: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Nedenleri.....	89
Grafik 47: Son On Yılda Ailelerde İntihara Teşebbüs Etme Durumu	89
Grafik 48: Akrabalarda İntihara Teşebbüs	90

Grafik 49: Hayat Hakkında Düşünceler	90
Grafik 50: Her Hangi Bir Kuruluştan Yardım Alma Durumu	99
Grafik 51: Yardım Alınan Kuruluşların Dağılımı.....	100
Grafik 52: Alınan Yardımların Türleri	101
Grafik 53: Ailelerde Engelli ve Yatalak Birey Durumu	114
Grafik 54: Boş Zamanları Değerlendirme Durumu	124
Grafik 55: Tatil Yapma Durumları.....	124
Grafik 56: Günlük Haberleri Nereden Takip ettikleri	125
Grafik 57: Uydu Anteni Kullanma Durumu	126
Grafik 58: Abone Olunan Yerel/Ulusal Gazete veya Dergi	126
Grafik 59: En Çok Seyredilen Ulusal TV Kanalları	127
Grafik 60: Ulusal Televizyon Kanallarında En Çok Seyredilen Programlar	127
Grafik 61: Siyasi Parti Üyeliği	142
Grafik 62: Oy Vermenin Neye/Nelere Göre Tercih Edildiği	142
Grafik 63: Kendilerini Etnik Kimlik Açısından Tanımlama	151
Grafik 64: Etnik kimliğini Açıkça İfade Etme Durumu.....	154
Grafik 65: Kendilerini Dini Açısından Tanımlama	156
Grafik 66: Siyasi Kimlik Tanımlaması.....	157
Grafik 67: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olmaktan Gurur	158
Duyuyorum Yargısına Katılma Durumu	
Grafik 68: Toplumdan Dışlandığına/Ayrımcılığa Uğradığına.....	159
İnanma Durumu	
Grafik 69: Toplumda Dışlandığına/Ayrımcılığa Uğradığına İnanma Nedeni.....	159
Grafik 70: Bingöl’de Yaşamaktan Memnun Olma Nedeni	162
Grafik 71: Bingöl’de Yaşamaktan Memnun Olmama Nedeni.....	162
Grafik 72: Konuşulan Dil/Lehçeler	164

Grafik 73: Evlerde Daha Fazla Hangi Dil/Lehçenin Kullanıldığı	165
Grafik 74: Bingöl Belediyesi Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu	172
Grafik 75: Ülkenin En Önemli Sorununu Tanımlama Biçimi	175
Grafik 76: Çözüm (Barış) Sürecini Destekleme Durumları.....	176
Grafik 77: Çözüm (Barış) Sürecinden Beklentiler.....	176
Grafik 78: Hanede Gelir Getiren Herhangi Bir İşte Çalışanlar	187
Grafik 79: Hanelerde 18 Yaş Altı Çalışan Çocuk Durumu.....	188
Grafik 80: Sahip Olunan Teknolojik Ve Mekanik Araçlar	188
Grafik 81: Evinden İnternet Olanları.....	189
Grafik 82: Oturulan Evin Sahiplik Durumu.....	190
Grafik 83: Oturulan Evin Salon Hariç Oda Sayısı	190
Grafik 84: İşsiz Olanların Geçimlerini Sağlama Şekli	197
Grafik 85: 2013 Yılı Bingöl İş Gücü Temel Göstergeleri	201
Grafik 86: Kadınlarının Katıldıkları Ekonomik Aktiviteler	202
Grafik 87: İşe Yerleştirilen Kadınların Yaşa Göre Dağılımı	204
Grafik 88: Hanede Yaşayanlardan İl Dışına Mevsimlik İşçiliğe Gidenler	204
Grafik 89: Mevsimlik İşçi Olarak Gidilen Yerler	205
Grafik 90: Ekonomik Açıdan Kendisini veya Ailesini	208
Değerlendirme Durumu	
Grafik 91: Ailesinin Toplam Kazancının İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	208
Grafik 92: Faturalarını Düzenli Olarak Ödeyebilme Durumu	209
Grafik 93: Gıda Alışverişlerini Yapma Şekli	209
Grafik 94: Tatile Gitme Sıklığı	210

ÖNSÖZ

Bir ilin, bölgenin veya ülkenin sosyal yapısıyla ilgili veriler, esasında sosyolojik bir olgu olan kalkınma süreci açısından büyük öneme sahiptir. Sosyal yapının bu önemine binaen ilimizin kalkınmasına yönelik çalışmalara ışık tutması ve yol gösterici olmasını temin etmek üzere Fırat Kalkınma Ajansı tarafından HEGEM Şiddetle Mücadele Vakfı işbirliğiyle “Bingöl İli Sosyal Analiz Çalışması” yapılmıştır.

Bu çalışma, Bingöl ilinin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel mevcut durumunu karşılaştırmalı ve sosyolojik bir yöntemle analiz ederek, sosyal ve ekonomik kalkınmaya etki eden, Bingöl'e özgü sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmayla, Bingöl'de yaşayanların; eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal yardım, erişilebilirlik, sosyal hizmetler gibi genel kamu hizmetleri ve sosyal hayat, ticari faaliyetler, kentleşme ve diğer olanaklar ile ilgili durumlarının değerlendirilerek ortaya çıkacak raporun; sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanlarla ilgili geliştirilecek politikalar için önemli bir yol haritası olması amaçlanmıştır.

İlimizin sosyal yapısıyla ilgili detaylı verileri içeren elinizdeki çalışmanın, bu alandaki politika yapıcılarına, kamuda görev yapan yöneticilere ve sivil toplum kuruluşlarına yol gösterici olmasını temenni eder, çalışmanın hazırlığında emek sarf eden Valiliğimiz ve Fırat Kalkınma Ajansı çalışanlarına, HEGEM Vakfı Yöneticilerine ve proje ekibine, çalışmaya görüş ve önerileri ile katkı sağlayan vatandaşlarımıza teşekkür ederim.

Yavuz Selim KÖŞGER
Bingöl Valisi

1. BÖLÜM:

ARAŞTIRMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu, Bingöl ilinin iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel yapısının, kaynak tarama yoluyla, mevcut ikincil veri kaynaklarıyla, alan taramasıyla ve de şehrin ileri gelenlerinin katılımıyla oluşturulan odak grup görüşmeleriyle analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır.

Araştırma, Bingöl ilinin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel mevcut durumunu karşılaştırmalı ve sosyolojik bir yöntemle analiz ederek, sosyal ve ekonomik kalkınmayı etkileyen, Bingöl'e özgü sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bingöl'de yaşayanların, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal yardım, erişilebilirlik, sosyal hizmetler gibi genel kamu hizmetleri ve sosyal hayat, ticari faaliyetler, kentleşme ve diğer olanaklar ile ilgili durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca Bingöl'de yaşayan bireylerin devlet algıları, vatandaşlık algıları, kimlik tanımları, kültürel ve tarihsel hafızaları ve genel olarak il ile ilgili değerlendirmeleri ile ilin sosyal ve ekonomik gelişimi arasındaki ilişki analizi amaçlanmaktadır. Ortaya çıkacak sonuçlar, sosyal ve ekonomik gelişmeye yönelik geliştirilecek politikalar için önemli veriler sunulması amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri ile bir bütün teşkil eden kalkınma sürecinde, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için, bölgesel kaynak ve imkânların tespit edilmesi ve bu tespitlere yönelik olarak üst ölçekli plan ve programlar ile uyumlu politikaların oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda bölge illerimizin sosyal yapısının politika yapıcılar ve uygulayıcılar tarafından doğru ve objektif bir şekilde tespiti ve analizi; gerek sosyal alanda, gerekse ekonomik ve çevresel konularda

geliştirilecek strateji ve eylem planlarının hazırlanması aşamasında kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda, Fırat Kalkınma Ajansının hizmet alanına giren Bingöl ilinde sosyal analiz çalışmaları yürütülecek olması bu kritik önemin farkına işaretler.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal Yapı Araştırmaları; bir şehrin resmi devlet istatistikleri ve veri tabanıyla ikincil veri analizi yapmak, bir kentte yaşayan nüfusun tamamını temsilen seçilen örnekleme yüz yüze görüşmek (nicel) ve de şehrin ileri gelenleri ve paydaşlarıyla (nitel) görüşmeler yapmak suretiyle sosyal yapının belirlenmesi ve şehrin geleceğine yön verilmesi vb. amaçlarıyla yapılabilen araştırma çalışmalarıdır. Sosyal yapı araştırmalarında bir şehrin sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasi yapısının analizi amaçlanır.

Bingöl Sosyal Yapı Analizi Araştırması, hem nicel hem de nitel yönü olan bir araştırma modeline dayalıdır.

Araştırmanın anketlere dayalı verileri, araştırmanın nicel yönünü; şehrin ileri gelenleri ve paydaşlarının katılımının sağlandığı odak grup görüşmelerinde ve derinlemesine görüşmelerle elde edilen görüşler ve mevcut resmi veri tabanlarından elde edilen ikincil verilere dayalı kısmı ise, çalışmanın nitel yönünü oluşturmaktadır.

Bingöl Sosyal Yapı Analizi Araştırması, birbirini izleyen 3 temel aşamadan oluşmuştur:

- a- Bingöl iliyle ilgili resmi istatistiklerin ve raporların derlenmesi ve de arşiv/literatür taraması,
- b- Bingöl ilinde her biri 15'şer kişiden oluşan 14 odak grupla derinlemesine görüşmeler yapılması,
- c- 2124 kişiyle yüz yüze görüşmeye dayalı Sosyal Yapı Anketinin uygulanması. Örneklemin genel özellikleri ise aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet		Eğitim durumu	
Kadın	49,4	Okuryazar değil	6,7
Erkek	50,6	İlkokul mezunu	15,3
Yaş		Ortaokul mezunu	11,7
20 ve aşağısı	9,1	Lise ve dengi okul mezunu	25,5
21-30 arası	44,6	Üniversite(mezun veya hala öğrenci)	37,0
31-40 arası	24,6	Lisansüstü	3,2
41-50 arası	14,7	Meslek	
50 üstü	7,0	Çiftçi/İşçi	6,3
		Esnaf/Serbest Meslek	18,9
Medeni durum		Memur	20,5
Evli	53,4	Emekli	1,8
Bekâr	41,5	İşsiz/çalışmıyor	19,9
Dul	3,2	Diğer	32,6
Boşanmış	1,3	Gelir	
Birlikte Yaşıyor	,6	Hiçbir gelirim yok	34,5
		750-1500 arası	29,3
		1500-2000 arası	11,7
		2000-3000 arası	15,6
		3000'den fazla	8,9

Kadın ve erkekler birbirine yakın oranda örnekleme dâhil edilmiştir. Görüşülen kişilerin yarısından biraz fazlası (%53,7) 30 yaş altıdır. %39,3'ü 31-50 yaş aralığındadır. Ankete katılan 50 yaş üstü yaşlıların oranı %7'dir.

Görüşülen kişiler genelde evlidir (%53,4). Bekâr katılımcıların oranı %41,5; dul, boşanmış kişilerin oranı ise %4,5'tir.

Okuryazar olmayanlar %6,7, ilkokul mezunları %15,3, ortaokul mezunları %11,7, lise mezunları %25,5, üniversite öğrencisi ya da mezunu %37'dir. Katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunlarından, üniversite öğrencilerinden, lise ve dengi okul mezunlarından oluşmaktadır. Daha sağlıklı veriler elde edebilmek için katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olmasına özen gösterilmiştir. Bu dağılım, katılımcılardan daha sağlıklı ve bilinçli veri alınması, araştırma sahasının özellikleri, araştırmanın yürütüldüğü dönemin koşulları gereği oluşmuştur. Ayrıca Bingöl Üniversitesi öğrencileri, Bingöl merkez nüfusunun yüzde on üçünden fazlasını oluşturmaktadır. Bingöl nüfusunun yüzde onu da üniversite mezunudur. Araştırma hedef kitlesinin belli bir bölümünün de memurlardan oluşması katılımcıların eğitim seviyesindeki bu yüzdeliği ortaya çıkarmaktadır.

Ankete katılan örnekleminizin meslek profili; çiftçi %6,3; serbest meslek veya esnaf %18,9, memur %20,5, emekli %1,8, işsiz ya da çalışmayan %19,9'dur. Örneklemin gelir durumu; %34,5'inin geliri yok, %29,3'ünün geliri 750-1500 TL arası, %11,7'sinin geliri 1500-2000 TL aralığında, %15,6'sının geliri 2000-3000 TL aralığında, %8,7'sinin geliri 3000 TL üzerindedir.

Çalışmada izlenen yönteme ilişkin genel hususlar aşağıdadır:

İkincil Veri Analizi/Mevcut Durum Analizi

Bingöl ilinin sosyal ve ekonomik durumunun tespiti için TÜİK ve diğer kurumlar tarafından üretilmiş en güncel ikincil veriler kullanılarak ve de Bingöl iliyle ilgili temel kaynakların taranması (arşiv/literatür taraması) ile sosyolojik bir analiz yapılmıştır. Sosyal ve ekonomik göstergeler ile ilin genel durumu ortaya çıkarılarak literatür taraması yöntemi ile ilde yapılmış önceki çalışmalar ışığında; ilin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik resmi belirlenmiştir.

Odak Grup Görüşmesi ve Derinlemesine Görüşme (Nitel Araştırma)

Araştırmada sosyal bilimlerde kullanılan bazı yöntem ve tekniklerden yararlanma yoluna gidilmiştir. Özellikle, odak grup görüşmesi ile nitel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Örneklem, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarından, sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden, yerel basın mensuplarından, işçi ve işveren temsilcilerinden oluşturulmuştur. Odak grup görüşmeleri her biri 15'er kişiden oluşan 14 grupla yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Odak grup ve derinlemesine görüşmelere konu olan gruplar ise şunlardır: Aile hekimleri; Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çalışanları (Sosyal Servisi), Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü yararlanıcıları, din görevlileri ve cami cemaati, Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına bağlı oda yöneticileri ve esnaf, hemşireler, İlçe Kamu Kurum ve Kuruluşlarının yöneticileri, Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli şube yöneticileri ve okul müdürleri, muhtarlar, Sivil Toplum Kuruluşlarının yöneticileri ve temsilcileri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanları ve yararlanıcıları, Tarım İl Müdürlüğü yöneticileri ve çalışanları; Bingöl Belediyesi yöneticileri ve çalışanları yer almaktadır. Odak grup görüşmeleri ve derinlemesine görüşme aşaması; bu safha araştırmanın nitel aşamasını oluşturmaktadır. Odak grup görüşmeleri gerçekleştirilerek, paydaşların bilgi ve görüşlerinin, azami düzeyde çalışmaya yansması sağlanmıştır. Aynı şekilde odak görüşmelerle birlikte yapılandırılmamış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Alan Taraması (Nicel Araştırma)

Proje kapsamında nicel verilerin toplanması amacıyla 2124 kişiye soru formu (anket) uygulanmıştır. Soru formu uygulanacak kişilerin belirlenmesinde cinsiyet, yaş, meslek grupları, kıır-kent yerleşimi gibi unsurlar dikkate alınmıştır.

Ankette öncelikle katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir gibi sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular yer almaktadır. Anketin ikinci kısmında, göç ve göç sorunlarıyla ilgili sorular; üçüncü kısmında, hastalık durumları, sosyal güvence durumu, madde kullanımı ve bağımlılığı gibi konuları içeren sağlıkla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Dördüncü kısmındaysa, sosyal yardımlardan yararlanma durumu; beşinci bölümde, sivil topluma katılım ve üyelik sorularının yer aldığı sorulardan oluşmaktadır. Altıncı kısımda, medya takip alışkanlıklarını ve yedinci kısımda, dini, kültürel ve siyasal kimlik algısını ölçen sorulardan oluşmaktadır. Sekizinci kısım, sosyal dışlanma algısı; dokuzuncu kısım, ülkeye bağlılık duygusu, ülke sorunları algısı ve oy verme davranışını içeren ülke meseleleri sorularından oluşmaktadır. Onuncu kısım, boş zamanları değerlendirmeyi içeren sorulardan oluşmaktadır. On birinci kısım; konut, mülkiyet durumu, alışveriş alışkanlıkları ve ekonomik faaliyet sorularını içermektedir. Soru formunun on ikinci ve son kısmındaysa, evlilik ve boşanma değer ve tutumlarını da içeren aile konuları soruşturulmaktadır.

Alan taramasıyla (anket) elde edilen veriler, SPSS programı vasıtasıyla betimleyici tarzda analiz edilerek yorumlanıp raporlaştırılmıştır.

Bingöl Sosyal Analiz Çalışmasına ilaveten HEGEM Vakfı'nın şu ana dek 100 binin üzerinde gençle yürüttüğü Gençlik ve Şiddet araştırmaları kapsamında Bingöl sosyal analiz çalışmasını desteklemesi bakımından önem verdiğimiz anket, 2016 Mart ve Nisan aylarında Bingöl'deki okullarda öğrenim gören 2054 gence uygulanmış ve gerekli görülen bazı verileri analiz edilip değerlendirilmiştir.

2. BÖLÜM:

DEMOGRAFİK YAPI

Bir ilin demografik yapısını o ilin nüfus yapısını ve dinamiklerini meydana getiren yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim düzeyi ve meslek durumu, nüfusun yoğunluğu, kırsal-kentsel nüfus, nüfusun artış hızı, doğurganlık oranı ve kentleşme oranı gibi faktörler oluşturmaktadır.

2.1. Nüfus Yapısı ve Dinamikleri

Nüfus, en genel anlamıyla, sınırları belirlenmiş bir coğrafyada yaşayan insanların toplamı olarak ifade edilmektedir. Ülkeler nüfuslarını ve buna bağlı olarak yaşanan değişiklikleri saptamak için belli periyotlarla nüfus sayımları yapmaktadırlar. Bundan dolayı nüfus sayımları, toplumun nüfus yapısı ve dinamikleri hakkında en kapsamlı sayısal veriler sunan çalışmalardır.

Bir ilin toplumsal yapı analizinin yapılması, öncelikle o ilin nüfus yapısının ve dinamiklerinin doğru bir şekilde tespit edilmesiyle mümkün olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, nüfus verileri ve dinamikleri esas alınmadan bir toplumsal yapının bilimsel bir analizini yapmak mümkün değildir. Çünkü nüfus toplumsal yapının yalnızca demografik yönünü değil, aynı zamanda başta kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal olmak üzere farklı yönlerini etkilemektedir. Toplumsal yapıdaki değişimin yönünü ve hızını de belirleyen nüfusun yapısı ve özellikleri, genel olarak bireylerin doğum, ölüm, eğitim, meslek, kırsal-kentsel dağılım, cinsiyet ve göç hareketleri ile somutlaşmaktadır.

TUIK'ten alınan ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi temel alınarak hazırlanan 2015 yılı sonu verilerine göre, Bingöl'ün nüfusu önceki yıla oranla toplamda %4,4 oranında artarak 267.184 kişi olmuştur. Bunun 136.601'i erkek, 130.583'ü kadındır. En fazla nüfusun olduğu merkez ilçe nüfusunun toplam nüfusa oranı yaklaşık %56'dır. En az nüfus ise Yayladere ilçesi olup bu nüfusun toplam nüfusa oranı %0,68'dir. Nüfus artış hızı bakımından değerlendirildiğinde, önceki yıla oranla nüfusu en fazla artan ilçe Merkez olmuştur.

Tablo 2: İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köy Nüfusu (2014)

	İl/İlçe merkezi			Belde/Köy			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Bingöl									
Merkez	103.441	52.592	50.849	43.646	21.857	21.789	147.087	74.449	72.638
Adaklı	3.105	1.709	1.396	5.800	2.946	2.854	8.905	4.655	4.250
Genç	19.238	9.392	9.846	15.656	8.378	7.278	34.894	17.770	17.124
Karlıova	6.672	3.384	3.288	24.795	12.403	12.392	31.467	15.787	15.680
Kiğı	3.485	2.284	1.201	2.011	1.046	965	5.496	3.330	2.166
Solhan	17.282	8.630	8.652	15.974	7.988	7.986	33.256	16.618	16.638
Yayladere	1.001	721	280	956	555	401	1.957	1.276	681
Yedisu	1.473	842	631	1.484	802	682	2.957	1.644	1.313
Toplam	155.697	79.554	76.143	110.322	55.975	54.347	266.019	135.529	130.490

Kaynak: 2014 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

2.1.1. Yaş ve Cinsiyet

Nüfusun yaş ve cinsiyet dağılımı, toplumsal yapı analiz çalışmalarının en önemli başlıklarından birini oluşturmaktadır. Yaş dağılımı, nüfusun belli yaş gruplarına dağılımını; cinsiyet dağılımı ise, toplam nüfusu oluşturan kadın-erkek oranlarını göstermektedir.

Çalışma kapsamında uygulanan ankette yer alan “yaşınız” sorusuna katılımcıların %9,1’i 20 yaş ve aşağısı, %44,6’sı 21-30 arası, %24,6’sı 31-40 arası, %14,7’si 41-50, %7’si 50 yaş ve üstü olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%44,6’sı) 21-30 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı ise %49,4 kadın, %50,6 erkek olarak gerçekleşmiştir. Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımında kadın-erkek oranları eşite çok yakın bir seviyededir.

Tablo 3: Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus (2014)

Bingöl	Toplam	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29
Toplam	266.019	25.778	24.664	24.750	26.534	29.266	24.851
Erkek	135.529	13.190	12.566	12.668	13.376	16.241	12.858
Kadın	130.490	12.588	12.098	12.082	13.158	13.025	11.993
Bingöl	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	
Toplam	21.925	17.715	16.525	11.663	10.777	8.564	
Erkek	11.074	8.969	8.277	6.165	5.479	4.243	
Kadın	10.851	8.746	8.248	5.498	5.298	4.321	
Bingöl	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90+
Toplam	6.667	5.582	4.211	2.909	2.250	937	451
Erkek	3.076	2.475	1.934	1.343	1.095	349	151
Kadın	3.591	3.107	2.277	1.566	1.155	588	300

2014 TÜİK Adrese Dayılı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı

Yukarıda verilen tablolarda görüldüğü gibi Bingöl’de toplam nüfusun cinsiyete göre dağılımında erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Fakat her iki tabloda da yaş grubu ilerledikçe kadın oranının artışı, 90 yaş ve üstü grupta ise kadın nüfusunun erkeklerin iki katından fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Türkiye genelinde olduğu gibi Bingöl’de de kadınların erkeklerden daha uzun yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Kadınların yaşam sürelerinin erkeklerden uzun olmasıyla ilgili farklı görüşler ileri sürülebilir. Bunlardan biri, kadınların erkeklere oranla hayatın zorluklarıyla daha az karşılaştıklarıdır.

Nüfusun hayatta kalma beklentisine göre bakıldığında ise Bingöl’ün durumu farklılık arz etmektedir.

Tablo 4: TÜİK, Hayat Tabloları (2013)

İller Toplam	Toplam%	Erkek%	Kadın%
Türkiye	76,3	73,7	79,4
Tunceli	78,1	74,8	81,5
Bingöl	74,1	71,3	76,8
Elazığ	76,0	73,5	78,5
Malatya	76,9	74,2	79,6

Tablo incelendiğinde, Bingöl’de hayatta kalma beklentisi toplamda %74,1, erkeklerde %71,3, kadınlarda %76,8 ile hem Türkiye’nin genel ortalamasının hem de birlikte değerlendirildiği bölge illeri içerisinde son sırada yer almaktadır.

Tablo 2 ve 3 birlikte ele alındığında, nüfusun yaşa göre dağılımında, nüfus artışının dalgalı bir seyir izlemesine rağmen genel olarak yaş grubu ilerledikçe nüfusun toplam nüfus içindeki oranı azalmaktadır. Bu veri, Türkiye’nin ve Bingöl’ün genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Nüfusun yaş gurubu dağılımı, çalışan ve çalışmayan nüfus oranlarını gösterdiği için en önemli demografik veriler arasında yer almaktadır. Çünkü başta eğitim ve sağlık olmak üzere toplumun genelini ilgilendiren planlamalar ve giderler bu verilere göre yapılmaktadır.

2015 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre, Türkiye’de, çalışan nüfus grubu olarak kabul edilen 15-64 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı %67,8’dir. Çalışmayan nüfus grupları olarak değerlendirilen 0-14 ve 65 üstü nüfusun oranı ise %32,2’dir.

2.1.2. Medeni Durum

Ankette yer alan “medeni durumunuz” sorusuna katılımcıların %53,4’ü evli, %41,5’i bekâr, %3,2’si dul, %1,3’ü boşanmış, %7’si birlikte yaşıyor cevaplarını vermişlerdir. Tablo 5’teki Bingöl’de Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Nüfus dağılımını gösteren veriler incelendiğinde, Bingöl’de 2011-2013 yılları arasında medeni durumla ilgili değişimin Türkiye geneliyle paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Hem Türkiye’de hem de Bingöl’de hiç evlenmeyenlerin

oranının cinsiyete göre dağılımda erkeklerin sayısı daha yüksektir. Evli olanların oranının cinsiyete göre dağılımında büyük farklılık görülmemektedir. Fakat boşanma ve eş ölümü oranlarında kadınların sayısı erkeklerden yüksektir ve bu sayı yıllara göre artmaktadır.

Tablo 5: Bingöl’de Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2012-2013

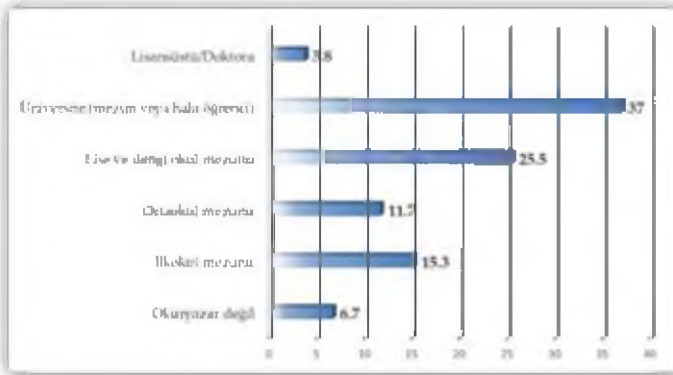
		Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi öldü
2012	Toplam	184.931	71.628	104.122	1.321	7.860
	Erkek	94.928	40.724	52.260	556	1.388
	Kadın	90.003	30.904	51.862	765	6.472
2013	Toplam	188.795	72.559	106.768	1.405	8.063
	Erkek	96.521	40.925	53.602	587	1.407
	Kadın	92.274	31.634	53.166	818	6.656

Kaynak: 2012; 2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

2.1.3. Öğrenim Düzeyi

Katılımcıların öğrenim durumlarının dağılımı Grafik 1’de görüldüğü gibidir.

Grafik 1: Öğrenim durumu

Bu oranlara göre katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunlarından, üniversite öğrencilerinden, lise ve dengi okul mezunlarından oluşmaktadır. Bu oran, çalışmayla ilgili diğer verilerin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmaktadır.

Katılımcıların öğrenim durumlarıyla ilgili bu dağılım, araştırma sahasına ait özelliklerin, araştırmanın yürütüldüğü dönemin koşullarının ve çalışmanın hedeflerinden birinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Bingöl Üniversitesi öğrencileri, Bingöl merkez nüfusunun yüzde on üçünden fazlasını oluşturmaktadır. Yaşlılar, çocuklar ve sosyal yaşama katılmaları bazı semtlerde sınırlı olan ev hanımları başta olmak üzere diğer gruplar baz alındığında, Bingöl merkezde üniversite mezunlarının, üniversite öğrencilerinin, lise ve dengi okul mezunlarının görünürlükleri ve etkileri belirleyici bir özelliktir. Araştırma sahasına ait bu özellik katılımcıların öğrenim düzeyine yansımıştır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde çatışmaların yeniden başlaması ve barış sürecinin sona ermesi sebebiyle, güvenlik endişesi ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı veri toplama aracı olarak kullanılan anketler katılımcılara ancak bürokratlar aracılığıyla ulaştırılabiliştir. Bürokratların üniversite mezunları olmaları ve katılımcılar arasında yer almaları katılımcıların öğrenim düzeylerinin dağılımını belirleyen faktörlerden biri olmuştur.

Katılımcıların öğrenim durumlarının dağılımını belirleyen faktörlerden biri de, bu araştırmanın hedeflerinden birinin, ilin yöneticilerinin doğru politikalar üretmelerine ve uygulamalarına katkı sağlayacak veriler ortaya koymasıdır. Bu amaçla, kentlilik bilinci yüksek olan eğitimli bireylere öncelik verilmiştir.

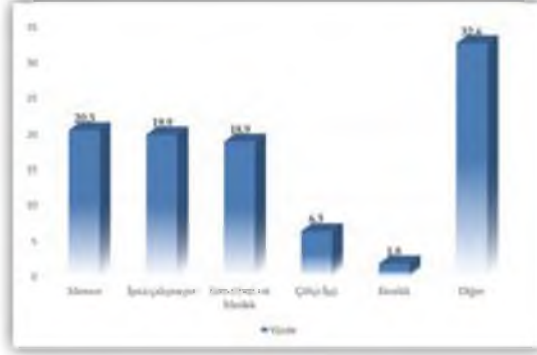
Ayrıca çalışmanın yapıldığı örneklem gruplarının bir bölümünü kamu kurumları oluşturmuştur. Kamu kurumlarında çalışanların çok önemli bir bölümü üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda eğitim düzeyi üniversite görünenlerin rakamlarının bu denli yüksek olması anlaşılır bir durumdur.

2.1.4. Meslek Durumu

Bu çalışma kapsamında uygulanan ankette yer alan "mesleki durum" sorusuna katılımcıların %6,3'ü çiftçi/işçi, %18,9'u esnaf/serbest meslek, %2,5'i memur, %1,8'i emekli, %19,9'u işsiz/çalışmıyor, %32,6'sı diğeri cevaplarını vermektedirler.

Katılımcıların üçte biri ankette söylenen meslek kategorilerinin dışında kalmışlardır. Bunların bir kısmının öğrenci oldukları ve sözü edilmeyen mesleklerde çalıştıkları söylenebilir. Bu şekilde işsizlerle diğer seçeneğini seçenler birlikte değerlendirildiğinde ankete katılanlarda işsizlik oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre Bingöl’de işsizlik oranı Türkiye ortalamasının altındadır.

Grafik 2: Meslek

2.1.5. Nüfus Yoğunluğu

Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen “bir kilometrekareye düşen kişi sayısı”, Türkiye genelinde 2014 yılına göre 1 kişi artarak 102 kişi oldu. İstanbul, kilometrekareye düşen 2 821 kişi ile nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu ilimiz oldu. Bunu sırasıyla; 493 kişi ile Kocaeli, 347 kişi ile İzmir ve 283 kişi ile Gaziantep takip etti. Bingöl ili nüfus yoğunluğuna göre kilometrekareye 32 kişi düşmektedir (<http://www.TÜİK.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507>).

TÜİK 2015 verilerine göre Bingöl’ün il ve ilçe merkezleri / belde ve köylerin kadın erkek sayıları ve genel nüfus yoğunluğu tablo 8’de verildiği gibidir.

Tablo 6: İl ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu,(2015)

İL	İl ve ilçe merkezleri			Belde ve köyler			Nüfus yoğunluğu
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
Bingöl	160 614	82 278	78 336	106 570	54 323	52 247	32

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2015

Bu tabloya göre Bingöl'ün nüfus yoğunluğu 32'dir. Türkiye genelinin 102 kişi olduğu göz önüne alındığında, Bingöl'de kilometrekareye 32 kişi düşmesi, ilimizde nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasının çok altında olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili verilere göre, Bingöl'ün nüfus yoğunluğunda son beş yılda önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. (2011-2015 yılları arasında 32 olarak tespit edilmiştir.)

2.1.6. Kırsal-Kentsel Nüfus ve Nüfusun Artış Hızı

Tablo 7: Nüfusun Kır-Kent Dağılımı (2015)

İlin Adı	Kır Nüfusu			Kent Nüfusu			Toplam Nüfus		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Bingöl	52247	54323	106570	78336	82278	160614	130583	136601	267184

Kaynak: <http://www.TÜİK.gov.tr> adresinde yer alan 2015 yılı Nüfus, Demografi, Konut, Toplumsal Yapı menüsü

Tablodaki verilere göre, Bingöl'de 2015/Aralık sonu itibariyle toplam nüfus 267.184 kişidir. Bu nüfusun 106.570'i kırdaki, 160.614'ü kentte yaşamaktadır. Bununla birlikte kent nüfusunun toplam nüfusa oranı %60,12 iken kır nüfusunun toplam nüfusa oranı %39,88'dir.

Türkiye'de, 2015 yılında bir önceki yıla göre toplam nüfus ile il ve ilçe merkezleri nüfusları artış göstermiştir. Nüfusun artış oranı 2013-2014 döneminde %13,3 iken 2014-2015'te küçük bir farkla %13,4 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık belde ve köyler nüfusunda daha belirgin bir azalma gözlenmektedir. Bingöl'de de hem toplam nüfus hem de il ve ilçe merkezleri nüfusu artmakta ve buna karşılık belde ve köylerin nüfusu azalmaktadır. Türkiye toplamından farklı olarak Bingöl'ün nüfus artış hızından daha belirgin bir fark görülmektedir. Bingöl'de 2013-2014'da yıllık nüfus artış hızı %1,9 iken 2014-2015'te %4,4 seviyesine çıkmıştır. Tablo 9'da Türkiye'nin ve Bingöl'ün il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı verilmektedir.

TÜİK'in, Bingöl'ün nüfus artış/azalış seyri ve projeksiyonları da şöyledir:

Tablo 8: Türkiye'nin ve Bingöl'ün Yıllara Göre Nüfusu

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toplam	77323 892	78151 750	78965 645	79766 012	80551 266	81321 569	82076 788	82816 250	83540 076	84247 088
Bingöl	264 457	265 313	266 073	266 765	267 352	267 859	268 236	268 500	268 640	268 636

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075

Tabloda görüldüğü gibi, 2014-2023 nüfus projeksiyonuna göre, bu süreçte Bingöl'ün nüfusu artacaktır. Ancak artışın 2023'e kadar sınırlı düzeyde gerçekleşeceği, bu tarihte ise azalacağı öngörülmektedir.

Tablo 9: İllere Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2014-2015

İl	Toplam		İl ve ilçe merkezleri			Belde ve köyler		Yıllık nüfus artış hızı ⁽¹⁾ (%)	
	2014	2015		2014	2015	2014	2015	2013-2014	2014-2015
Toplam	77 695 904	78 741 053		71 286 182	72 523 134	6 409 722	6 217 919	13,3	13,4
Bingöl	266 019	267 184		155 697	160 614	110 322	106 570	1,9	4,4

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2015

Tablo incelendiğinde, Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Bingöl'de de 1 yılda belde/köy nüfusunda azalış, il/ilçe merkezi nüfusunda artış meydana gelmiştir. Bu durum, nüfusun kırsal kesimden kent merkezlerine doğru göçü söz konusu olduğunu göstermektedir.

2.1.7. Doğurganlık Hızı

Doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaş grubu) boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. Türkiye'de toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu il 2014 yılında 4,52 çocuk ile Şanlıurfa'dır. Şanlıurfa ilini 4,23 çocuk ile Şırnak, 3,98 çocuk ile Ağrı ve 3,86 çocuk ile Siirt izlemektedir. Toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu

il ise 1,47 çocuk ile Edirne'dir. Edirne ilini 1,55 çocuk ile Karabük, 1,56 çocuk ile Kırklareli, 1,57 çocuk ile Çanakkale ve Eskişehir izlemektedir. Bu veriler, genellikle sosyoekonomik bakımdan gelişmiş illerde doğurganlık hızının düşük, sosyoekonomik bakımdan gelişmemiş illerde ise doğurganlık hızının yüksek olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin, bölgenin, Bingöl'ün birlikte ele alındığı üç ilin ve Bingöl'ün doğurganlık hızları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 10: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Toplam Doğurganlık Hızı, 2009-2014

						Çocuk sayısı	
İBBS - SR		2009 ⁽¹⁾	2010 ⁽¹⁾	2011 ⁽¹⁾	2012 ⁽¹⁾	2013 ⁽¹⁾	2014
TR Türkiye		2,10	2,08	2,04	2,11	2,10	2,17
TRB Ortadoğu Anadolu		3,00	2,95	2,85	2,81	2,81	2,85
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)		2,11	2,08	2,05	2,04	2,01	2,11
TRB11	Malatya	2,08	2,05	1,99	1,99	1,96	2,05
TRB12	Elazığ	2,02	1,98	1,97	1,96	1,92	2,02
TRB13	Bingöl	2,56	2,54	2,52	2,50	2,50	2,62
TRB14	Tunceli	1,56	1,47	1,50	1,53	1,55	1,63

Kaynak: TÜİK, Doğum İstatistikleri, 2014

Tablo incelendiğinde, 2009 ve 2014 yılları arasında doğurganlık hızının genel olarak önce düştüğü, fakat 2014'te yükseldiği görülmektedir. Bingöl'de bir önceki yıl çocuk sayısı 2.50 iken 2014 yılında 2.62'ye yükselmektedir. Bu durum, nüfusun yenilenme düzeyindeki (2,1) doğurganlık seviyesinin üzerine çıktığını göstermektedir. Bununla birlikte, Bingöl'de doğurganlık hızındaki artış, hem Türkiye ortalamasının hem de birlikte değerlendirildiği (Malatya, Elazığ, Tunceli) illerin ortalamasının üstündedir. Ancak bölge ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Aşağıda verilen 2009-2013 yılları yaşa özel doğurganlık hızı tablosu incelendiğinde, Bingöl'de yaşa göre doğurganlık hızının, 2013 yılı 15-19 yaş gurubu hariç, diğer tüm gruplarda Türkiye genelinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Yaş A Özel Doğurganlık Hızı, 2009-2014, (%)

		Annenin yaş grubu						
		15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
2014	Türkiye	27	107	135	101	50	13	1
	Bingöl	29	112	149	123	75	31	4
2013	Türkiye	29	107	130	96	47	11	1
	Bingöl	28	109	142	116	72	27	5
2012	Türkiye	31	109	129	95	45	11	1
	Bingöl	37	112	140	112	69	26	5
2011	Türkiye	32	109	124	90	42	10	2
	Bingöl	34	120	133	107	71	31	9
2010	Türkiye	34	113	125	88	43	11	2
	Bingöl	38	128	136	109	68	23	6
2009	Türkiye	37	117	126	85	42	11	2
	Bingöl	40	123	139	103	71	30	5

2.1.8. Kentleşme Oranı

Kentleşme oranı, kentsel alanda yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı esas alınarak belirlenmektedir. Demografik olarak kentte yaşayan nüfusun artması, yani kentleşme oranının yükselmesi, kentin çekiciliğinden etkilendiği gibi kırsal alanın itici faktörlerinden de kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Bingöl verileri incelendiğinde Bingöl'de kentleşme oranının %60 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2015). Tablo 9'da da görüldüğü gibi Bingöl'de köy ve belde nüfusu azalmakta ve buna karşılık kent nüfusu ise artmaktadır. Bingöl kırsalında geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu iki faaliyet alanı hem geçim için yeterli değil hem de yeni kuşakların tercih ettikleri iş kolları değildir. Bu ve benzeri nedenler Bingöl'de kentleşme oranının önümüzdeki yıllarda, daha çok da kırsalın itici faktörlerinin etkisiyle yükseleceğini göstermektedir.

2.2. Aile ve Hane Halkı Yapısı

Aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireyin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir. Çocukların sosyalizasyonu bu toplumsal birim içerisinde gerçekleşir.

Aile toplumsal yapının hem sonucu hem de yansımasıdır. Burada döngüsel bir süreç söz konusudur. Mevcut toplumsal yapının oluşmasında merkez birim olan aile aynı zamanda topluma katılacak olan üyelerin özelliklerinin de oluşturulduğu bir temel kurumdur. Aile herhangi bir toplum hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlerin başvuracağı merkezi bir birim olma özelliği taşımaktadır. Gökçe, (1976,48) aileyi ana baba çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşan (aile biçiminin gereğine göre) ekonomik ve toplumsal bir birlik olarak tanımlar.

2.2.1. Hane Halkı Büyüklüğü

Hane halkı, aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta yaşayan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile hane halkı, bir aileden oluşabileceği gibi birden fazla aileden de oluşabilmektedir.

Hane çalışma stratejileri, bilinçli veya bilinçsiz, üstü açık veya örtülü olsun hanede yaşayan bireyler arası işbölümünü anlatan bir kavramdır. Hane çalışma stratejileri hane bireylerinin zamanlarını piyasa ekonomisi, evde yapılan üretim (eve yiyecek getirmek için ekilebilir bir araziyi işleme, hayvan yetiştirme ve evde geçimlik ürünler) ve evde yapılan tüketim (yemek pişirmek, çocuk bakımı, evdeki tamir işleri, elbise dikme) alanlarında nasıl kullandıklarını ifade etmektedir.

TUIK'in 2013-2014 Ortalama hane halkı büyüklüğü en düşük ve en yüksek olan ilk 5 il, aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Aynı yıllara göre sırasıyla Bingöl'ün hane halkı büyüklük oranı 4,5 ve 4,4 oranındadır. Bu oranlar, Bingöl'de hane halkı büyüklüğünün, aynı yıllar esas alındığında Güneydoğu Anadolu sınırını aşığı doğru iki taraflı takip eden illere oranla daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 12: 2013-2014 Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü En Düşük ve En Yüksek Olan İlk 5 İl

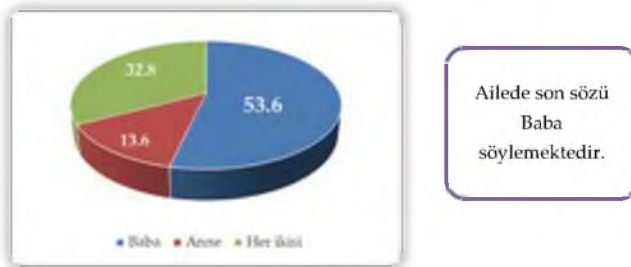
2013				2014			
En Yüksek İller		En düşük İller		En Yüksek İller		En düşük İller	
Şırnak	7,7	Çanakkale	2,7	Şırnak	7,3	Çanakkale	2,7
Hakkari	6,8	Eskişehir	2,8	Hakkari	6,6	Balıkesir	2,8
Muş	6,2	Balıkesir	2,9	Şanlıurfa	6,1	Eskişehir	2,8
Batman	6,2	Burdur	3,0	Batman	6,1	Burdur	2,9
Siirt	6,2	Muğla	3,0	Siirt	6,0	Edirne	2,9

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2013,2014

2.2.2. Aile Yapısı

Ailedeki iletişim biçimleri, ailede söz sahibi olma, aile içi ekonomiyi yürütmek gibi davranışlar aile yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Tablo 8’de genellikle ailenizde son sözü kim söyler sorusundan alınan cevaplar ailenin geleneksel aile mi yoksa modern aile mi olduğu hususunda bizlere bilgi vermektedir. Geleneksel aile tipinde genellikle son sözü baba söylemektedir. Yapmış olduğumuz araştırmada %53,6 oranında “Son sözü baba söyler.” sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu oran Bingöl’de geleneksel aile yapısının hâkim olduğunu göstermektedir. Modern aile tipinde ise söz hakkına sahip olma eşler arasında eşitlikçi bir yapıya dayanmaktadır. Ailede, kadın ve erkek herhangi bir konuda aynı söz hakkına sahiptirler. Katılımcıların %32,8 oranında ailede son sözü her ikisi söyler cevabı, Bingöl’de modern aile yapısına doğru bir dönüşümünde var olduğunun göstergesidir.

Grafik 3: Genellikle Ailede Son Sözü Söyleme Durumu

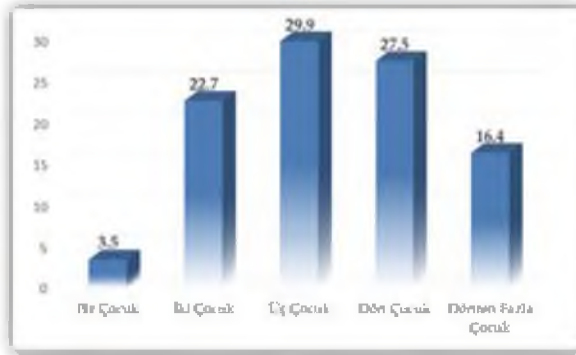

2.2.3. Çocuk Sayısı

Türkiye’de çocuk sahibi olmak önemsenmektedir. Soyun devamı, ebeveynlerin kendilerini güvence altına almaları, özellikle erkek ya da özellikle kız çocuğa sahip olma gibi cinsiyetçi yaklaşımlar çocuk sahibi olmanın önemini göstermektedir. Çocuk sahibi olmak üzerinde yaşanan coğrafya ve tarihi ile de yakından ilişkilidir. Türkiye’de Sağlık Bakanlığı tarafından çeşitli projelerle aile planlaması hizmetleri ülkenin her yerinde ücretsiz olarak verilmektedir. Bu yöndeki çalışmaların amacı, gelenek, kültür ve ideoloji gibi nedenlerle ailede bakılabileceğinden daha fazla çocuğa sahip olmayı önlemeye çalışmaktır.

Araştırmaya katılanların cinsiyeti, yaşı ve yaşadığı yer; ideal çocuk sayısını belirleyen değişkenler olma özelliğine sahiptir. Geleneksel aile yapısında görülen fazla çocuk sayısı çoğunlukla yaş, cinsiyet ve kırsal bölge ile ilişkilendirilmektedir. Araştırmaya katılanların %49,4’ü kadın, %50,6’sı erkektir. “Size göre ideal çocuk sayısı kaçtır?” sorusuna verilen cevapların cinsiyete göre dağılımı neredeyse eşit bir orana sahiptir.

Grafik 4: İdeal Çocuk Sayısı

Araştırmaya katılanların %44. 6’sı 21- 30 yaş aralığındadır. Bu yaş aralığı en az 1995 en fazla 1986 yılları arasında doğan bireyleri göstermektedir. TÜİK’in yıllara ve cinsiyete göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfusu verilerinde 1985’te toplam %47,0 oranındadır, yine aynı araştırmanın 2015’te ise %7,9 oranındadır. Yıllara göre kadın ve erkek nüfusu benzer rakamlarla aynı yönde düşüş göstermektedir. Cinsiyet temelli eşit düşüş aile fertlerinin (karı-koca) birlikte şehre göç etme oranlarının bir göstergesi olarak gösterilebilir. Köyden kente göç sürecinde geleneksel aile yapısına sahip bireylerin çocuklarına daha az çocuk yapma hususunu telkin ettikleri alınan cevaplar ile ilişkilendirmek

mümkündür. Üç çocuğa sahip olma sorusuna verilen %29,9 oranındaki olumlu cevabın açıklaması, geleneksel ailede büyüyen bireylerin şehre veya şehir merkezine taşındıkça çocuklarına üç çocuk yapma hususunu telkin etmeleridir. Birbirine yakın olan iki, üç ve dört oranlarının toplam değeri %80,1'dir. Yukarıda belirttiğimiz durumlar iki, üç ve dört çocuk ideal sayısı için geçerlidir.

Yine araştırmaya katılanlar tarafından verilen %3,5'lik oranda "İdeal çocuk sayısı tek çocuk" cevabı, geleneksel toplumda büyüyen bu bireyler için tahayyül edilebilen bir durumdur ve bu oran mevcut oran içerisinde çok azdır. Bunu tek çocuk düşünen bireylerin varlık göstermeye başladığının bir göstergesi olarak da ele almak mümkündür.

%16,4 oranında verilen dörtten fazla çocuk ideal sayısı gelenekten kopmayan ve bunu devam ettirmek isteyen bireylerin varlığına işaret etmektedir. Köy nüfusu ile ilişkilendirilecek olursa şehre ve şehir merkezine yaşayan bireylerin geleneksel aile yapısını sürdürdüklerini de belirtebiliriz.

Sosyologlar, çocuğa verilen anlamı sembolik etkileşimci bağlamda ele almaktadırlar. Aile tarihçilerine göre çocuğa verilen anlam ortaçağdan günümüze değişiklik arz etmektedir. Bu konuda Türkiye'de hem sınıfsal hem de bölgesel gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Erkek çocuk hala kız çocuktan daha fazla önemsenmektedir. Ataerkil aile tipinde erkek çocuk sürekli yüceltilip korunurken kız çocuk ikinci plana atılmaktadır. Sürekli yüceltilen erkek kendisine ataerkil toplum tipinde biçilen yüceltici tavırlar ile aile büyükleri tarafından maksimum düzeyde hizmet almaktadır. Bu durum erkek çocuklar için ileriki dönemlerde ana kuzusu erkek sendromuna yol açabilmektedir. Kız çocuklarının bilinçaltına da erkeğe koşulsuz itaat fikri yerleşmektedir. Böylelikle yüceltilen erkek karşısında ikinci plana atılan kız çocuğu istemese de içinde bulunduğu topluma benzer erkek çocukları yetiştirmektedir. Bu durum eğitim seviyesinin artması ile bir nebze çözülebilmektedir.

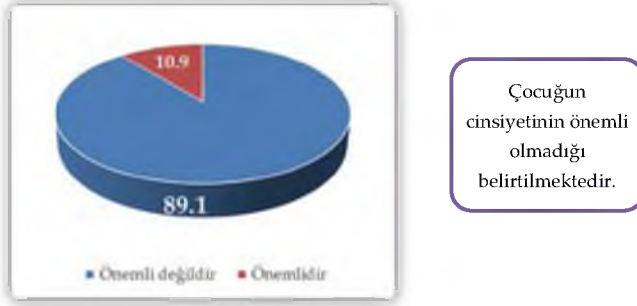
"Çocuğunuzun cinsiyetinin kız ya da erkek olması sizin için önemli midir?" Sorusuna verilen cevapların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yaşanan yer, meslek durumu, ekonomik gelir ve din ile de ilişkisi vardır.

Araştırmaya katılanların %53,4'ü evli bireylerden oluşmaktadır. %41,5'i ise bekârlardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılanların %89,1'i bu soruya; "Önemli değildir" cevabını vermiştir. Ataerkil aile tipinde erkek çocuk önemli iken modern dönemlerde kız çocuğun aile içerisindeki konumunda değişim gözlenmiştir. Kız çocuğunun daha hayırlı olduğu, ebeveynlere bakacak olan çocuğun çoğunlukla kız çocukları olması gibi faktörler de çocuk cinsiyeti açısından önemli değildir fikrini desteklemektedir. Bingöl'ün; kırsal alan olması, geleneksel aile yapısı, eğitim ve ekonomik düzeyin düşük olması gibi faktörler; %10'luk dilimin; "Erkek çocuk olması önemlidir." cevabını desteklemektedir.

Grafik 5: Çocuğun Cinsiyetinin Önemi

2.3. Göç

Bir üretim faktörü olan emeğin coğrafi olarak bir yerden başka bir yere hareket etmesi göç olarak tanımlanır. Genel olarak iki gruba ayrılan göç olgusunda emeğin ülke içi hareketine iç göç; ülke dışı hareketine de dış göç denmektedir. Göçler genellikle az gelişmiş yerler olan kırdan çok gelişmiş olan kente doğru meydana gelir. Hizmet sektörlerinden biri olan tarımda, nüfusun tarımdan tarım dışı sektöre kayması göçle gerçekleşir.

Geleneksel açıklamalar göç edilen bölgede iticiliğe ve göç edilecek alanlarda çekiciliğe neden olan faktörler üzerine kuruludur. İtici güçleri üç başlıkta sıralamak mümkündür. Bunlar; tarımsal toprak yetersizliği, düşük gelir, işsizlik ve arızı olaylardır. Bingöl'deki itici güçler arasında işsizlik, düşük gelir, terör, eğitime ulaşamama, sağlık hizmetlerinden faydalanamama, hayvancılığın yeni nesillere aktarılmaması gibi nedenler yer almaktadır. Çekici güçlerde ise; yüksek gelir ve istihdam fırsatı, ekonomik durum, kentsel kamu hizmetleri ve kentteki akraba ve tanıdıklar yer almaktadır. Bingöl'deki çekici güçler arasında; yüksek gelir, istihdam, terörden uzak olma, eğitime ulaşma, sağlık hizmetlerinden faydalanma ve akrabalık gibi durumlar göçü etkilemektedir.

Odak grup görüşmelerinde farklı meslek gruplarına sorulan, "İlinizin size göre en olumsuz özelliği/özellikleri/sorunları nelerdir?" sorusuna verilen cevaplardan bazıları, Bingöl'deki itici güç niteliğinde olan faktörler hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. Bu bağlamda mezkûr soruya verilen cevaplar dört grup altında toplanabilmektedir.

1- İşsizlik:

- "İşsizlik var. Sanayi olmayınca istihdam olmaz."
- "En olumsuz taraf işsizlik. Gençlerimizin birçoğu boştur Bingöl'de."
- "İş imkânları kısıtlı istihdam sorunu var."
- "İnsanlar işsiz ve çalışanların oranı da oldukça az."
- "İşsizlik açısından Türkiye ortalamasının üzerindedir."
- "Bingöl halkı da çok çalışmıyor. Ova var, su var ama ekim yapılmıyor. Halk çalışmıyor."

2- Sosyal Faaliyetler ve Hizmetler:

- "Gezecek yerler yok, tarihi alanlar sosyal alanlar az, kütüphane yok. Toplumda sıkışmışlık var. Dışarıdan misafirim geldiğinde gezdirecek yerim yok, tarım alanı yok."
- "Sosyal faaliyetler açısından herhangi bir alan yok. Bingöl halkının kendini geliştirebileceği ya da çocukları yönlendirebileceği çok fazla sosyal faaliyet yok."
- "İlimiz hizmetler konusunda ihmal edilmiştir."
- "Yeterince hizmet alamıyor."
- "Hizmetin oluşmasında siyasetin etkisi, bireyselliğin ön planda olması."

3- Göç, Eğitim ve İstihdam:

- "Bingöl'de bakan var ama istihdama dair bir şey yok."
- "Dışarıya bağlı olarak yaşıyorlar. Dış ülkelerle bağlantı fazladır. Üretim dışı ve dışarıya gelen paraya bağlıdır."
- "Eğitimsizlik var, altyapı yok, terör var. Eğer eğitimsizlik devam ederse bu sorunlar devam edecektir."

- “Çok göç veren bir il olması.”
- “Tabii göç vermek önemli.”
- “Bingöl göç alan değil göç veren, okumuşunun da sürekli şehirden çıktıktan sonra %90’nun da geri gelmediği, dağınık bir yer olduğu için sosyolojik, kültürel, ekonomik değişimlerin tamamıyla kişiselleştirildiği yani kişilere bağlı bir zorunlu coğrafi yapısından da kaynaklanan bir olumsuz yönü var. Bunu değiştiremezsiniz yani bu söylediğimi değiştiremezsiniz.”
- “Bingöl bir göç veren bir il olduğu için dezavantajlarından biri de sürekli göç veren bir il olması burada daha çok batı illerine, gelişmiş illere hem beyin göçü olarak hem de yatırım anlamında da Bingöl’e yapacağına gidiyor Malatya’ya yapıyor veya başka bir ile yapıyor.”

4- Diğer:

- “Madde kullanımının olması ve gelişmemiş olması, imkânları olduğu halde gelişmemesi, deprem bölgesi olması, işsizliğin olması ve bunun gençleri intihara itmesi.”
- “Gelişmemiş bir şehir olması olumsuz yanıdır.”
- “Terör olunca da sanayi olmaz.”
- “Bingöl’deki bütün hastalar Elazığ ve Malatya’da çünkü burada imkân yok. Eleman işten çıkartılmamak için saatlerce markette çalışmaya bile katlanıyor.1975’ten beri ben esnafım devlet üç kişiyle, işkence ile anca kredi veriyor. Oda gider ev yapar, iş yapmaz. Ehline verilmiyor kredi. Devlet esnafa üvey evlat olarak bakıyor.”
- “Bölge olarak sıkıntımız orman ve karayollarının olmaması.”
- “Bingöl’e fazla yatırım yapılmıyor, şehirleşme yetersiz.”
- “Bingöl’de bir kent kültürü yok, kentleşme. Çünkü kırsal kesimden gelen insanlar... Burada şöyle bir yürüdüğünüz zaman hala o kırsal kesimden gelen insanların kendi yapılarını buraya taşıyarak bir şekilde arada kalan bir kenttir. Bu açıdan ciddi şekilde bir kent kültürü olduğunu düşünmüyorum.”
- “Yani üretim alanında kendi bölgemizi tercih etmememiz. Eğer bir üretim, bir yatırım yapacaksak başka yerleri tercih ediyoruz.”

- *“Benim köyüm 10 km uzakta. Bizim bütün köylerimizde insanlarımız, sabah kalkarlar Bingöl’e gelirler, merkeze arabalarından yemelerinden içmelerine. Hiçbir üretimde yok yani bu paralar nereden geliyor, hakikaten ben anlamış değilim ve Bingöl genelinde de ben bunu görüyorum.”*
- *“Tüketen bir toplumdur.”*
- *“Tüketim esaslı bir il.”*

Ankette yer alan “Şu anki yerleşim yeri” sorusuna katılımcıların %72,2’si il merkezi, %19,9’u ilçe merkezi, 0,5’i kasaba merkezi, %7,4’ü köy cevaplarını vermektedir. Anket, ağırlıklı olarak şehir merkezinde yaşayanlara uygulandığından il merkezi çoğunlukta olmuştur.

Aşağıdaki grafik incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun il merkezinde ikamet ettikleri görülmektedir. Bu oran şu verilerle açıklanabilmektedir:

İl ve ilçe merkez nüfusunun toplam nüfusa oranı %57’dir. Nüfusun 155697 kişisi il merkezi ve ilçe merkezlerinde, 110322 kişisi belde ve köylerde yaşamaktadır. İl merkezi nüfusu 103.441’dir(TUİK, 2104). Araştırmada kullanılan anketlerin %80’i şehir merkezinde yapılmıştır. %20’si ise ilçelerde yapılmıştır. Araştırmaya katılanlardan %53,0 oranında doğma büyüme Bingöllüyüm cevabının yarıdan fazla olmasının nedeni olarak göstermek mümkündür. Ayrıca merkezde yapılan anket çalışmasında cevap verenlerin bir kısmının şehir dışından gelen öğrencilerden oluştuğunu da göz ardı etmemek gerekir. Şehir merkezine şehrin başka köyünden gelme durumunun %17,4 oranında olmasını da yine eğitim faktörü ile açıklamak mümkündür. Hayvancılık ile artık uğraşmayan halk çocuklarını eğitime yönlendirmiştir. Ayrıca üniversitenin kurulmasından önce kız çocuklarının başka şehirlere gönderilmeme durumu da dikkate alındığında artık köylerde bulunan kızları eğitim için başka bir ilden ziyade şehir merkezinde okutulmalarına aileleri tarafından izin verildiğini söylemek mümkündür. Başka şehirden veya başka bir şehrin ilçesinden gelenlerin toplamı %27,4’tür. Araştırmaya katılanların 21 ile 40 yaş aralığının %69,2 gibi bir oranı karşıladığını da hesaba katacak olursak şehir dışından gelenlerin eğitim için veya tayin durumu ile geldiklerini söylemek mümkündür.

Grafik 6: Şu Anki Yerleşim Yeri

Katılımcıları çoğunluğu il merkezinde yaşamaktadır.

Grafik 7: Yerleşim Yerine Gelenen Yer

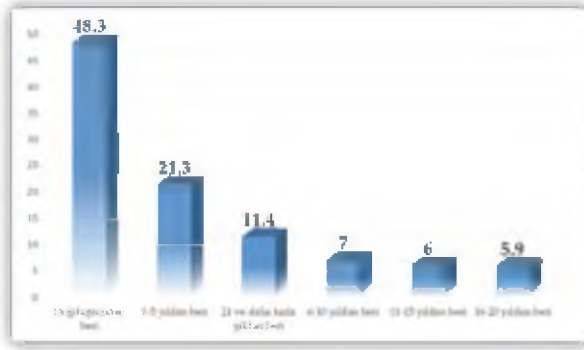

Katılımcıları yarısından fazlası doğma büyüme Bingöllüdür.

TUIK'in 2008-2013 yılları arasını kapsayan "illerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı"nu gösteren verilerine göre, bu yıllar arasında Bingöl'e her yıl ortalama 7000 ile 10000 arasında insan göç etmiştir. Bingöl'ün bu yıllar arasında aldığı toplam göç 43.268'dir. Bu toplam sayı Bingöl'ün şimdiki toplam nüfusunun yaklaşık %16,29'udur.

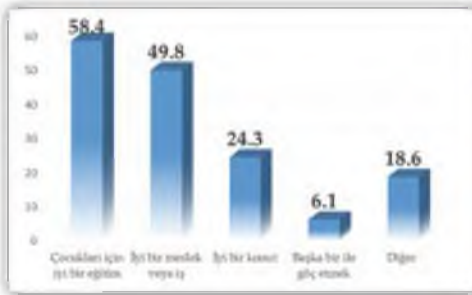
Ankette yer alan 'Ne zamandan beri Bingöl'de ikamet etmektesiniz?' sorusuna katılımcıların verdikleri cevapların oranı tabloda görülmektedir. Buna göre; katılımcıların %48,3'ü doğduğundan beri Bingöl'de ikamet etmektedir. Bu sonuç araştırmanın çoğunlukla şehir merkezinde yapılması ile doğru orantılıdır. 1-5 yıl arasında Bingöl'de kaldığını söyleyenlerin oranı ise %21,3'tür. 20 yıldan daha uzun zamandan beri Bingöl'de yaşayanlar ise %11,4'tür. Verilerin tamamına göre araştırmaya konu olan bireylerin yarısının Bingöl'e göç yoluyla geldiğini söylemek mümkündür.

Grafik 8: Kaç Yıldan Beri Bingöl'de İkamet Edildiği

Katılımcılara gelecekteki en önemli üç beklentileri sorulmuştur. Burada her bireyden üç cevap vermesi beklenmiştir. Elde edilen cevapların toplamının yüzde yüzden fazla olmasının sebebi budur. Vatandaşların yarısından fazlası çocuklar için iyi bir eğitimi gerekçe göstermiştir. Yarısı iyi bir meslek veya iş, dörtte biri iyi bir konut beklentisi içindedir. Azda olsa %6'lık bir kesim bu ilden başka bir yere göç etme eğilimi içindedir. Yüzde yirmiye yakını da daha farklı beklentiler içindedir.

Grafik 9: Gelecekte En Önemli Üç Beklentileri

Katılımcıları gelecekte en önemli beklentisi çocukları için iyi bir eğitimidir.

Bu oranlar, katılımcıların gelecekle ilgili en önemli beklentilerinin çocuklarıyla ilgili olduğunu göstermektedir. Bu veriye göre, Bingöl'den dışarıya göçün azaltılması isteniyorsa eğitim imkânlarının iyileştirilmesi gerekir.

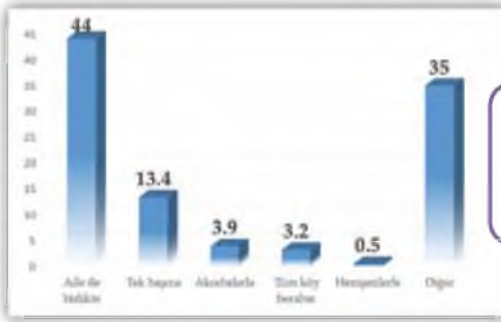
Katılımcılardan dış göçle gelenlerin kiminle geldiklerinin tespit edilmesi amacıyla sorulan "Göçle geldiyse, buraya kiminle göç ettiniz?" sorusuna

%44'ü ailesi ile geldiklerini ifade etmişlerdir. %13,4'ü tek başına ve az bir bölümü akrabasıyla ve yine az bir kısmı da tüm köylerinin taşındığını söylemektedirler. Katılımcıları üçte biri göç yoluyla gelmediklerinden "diğer" seçeneğini tercih etmişlerdir. Aslında katılımcıların yarısından fazlasının doğma büyüme Bingöllü olduklarını ifade etmelerine rağmen burada bu sonucun çıkması %15'lik bir kesimin daha önce ailelerinin göç etmiş olmalarını kendilerine mal etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu oranlardan katılımcıların gelecekle ilgili en önemli beklentilerinin çocuklarıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriye göre, eğitim imkânlarının iyileştirilmesine bağlı olarak Bingöl'den dışarı göçün azalacağı ileri sürülebilir.

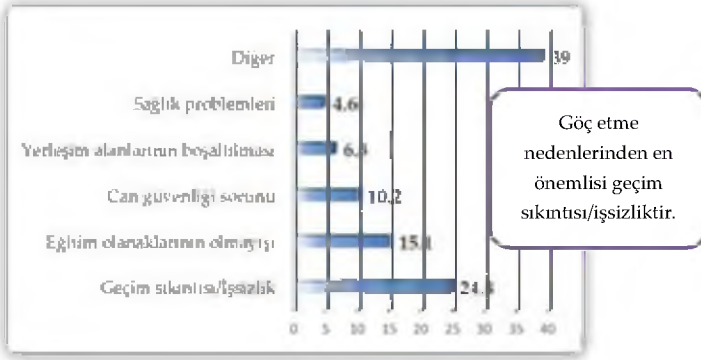
Bu verilere göre, Bingöl'e göç yoluyla gelenlerin dörtte birinin gelme nedeninin geçim sıkıntısı ve işsizlik olduğu görülmektedir. Eğitim olanaklarından yoksunluğu %15,1 oranıyla geçim sıkıntısı ve işsizliği takip etmektedir. Yine bu verinin hemen akabinde %10,2 oranında can güvenliği sorunu ve %6,3 oranında yerleşim alanlarının boşaltılması sorunu yer almaktadır. Sağlık problemleri %4,6 iken, göç etme nedeni olarak diğer seçeneğini tercih edenler göç etmeyenlerdir.

Grafik 10: Kiminle Göç Ettikleri

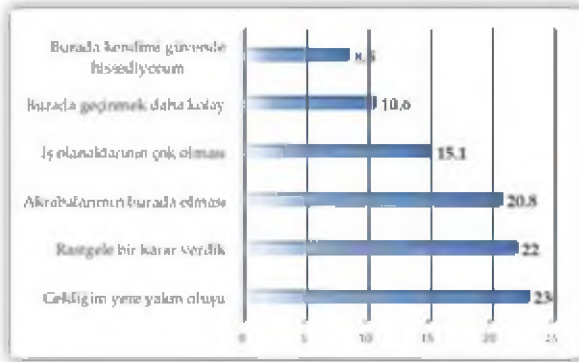
Katılımcılar genellikle aileleri ile birlikte göç etmişlerdir.

Grafik 11: Göç Etme Nedeni

Katılımcılara Bingöl'e göç etmelerinin sebebi sorulduğunda; dörtte bire yakını geldiği yere yakın olmasını gerekçe göstermişlerdir. %22'si rastgele, plansız ve düşünmeden göç etmişlerdir. Beşte biri akrabalarına güvenerek ve onların arkasından göç ettiklerini ifade ederken %15' iş imkânlarına güvenerek göç etmişlerdir. Az bir bölümü şehirde geçinmenin daha kolay olduğunu ve bir kısmı ise kendilerini daha güvende hissettiklerini düşünmektedirler.

Grafik 12: Bingöl'e Göç Etme Nedenleri

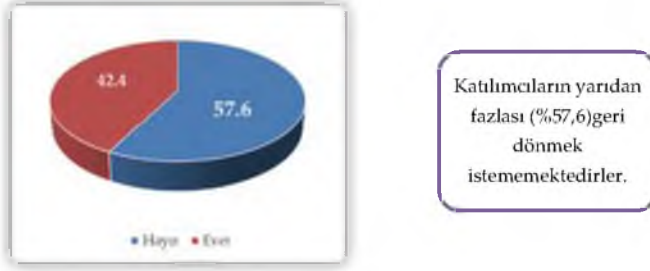

Aslında yukarıdaki veriler göç edenlerin ruh hallerini açıkça ortaya koymaktadır. Göç gerekçelerinin bir yerden başka bir yere göç etmek için yeterli gerekçeler olduğu söylenemez. Ülkemizdeki göç hareketlerinin çoğunlukla bilinçsizce yapıldığı bilinmektedir. İş imkânları, güvenlik ve geçim kaygılarının yeterli gerekçe olduğuna da değinmek gerekir. Hizmetlerin vatandaşın ayağına taşınması göçün önlenmesi için önemli bir politikadır.

Katılımcılara göç etmelerinin kendilerine maliyetini ve memnuniyetlerini ölçmek üzere; "Göç ettiğiniz yere geri dönme şansı verilseydi geri döner miydiniz?" diye bir soru soruldu. Çünkü göç etme gerekçeleri ile aradıklarını bulup bulamadıkları arasındaki ilişki gözlemlenmek istendi.

Grafik 13: Geriye Göç Etme Durumu

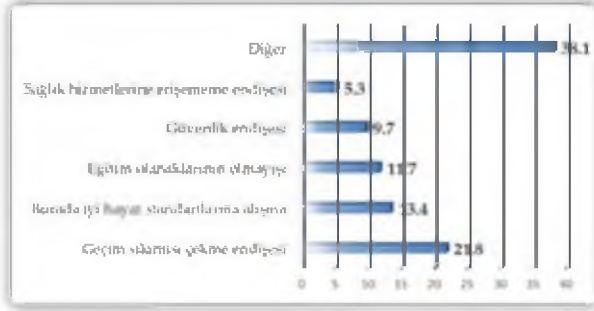

Alınan cevaplara göre; katılımcıların yarısından fazlası (%57,6)geri dönmek istememektedirler. Ancak yarıya yakını da (42,4) Bingöl'e göçe neden olan faktörler ortadan kaldırıldığı takdirde eski yerleşim yerlerine geri döneceklerini söylemektedirler.

Katılımcılara sorulan; "Göç ettiğiniz yere geri dönme şansı verilseydi geri döner miydiniz?" sorusuna hayır diyenlerin hayır deme sebebi sorularak her iki soru arasında bağlantı kurulmuştur. Katılımcıların %21,8'i geçim sıkıntısı çekme endişesini sebep göstermişlerdir. Bu veriden vatandaşların geçim sıkıntılarını giderildiği takdirde geri dönecekleri sonucuna varılmaktadır.

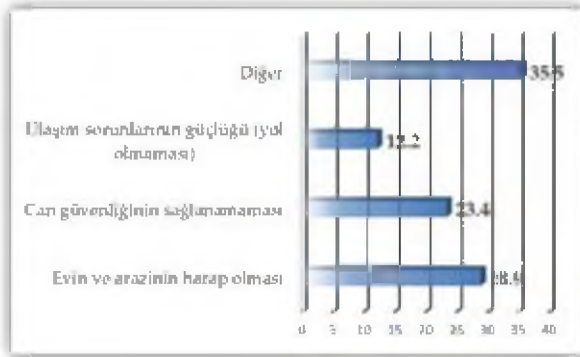
Göç edilen yerin hayat standartlarına alıştıklarından dolayı geri dönmek istemeyenlerin oranı %13,4'dür. Bu durumda insanların alışkanlıklarından kolay vazgeçemediklerini ve sürekli yer değişimini benimsemediklerini göstermektedir. Eğitim olanaklarının olmaması, güvenliğin sağlanamaması ve sağlık hizmetlerine erişememe endişesi gibi sebeplerde geri dönüşleri engelleyen durumlardır. "Diğer" cevabı göç etmeyenlere aittir. Bunlar görüş beyan etmemişlerdir.

Grafik 14: Geriye Göç Etme Durumuna Hayır Diyenlerin Önemli Sebepleri

Katılımcılara “Size göre geri dönüşlerde yaşanan en büyük problemler nelerdir?” sorusu sorulmuş ve şu cevaplar alınmıştır.

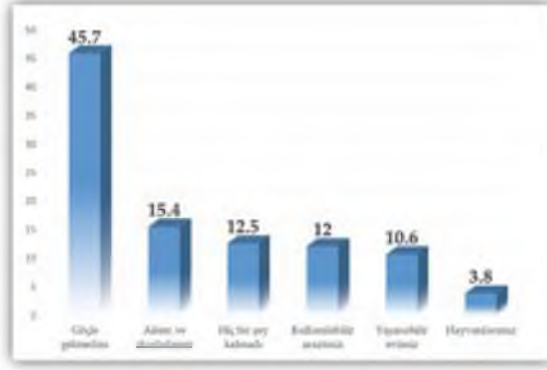
Grafik 15: Geri Dönüşlerde Yaşanan En Büyük Problemler

Bu cevaplardan hareketle göç edilirken bırakılan ev ve arazinin harap olması durumuna verilen cevap oranı %28,9'dir. Kırsaldan göç edenlerin geride bıraktıkları arazilerini takip edemedikleri ve arazi ve evlerinin kullanılamaz hale geldiği görülmektedir. Göç edilen yerleri daha cazip hale getirmek geri dönüşleri hızlandırabilir veya gündeme taşıyabilir. Terör her zaman bölgenin önemli sorunlarından birisidir. Vatandaşlar terör olaylarına destek vermemekte ve bu durumdan rahatsız olmaktadır. Can güvenliğinin sağlanmaması (%23,4) geri dönüşleri engellemekte ve vatandaşlar bu durumdan rahatsız olmaktadır. Ulaşım imkânsızlıklarını sorun edenler %12,2 seviyesindedirler. Her ne kadar köylere ulaşım sağlanmış olsa da şehre uzaklık ve yolların iyi olmaması geri dönüşler için sorun olarak görülmektedir. Diğer cevabını veren %35,5'lik kesim göçle gelmeyen ve geri dönüş sorunu olmayan kesimdir.

Özellikle araştırmamıza konu olan vatandaşların geri dönme düşünceleri oldukça zayıftır. Katılımcıların üçte ikisi geri dönmek istese de bazı iyileştirmelerin yapılmasından yana bir tavırları vardır. Geri dönmeleri için bir çekici gücün olması gerekir. Bunun için “Göçle geldiyse, geldiğiniz yerde neyiniz kaldı?” şeklinde bir soru ile arkada bırakılanlar belirlenmek istendi.

Grafik 16: Göç Edilen Yerde Bırakılanlar

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere yarıya yakını göçle gelmediğini ifade etmektedir. Burada bir ayrıntıya işaret etmek gerekir. Göç sorularında ve tablolarında göçle gelmeyenlerle ilgili %10-15’lik bir sapma görülmektedir. Bunun sebebi; kendisi göçle gelmemiş, ancak daha önce ailesi göçle gelmiş olanların bir kısmı kendilerini zaman zaman göç edenler sınıfında göreyerek kanaat belirtmişlerdir.

Bu verilerden hareketle göç yoluyla Bingöl’e gelmeyenlerin dışında %15,4’lik bir kesim ailelerinin ve akrabalarının geride kaldığını ifade etmektedirler. Bu kesimin bir şekilde zaman zaman köylerini ziyaret ettikleri ve bağlarının kopmadığı varsayılabilir. Bunun tam tersi katılımcıların %12,5’i arkada hiçbir bağlantılarının kalmadığını, dolayısıyla geri dönmeleri için bir sebep olmadığını ifade etmişlerdir. Geri kalan dörtte birlik kesim ise, gelinen yerde kullanılabilir bir arazisi, yaşanılabilir bir evi ve hayvanlarının kaldığını ifade etmektedirler. Bu kesimin gözünün arkada kaldığı bir üstteki tabloda ifade edilen sorunları çözüldüğünde veya şartlar yerine geldiğinde geri dönebilecekleri düşünülebilir.

Göç yoluyla Bingöl’e gelenlerin geri dönmek için devlet desteği ve devletten beklentileri önemli bir konudur. Devletten beklentileri belirlemek üzere “Göçle geldiyse, geri dönmek için devletten beklentileriniz nelerdir?” diye bir soru soruldu.

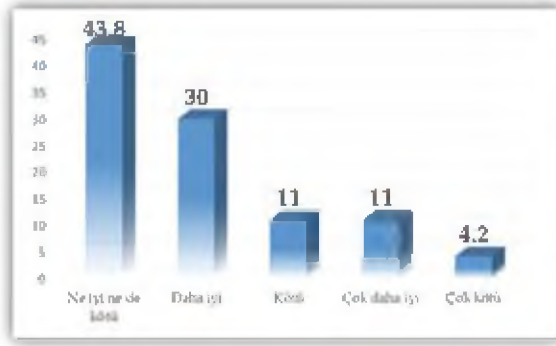
Grafik 17: Göçle Gelenlerin Geri Dönmek İçin Devletten Beklentileri

Göç yoluyla gelmeyenler değerlendirme dışı tutulduğunda katılımcılardan %14,1'ü devletten maddi destek beklerken bunun aksine %11,3'lik oran devletten herhangi bir destek talebinde bulunmamaktadır. Ayrıca dörtte biri devletin gidilecek yerde iş imkânları oluşturmasını, güvenlik sorununu çözmesini ve sağlık hizmetleri sağlamasını istemektedirler. Göç eden katılımcılar kendi aralarında yüzde yüz olarak ele alırsa dörtte üçünün devletten bir şekilde beklentisi olduğunu söyleyebiliriz. Dörtte birinin devletten bir beklentisi yoktur. Bunları üç şekilde yorumlamak mümkündür. Bu vatandaşlar ya devlete karşı mesafelidirler ya geri dönme düşünceleri yoktur ya da devlete yük olmak istememektedirler.

Göç yoluyla gelmeyenlerin yarıya yakınının durumunda bir değişiklik olmamıştır. Üçte birine yakını yaşam standartlarının eskiye oranla daha iyi olduğunu belirtmiştir. %11,0'lık dilim çok daha iyi durumda olduklarını belirtmiştir. %15,2'si ise şu anda göç etmeden öncesine göre daha kötü ve zor şartlarda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Burada daha iyi durumda olanlar %41 seviyesindedir. Az da olsa beklentilerini karşılayamayanların sayısı dikkate almayı gerektirecek ölçüdedir. Hayat şartları değişmeyen bireylerin göç yoluyla yer değiştirmesinin, yeni yerleşkelerine alışmaları ve çevre edinmeleri açısından zaman kaybı olarak yorumlanabilir. Ayrıca bu bireylerin daha güvenli veya hizmetlere erişim açısından daha avantajlı duruma geçtikleri söylenebilir.

Grafik 18: Göç Öncesi ve Sonrası Yaşam Arasındaki Fark

2.3.1. İl İçi Göç

Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Özer, 2004, 11). Göçte her şeyden önce mekân değiştirme esastır. Mekân değiştirme daimi surette yerleşme amaçlı olabildiği gibi geçici de olabilmektedir. Mekân değiştirmede önemli unsurlardan biri de mesafedir. Bazı göçler çok kısa mesafeli olur. Buna il içi göçleri örnek vermek mümkündür. Bazı göçler de daha uzak mesafelere yapılmaktadır (Sağlam, 2006, 34). Göç kavramının mesafe ile ilişkili olan diğer bir yönü de sınırlardır. Sınır kavramı, göçün iç ve dış olmasını (başka ülkelere yapılan göç, başka ülkelerden alınan göç), il içi ve il dışı olmasını da belirler. Aynı il sınırları içinde yapılan göçe “il içi göç” denmektedir. Yalnız bazı literatürlere göre; il içi göçlerde sadece fiziki mesafe değil kültürel mesafe de ölçü olarak ele alındığında, il içi göçün göç olarak ele alınıp alınmayacağı tartışmalı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik farklılığı çok uç olan iki mesafenin birinden diğerine daimi bir surette taşınma davranışına iç göç denebilmektedir yalnız bu ayrımı metropollerde daha belirgin olarak görülmektedir. Şehrin ekonomik durumu çok iyi ve çok kötü şeklinde uçurum arz etmeme durumu var ise bu tarz göçlerden de bahsetmek doğru olmayacaktır (Sağlam, 2006, 34).

Katılımcılara odak grup görüşmelerinde yöneltilen “İlinizde ve çevresinde yaşanan göç olaylarıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna aldığımız cevaplar aşağıdaki şekildedir. Verilen cevaplar katılımcıların göç durumuna bakış açılarını, göçün yönü ve türünü, göçün işsizlik, eğitim ve ekonomik durumunu, göçün terör ile ilişkisini ve diğer nedenleri vermektedir.

Bingöl'deki göç durumuna bakış açıları:

- Eskiden daha fazlaydı şimdi azalma var
- Bingöl'de nazaran göç oranlarında azalma olmuştur.
- Genel olarak ilimiz göç veren bir ildir.
- Kığı'da göçler var. İşsizlik yani ekonomik sorunlardan dolayı göç ediyorlar. Ancak batıya çalışmaya niyetli olan insanlar göç ediyor. Kığı'da genç kalmadı. Eskiden hayvancılık vardı, şimdi oda yok
- Başta da dedik ki dışa göç veren bir ildir. Bunun nedeni de ekonomik olabilir, güvenlik olabilir.
- Normaldir bu.

Göçün Yönü ve Türü:

- Şu an denge var doğurganlık hızı ondan kaynaklanıyor depremden sonra giden insanların geri gelmesi de bu dengeyi belirliyor
- Göçler daha çok köyden merkeze doğru oluyor
- Göç vardır kurtarılmış bölgeden kış aylarında batıya göç vardır kısa sürelidir iç göçler daha çok mevsimlidir.
- Bingöl'de köyden şehre göç oldu. Şehirden köye devlet tekrar bir imkân tanırrsa şehirdekilerin çoğu en az altı ay köye gidiyorlar.
- İlimizde daha çok kırsal bölgelerden kentsel bölgelere doğru geliyor.
- Köylerden şehirlere göç vardır.
- Bingöl'ün kuzey ilçeleri dışarıya göç veriyor. Ama Bingöl'ün çevresinden şehir merkezine doğru bir kayma var.
- Mevsimlik göçler vardır. Yazın köyde, kışın şehirde oluyorlar.

Göçün işsizlik, eğitim ve ekonomik durumu:

- Göç vermesinin sebepleri; işsizlik, terör.
- Genellikle çocukları yetiştirmek ve işsizlik için göç yaşanmaktadır.

- *Bizim köyümüzün gençleri eğitim nedenlerinden dolayı köyde durmuyor. Aileleri de onların daha iyi okuyabilecekleri yerlere taşınıyor.*
- *Üniversitenin etkisi var, dışarıdan gelen memur çok var.*
- *Çalışan bayanlar, iş bulamayan insanlar göç ediyorlar. Bunun temelinde eğitim var, işsizlik var ilimiz göç veren bir ildir.*
- *Daha iyi hayat şartları yüzünden insanlar artık başka yerlere göç edebiliyor. Bu daha çok işsizlik yüzünden oluşan bir şeydir. Bazen Bingöl'den büyük şehirlere de göç edilebiliyor.*

Göçün Terör Nedeni;

- *Terör, kan davası bunlar nedenlerdir*
- *Terör bu konuda etkili. İşsizlik yüzünden göç yapılıyor. Kız kaçırma olaylarında baba bu kızı istemiyor ve onlarda göç edip gidiyor.*
- *Göç vermesinin sebepleri; işsizlik, terör.*

Diğer Nedenler:

- *O gün köyden gelen adamın bir yaşındaki çocuğu şimdi 25 yaşında onu götürmek mümkün değil*
- *Zaten kahve kültürümüz göç durumumuzu açıkça gösteriyor*
- *Genellikle göç veren bir yer gelenlerde memur.*

Yukarıdaki başlıklar altında verilen cevaplarda, il içi göç nedenlerini kısaca katılımcıların diliyle araştırmaya olduğu gibi aktarılmıştır. En önemli sebepler arasında işsizlik ve terör bulunmaktadır.

2.3.2. Başka İllere Göç

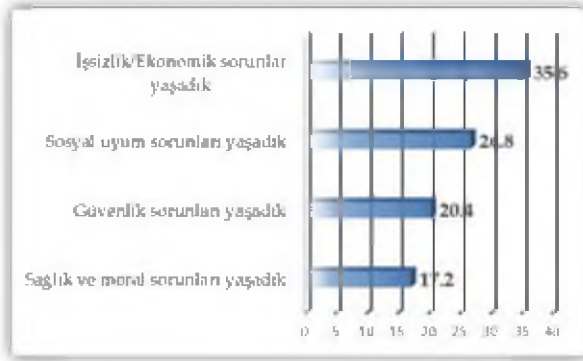
Göç dünyanın bütün toplumlarında daima rastlanılan bir olgudur ve belirli oranlarla her zaman yaşanmaktadır. Göçler kırdan kente, kentten kıra, kırdan kıra, kentten kente gerçekleştirilebilmektedir. Başka illere göç durumunu, bir ülke içerisinde bir ilden başka bir ile göç etme şeklinde tanımlamak mümkündür. Göçün birçok nedeni vardır fakat en temel unsur ekonomik kaynaklıdır.

2.3.3. Başka İllerden Göç

Bingöl iline göç yoluyla gelenlerin karşılaştıkları sorunlar, onların beklentilerini ve mevcut durumlarını etkilemektedir. Katılımcılar üzerinden göç yoluyla gelenlerin karşılaştıkları sorunlarını belirlemek üzere, kendilerine “Göçle geldiyseniz, burada ne gibi sorunlarla karşılaştınız?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Ulaşılan sorunlar oransal olarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Göçle gelenleri kendi aralarında kategorize ettiğimizde karşılaşılan sorunlarla ilgili şöyle bir oranlama ortaya çıkmıştır: Katılımcıların üçte birinden fazlası işsizlik problemi ile karşılaşırken, sosyal uyum sorunları yaşayan üçte birden az gözükmektedir. Güvenlik sorunu ile karşılaşanlar beşte bir seviyesindedir. Sağlık ve moral sorunları yaşayanlar da beşte bire yakındır.

Grafik 19: Göçle Gelenlerin Karşılaştıkları Sorunlar

Göç çoğunlukla mevcut koşulları daha iyi hale getirmek için yapılmaktadır. Kişinin bulunduğu yerden başka bir yere gitmesine yol açan itici güçler iyileştirilemediği ya da giderilemediği takdirde göçler devam edecektir. Her halükarda göç, gelişmeyi ve kalkınmayı yavaşlatan bir olgudur. Gelişmiş ülkelerde özellikle iç göç oldukça azdır. İnsanların ayağına hizmetler gitmediği, kalkınma her bölgede dengelenemediği için insanlar iş bulmak veya hizmetlere erişmek için kendilerini bu alanlara taşımaktadırlar.

3. BÖLÜM:

SOSYAL YAPI

3.1. Eğitim

Bingöl'ün eğitim ortalaması Türkiye ortalamasının altındadır. Eğitim durumunu belirleyen en önemli değişkenin cinsiyet farklılığı olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre Bingöl'de 2014 yılı için okuma yazma bilmeyen kadınların sayısı 16.242, erkeklerin sayısı ise 3.917'dir. Oransal olarak bakıldığında kadınların sayısının erkeklerin sayısının 4,1 katı olduğu anlaşılmaktadır. TÜİK verilerine göre, kız çocuklarının okula kazandırılması için yapılan çalışmaların büyük oranda başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü 65 yaş üzeri okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 6610 olarak görülürken 14-17 yaş arası okuma yazma bilmeme sayısı 91 olarak tespit edilmiştir. Ancak bu kampanyalara rağmen 14-17 yaş arası okuma yazma bilmeyen erkeklerin sayısının 22 olduğu göz önüne alındığında, sayısal olarak farkın azaldığı görülse de oransal olarak farkın arttığı anlaşılmaktadır (TÜİK, 2016).

Tablo 13: Bir Okul Bitirmeyen Kadınların (14-50) Toplam Kadın Nüfusuna Oranı

	Okul Bitirmeyen Kadın	Kadın Nüfus	% Oran
Bingöl	25.729	67.732	37,99
Türkiye	2.532.277	19.491.357	12,99

Kaynak: TÜİK, 2010

Bingöl'de 2010 yılındaki 14-50 yaş arası toplam kadın nüfusu 67 bin 732 olarak görülmektedir. Okul bitirmeyen kadınların toplam kadın nüfusuna oranı ise %37 hesaplanmıştır. Fakat Türkiye genelinde okuma yazma bilmeyen kadınların oranı ise %12,99 olarak belirtilmiştir. Bingöl'de okuma yazma bilmeyen kadınların oranı Türkiye ortalamasının yaklaşık üç katı kadardır.

Kadınların nüfusunun 130 bin 490 olduğu 2014 yılı için bu oran %12,44 olarak hesaplanmaktadır. Yani her yıl okuma yazma bilmeyen kadınların oranında ciddi bir düşüş yaşanmaktadır.

3.1.1. Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Bingöl’de Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre 2015 yılı için eğitim durumu belirtilerin sayısı 236 bin 096’dır. Aşağıda gösterilen tabloda ise 2015 yılı Bingöl halkının yaşadığı yere göre eğitim durumları gösterilmektedir.

Tablo 14: Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

		Merkez	Adaklı	Genç	Karlıova	Kiğı	Solhan	Yayladere	Yedisu	Toplam
Bilinmeyen	S	623	42	144	293	61	141	32	36	1372
	%	0,47	0,53	0,46	1,10	1,33	0,48	1,82	1,36	0,58
Okuma Yazma Bilmeyen	S	8979	1306	2878	2477	575	3013	192	346	19766
	%	6,77	16,65	9,29	9,33	12,55	10,28	10,92	13,14	8,37
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	S	19737	1526	5896	6107	569	5710	161	319	40025
	%	14,89	19,46	19,04	23,0	12,42	19,49	9,16	12,12	16,95
İlkokul	S	30394	2204	7172	8555	1028	6822	418	747	57340
	%	22,94	28,11	23,16	32,22	22,44	23,28	23,79	28,38	24,28
İlköğretim	S	20192	1161	5162	4507	548	4647	200	437	36854
	%	15,24	14,80	16,67	16,97	11,96	19,95	11,38	16,60	15,60
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	S	12767	543	3149	1988	340	3078	88	277	22230
	%	9,63	6,92	10,17	7,48	7,42	10,50	5,00	10,52	9,41
Lise ve Dengi Meslek Okulu	S	24315	622	4554	1706	880	4129	412	304	36922
	%	18,35	7,93	14,70	6,42	19,21	14,09	23,44	11,55	15,63
Yüksekokul veya Fakülte	S	14489	423	1959	896	557	1691	244	159	20418
	%	10,93	5,39	6,32	3,37	12,16	5,77	13,88	6,04	8,64
Yüksek Lisans	S	776	12	44	16	19	57	10	6	940
	%	0,58	0,15	0,14	0,06	0,41	0,19	0,56	0,22	0,39
Doktora	S	213	1	3	3	3	5	0	1	229
	%	0,16	0,01	0,009	0,01	0,06	0,01	0,0	0,03	0,09
TOPLAM	S	132485	7840	30961	26548	4580	29293	1757	2632	236096
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2015

Merkezde okuma yazma bilmeyenlerin oranı ilçelere göre daha azdır. Yine, okuma yazma bilip de herhangi bir eğitim almamış olanların oranı merkezde daha fazladır. Ancak, herhangi bir eğitimi olmayanların oranının en yüksek olduğu yer Karlıova ilçesidir. Eğitim düzeyinin lise, üniversite ve bunların dengi olan okullar bağlamında en yüksek olduğu yerler sırasıyla Yayladere ve Kiğı ilçeleridir. En düşük olduğu yer ise Karlıova ilçesidir. Ülkemizde genel olarak eğitim düzeyini etkileyen en önemli faktör olarak coğrafi yapı gösterilmekteydi. Fakat Bingöl'ün eğitim düzeyi tablosuna baktığımızda, eğitim durumları farklılık arz eden, Kiğı, Yedisu, Karlıova ve Adaklı ilçelerinin coğrafi yapıları arasındaki fark önem arz edecek büyüklükte değildir. Ayrıca, Bingöl merkez ve ilçelerinin eğitim durumları arasındaki fark düşük olmakla beraber, eğitim düzeyleri hemen hemen paralel seyir izlemektedir. Bu durum ulaşım imkânlarının gelişmesi ve eğitim hizmetinin kırsal bölgelerdeki en ücra köylere kadar ulaştırılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca eğitim kurumlarının oluşturulmadığı az nüfuslu yerleşim yerlerinde taşınmalı eğitim sisteminin uygulanması, ülke sınırları içerisinde bulunan her bireyin eğitim hizmeti almasına imkân sağlamaktadır.

3.1.2. Okur-yazarlık Durumu

Türkiye'nin 2009 yılındaki nüfus sayısı 72.724.312 olarak ifade edilirken okuma yazma bilmeyenlerin sayısı ise 5.587.311 olarak açıklanmıştır. 2009 yılında okuma yazma bilmeyenlerin nüfusa oranı %7.68 olarak görülmektedir.

Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin genel nüfusa oranı 2014'te %5.41'e, 2015'te ise %3,35'e düşmektedir.

Bingöl'ün 2015 yılı toplam nüfusu ise 266.019 olarak açıklanmıştır. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı %7,43 olarak hesaplanmaktadır. Okuma yazma bilmeyenlerin oranları Türkiye İstatistik Kurumunun 2015 verilerine göre, Türkiye ortalamasını yaklaşık olarak iki katıdır.

Tablo 15: Okul İle İlişği Kesilen Öğrencilerin Sayıları

İLLER	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	TOPLAM
	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	
Bingöl	1.437	2.082	1.449	919	1.167	733	342	8.129
Elazığ	4.028	3.766	1.817	1.549	1.262	991	637	14.050
Malatya	3.687	3.851	2.350	1.311	758	1.006	826	13.789
Tunceli	301	286	130	75	105	69	49	1.015
TÜRKİYE	402.875	444.050	226.814	194.497	180.816	126.821	101.943	1.677.816

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2016

Tüm Türkiye’de olduğu gibi Bingöl’de de çeşitli nedenlerden dolayı okul ile ilişği kesildiği için eğitimini tamamlayamayan öğrenciler bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı arttığı halde eğitimini tamamlayamayan öğrencilerin oranı azalmıştır. Ancak bu azalma miktarı Türkiye genelinde düşük bir seyir izlerken bu oran Bingöl nezdinde çok hızlı gerçekleşmiştir.

3.1.3. Okullaşma Oranları

Okullaşma oranı; okuyan çocukların, o an itibariyle okul çağında olan çocuklara oranını göstermektedir.

Tablo 16: Bingöl İli Okullaşma Oranları

Yıllar	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim
2011-2012	96,54	96.54	58.97
2012-2013	97.89	89.09	53.86
2013-2014	98.88	91.90	64.55
2014-2015	97.65	92.82	69.76
2015-2016	96.91	93.03	71.89

Kaynak: Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2016 Faaliyet Raporu

Yukarıdaki tabloda Bingöl ilinin okullaşma oranı görülmektedir. Bingöl ilinin okullaşma oranı, tüm Türkiye’de olduğu gibi nüfus artış hızının yüksek olmasından kaynaklı olarak düşmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre 2010 yılında 133 bin 916 olan Bingöl merkezin nüfusu 2011 yılı itibariyle 140 bin 753’e, 2012 yılı itibariyle de 142 bin 455’e yükselmiştir (TÜİK, 2016). Ancak bu nüfus artışı sadece kent merkezinde yaşanmıştır. Yine aynı dönemde Bingöl’ün Adaklı, Kiğı ve Yedisu ilçelerinin nüfuslarında düşüşlerin görülmesi akıllarda ilçelerden kent merkezine göç olduğu şüphesi uyandırsa da Bingöl ilinin genel nüfusunda artışların yaşanması, artışın kırsaldan kentsel alana olmasından kaynaklanmadığını göstermektedir.

Dışarıdan göçe etki eden unsurlardan biri de Bingöl Üniversitesinin faaliyete girmesidir. 13 bin dolayında öğrenci, bin civarında çalışan ve bu çalışanların aileleri ile birlikte toplamda yaklaşık 17 bin kişi Bingöl ilinin nüfusunda artışa neden olmuştur. Ortaokul ile ortaöğretim yani lise ve dengi okullar arasında okullaşma oranı bakımında ciddi bir sayı farkı vardır. Ortaokul ve öncesinde okullaşma oranı yüzde 90’larda görünürken lise ve dengi okullarda bu oran 50-60’lara düşmektedir. Bingöl ilinde lise düzeyinde eğitime devam etmek isteyenlerin oranının düşmesi okula olan talebi de azaltmaktadır. Ortaöğretime olan talebin azalmasına paralel olarak okullaşma oranı da düşmektedir.

3.1.4. Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Derslik Durumu

Tablo 17: Bingöl İli Öğrenci, Derslik ve Öğretmen Sayıları

Yıllar	İlkokul		Ortaokul		Ortaöğretim	Öğretmen sayısı	
	Öğrenci	Derslik	Öğrenci	Derslik	Öğrenci	Derslik	
2011-2012	43,689	1655	-	-	12.825	431	3.278
2012-2013	21.492	1.288	23.436	403	13.646	449	3.418
2013-2014	22.777	1.285	21.406	455	14.393	514	3.459
2014-2015	21.529	1.045	19.327	782	15.417	550	3.834
2015-2016	20.850	1.124	19.137	866	15.786	708	3.906

Kaynak: Bingöl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2016

Yukarıdaki tabloda yer alan verilere bakıldığında 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı itibarıyla öğretmen başına toplamda 15'ten fazla öğrenci düşmektedir. Bu rakamlar Türkiye şartlarında makul görülebilmektedir. Fakat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün açıklaması, okul kademelerine göre değil de toplam öğretmen sayısına göre yapıldığından, bütün kademelerde öğretmen sayısının makul seviyelerde olup olmadığı net olarak anlaşılmasa da derslik sayılarına ve derslik başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında okul kademeleri arasında orantısız bir dağılımın olduğu tahmin edilmektedir. Lise ve dengi okullarda derslik başına, 22,29 öğrenci, ortaokulda 21,59 öğrenci, ilkokulda ise 18,54 öğrenci düşmektedir.

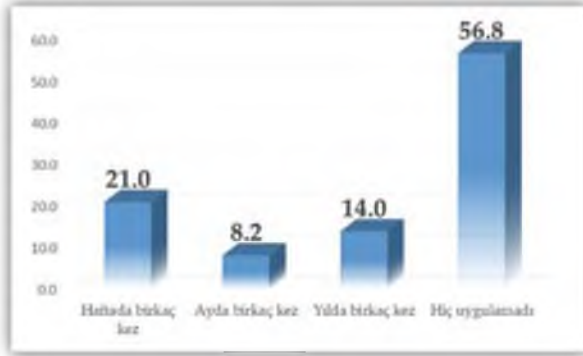
Tabloda, derslik sayısının 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında ilköğretimde düştüğü, 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında ilkokul öğrencilerinin sayısında ciddi bir azalma yaşandığı görülmektedir. 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında ortaokul için öğrenci ve derslik sayıları belirtilmemiştir. Bunların nedeni ise, 4+4+4 olarak adlandırılan yeni eğitim sistemine geçilmesidir.

Eğitim sisteminin değişmesinden kaynaklanan rakamlardaki farklılar bir kenara bırakıldığında, hem öğrenci sayılarında hem de derslik sayılarında düzenli bir artış olduğu görülmektedir. Derslik sayılarına paralel olarak, öğretmen sayılarında da artış görülmektedir. Bingöl ilinde 2015 yılı itibarıyla Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak görev yapan öğretmen sayısının 3 bin 906 olduğu anlaşılmaktadır. Ancak derslik ve öğretmen sayısı yetersizdir. Derslik ve öğretmen sayılarının, öğrenci artış hızına paralel olarak artmaması yukarıda da ifade edildiği gibi okullaşma oranının düşmesine yol açmaktadır.

3.1.5. Gençlerin Şiddet Eğilimleri ve Mağduriyetleri

2016 yılı Mart-Nisan aylarında sosyal analiz çalışmasını destek vermesi için araştırmanın yapıldığı tarihlerde Bingöl ortaokul ve liselerinde öğrenim gören 2054 gence "Gençlik ve Şiddet Anketi" uygulanmış; aşağıda ele alınan grafikler analiz edilip yorumlanmıştır.

Grafik 20: Öğretmenler/Yöneticiler Tarafından Maruz Kalınan Psikolojik Şiddet

Grafik incelendiğinde katılımcıların %21'inin haftada birkaç kez, %8,2'sinin ayda birkaç kez, %14'ünün yılda birkaç kez öğretmen/yöneticiler tarafından şiddete uğradıkları; %56,8'inin ise hiç şiddete maruz kalmadığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların 43,2'sinin öğretmen/yöneticiler tarafından şiddete maruz kaldıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Grafik 21: Akranların Psikolojik Şiddeti

Katılımcıların %8,8'inin haftada birkaç kez; %5,3'ünün ayda birkaç kez; %10,3'ünün yılda birkaç kez arkadaşları tarafından şiddete maruz kaldıkları; %75,7'sinin ise arkadaşları tarafından hiç şiddete maruz kalmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre katılımcıların çok az bir kısmının arkadaşları tarafından şiddete maruz kaldıkları, çoğunun arkadaşları tarafından şiddete maruz kalmadıkları söylenebilir.

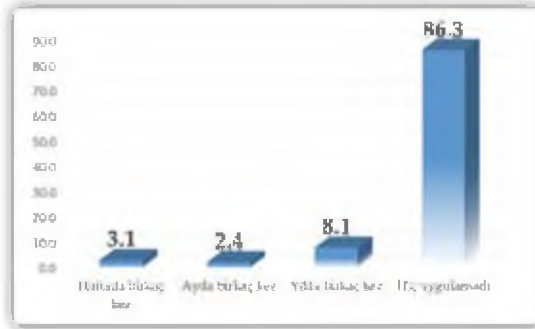

Grafik 22: Öğretmenler/Yöneticiler Tarafından Maruz Kalınan Fiziksel Şiddet

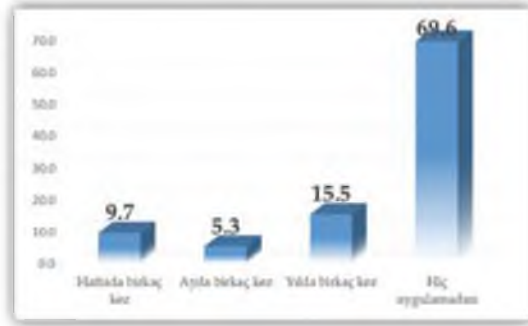
Grafik incelendiğinde katılımcıların %14,4'ünün haftada birkaç kez; %8,3'ünün ayda birkaç kez; %13,9'ünün yılda birkaç kez ilköğretim yıllarında öğretmen/yöneticiler tarafından şiddete maruz kaldıkları; %63,3'ünün ise ilköğretim yıllarında öğretmen/yöneticiler tarafından hiç şiddete maruz kalmadıkları görülmektedir. Bu sonuç gençlerin çoğunlukla ilköğretim yıllarında öğretmen/yöneticiler tarafından şiddete maruz kalmadıklarını göstermektedir.

Grafik 23: Akranların Fiziksel Şiddeti

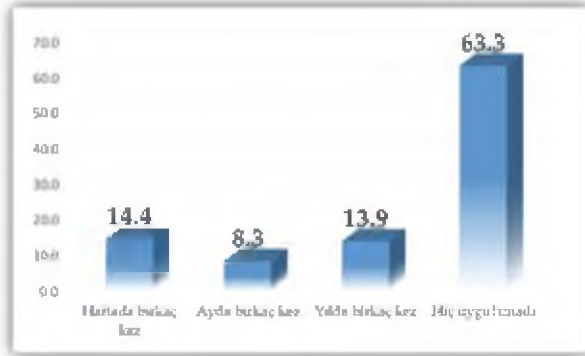
Katılımcıların %3,1'inin haftada birkaç kez; %2,4'ünün ayda birkaç kez; %8,1'inin yılda birkaç kez geçmişte arkadaşları tarafından şiddete maruz kaldıkları; %86,3'ünün ise geçmişte arkadaşları tarafından hiç şiddete maruz kalmadıkları görülmektedir. Bu sonuç gençlerin çoğunlukla geçmişte arkadaşları tarafından şiddete maruz kalmadıklarını ortaya koymaktadır.

Grafik 24: Akranlara Fiziksel Şiddet

Grafik incelendiğinde katılımcıların %9,7'sinin haftada birkaç kez; %5,3'ünün ayda birkaç kez; %15,5'inin yılda birkaç kez geçmişte arkadaşlarına şiddet uyguladıkları; %69,6'sının ise geçmişte arkadaşlarına hiç şiddet uygulamadıkları görülmektedir. Bu sonuç gençlerin çoğunlukla geçmişte arkadaşlarına şiddet uygulamadıkları ortaya koymaktadır.

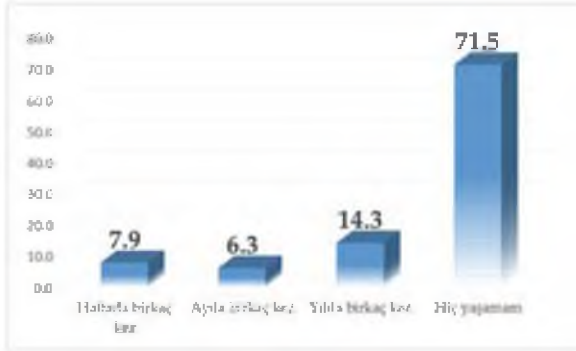
Grafik 25: Kendine Zarar Verme

Katılımcıların %6,4'ünün haftada birkaç kez; %5,4'ünün ayda birkaç kez; %12'sinin yılda birkaç kez geçmişte elini, kafasını bir yere vurma, saçını yolma, kendini jiletleme vb. şekilde kendilerine şiddet uyguladıkları; %76,2'sinin ise geçmişte elini, kafasını bir yere vurma, saçını yolma, kendini jiletleme vb. şekilde kendilerine hiç şiddet uygulamadıkları görülmektedir. Bu sonuç gençlerin çoğunlukla geçmişte elini, kafasını bir yere vurma, saçını yolma, kendini jiletleme vb. şekilde kendine zarar vermedikleri ortaya çıkmaktadır.

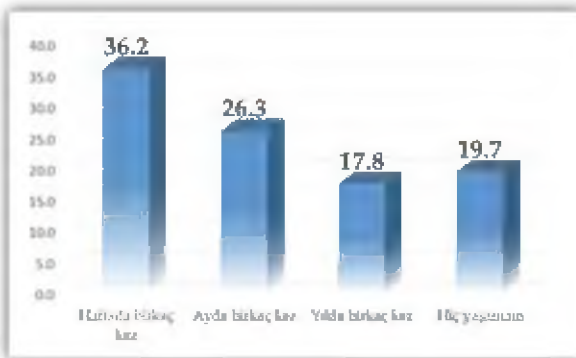
Grafiğe göre gençlerin %22,9'u arkadaşlarıyla sorun yaşadıklarında birbirlerine küserek; %16,6'sı münakaşa ederek, %10,8'i ise fiziksel şiddet uygulayarak sorunu çözmeye çalıştıkları; buna karşılık %49,6'sının ise sorunları konuşarak çözdükleri bulunmuştur. Bu sonuç gençlerin sorun karşısında her ne kadar azda olsa şiddete başvursalar da genel olarak konuşarak sorunlarını çöme yolunu tercih ettiklerini göstermektedir.

Grafik 26: İntihar Duygusu

Araştırmadan yansıyan verilere göre, gençlerin %28,5'i az ya da çok intihar duygusunu yaşamıştır. Çok sık (haftada bir) intihar duygusuna sahip gençlerin oranı %7,9; gençlerin %6,3'ü de ayda birkaç kez intihar duygusunu yaşadığını belirtmektedir.

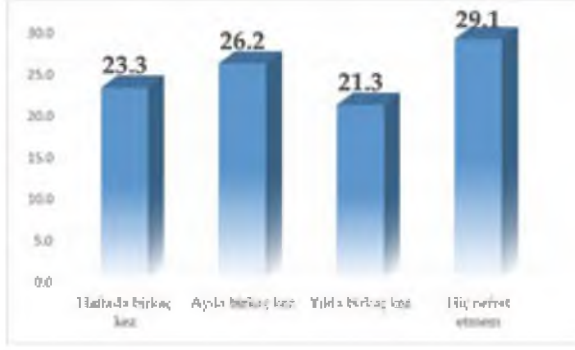
Grafik 27: Karamsarlık ve Kaygı Durumları

Gençlerin %36,2'si haftada birkaç kez; %26,3'ü ayda birkaç kez, %17,8'i ise yılda birkaç kez karamsarlık, kaygı gibi duyguları yaşadıklarını; %19,7'sinin

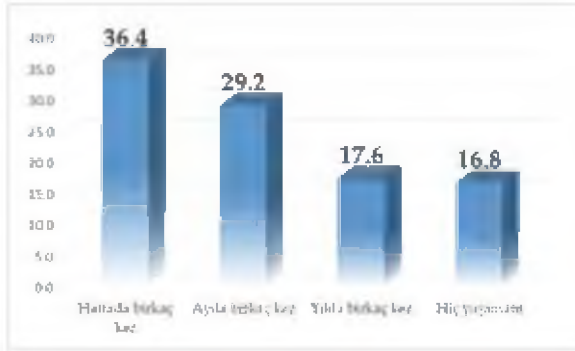
ise bu duyguları hiç yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç katılımcıların çoğunun karamsarlık, kaygı gibi duyguları oldukça sık yaşadıklarını göstermektedir.

Grafik 28: Nefret Duygusu

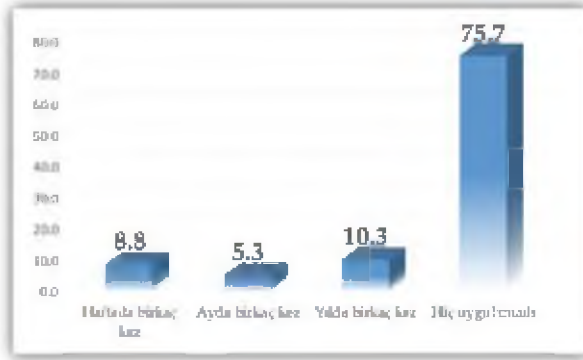
Gençlerdeki nefret duygusu, yüksek bir orandadır. Araştırmadan yansıyan verilere göre gençlerin %70,9'u az sıklıkla ya da çok sıklıkla fark etmeksizin ötekine, diğerine karşı nefret beslemektedir. Bu da gösteriyor ki, sebeplerinin ayrıca tahlil edilmesine muhtaç nefret kültürü, gençler arasında yaygın bir özellik arz etmektedir.

Grafik 29: Kızgınlık ve Öfke Duygusu

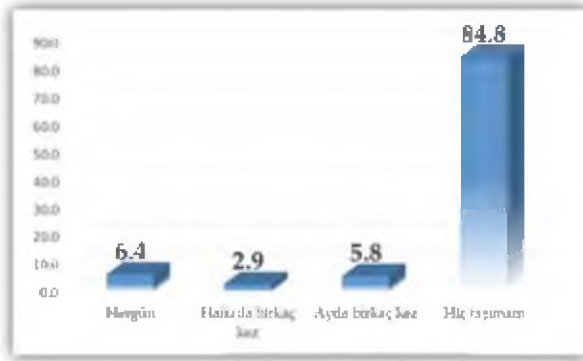
Gençlerdeki kızgınlık ve öfke duygusu, nefret duygusu gibi yüksek bir oranda seyretmektedir. Gençlerin %83,2'si az ya da çok kızgınlık ve öfkeyi yaşamaktadır.

Grafik 30: Akranların Delici-Kesici Alet Taşıma Durumu

Katılımcıların %29,7'si her gün; %8,9'u haftada birkaç kez; %13,4'ü ayda birkaç kez çevrelerindeki gençlerin delici-kesici alet (jilet, çakı, bıçak, şiş vb.) taşıdıkları; %48'inin ise hiç taşımadıkları görülmektedir. Bu sonuç gençlerin önemli bir bölümünün yanlarında delici-kesici alet (jilet, çakı, bıçak, şiş vb.) taşımadıklarını ortaya koymaktadır.

Grafik 31: Delici-Kesici Alet Taşıma Durumu

Gençlerin %6,4'ünün her gün; %2,9'ünün haftada birkaç kez; %5,8'inin ayda birkaç kez yanlarında kesici alet taşıdıkları; %84,8'inin ise taşımadıklarını ortaya koymaktadır. Bu sonuç gençlerin çoğunluğunun yanlarında kesici alet taşımadıklarını göstermektedir.

Grafik 32: Anlaşmazlık Çözümü

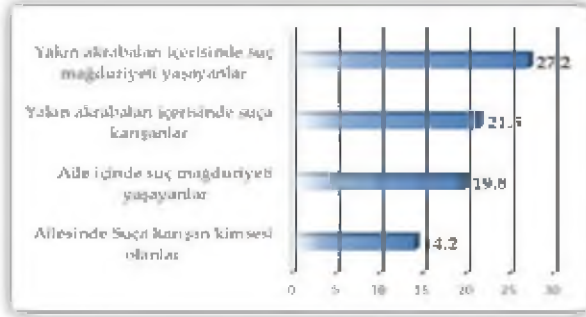

Gençlerin %22,9'u arkadaşlarıyla sorun yaşadıklarında birbirlerine küserek, %16,6'sı karşılıklı münakaşa yaparak, %10,8'i ise fiziksel şiddet uygulayarak sorunu çözmeye çalıştıkları, buna karşılık %49,6'sının ise sorunları karşılıklı konuşarak çözdükleri bulunmuştur. Bu sonuç gençlerin sorun karşısında her ne kadar azda olsa şiddete başvursalar da genel olarak karşılıklı konuşarak sorunlarını çözme yolunu tercih ettiklerini göstermektedir.

3.2. Adalet, Suç ve Güvenlik

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde suç oranları genelde Türkiye ortalamasının üzerinde yaşanmaktadır. Bu durum, bölgede başta terör olayları olmak üzere siyasi nedenlerle yapılmış toplumsal gösteriler ve bunlara bağlı olarak gelişen asayiş olaylarından kaynaklanmaktadır. Ancak Bingöl sosyo-kültürel yapısı gereği suç oranları konusunda diğer doğu ve güneydoğu illerinden farklılaşmaktadır. Adli suçlar; siyasi ve terör suçlarından daha fazla yaşanmaktadır. Bu araştırmada da Bingöllülerin aile ve akraba fertlerinin suç durumu ile karşılaşmaları sorgulanmıştır. Bingöl'de önemli bir kesimin, ya aile ve akraba fertlerinin suç işlemesinden ya da suç mağduru olmasından kaynaklı olarak suç durumu ile bir aşinalığı olmuştur.

Grafik 33: Suça Karışma ve Suç Mağduriyeti

Bu çalışmada yer alan bireylerin %21,5'e yakın akrabaları içerisinde suça karışan kişilerin olduğunu, %19,8'i ise aile fertlerinden birinin suça karıştığını ifade etmişlerdir. Her iki oran birlikte ele alındığında suç işleyen bir yakını olanların sayısı %41,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oranlar azımsanamayacak derecede yüksektir. Aile ve akraba fertlerinden birinin suç mağduriyeti yaşadığını söyleyenlerin toplam oranının %41,4 olması, yani rakamların neredeyse tamamen örtüşüyor olması, bireylerin verdikleri cevaplar arasında bir tutarlılığın olduğunu göstermektedir. Bingöl'de hangi suçlarda yoğunlaşma olduğu ve mağduriyetin hangi alanda yaşandığı konusunda ileriki bölümlerde daha detaylı veriler paylaşılacaktır.

3.2.1. Adli İstatistikler

Adli istatistiklerin yani adliyelere gelen dosyaların incelenmesi, gerçekleşen suç vakaları ile yaşanan diğer sorunların boyutlarının anlaşılması açısından önem arz etmektedir. TÜİK tarafından yayımlanan cumhuriyet başsavcılıklarına soruşturma evresinde gelen dosyalar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 18: Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Evresi İş Durumu

		Toplam Dosya	Karara Bağlanan	Gelecek Yıla Devreden	İade Edilen
2013	Türkiye	6 679 973	3 189 177	3 490 796	27 750
	Bingöl	11 494	7 536	3 958	27
2012	Türkiye	6 285 102	2 989 939	3 295 163	26 090
	Bingöl	10 164	6 649	3 515	37
2011	Türkiye	6 015 659	3 001 735	3 013 924	27 246
	Bingöl	8 621	5 403	3 218	39
2010	Türkiye	6 076 676	3 260 384	2 816 292	30 199
	Bingöl	8 874	6 869	2 005	13
2009	Türkiye	6 030 670	3 228 261	2 802 409	38 586
	Bingöl	8 645	6 659	1 986	24
2008	Türkiye	5 624 423	2 839 943	2 784 480	34 848
	Bingöl	7 904	5 997	1 907	63
2007	Türkiye	5 443 037	2 716 826	2 726 211	35 790
	Bingöl	8 499	6 158	2 341	76
2006	Türkiye	4 954 216	2 410 772	2 543 444	31 607
	Bingöl	6 052	3 892	2 160	97

Kaynak: TÜİK, 2016

Yukarıdaki tabloya bakıldığında 2006'dan 2013 yılına kadarki verilerde dosya sayılarında düzenli bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Artış, hem Türkiye toplamında hem de Bingöl'de düzenli olarak gerçekleşmektedir. Ancak dikkat çekici olan husus Bingöl'de artan dosya sayısının oranı Türkiye toplamına göre daha fazla olduğudur. Örneğin 2006 yılında Bingöl'deki dosya sayısının tüm Türkiye'ye oranı %0,112 olarak tespit edilirken, 2011'de bu oran %0,143'e 2013'te ise %0,172'ye yükselmektedir. Yine de Bingöl'de yaşanan vakaların tüm Türkiye'ye oranı binde 2'lere bile ulaşmamış olması, kentini; ülkeye oranla çok daha sakin olduğuna işaret etmektedir. Dosyaların her yıl düzenli olarak artmasının bir nedeni de karara bağlanan dosyaların sayısının o yıl içinde

gelen dosyaların sayısından daha az olmasıdır. Karar süreci bitmeyen dosyalar bir sonraki yıla devretmektedir. Dolayısıyla dosya sayısı sadece o yıl gelen dosyalarla sınırlı değildir.

Tablo 19: Bingöl İlinde Yıllara Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüleri

Ceza infaz kurumuna giren hükümlüler			Toplam
2012	Türkiye	Toplam	115 505
		Erkek	111 619
		Kadın	3 886
	Bingöl	Erkek	212
		Kadın	3
2011	Türkiye	Toplam	80 096
		Erkek	76 753
		Kadın	3 343
	Bingöl	Erkek	106
		Kadın	1
2009	Türkiye	Toplam	74 404
		Erkek	71 349
		Kadın	3 043
		Bilinmeyen	12
	Bingöl	Erkek	99
		Kadın	1

Kaynak: TÜİK, 2016

Soruşturma evresi dosyalarına bakıldığında 2012 yılında Bingöl’de karara bağlanan dosya sayısı 6 bin 649, aynı yıl hüküm giyenlerin sayısı ise 215 olarak görülmektedir. Oransal olarak Bingöl’de Cumhuriyet Savcılıklarına intikal eden ve karara bağlanan her bin dosyadan 32 kişi hüküm giymektedir. Türkiye toplamında ise bu oran 38 kişi olarak hesaplanmaktadır. 2009 yılına bakıldığında ise her bin dosyadan hüküm giyenlerin sayısı 15 olarak tespit

edilmiştir. Bingöl’de üç yıl içerisinde hüküm giyenlerde sayısal olarak %100’den fazla artış olduğu anlaşılmaktadır. Hüküm giyenlerin cinsiyetlerine bakıldığında oldukça dikkat çekici bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bingöl’de hüküm giyenlerin neredeyse tamamının erkek olduğu 2009 yılında 1,2011 yılında 1 ve 2012 yılında ise 3 kadının hüküm giydiği görülmektedir. Bingöl’de 4 yılda hüküm giyen kadınların toplam 4’tür. Ancak Türkiye genelinde hükümlü kadınların sayısı oldukça yüksektir. Kadınlarda hükümlü olma açısından Bingöl, Türkiye ortalamasının çok altındadır.

Tablo 20: Toplam Olay Sayılarının 15+ Nüfusa Oranı (CBS 2014)

TRBI BÖLGESİ					
	İLLER	CBS OLAY	15+NÜFUS	% ORAN	Ülke Sıra
1	Tunceli	5.369	74.580	7,20	5
2	Elazığ	25.618	443.963	5,77	35
3	Bingöl	9.898	196.177	5,05	57
4	Malatya	29.863	594.944	5,02	60
	BÖLGE	70.748	1.309.664	5,40	
	TÜRKİYE	3.470.733	60.158.261	5,77	

(Kaynak: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2014)

Bingöl, suç oranı bakımından Türkiye’de 57. sırada yer almaktadır. Türkiye genelinde suç oranı 5.77 iken, bu oran Bingöl’de 5,05 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani Bingöl’de suç işleme oranı Türkiye ortalamasının altındadır.

Tablo 21: İllere Göre Toplam Olay Artışı (CBS 2008-2014)

TRBI BÖLGESİ					
	İLLER	CBS DOSYA 2008	CBS DOSYA 2014	% Artış	Ülke Sıra
1	Bingöl	5.189	9.898	90,75	5
2	Tunceli	3.207	5.369	67,42	12
3	Elazığ	19.166	25.618	33,66	43
4	Malatya	24.267	29.863	23,06	64
	BÖLGE	51.829	70.748	73,26	
	TÜRKİYE	2.698.789	3.470.733	28,60	

(Kaynak: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2014)

Cumhuriyet Baş Savcılıklarına (CBS) giden dosyalar dikkate alındığında 2008'den 2014 yılına kadar olaylarda yaşanan artış oranının en yüksek gerçekleştiği illerden biri de Bingöl'dür. Bingöl olay artış sıralamasında 5. sırada yer almaktadır.

TÜİK rakamlarına göre, Bingöl'de 2013 yılında en çok işlenen suçlar, adam yaralama (130 kişi), uyuşturucu madde ticareti (59 kişi) ve hırsızlıktır (43 kişi). Bunları kaçakçılık (20 kişi) ile bıçak ve silahla ilgili suçlar (20 kişi) izlemektedir.

3.2.2. Bingöl İli Suç ve Suçluluk Yapısı

Bingöl'de diğer doğu illerine oranla işlenen suç türleri nispeten farklılık arz etmektedir. Bingöl'de işlenen suçların başında mal varlığına karşı işlenen suçlar gelmektedir. Bunu uyuşturucu madde ticareti ve kullanımını kapsayan suçlar ile millete ve devlete karşı işlenen suçlar izlemektedir.

Tablo 22: Bingöl İlinde 2014 Yılında Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçlar

Mal Varlığına Karşı Suçlar (2014)	Faili Belli	Faili Meçhul	Toplam
Evden hırsızlık	37	182	219
İşyerinden-Resmi kurum ve kuruluştan hırsızlık	37	124	161
Otodan hırsızlık	5	23	28
Oto hırsızlığı	2	5	7
Kapkaç (TCK 142/2-B.1)	0	1	1
Yankesicilik (TCK 142/2-B.2)	1	17	18
Diğer hırsızlıklar	55	158	213
Yağma (Gasp)	15	5	20
Mala zarar verme	84	160	244
Malvarlığına karşı diğer suçlar	14	32	46
Toplam	250	707	957

Kaynak: Bingöl Emniyet Müdürlüğü, 2016

Bingöl'de 2014 yılı içerisinde mala karşı işlenen suçların sayısı 957 olarak açıklanmıştır. Bunların 647'si hırsızlık suçudur. En çok hırsızlık vakası ise (219) 'evden hırsızlıktır'. Hırsızlık suçlarını 244 vaka ile 'mala zarar verme' olayları takip etmektedir. En dikkat çekici veri ise toplamda gerçekleşen 957 mal varlığına karşı suç vakasından sadece 250'sinin failinin bulunabilmesidir. Güvenlik görevlilerinin faileri bulma başarısı %26,12'dir.

Tablo 23: Bingöl İlinde 2009 Yılında Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçlar

Mal Varlığına Karşı Suçlar 2009	Faili Belli	Faili Meçhul	Toplam
Evden	25	100	125
İş yerinden	23	88	111
Resmi kurum ve kuruluşlardan	3	15	18
Otodan	2	5	7
Oto hırsızlığı	2	4	6
Yankesicilik	2	6	8
Hayvan hırsızlığı	4	8	12
Gasp	6	3	9
Mala zarar verme	30	46	76
Diğer hırsızlıklar	49	77	126
Toplam	146	352	498

Kaynak: Bingöl Emniyet Müdürlüğü, 2016

Bingöl İl Emniyet Müdürlüğü'nün 2009 yılı verilerine bakıldığında geçen beş yıl içerisinde işlenen suç türleri bakımından değişen bir şeyin olmadığı görülmektedir. Yine en çok yaşanan olay, 395 vaka ile hırsızlıktır. Devamında ise 76 vaka ile 'mala zarar verme' gelmektedir.

Bu süre zarfında değişen oran ise, failerin bulunmasında elde edilen başarının daha da düşmesidir. 2009 yılında failin bulunma oranı %29,31 iken, 2014 yılında %26,12'ye düşmüştür.

Tablo 24: Faili Meçhul Olay Toplam Sayısı (CBS 2014)

TRBI BÖLGESİ					
1	İLLER	FM OLAY	CBS OLAY	% ORAN	Ülke Sıra
2	Bingöl	3.142	9.898	31,74	5
3	Tunceli	1.607	5.369	29,93	8
4	Elazığ	4.697	25.618	18,33	32
	Malatya	4.399	29.863	14,73	41
	BÖLGE	13.845	70.748	19,57	
	TÜRKİYE	808.118	3.470.733	23,28	

Kaynak: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2014

Adli sicil ve istatistik genel müdürlüğü verilerine göre ise Bingöl'de faili bulunamayan olay oranı yüzde 31,74'tür. Türkiye ortalaması ise yüzde 23,28'dir. Bingöl, faili bulunamayan suç bakımından Türkiye genelinde 5. sırada yer almaktadır.

Bingöl'de çalışma kapsamında yapılan odak grup görüşmelerinde geçmiş dönemlerde başta hırsızlık olmak üzere mala karşı işlenen suçların düşük olmasının nedenine ilişkin ilginç bir teori ortaya atılmıştır. Bu teori mahalle çetelerinin suç artışını önlediğine yöneliktir. Üç farklı görüşmede yer alan vatandaşların konuya ilişkin ifadeleri şöyledir:

- *"Ben de çete addedilen bir yapının içerisindeydim. Yaklaşık 100 kişinin olduğu bir yapıydı. Ancak bu yapının olduğu yerde hırsızlık olayları ya da madde kullanımı söz konusu olmazdı. Mahallenin namusu bu insanlardan sorulurdu. Devletin girmediği yerlerde asayişi sağlama bu yapının elindeydi. İnsanlar karakola gitmeye ihtiyaç duymuyordu. Ancak bu durum şimdi ortadan kalktı. Böyle yapılara da pek rastlanmıyor."*
- *"Afatlar ve Kıbrıs Mahallesi gibi mahallelerde çeteler vardı. Bunların hepsi kötü olarak algılanmasın bunların içinde kötü alışkanlıkları olanlar vardı elbette ama hepsi öyle değildi. Bunlar mahallenin bekçisi gibiydiler. Bunların olduğu mahallelerde sıkıntı ve sorunlar daha azdı. Bu bölgelerde kentsel dönüşüm yaşandı. Bu mahallelerde az katlı ve dağınık konutlar vardı. İnsanlar birbirini tanırdı. Ancak şimdi bu konutların yerine apartmanlar yapıldı. Bu insanlar artık bir birini tanımıyor. Haliyle gençlerde birbirini tanıyamıyor ve bir araya gelemiyor. Bu nedenle de bu mahalle çeteleri kalktı."*
- *"Çeteler değil de bazı mahallelerde gece gidip ataş yakıyorlar, tiner içiyorlar sabaha kadar. Çok temiz ailenin çocuklarını da görüyorum, içiyorlar. Sana rahatsızlık vermiyor, kendisine ve Bingöl'e zarar veriyor. Tandırların içinde insanlar madde kullanıyor gece."*

Odak grup görüşmesine katılan bir vatandaş, geçmiş dönemlerde mahalle çetesi diye adlandırılan bir yapının içinde yer aldığını ve mahalleleri koruma görevi yerine getirdiklerini ifade etmektedir. Bu birey; çete yapılarının geçmiş dönemlerde, mahalle bekçisi gibi davrandıklarını ve mahallelerinde gönüllü olarak asayişi sağladıklarını belirtmiştir. Ancak diğer görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında, bu yapıların suçu önleme yönelik girişimlerde buldukları halde risk altında oldukları ve zamanla suç işleyebildikleri anlaşılmaktadır. Bu bireylerin birer çocuk olduğu düşünüldüğünde, risk altında olmaları ve özenti sonucu sapma davranışları gösterebilmeleri anlaşılır bir durumdur.

Çocukların daha çok tek katlı müstakil evlerin bulunduğu, birincil ilişkilerin olduğu, herkesin birbirini tanıdığı, komşular arası ilişkilerin güçlü olduğu mahallelerde çete yapılanmaları içerisinde yer aldığı ifade edilmiştir. Bingöl, 2008 yılından sonra hızlı bir gelişme ivmesi yakalamış, bu gelişme kentsel mekânların dönüşümünde de kendini göstermiştir. Eski müstakil evlerin yıkılması, yerine yeni ve çok katlı binaların yapılması ile mahallelerdeki nüfusun yoğunlaşması, komşular arasındaki birincil ilişkilerin kaybolmasına neden olmuştur. Odak grup görüşmelerinde bireylerin hemen hepsi, kentsel dönüşüm ile birlikte Bingöl’de daha önce var olan ve çocuklar tarafından oluşturulan mahalle çetelerinin artık kalmadığını vurgulamışlardır.

Tablo 25: Güvenlik Güçlerine Gelen ve Getirilen Çocukların Geliş Sebepleri (2014)

	Erkek Çocuk	Kız Çocuk	Toplam
Suçta Sürüklenme	332	23	355
Mağdur	264	161	425
Kayıp (Bulunan)	10	1	11
Evden Kaçma	3	5	8
Bilgisine Başvurma	18	7	25
Kabahat İşleme	1	1	2
Diğer	3	-	3
Toplam	631	198	829

Kaynak: TÜİK, 2016

Kentte 2014 yılında güvenlik güçlerine giden ya da götürülen çocuk sayısı 829’a ulaşırken, bunların 631’i erkek 198’i kız çocuklarından oluşmaktadır. Erkek çocukların %52,61’i suça sürüklenme nedeniyle, %41,83’ü de mağdur olarak güvenlik güçlerine ulaşmış ve haklarında işlem yapılmıştır. Kız çocukların %81,31’i ise yaşadıkları mağduriyet yüzünden güvenlik güçlerine ulaşmış ya da ulaştırılmıştır. Bu rakamlar sadece güvenlik güçlerine ulaşan veriler olup, yargıya yansıyan verileri yansıtmamaktadır. Bu vakaların çok büyük bir bölümü de karakolda çözümlenmiş olan olaylardan oluştuğundan, koruma altına alınan çocuk sayısına nazaran rakamlar oldukça yüksek görünmektedir.

Tablo 26: Çocuk Mükerrer Suç Oranı (2010)

TRBI BÖLGESİ					
	İLLER	Mükerrer Suç S	Çocuk Suç S	% Oran	Ülke Sıra
1	Malatya	2.113	4.131	51,15	3
2	Bingöl	686	1.477	46,45	13
3	Elazığ	1.470	3.173	46,33	17
4	Tunceli	227	495	45,86	21
	BÖLGE	4.496	9.276	48,47	
	TÜRKİYE	165.466	386.640	42,80	

Çocuk suçluluğunun farklı bir boyutu da mükerrer çocuk suçlarıdır. Emniyet ve TÜİK istatistiklerinde mükerrer suçlara yer verilmediği için illerin çocuk mükerrer suç düzeyleri bu güne kadar araştırmaları/çalışmaları yansıtamamıştır. UYAP verileri üzerinden 2010 yılı istatistikleri analiz edildiğinde Bingöl ili çocuk mükerrer suçlar yönünden bölgesinde 2. ve 81 il içerisinde 13. sırada yer almaktadır. Bu durum üzerinde düşünülmesi, dahası çocuk odaklı sosyal risk araştırmaları yapılması gereken bir konudur.

Tablo 27: Bingöl İlinde 2014 Yılında Uyuşturucu Madde Ticareti Ve Kullanımı

Madde Türü	2009	2014
(Esrar-ticaret) Kenevir bitkisi	2	3
(Esrar-ticaret) İşlenmemiş (Kubar, Gonca)	29	37
(Esrar-ticaret) İşlenmiş (Toz, Plaka, Reçine)	5	33
(Esrar-ticaret) Likit-Ticaret	-	-
Toplam	36	73
(Esrar-kullanım) Kenevir bitkisi	-	7
(Esrar-kullanım) (Kubar, Gonca)	22	21
(Esrar-kullanım) İşlenmiş (Toz, Plaka, Reçine)	4	109
(Esrar-kullanım) Likit	-	-
Toplam	26	137

Kaynak: Bingöl Emniyet Müdürlüğü, 2016

Bingöl İl Emniyet Müdürlüğünün 2009 ve 2014 yılı madde ticareti ve kullanımına ilişkin açıkladığı rakamlara bakıldığında hem kullanımın hem de ticaretin arttığı görülmektedir. 2009 yılında 2 kokain kullanım vakası dışında, bütün vakalarda söz konusu olan madde ise esrar olmuştur. 2009 yılında 36 esrar ticareti vakası olurken, bu sayı 2014 yılında iki katı artarak 73 olmuştur. Ancak esrar kullanım vakalarının artışı daha fazla olmuştur. 2009 yılında madde kullanılan olay sayısı 26 iken 2014 yılında bu sayı 5 kattan daha fazla artarak 137'yi bulmuştur.

Bingöl Emniyet Müdürlüğünün kullananlardan ve ticaretini yapanlardan 2014 yılı içerisinde ele geçirdiği madde miktarı 2 ton 933 kilogramdır. Bu rakamlar 2009 yılı için toplam 575 kilogram civarında olmuştur. 6 yıl zarfında ele geçirilenlerin miktarında 5 buçuk kat artış yaşanmıştır. Ancak bu artışın bölgedeki uyuşturucu miktarının ticaretinden yaşanan artıştan mı kaynaklandığı, yoksa emniyet güçlerinin yakalama başarısının artışından mı kaynaklandığı bilinmemektedir. Bu rakamlar polis görev alanı içerisinde yaşanan vakalardan elde edilmiş istatistiklerden oluşmaktadır. Esrar bitkisinin kırsal alanlarda ekildiği ve ticaretinin yapıldığı göz önüne alındığında jandarma alanı içerisindeki rakamların çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

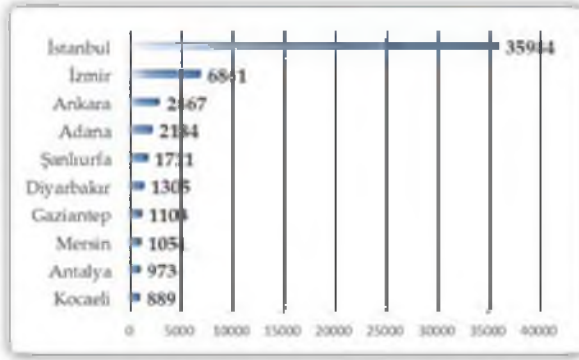
Tablo 28: Uyuşturucu Suçu Sahşa Karşı Suç Oranı (2013)

TRBİ BÖLGESİ					
	İLLER	Uyuş. Suç Sayısı	Toplam ŞK Suç	% Oran	Ülke Sıra
1	Bingöl	614	4.785	12,83	4
2	Malatya	1.821	19.794	9,20	9
3	Elazığ	998	11.861	8,41	11
4	Tunceli	124	2.583	4,80	29
	BÖLGE	3.557	39.023	9,12	
	TÜRKİYE	139.801	1.912.720	7,31	

Kaynak: Solak, 2016 : 140

TRBI Bölgesi uyuşturucu suç oranı yönünden en sıkıntılı bölgeler arasında yer almaktadır. 81 il dağılımında Bingöl 4. Malatya 9. Elazığ 11. ve Tunceli 29. sırada yer almaktadır. İşlenen uyuşturucu suçları, sayı olarak Malatya ve Elazığ'dan daha az gibi görünse de Bingöl, oransal olarak çok daha yüksek bir rakama sahiptir. Bingöl'ün işlenen uyuşturucu suçları konusunda Türkiye sıralamasında dördüncü olması ve Türkiye ortalamasının neredeyse iki katı olması, durumun vahametini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çerçevede uyuşturucu ile mücadelede acil önlemler alınmalı ve çok kapsamlı projeler hayata geçirilmelidir.

Grafik 34: En Fazla Esrar Vakasının Olduğu 10 İl (2012 Yılı)

Kaynak: (TUUBİM, 2013)

Türkiye’de 2012 yılında 68.276 esrar olayı gerçekleşmiş olup bu olaylarda 107.485 şüpheli yakalanmıştır. 2012 yılında gerçekleşen esrar olaylarının %86,95’inin (59.367) kullanma amaçlı uyuşturucu madde satın alma/kabul etme/bulundurma, %13,05’inin (8.907) ise uyuşturucu madde imal ve ticareti olayı, 2 olayın ise kullanımı kolaylaştırma olayı olarak gerçekleştiği gözlenmiştir. Türkiye’de gerçekleşen esrar olaylarının büyük bir kısmı, kullanma amaçlı uyuşturucu madde satın alma/kabul etme/bulundurma olayı olarak gerçekleşmiştir. Bunun nedeni, Türkiye’de üretilen esrarın yine ülke içerisinde tüketilmesidir. Esrar olay sayıları yıllara göre incelendiğinde, olay sayılarında son yıllarda sürekli bir artış gözlenirken, 2011 yılında 2010 yılına göre azalma görülmüştür. 2012 yılında ise esrar olay sayısında yeniden bir artış gözlenmiş ve bu artış bir önceki yıla göre %16,26 oranında gerçekleşmiştir. Esrar olay sayısında 2012 yılında gerçekleşen artışla birlikte

şüpheli sayılarında da artış yaşanmıştır. Bu artışın bir önceki yıla göre %15,92 oranında gerçekleştiği gözlenmiştir. (TUBİM, 2013:126) Bingöl'ün 2014 yılında esrar kullanım ve ticareti rakamlarının toplam 210 olduğu göz önüne alındığında Türkiye ortalamasının çok gerisinde binde 3'ünün bile altında olduğu söylenebilir. Vaka listesinin başında İstanbul, İzmir, Ankara ve Adana gibi büyük illerin gelmesinin nedeni bu illerin nüfusunun çok olmasıyla doğru orantılı olarak kullanım sayısının da fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Akabinde gelen üç il ise, esrar maddesinin en çok üretildiği il ve bu illerin çevresinde olan Güneydoğu Anadolu illeridir.

Bingöl'ün Genç, Diyarbakır'ın Kulp ve Lice ilçeleri ile Muş üçgenindeki kırsal bölgelerde yoğun miktarda esrar bitkisi ekilmektedir. Uyuşturucu ekiminin ve ticaretinin yapıldığı bölgelerde kullanımı da doğal olarak artmaktadır.

Çete mensubu olan ya da sokaklarda uzun süre geçiren çocukların karşılaştıkları risklerin başında da madde kullanımı gelmektedir. Yapılan birçok bilimsel araştırma da madde kullanımı ile suç arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Yapılan odak grup görüşmelerinde sokakta kalan ya da çete mensubu olan çocuklara ilişkin sorulara bireylerin verdikleri bazı cevaplar aşağıda yer almaktadır:

"Karlhova'da içen çocuğun babasıyla beraber gittik emniyete, esrarı getiren adamı da gösterdik. Baba dedi 'Benim oğlumu al, cezaevine at. Belki temizlenir.' Emniyet bizi sahiplenmedi. Cami doludur. Sen gece 4 kişi al yanına ve Bingöl'ü bir gez. Sanırsın ki bütün Bingöl bu şeyleri yapıyor. Esrar, bally, alkol gibi şeyleri içiyor. Şok olursun. 'Bütün Bingöl mü içiyor, benim haberim yok mu.' dersin. Bizim bir arkadaşın oğlu kayboldu. Biz bu tür insanların bazılarına para verdik. Dedik ki 'Bizi gezdir buralarda.' Binaların, inşaatların altına bir bak. İnan ki ben girdim, dedim ki 'Çocuk evdeydi, çıktım. Acaba benim çocuğum da mı burada.' Ben öyle rast geldim. En son çocuğu Antalya'da bulduk. Ama işte görmeyen bilmiyor. Bunu üniversite öğrencilerinin boynuna koymayın. Bunlar Bingöl'ün çocuklarıdır. Ben Bingöl'de bir kızı gördüm tesettürlü, kapalı. İçtiği esrarı, alkollü gördüm aklım durdu. Afatlar' da, Uydu Kent'te, Sanayi de çok fazla."

"Saat 5 ile 10 arasında yeni açılan Diyarbakır yolu, Kağızman yolu buralarda bir tur atın. 500 araç o yol kenarında duruyor."

Birinci birey bizzat tanık olduğu bir vakayı anlatmıştır. Güvenlik güçlerinin kendilerine yeterli duyarlılığı göstermediğini ileri süren birey, madde kullanımının yoğun olduğu bölgelerde çok sayıda çocuğun bulunduğunu belirtmiş, özellikle de çocuk sayılarının çokluğunu vurgulama adına

mübalağalarda bulunmuştur. Yine deneğin ifadelerinden madde kullanımının birçok yerde söz konusu olduğunu, bunun için ise özellikle metruk alanların ve inşaatların seçildiğini ifade etmiştir. Madde kullandığını iddia ettiği tesettürlü bir genç kızdan bahsederek madde kullanımının muhafazakâr ailelerinin çocuklarında dahi söz konusu olabileceğine, tahmin edilmeyen kişilerin dahi, madde kullanabileceğine vurgulamıştır. İkinci birey ise iki caddenin ismini vererek günün belirli saatlerinde birçok aracın bu yollar üzerinde durarak başta alkol olmak üzere, madde tükettiğini ifade etmiştir.

Tablo 29: 2009-2015 Jandarma Bölgesinde İşlenen Suç İstatistikleri

Suç Türü	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Asayiş Suçları	328	348	446	516	685	840	707	4780
Terör Suçları	49	30	64	50	21	58	79	773
Kaçakçılık Suçları	40	34	48	105	70	52	87	720
Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti	-	-	1	1	1	2	1	11
Kabahat/Takip gerektiren olay	200	206	247	303	583	556	505	3267
Organize Suç Olayı	-	-	1	1	-	-	-	2
Bilişim Suçları	-	-	-	-	1	-	-	1
Toplam	617	618	807	967	1361	1508	1379	9554

Kaynak: Bingöl Emniyet Müdürlüğü, 2016

Jandarma bölgesinde 2014 yılında ise 707 ‘asayiş suçu’, 505 ‘kabahatler kanununa muhalefet suçu’ ve 52 ‘terör suçu’ işlenmiştir. İşlendiği yıllara göre suç istatistikleri karşılaştırıldığında en çok işlenen suçların sıralamasında herhangi bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Jandarma bölgesi ise polis bölgesinin istatistikleri karşılaştırıldığında işlenen suç türlerinin farklılık gösterdiği tespit edilmektedir. Polis bölgesinde hırsızlık suçları, madde kullanımı ve madde ticareti çokça yaşanırken; jandarma bölgesinde asayiş, terör ve kabahatler ön plana çıkmaktadır.

İl emniyet müdürlüğünün istatistiklerine göre, yoğunluklu olarak işlenen suçların bazıları ‘millete ve devlete karşı işlenen suçlar’ başlığı altında toplanmıştır.

Tablo 30: Bingöl İlinde 2014 Yılında Devlete ve Millete Karşı İşlenen Suçlar

Millete ve Devlete Karşı İşlenen Suçlar	Faali Belli	Faali meçhul	Toplam
İrtikâp	1	0	1
Görevi Kötüye Kullanma	3	1	4
Direnme (Görevli Memurlara Mukavemet)	25	1	26
İftira	7	0	7
Başkasına Ait Kimlik Veya Bilgilerin Kullanılması	1	0	1
Suç Üstlenme	1	0	1
Suç Uydurma	0	1	1
Yalan Tanıklık	1	0	1
Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması	2	0	2
İnfaz Kurumuna Veya Tutukevine Yasak Eşya Sokmak	2	1	3
Millete ve Devlete Karşı Tasnif Dışı Suçlar	2	0	2
Toplam	45	4	49

Kaynak: Bingöl Emniyet Müdürlüğü, 2016

Kentte 2014 yılında belirtilen başlık altında gerçekleşen suç vakalarının önemli bölümü (26 vaka) 'direnme' yani 'görevli memura mukavemet' şeklinde olmuştur. Bunları 7 vaka ile 'iftira', 3 vaka ile de 'görevi kötüye kullanma' izlemektedir.

Tablo 31: Bingöl İlinde 2014 Yılında Toplumsal Olay Suçları

Toplumsal Olaylar Suç Türü	Faali Bilinen	Faali Meçhul	Toplam	18 Yaşını Doldurmamış		18 Yaşını Doldurmuş	
				K	E	K	E
2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa Muhalefet-Güvenlik	20	3	23	0	14	17	35
298 Sayılı Seçim Kanununa Muhalefet-Güvenlik	1	0	1	0	0	1	2
Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Muhalefet-Güvenlik	6	1	7	0	0	0	8
Diğer Kanunlara Muhalefet-Güvenlik	1	0	1	0	0	0	1
Toplam	28	4	32	0	14	18	46

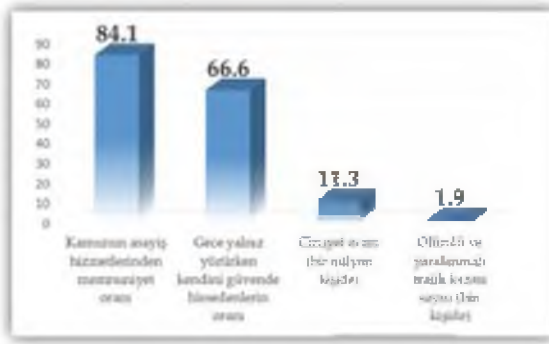
Kaynak: Bingöl Emniyet Müdürlüğü, 2016

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 2014 yılında Bingöl’de 32 toplumsal olay gerçekleşmiştir. Bu olaylarda gözaltına alınanların sayısı ise 46’dır. Toplumsal olaylara karışanlardan 14’ünün 18 yaş altı erkekler olduğu tespit edilmiştir. Olayda yer alanların 37’si siyasi ve ideolojik eylemlerdir. Bingöl’ün ve bölgenin durumu göz önüne alındığında bu olayların terörle bağlantılı olduğu ileri sürülebilir.

3.2.3 Güvenlik

TÜİK’in 2015 yılı illerde yaşam endeksi il sıralamaları ve endeks değerleri çalışmasına göre güvenlik konusunda Bingöl Türkiye’nin en güvenli 13. ili konumundadır.

Grafik 35: Bingöl Halkı 2015 Yılı Güvenlik Yaklaşımları

Kaynak: TÜİK, 2016

Daha önce de ifade edildiği gibi Bingöl’de suç oranlarının Türkiye ortalamasının altında olması nedeniyle güvenlikle ilgili olarak Türkiye geneline oranla daha az sorun yaşanmaktadır. Bingöl’de cinayet oranları 1 milyon kişide 11,3’tür. Bingöl’ün toplam nüfusunun 266 bin 019 olduğu düşünüldüğünde bir yılda işlenen cinayet oranı %4 olarak hesaplanmaktadır. Ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısı ise binde 1,9 oranında gerçekleşmiştir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşanan terör ve asayiş olayları göz önüne alındığında gece yalnız yürürken kendini güvende hissedilenlerin oranı %66,6 çıkması büyük önem arz etmektedir. Bu oran Ankara’da %51,1 iken, İstanbul’da %45,1 şeklinde tespit edilmiştir. Bireylerin %84,1 gibi büyük bir oranı ise, kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet duyduğunu ifade etmişlerdir.

3.2.4. Koruculuk Sisteminin İlin Sosyal, İktisadi ve Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkisi

Bingöl Türkiye'nin en fazla korucu barındıran illerinden biridir. 2011 yılı itibariyle Bingöl'deki korucu sayısı 2 bin 511 olarak belirtilmiştir (Ekinci, 2011:49). 2012 yılı ve sonrasında alınan bin 500 korucu ile sayıları 4 bin civarına çıkmıştır. Korucular, memur katsayısına göre, 2016 yılı itibariyle 1,100 TL civarında maaş almaktadırlar. Köy korucularına ise iş alanlarında sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar şöyledir:

1. Koruculuktan başka iş yapmak; örneğin dükkân, kahvehane, han açıp işletmek veya bunlara ortaklık etmek,
2. Köylüden herhangi birinin veya kendi hizmetinde bulunmak için izinsiz görevini terk etmek,
3. Bağ ve bahçe ve ekinlerden fuzuli faydalanmak,
4. Kendi hayvanlarını otlatmak ve köye çobanlık etmek yasaklanmıştır.

Korucuların bu maddelerden herhangi birine muhalefet etmesi ve ihlallerin tekerrür etmesi halinde ihtiyar meclisi tarafından işten çıkarılacağı belirtilmiştir (KKY, 2016: m.16).

Köy korucularının kırsal bölgelerde görev yaptığı göz önüne alındığında genel olarak yapabilecekleri iş tarım ve hayvancılıktır. İlgili maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında, korucuların tarım arazilerine ya da hayvanlara sahip olması engellenmemiş ancak bizzat, tarım ve hayvancılıkla uğraşmalarına yasak getirilmiştir. Sayıları 4 bin civarında olan köy korucularının tarım ve hayvancılık sektöründen çıkarılması, gelir kaynaklarının önemli bir bölümü tarım ve hayvancılık olan Bingöl'ün ekonomisini olumsuz etkilediğini, 4 bin civarındaki bireyin üretici olmaktan çıkıp tüketici konumuna geldiğini söylemek mümkündür. Ancak bu insanların maaş aldığı ve maaşlarının 1100 TL civarında olduğu göz önüne alınırsa her yıl bölge ekonomisine 52 milyon 800 TL para aktarıldığı söylenebilir.

Koruculuk sisteminin Bingöl'ün sosyal hayatına etkisine bakıldığında, bölge halkının, ideolojik bakış açılarına ve korucular ile olan ilişkilerine göre farklı yaklaşımlar sergileyebildiği gözlemlenmektedir. Önder'in (2015: 159) Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaptığı araştırmada korucuların %73,9'u bölge halkı tarafından dışlandıklarını ve yadırgandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum bölgede korucular ile bölge halkı arasında bir sorun olduğunu göstermektedir. Bingöl'de ise koruculara yönelik üç farklı bakış açısı mevcuttur.

Devlet yanlısı bir bakış açısında sahip olan ve bölgedeki çatışmaları terör eylemi olarak değerlendirenler olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Bazıları korucular ile olan ilişkilerinden kaynaklı olarak bazıları da etnik milliyetçiliğe sempati duyduklarından olumsuz bir yaklaşım içinde bulunmaktadırlar. Bu iki yaklaşım dışında kalanlar ise, daha nötr bir davranış içerisine girmektedirler.

İlde yapılan odak grup görüşmelerinde koruculara yönelik olumsuz yaklaşımda bulunanlardan bazılarının ifadeleri şöyledir:

"Benim Varto'da karşılaştığım korucular devletten para almak için bu işi yapıyorlar ne koparabilirsek kardır zihniyeti var."

"Bilinçsiz insanların eline silah verdiler silahı güç olarak kullanıp diğer insanları ezmede kullandılar tecavüz darp gibi olaylara karıştılar."

"Koruculuk sistemi iyi değil, bence barış süreci oldu ve onlara ihtiyaç kalmadı artık"

"Benim abim şehirde ve ben köyde korucu görmüyorum. Onlar da şehirde yaşıyor ama köyde korucu. İşlerinin hakkını vermiyor ki."

"Çetenin, mafyanın bir diğer adı 'koruculuk'. Daha çok sosyalleştirilmiş. Devlet ellerine silah veriyor."

"Bir köyde dağa çıkmış olanlar varken aynı köyde bir de korucular oluyor. Yani kardeşlerden biri dağa çıkarken diğeri de Korucu oluyor kardeş kardeşe kurşun sıkar mı sıkamaz Bunlar devletten para alıyorlar ve koruculuk yapıyormuş gibi gösteriyorlar. Bunlar aslında birlikte hareket ediyorlar ve birbirinden haberdarlar."

"Mardin'de korucu silahından çıkan kurşunlarla neredeyse bir köy yok oldu."

"Bölgedeki koruculuk sisteminin güvenlik kaygısıyla yapıldığını düşünmüyorum. Devletin koruculardan çok fazla bir güvenlik beklentisi yok. Amaç bölgede halkı karşı karşıya getirmektir. Korucuların koruculuk etmelerindeki kaygıları milliyetçi bir yaklaşımla devletin güvenliğini sağlamak değildir. Amaç ekonomik bir gelir sağlamaktır. Bence devlet de bunu biliyor. Akıllıca bir yöntemle korucular aracılığıyla, sosyal yardım sağlamak yerine, maaşları aracılığıyla bölgeye para pompalamış oluyor. Hem de siyasi emellerine ulaşıyor. Peki bu insanlar daha sonra bu sorun çözüldükten sonra sosyal ve ekonomik sisteme nasıl dahil edilecekler bu önemli bir handikaptır."

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında korucuların bilinçsiz insanlar olduğu, devletin kendilerine verdiği yetkiden yararlanarak bölgede çok fazla suç işledikleri bu nedenle de kaos ve karmaşaya neden olduğu görüşü hakimdir. Bununla birlikte vurgulanan bir diğer husus; korucuların devlet tarafından kullanıldığı, bölge halkı arasında ikilik yaratılmaya çalışıldığı, bu

sistemin güvenlik kaygısı ile değil de, sosyal ve siyasal etkileri göz alınarak kurulduğudur.

Görüşmelerde koruculara yönelik olumlu görüş bildirenlerin ifadeleri şöyledir:

"Koruculuk sistemi Bazı yerlerde gereklidir Terör olaylarında ya yerlerinden olup göç edeceklerdi ya da kurucu olarak devam edeceklerdi."

"Bence güvenlik zafiyeti varsa olmalı bu sistem."

"Ben 2 yıllık belediye çalıştım. Korucuya verilen ücret azdır. Verilen ücret çok olmalıdır. Cepheye gidiyorlar."

"Bence koruculuk iyi bir şeydir."

"Terörün olduğu yerlerde var. Terör olduğu sürece devlet kendine göre önlemler alıyor. Ekonomik boyutla alakası yok çünkü gönüllü köy korucuları da var."

Bireyler yukarıdakine benzer çok sayıda görüş bildirildiği için bunlardan sadece bazısına yer verilmiştir. Odak grup görüşmelerinde yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi koruculuğun bölgenin güvenliği açısından büyük önem taşıdığına dikkat çekmişlerdir. Koruculuğun para için yapıldığı görüşleri reddedilmiş, bu kişilerin, toplumun güvenliği uğruna fedakârlıkta bulunduğu vurgulanmıştır. Ayrıca can güvenliği riskine rağmen koruculara asgari ücretin altında bir ücret ödenmesinin hakkaniyete uymadığı ifade edilmiştir.

Korucularla ilgili olumlu yada olumsuz herhangi bir duyguya sahip olmayanların, ilk iki yaklaşıma göre daha nötr olan ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

"Olumlu tarafı, bazı insanlar ek gelire sahip oldu. Olumsuz tarafı ise sosyokültürel düzeyleri düşük, bilinçsiz insanlara silah verildi ve kontrolsüz güç oldular."

"Maddi imkânsızlıklar yüzünden tercih ediliyor"

"Korucu şu şekilde polis gibi denetliyorsa asker gibi böyle bir rayına oturuyorsa güzel bir şeydir. En azından oda ekmeğini çıkartır, o şekilde olur. Yalnız başıboş istediği gibi kişiye silah doğrultursa o şekilde olmaz."

"Koruculara can güvenliği için görev veriliyor ama doğru bulmuyorum."

"Koruyuculuk sistemi eskiden olumsuzdu. Şimdi ise daha olumlu bakılıyor, çünkü geçim kaynağı olarak görülüyor. Adaklı da koruyucular aldığı ücretten tatmin olmayınca başka alanlara yöneliyorlar. Vakıf yardımlarında koruyucular öncelik oluyor. Çalışmadığı halde para alıyorlar. Sistem çok zayıf, SGK verilmelidir."

Bazı bireyler korucuların maddi imkânsızlıklar yüzünden böyle bir işi tercih ettiğine dikkat çekerken, bazıları ise, kontrol altında tutulması ve kargaşa yaratacak davranışlarda bulunulmasına izin verilmemesi koşuluyla koruculuğun faydalı olabileceğine yönelik görüş bildirmişlerdir.

3.3. Sağlık Göstergeleri

Vatandaşların sağlık ihtiyaçlarını karşılamak ve bu konudaki hizmetleri yürütmek devletin görevleri arasındadır. Bu hizmet gerekli, önemli, öncelikli ve pahalı bir hizmettir. Sağlık harcama ve göstergeleri devletlerin gelişmişlik düzeylerinin ölçümünde önemli bir göstergedir. Bingöl ilimizde sağlık alanında yapılan yatırımlar, sağlık kuruluşları, sağlık personeli ve faaliyetler aşağıdaki başlıklarda işlenmiştir. Ülkemizde ve gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sağlık hizmetlerinde koruyucu politikalar benimsenmiş ve önlemeye yönelik yatırımlara ağırlık verilmiştir.

3.3.1. Kamu ve Özel Sektör Hastaneleri Yatak ve Kapasiteleri

Bingöl'de sekiz tane sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Tıp Fakültesi olmadığından üniversite hastanesi bulunmamaktadır. 2014 yılı TÜİK verilerine göre Bingöl'de toplam yatak sayısı 642'dir. 2011 yılında bu rakam 595 idi. Yüz bin kişi başına toplam hastane yatak sayısında 2011-2014 yılları arasında kısmi bir iyileşme olmuştur. Türkiye ortalaması ve TRB1 bölge illerine göre, en az yatak kapasite olan il Tunceli, ikinci il ise Bingöl'dür. Bölge yatak kapasitesi Türkiye ortalamasının üstünde olup bu farkı doğuran il Elâzığ'dır. Malatya ve Elâzığ'ın durumu Bingöl'e göre daha iyi seviyededir. Bölgede yaptığımız araştırma kapsamında yer alan odak grup görüşmelerinde vatandaşların sağlık hizmeti almada zorlandıklarından kolay çözüme ulaşabilmek için Elazığ ilini seçtikleri, özellikle ağır tedavi gerektiren hastalıklarda bu durumu daha fazla yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Bingöl'de bir adet özel sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Özel sağlık kuruluşları açısından TRB1'de en iyi düzeyde olan il Malatya'dır. İl devlet hastanesinin sağlık hizmetleri ve donanımı açısından oldukça iyi olduğu, özellikle cihaz ve donanım açısından bir sorun yaşanmadığı ifade edilmektedir. Zaman zaman tedavi için Elazığ ilinin tercih edilmesinin psikolojik bir durum olabileceği, ancak ağır tedavi gerektiren durumlarda Tıp Fakültesinin tercih edilmesinin normal olduğu söylenebilir.

Tablo 32: 2014 Yılı Hastane ve Yatak Sayıları

	Toplam Kurum Sayısı	Toplam Yatak Sayısı	Sağlık Bakanlığı Kurum Sayısı	Sağlık Bakanlığı Yatak Sayısı	Özel Kurum Sayısı	Özel Yatak Sayısı	Yüz bin kişi başına toplam hastane yatak sayısı
Bingöl 2010	7	595	6	572	1	23	237
Bingöl2014	8	642	7	611	1	31	241
Türkiye 2014	1528	206836	866	123690	556	40509	266

Kaynak: 2014 TÜİK İstatistikleri

3.3.2. Sağlık Hizmetlerindeki İnsan Kaynağı

Sağlık kurumlarının personel istihdamı konusunda eksiklerinin tamamlanması gerekmektedir. Çünkü bu hizmet mesleki donanım ve yetkinlik gerektirmektedir. İnsana yapılan yatırımlar konusunda hassas olunması gerekmektedir. Özellikle uzman hekim ve sağlık personelinin donanımı tedavi süreçleri açısından çok önemlidir. Bingöl ilindeki hastanelerde yatak sayısı ve hekim sayısının nüfusun genel oranına göre yeterli olmadığı söylenebilir. 2016 yılı İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre Bingöl ilinde 109 uzman hekim ve 150 pratisyen hekim olmak üzere toplam 259 hekim bulunmaktadır. Bunun yanında 38 diş hekimi, 623 sağlık memuru, 41 eczacı, 821 hemşire/ebe bulunmaktadır. TRB1 Bölgesi olarak düşündüğümüzde 2014 yılı itibariyle Malatya'da 1518, Elazığ'da 1134 ve Bingöl'de 262 hekim görev yapmaktadır. Bingöl'deki bu sayı 2016 yılı için çok değişmemiştir. 2010 yılına göre hekim sayısında düşme yaşanmış, diş hekimi, hemşire ve sağlık personeline artışlar olmuştur.

Tablo 33: Sağlık Personeli Sayısı

2016	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Toplam Hekim	Diş Hekimi	Eczacı	Hemşire/ Ebe	Sağlık Memuru ve diğer
Bingöl 2010	124	159	-	283	27	42	815	437
Bingöl 2016	109	150	-	259	38	41	821	623 (2014)
Türkiye 2014	75251	39045	21320	135616	22996	27199	195270	149616

Kaynak: Bingöl İl Sağlık Müdürlüğü 2016 Şubat Ayı Faaliyet Raporu

İlde özel hastane açma isteği çok yaygın olduğundan bu alan teşvik edilebilir. Var olan özel sağlık kurumları da çok verimli çalışmamaktadır. Diğer alanlarda olduğu gibi sağlık yatırımları açısından bölge yatırımcılarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bölge halkı kalkınmanın adresi olarak devleti göstermektedir. Her türlü hizmetin -fabrikalar dâhil- devlet tarafından yapılması istenmektedir. Bölgenin iş adamları da başka bölgelere yatırım yapmaktadır. Bunun yanında sağlık kurumlarında çalışan personelin çoğunun Bingöllü olması sevindiricidir; bu özellik hizmetlerde süreklilik ve istikrar kazandırır

3.3.3. Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli

TÜİK2011 yılı verilerine göre; Türkiye’de hekim başına düşen kişi sayısı 593, TRB1 bölgesi 555 ve Bingöl ili 904 kişidir. Buna göre hekim başına düşen nüfus açısından Bingöl ili hem TRB1 Bölgesine hem de Türkiye geneline göre çok daha az şansa sahiptir. Bu durum bölge illerindeki oran için de geçerlidir. Bu durum dış hekimi açısından değerlendirildiğinde Bingöl ili daha da olumsuz bir tablo çizmektedir (TÜİK, 2011).

3.3.4. Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak

Aşağıdaki 2014 yılı TÜİK verilerine bakıldığında 2000 yılında 8248 milyon lira olan sağlık harcamaları, 2014 yılında 94750 milyon liraya yükselmiştir. Sağlık harcamalarının GSYİH’ya oranı 5,4 seviyesindedir. Nüfusun çok fazla artmadığı bu 14 yıl içinde sağlık alanına ayrılan yapım oldukça yüksek olduğu ve toplam bütçede önemli bir kalem oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 34: Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak 1999-2014

	1999	2000	2002	2006	2010	2012	2014
Toplam sağlık harcaması (Milyon TL)	4 985	8 248	18 774	44 069	61 678	74 189	94 750
Toplam sağlık harcamasının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (%)	4,8	4,9	5,4	5,8	5,6	5,2	5,4

Kaynak: TÜİK

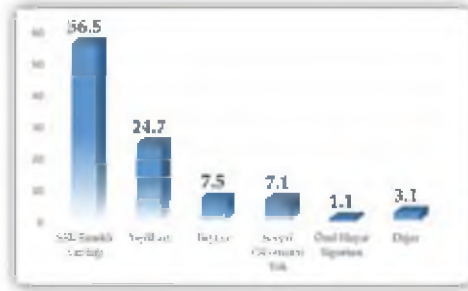
Bu ayrılan kaynaktan tüm iller ve illerdeki sağlık kuruluşları gerekli payları almaktadır. İllerdeki hastanelerin donanım durumuna göre de birçok ile öncelik verilmektedir. Bu illerden bir tanesi de Bingöl’dür

3.3.5. Sağlık Güvencesi Kapsamındaki Nüfus

Anayasamız, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin niteliği itibariyle sosyal bir devlet olduğunu kesin bir dille ortaya koymuştur. Bu noktada 'sosyal devlet' olma ilkesinin başında ülkenin kurumsal anlamda bir sosyal güvenlik sistemine sahip olması ve vatandaşların işsizlik, hastalık, yaşlılık, sakatlık gibi birtakım sosyal risklere karşı garanti altına alınması şartı gelmektedir.

Vatandaşların en önemli ve temel ihtiyaçlarından biri sağlık hizmetleridir. Gelişmiş toplumların ölçütlerinden bir tanesi de sağlık hizmetlerinin güvence altına alınmasındaki başarı durumudur. Sosyal güvenlik sistemleri ve işlevselliği modern devletlerin üzerinde yoğunlaştığı konulardan birisidir. Vatandaşların da en fazla önemsendiği gelecekle ilgili risklerinin (sağlık tedavileri, işsizlik ve yaşlılık durumları) garanti altına alınmasıdır. Hatta gelişmiş toplumlarda hastalık, işsizlik, emeklilik ve bakım sigortaları zorunlu primli sosyal güvenlik sistemleridir. Türkiye'de bakım sigortası konusunda henüz bir güvenlik sistemi bulunmamaktadır. Bakıma muhtaç engelli ve yaşlıların sayısının sürekli arttığı bir ülkede bu tür modern uygulamaların olması gerekir.

Grafik 36: Sosyal Güvence Durumu

Araştırmamızda vatandaşlara hangi sosyal güvenlik sisteminden yaralandıkları soruldu. Bireylerin yarısından fazlası (%56) SSK veya emekli sandığına, dörtte biri (%24,7) yeşil kartlı (GSS), %7,5'i BAĞ-KUR'a üye olduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Güvenlik sistemlerinin birleşmesi dikkate alınarak işçi ve memurlar için tek sandıktan bahsedilmiştir. 2012 yılı itibariyle yeşil kartın yerini daha modern ve işlevsel olan Genel Sağlık Sigortası almıştır. Yeşil kart diyenler aslında GSS'yi kastetmektedirler. Bu verilere göre Bingöl'de araştırma kapsamındaki bireylerde GSS Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Yine vatandaşlardan %7,1'i herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını söylemektedirler. Hâlbuki Genel Sağlık Sigortası, çalışmayan ve sigortası olmayan tüm vatandaşlarımızın SYDV üzerinden sağlık hizmetleri açısından sigortalanmalarını sağlamaktadır. Bu vatandaşların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile muhatap edilmeleri ve kendilerine rehberlik yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. 2011 verilerine göre Türkiye nüfusunun %95'i ve GSS'nin başlaması ile çalışmayanların tamamı bu kapsama alınmak istenmiştir. Ancak daha önce yeşil kartlı olup GSS'ye geçmesi gerekenlerin büyük bir bölümü bu işlemi yapmamıştır. Böylece sigortasızların sayısında artış olmuştur.

Tablo 35: Bingöl İli Sosyal Güvenlik Kapsamı

Sosyal Güvenlik Kurumu Sosyal Güvenlik Kapsamı (Aktif Çalışan, Aylık Alan, Bakmakla Yükümlü Olunan)									
	İl nüfus (TÜİK)	Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı (Çalışan + Emekli + Yeşilkart)	Sosyal Güvenlik Kapsamı (Yeşil Kartlılar Hariç)	İşyeri Sayısı	Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı	Sosyal Güvenlik Kapsamında Aylık Alan (Emekli) Kişi Sayısı	Sosyal Güvenlik Kapsamında Bakmakla Yükümlü Tutulanların (Yararlanıcıların) Sayısı	Yeşil Kartlı Sayısı (2012 yılı sonrası Genel Sağlık Sigortası)	Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında Kalan Nüfus
2011	262.263	258.511	144.603	1.396	31.763	13.074	99.766	113.908	3.752
2012	262.507	247.145	163.695	1.510	34.383	13.782	115.530	83.450	15.362
2013	265.514	249.281	158.891	1.651	36.823	13.994	108.074	90.390	16.233
2014	266.019	256.361	171.310	1.775	38.985	14.602	117.723	85.052	9.657
2015	267.184	248.795	171.211	2.110	45.226	15.580	110.405	77.584	18.389

Kaynak: Bingöl İli Sosyal Güvenlik Kurumu Verileri

Bingöl ili Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre 2011 yılında ilde sosyal güvence kapsamına girmeyen kişi sayısı 3752 iken 2015 yılında bu sayı 18.389'a ulaşmıştır. İşyeri sayısı artmasına rağmen sosyal güvencesi olmayanların sayısının artması 2012 yılı başı itibariyle yeşil kart uygulamasına son verilmesinden kaynaklanmaktadır. Yeşil kartlıların yaklaşık yüzde otuzu Genel Sağlık Sigortasına kayıt yaptırmamıştır. Bingöl'de 2011 yılında toplam nüfusun %1.43'ü sigorta kapsamı dışında iken 2015 yılı nüfus sayımına göre

nüfusunun %6.88'i (18389 kişi) sosyal güvenlik sistemi dışında kalmıştır. Yine 2011 yılında toplam nüfusun %4,43'ü (113908 kişi) yeşil kartlı iken 2015 yılında toplam nüfusun %29'u genel sağlık sigortası kapsamına girmektedir. 2015 yılında 29422 kişi Genel Sağlık Sigortası kaydı yaptırmıştır (2016 yılı Bingöl SYDV verisi)

Bunun yanında Sosyal Güvenlik Kapsamında bakmakla yükümlü tutulanların (yararlanıcıların) sayısında artış olmuştur. Bingöl'de 2011 yılına göre 2015 yılında işyeri sayısında çok ciddi bir artış (%51,1) sağlanmıştır. Bu artışla son dört yılda çalışan işçi sayısında %42.38 artış olmuştur. Bu sürede işe yerleştirilenlere baktığımızda Türkiye'nin işsizlik oranı ve işe yerleştirme yüzdeliğinde Bingöl'de önemli bir iyileştirme olmuştur. Yeni işyerlerinin açılmasında devletin teşviklerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Yine bu sürede toplam sosyal güvenlik kapsamına (çalışan+emekli+yeşilkart-genel sağlık sigortası) giren vatandaş sayısında bir azalma görülmektedir.

Tablo 36: Bingöl'de SYDV Tarafından Yapılan Genel Sağlık Sigortalısı Sayısı (2015)

GENEL SAĞLIK SİGORTASI Gruplama	Kişi Sayısı
GENEL TOPLAM	29.422
ADAKLI	3.374
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	2.990
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	488
BİNGÖL MERKEZ	13.011
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	11.639
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	1.369
Gelir Seviyesi-G2 (Asgari ücret - asgari ücretin 2 katına kadar)	115
Gelir Seviyesi-G3 (Asgari ücretin 2 katından fazla)	10
GENÇ	5.192
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	5.099
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	91
Gelir Seviyesi-G2 (Asgari ücret - asgari ücretin 2 katına kadar)	2
Gelir Seviyesi-G3 (Asgari ücretin 2 katından fazla)	3

KARLIOVA	1.316
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	1.092
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	238
Gelir Seviyesi-G2 (Asgari ücret - asgari ücretin 2 katına kadar)	10
KİŞİ	1.010
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	965
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	43
Gelir Seviyesi-G2 (Asgari ücret - asgari ücretin 2 katına kadar)	2
Gelir Seviyesi-G3 (Asgari ücretin 2 katından fazla)	2
SOLHAN	4.481
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	3.809
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	671
Gelir Seviyesi-G2 (Asgari ücret - asgari ücretin 2 katına kadar)	31
YAYLADERE	23
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	22
Gelir Seviyesi-G3 (Asgari ücretin 2 katından fazla)	1
YEDİSU	1.017
Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar)	861
Gelir Seviyesi-G1 (Asgari ücretin 1/3'ü - asgari ücrete kadar)	170
Gelir Seviyesi-G2 (Asgari ücret - asgari ücretin 2 katına kadar)	10
Gelir Seviyesi-G3 (Asgari ücretin 2 katından fazla)	5

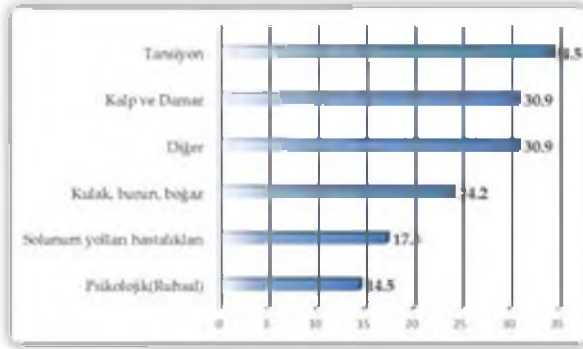
Yukarıdaki tabloya bakıldığında 2015 yılında Genel Sağlık Sigortası kapsamında desteklenen vatandaş sayısı 29,422 kişidir. Bu sayının büyük bir çoğunluğu Gelir Seviyesi-G0 (Asgari ücretin 1/3'ne kadar) seviyesinde olup ekonomik durumu çok zayıftır. GSS yardımı alanların yarısından fazlası Bingöl merkezde diğerleri ilçelerde oturmaktadır. Buna rağmen tablo 48'e göre halen 18.389 kişi bu hizmetten yararlanamamaktadır.

3.3.6. İlde/Bölgede Yaygın Hastalıklar ve Risk Durumu

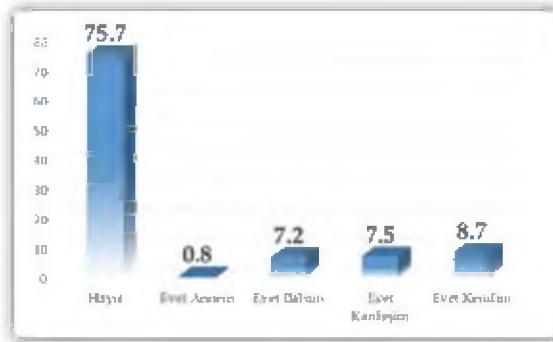
Ülkenin farklı bölgelerinde hastalıkların yoğunluğu değişmektedir. Bingöl bölgesi için tekrarlanan hastalıklar hakkında veriler elde etmek üzere “ailelerde daha çok rastlanan hastalıklar” soruldu ve birden çok cevap verilme esnekliği sağlandı. Araştırma kapsamında görüşülen bireylere göre; en sık rastlanılan hastalıklar sırasıyla, tansiyon problemi, kalp ve damar hastalıkları, kulak, burun ve boğaz rahatsızlıkları, solunum yolları rahatsızlıkları ve psikolojik (ruhsal) sorunlardır. Bingöl ilimizde de benzer sonuçlar çıkmıştır.

Grafik 37: Ailelerde En Sık Karşılaşılan Hastalıklar

İnsanların sağlığının zedelenmesi için önemli bir risk olan trafik kazaları toplumda önemli bir sorun olarak yer almaktadır. Bireylerin dörtte üçünün ailesinde herhangi bir trafik kazası yaşanmamıştır. Babası, kardeşi veya kendilerinin ayrı ayrı kaza geçirme oranları %7'lindedir. Böylece dörtte bire yakın bir oranın bir şekilde ailesinde trafik kazası sorunu yaşanmıştır.

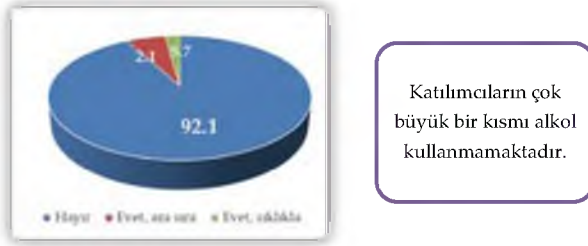
Grafik 38: Ailelerde Son On Yılda Trafik Kazası Geçirme Durumu

3.3.7. Madde Bağımlılığı ve Alkol Kullanımı

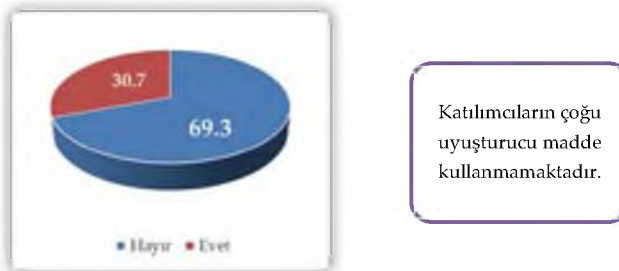
Alkol ve uyuşturucu kullanımı tüm toplumların üzerinde çalıştığı ve sorun olarak gördüğü bir durumdur. Alkol tüketimi bazı çevreler tarafından normal karşılanmakla birlikte alkolü alışkanlık haline getiren birçok kişinin bundan kurtulmaya çalıştığı da bir gerçektir. Burada denge kurulamadığı zaman da başka sorunlar oluşmaktadır. Araştırmaya katılan vatandaşların %92,1'i alkol kullanmamakta ve diğer kesim ise ara sıra veya sıklıkla kullanmaktadır. Bölgedeki alkol satış ve tüketim yerlerine bakıldığında bu yüzdeliğin doğrulandığı görülecektir. Bölgenin geleneksel yapısının korunmasının alkol tüketimindeki bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir.

Grafik 39: Alkol Kullanımı

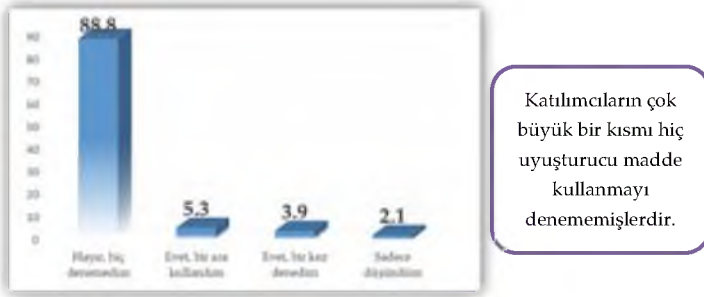
Uyuşturucu kullanımı ise daha olumsuz sonuçlar doğuran ve toplumumuzda suç sayılan bir davranıştır. Ülkemizde her geçen gün kullanıcılarının arttığı ve tüm bölgelere yayıldığı bir gerçektir. Bir diğer sorun ve gerçek de uyuşturucu kullanma yaşının sürekli aşağılara çekilmesidir. Bingöllü vatandaşların üçte birine yakını bölgelerinde uyuşturucu kullanımının yaygın olduğunu ifade etmektedirler. Buradaki bilgi, bölgedeki gözlemler sonucu oluşan kanaatlere dayanmaktadır.

Grafik 40: Uyuşturucu Madde Kullanım Yaygınlığı

Bingöllü vatandaşların uyuşturucu ile ilişkilerini öğrenmek üzere “Uyuşturucu madde kullandığınız dönem oldu mu?” şeklinde sorulan soruya ankete katılanların%88,8 gibi bir çoğunluğu uyuşturucu kullanımını hiç denemediklerini, yüzde beşi bir ara kullandıklarını ve yüzde üçü de bir kez denediklerini ifade etmişlerdir. Kullanmayı düşünüp de denemeyenler de vardır. Bu veriler araştırma sürecinde uyuşturucu kullanıcılarına ulaşılabildiğinin göstermektedir.

Grafik 41: Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu

Araştırmaya katılan vatandaşların yarısı uyuşturucu kullanımının en önemli sebebinin gençlerin ve insanların sıkıntı içinde olmasına bağlamaktadır. Dörtte biri erişimin kolay olmasının, %6,2’si yörede şiddet kültürünün yaygın olmasının etken olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların beşte birine yakını ise bu konuda fikir beyan etmek istememiştir. Bingöl ilimizde de en önemli sebep işsizlik gösterilmişti (Bingöl Sosyal Risk Araştırması, 2016). Burada en çarpıcı olan şey vatandaşların dörtte biri uyuşturucuya erişimin kolay olduğunu düşünmesidir. Bunu bilen insanların uyuşturucu kullanma riski de artar.

Grafik 42: İnsanların Uyuşturucu Kullanma Sebepleri

Uyuşturucu kullanımı konusunda bölgedeki vatandaşların görüşleri önemsenmiştir. Tüm odak grup çalışmalarında “İlde madde bağımlılığı (esrar, uyuşturucu, bonzai) yaygın mıdır? Eğer yaygın ise sizce bunun nedenleri nelerdir? Bununla nasıl mücadele edilebilir?” şeklinde bir soru sorduk. Vatandaşların görüşlerini olduğu gibi yansıtmak tabanın düşüncesini anlamaya ışık tutacaktır.

Aile hekimlerinden oluşan gruba göre; “Bingöl’de madde bağımlılığı var mesela görev yaptığım Yeşilyurt Mahallesi’nde yeşil reçete için çok fazla talep alıyoruz. Cezaevinde aile hekimi olarak çalışıyorum oraya gelenlerin onda sekizi madde bağımlısı. Bağımlılığın artışının kişilerarası etkileşimden kaynaklandığını düşünüyorum. Kişi o maddeyle ne kadar çok karşılaşmışsa o kadar kullanım oranı artmıştır Bingöl’de maddelere ulaşım çok kolay. Çok kolay temin edebilirsiniz. Bingöl’de en çok esrar maddesi kullanılıyor, esrar çevredeki köylerde bile ekili oluyor, bazı köylüler geçimini esrardan sağlıyor” fikri hâkimdir. Hemşireler; “Madde bağımlılığı çok yüksek. Biz de bir defa karşılaştık. Bıçaklama olayı sonucu bize geldi. Başhekim onu karşısına aldı. Onunla konuştu. Çocuk tedavisi için (madde) Bingöl’ e gelmiş ama burada daha da bataklığa sürüklenmiş (yurtdışından gelmiş). Esrarı sigaranın içine koyup satıyorlarmış. Sağlıkçılar da yeşil reçeteli ilaçlar kullanıyor” şeklinde düşünüyor.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çalışanlarına göre; “Madde üretimi Bingöl Genç ve Lice üçgeni arasında gerçekleşmektedir Bingöl’de ekonomik bir gelir elde etmek için madde üretimi yapılmaktadır ve bu üretim dünya çapındadır. Bingöl’de merkezde alkol kullanımı çok azdır. Sadece Yedisu ve Kiğı ilçelerinde tüketim fazla olduğu için Bingöl birinci sırada gibi görünüyor; Üniversitede madde kullanımı fazladır. Madde kullanımını ne yaş, ne maddi durum ve ne de eğitim etkiliyor, devlet buna müsaade ediyor. Terörden dolayı yol kapatmalar da uyuşturucu ticareti yapıyor buna olanak sağlanıyor” ” görüşleri hâkim. Bu kurumdan hizmet alan vatandaşlar ise; “Madde bağımlılığı yaygın. Yakın köylerde ekiliyor ve ortaokullara kadar indi. Sokak çocukları çok fazla ve bunun asıl sebebi ailelerin eğitimsizliği vurduymduymazlığı. Önce sattırıyorlar. Sonra da bağımlılık yaptırıp kullanıyorlar. Bunun en büyük nedeni işsizlik. Aile eğitimi çok önemli çalışan birinden böyle bir şey beklenmez. Bağımlılık oranı çok fazla” şeklinde fikirlere sahiptir. Cami cemaatinin bu konuda açık bir fikri olmamakla birlikte uyuşturucu (esrar) kullanıldığını teminin ise Lice ve Hani ilçelerinden sağlandığı düşünülmektedir.

Oda (esnaf vs.) yöneticileri; “Birkaç tane başıboş gezen genç var. Üniversiteyi bitirip meslek sahibi olamayan gençler İŞKUR’a başvuruyor, üniversite okudukları için iş verilmiyor. Gençler isyan ediyor, esrar kullanıyor, çaresiz kalıp intihar ediyorlar.

Mesela benim siyasetten torpelim olmadığı için işe başvuran yeğenime yardımcı olamadım, yeğenim işsiz kaldığı için intihar etti. Kullanıcı var, genellikle gizli yapılıyor” diyerek bu konudaki fikirlerini dile getirmişlerdir.

İlçe Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yöneticileri (Müftü, ilçe Milli eğitim, SYDV) “Bölgede bonzai, uyuşturucu kullanılmakta. Bunda medyanın etkisi büyük. Gençler üzerinde özentî, alıştırma ve daha sonra sayıyı arttırmaya yönelik çalışıyorlar. Satıcılar belli zaten. Bu konuda kolluk güçlerinin mücadele etmesi lazım. Kumarda bir bağımlılıktır. Kahvehanelerde kumar oynanıyor” demektedirler.

Din Görevlileri “uyuşturucu kullananların olduğunu, gün geçtikçe sayılarının arttığını ve işsizliğin bunda etkili olduğunu söylemektedirler. Ayrıca bazı din görevlileri ise; “Bazı örgütlerin bu işte parmağı var, insanlara daha kolay kandırmak ve onları kendi örgütlerine katmak için madde bağımlılığı kullanabiliyorlar. İnsanların kazanılmaya çalışılmaması da madde bağımlılığının artmasına neden oluyor. Bence gençlerin dinden imandan soğutulması için bilerek yapılan bir şeydir. Üretiliyor gençlere dağıtılıyor, ama yeterince denetim yapılmıyor. Ticari amaçla yapan da var elbette bu işleri ama bunun temel nedeni işsizlik ve fakirliktir. Bingöl’de iş sahası yoktur. Eğer insanlar çalışabilecek bir alan bulabilseydi belki bu işleri yapmayacaklardı” şeklinde çarpıcı açıklamalarda bulunmuşlardır.

Millî Eğitim Müdürlüğü şube müdürleri ve okul müdürleri;“Genç’te görev yapıyorum ve Genç’te yaygın olduğunu gördük, merkezde de çok var. Devlet desteği olmadan madde kullanımının önün geçilemeyeceğini düşünüyorum. Çünkü yaygın olduğu dönemlerde emniyetle yaptığımız istişarelerde bunlar bize; Biz kaynağa ulaşmak istiyoruz diyorlar, ama kaynağa ulaşana kadar birçok genç telef oluyorlar. Yani onların desteği olmadan olmaz. Benim okulumun arkasında çamlıkta gençler kova dediğimiz şeyleri çekerler. Polis arkadaşlarda geliyor onlara da söylüyorum ama biz olay olmadan önce gitmiyoruz, diyorlar. Biz gidersek daha çok yaygınlaşır, bana böyle diyorlar. Önleyici tedbir gerekiyor. Uyuşturucu unsurları korucular ekiyor, jandarma göz yumuyor. Sonra yaygınlaşıyor, ben ekersem benim çocuğumda kullanır. Burada eskiden madde bağımlısı 50 tane vardı, bunlardan ikisi öğretimin içinde 48 tanesi eğitimin dışına itilmiş insanlardır. Biz o zaman bunlara; Önce bunlar tedavi edilmeli sonrada rehabilite edilmeli dedik, olmadı. Şu anda köylerde, özellikle yakın yerlerde üretim çok fazladır ve ciddi güvenlik tedbirleri alınmalıdır. Çocuk istismarı ve uyuşturucu bağımlılığı kapsamında, işin temeli şuraya geldi; hala asker, polis bunlara sadece ve sadece disiplinler bir anlayışla cezalandırma ve esnetme yapıyor. Bunlar uyuşturucunun önüne falan geçemezler. Aile, okul ve toplumsal duyarlılık, bu üç unsurun üzerinden inşa edilmeyen bir olayın, sosyal problemin sosyal vakanın önüne geçemezsiniz”.

Muhtarlar bu konuda fazla fikir beyan etmediler. Emniyetin yetersiz kaldığını ve eğitim yoluyla bu işin üstesinden gelinebileceğini düşünmektedirler. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yöneticileri ve Temsilcileri de duyarlı davranmışlardır. Bir STK Başkanı; *“Madde kullanımı ilkokula kadar düşmüştür. Benim çocuğuma da içirdiler. Okuldan beni aradılar. Öğretmenin dediğine göre derste uyukluyor. Zorlanarak kullandığını öğrendik. AMATEM’e götürdük. Çevreden uzaklaştırdık. Kız çocuklarına kadar kullanımı yaygındır”*. Diğer bir başkan *“Yakın çevremizde de sıklıkla kullanılıyor. Aile içinde bulamadıkları samimiyeti, ilgiyi arıyorlar. İkinci olarak ulaşımı çok kolay. Madde bağımlılığı aşama aşama başlıyor ve ilk aşaması da bellidir”*. Bir başka STK’lı *“Kurumlar arası koordinasyonsuzluk var. Gençlere ulaşılmıyor, İslami duygunun eksikliği ve teknolojinin bu kadar gelişmesi bireyleri yalnızlaştırıyor ve maddeye yönlendiriyor”* demektedirler. Diğerleri ise: *“İlk olarak merakla başlıyor. Arkadaş ortamına ayak uydurmak için ortamlarda yaygınlaştırılıyor. Ailelerinde bilinçsiz olması da bunu yaygınlaştırıyor. Çocukları doğru yere kanalize etmemiz gerekiyor. Emniyetin yaptığı yanlış uygulamalar yani okullarda esrarı, maddeyi anlatmadaki yanlış bilgilendirme çalışmaları var. Milli Eğitim müfredatına ders olarak konabilir”* şeklinde yorumlar getirmişlerdir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanları ve yararlanıcılarının görüşleri de şöyledir: *“Madde kullanımı Bingöl’de oldukça yaygın ve en yaygın kullanılan madde ise esrardır. Bunun nedeni esrarı istediğiniz zaman çok kolay temin edebiliyor olmanız. Eğer esrar içmek isterseniz, çevrenizdeki birkaç kişiye sorarak esrarı temin edebilirsiniz. Madde bağımlılığı ortaokul öğrencilerine kadar inmiş durumda. Esrarı kendileri ekiyorlar. Bizler ziraatçı olarak her yıl birçok keşfe gidiyoruz. Jandarma bunları yakalıyor ve bilirkişi olarak bizleri çağırıyorlar. Çok sayıda bu tür vakalarla karşılaşılıyor. Tarlalara gittiğimizde bazı tarlalarda bir fide domates, bir fide esrar bitkisi ekildiğine şahit oluyoruz. Esrar hasadının olduğu ağustos ve eylül ayları arasında hemen her yıl Bingöl-Diyarbakır yolu kapanıyor. Esrarın yoğun ekili olduğu bölgeler Diyarbakır’ın Lice ilçesi, Kulp ilçesi ve Bingöl’ün Genç ilçesi dolaylarıdır. Alanda bu dönemlerde seokiyatlar yapıldığından yollar kapanmaktadır. Çünkü esrar için lojistik hareketlilik başlıyor. Nedense bu bölgede terör olaylarının tırmandığı zamanlarda aynı döneme denk geliyor”*

Tarım İl Müdürlüğü yöneticileri ve çalışanlarından birisi: *“Diyarbakır Lice ve Genç arasında olayların en çok tırmandığı dönemlere bir bakın neler olduğunu anlayacaksınız. Bu dönemlerde yollar kapanır. Aktif silahlı eylemler artar ve terör olayları zirve yapar her nedense bunların hepsi ağustos ve eylül aylarında gerçekleşir. Çünkü üretilmiş olan esrarın bir şekilde bölgeden güvenlik güçlerine takılmadan çıkarılması lazım. Bingöl’de pencere kenarındaki saksılarda, teraslarda, balkonlarda*

dahi ekilen esrara çok sık rastlarsınız” diyor. Esrarın bölgede üretildiği terör örgütüne finansal destek sağladığı açıkça görülmektedir. Başka bir Tarım İl Müdürlüğü çalışanı: “Seviye çok düşmüştü. Ortaokul öğrencisi olan yeğenim, okulda arkadaşlarının bir birilerine sentetik haplardan verdiğine şahit oluyor. Yani bir ortaokul öğrencisi bile bu duruma şahit olabiliyor” diyor. Başka bir çalışan daha çarpıcı bir açıklama yaparak: “Bence insanların kendilerinde sorun var. Bir gün bir tarlaya keşfe gittik. Oradaki esrar bitkisini tespiti ve söküm işlemleri yapılmaya başlandığında yaşlı amcanın biri bize doğru koşarak ne yapıyorsunuz, o benim hac param diye tepki verdi. İnsanlar bilinçsiz. Yaptıklarının sonuçlarını ne olacağını düşünmüyorlar.” demektedir.

Madde üretimi ve bu konu ile mücadele konusunda kamu kurumlarının görevlerini yeterince yapmadığı görüşü ağırlık basmaktadır. Bir diğer Tarım İl Müdürlüğü çalışanı: *“Burada herkes herkesi biliyor. Kullananlara şahit olduğumuzda, gerekli makamlara bunları bildiriyoruz. Onlarda bize evet bunu biliyoruz, diyorlar ama herhangi bir şeyin yapıldığına görmüyoruz. Etkili denetim yok. İçki bütün kötülüklerin anasıdır, diyorlar ama asıl kötülüğe müsaade eden sistemdir. Sistem bunu ciddi bir şekilde denetim altına almazsa bu sorun katlanarak devam edecektir. Biraz da ideolojik olarak bu işe bakılıyor diye düşünüyorum. Gençler düşünmesin ve beyni sürekli uyuşuk olsun”* şeklinde bir yorum getirmiştir. Benzer yorumlar Bingöl’de kullanılmıştı. Denetimlerin bilinçli olarak esnetildiği kanaati değiştirilmeli ve devletin ağırlığı vatandaş tarafından bilinir hale gelmelidir.

Diğer tarımcılar ise; *“Bu sorunun nedeni aile içi iletişimsizliktir. Şimdi baba çocukla oturup konuşmuyor ki. Çocuğunun ne zaman eve geldiğini bilmiyor. Baba çocuğunu artık tanımıyor. Kardeşim hekim ve köylere aşı yapmaya gidiyor. Sonra da gelip bana sitem ediyor “Köye gidiyoruz, kapıyı çalıyoruz. Çocuklarınıza aşı yapmaya geldik diyoruz. ‘Biz hayvanlara aşı yapmaya geldiğinizi zannetmiştik’ deyip kapıyı üstümüze kapatıyorlar” diyor. Çocuğa verilen değer hayvana verilen değer kadar değil. Maalesef böyle bir durumda çocukların bağımlı olmaması herhalde içten bile değildir. Maddeye rahat ulaşıyor, kolay ulaşıyor, aile göz yumuyor. Tedirginlik kesinlikle var. Bütün mahalle kenarlarında, metruk binalarda kendilerine baraka yapmışlar. Emniyetten uzmanlarla görüştük. Zamanında burada emniyet vardı, seminerlerde kovanın nasıl kullanıldığını anlatıyordu resmen. Özendirici ve teşvik edici unsurların önlenmesi gerekiyor. Bonzai de başlamıştır. Emniyet tarafından göz yumuluyor. Hiçbir müdahale edilmiyor”* şeklinde ifadeler kullanmaktadırlar.

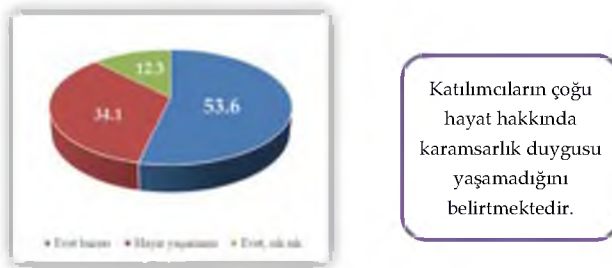
Sosyal sorunların çözümünde toplumsal algı önemli bir yer tutmaktadır. Vatandaşların uyuşturucu ile mücadelede devletin görevini tam yapmadığı, ya da yapmak istemediği şeklinde bir algısı vardır. Bu algı kırılmalı, bunun

için uyuşturucuyla mücadelenin işlevselliği sağlanmalı ve gerekli görülen yerlerde daha ağır yaptırımlar uygulanmalıdır. Konu ile ilgili önleyici projeler geliştirilmeli ve yeni sosyal politikalar üretilmelidir. Bağımlılık konusunda odak grup görüşmelerinde ortaya çıkan görüşler oldukça önemlidir. Odak gruplarda ortaya atılan ve yukarıda vatandaşın ağızından değinilen görüşler genellikle oy birliği ile ortaya atılan görüşlerdir. Bu görüşler yönelik değerlendirme bölümünde yorumlanmış, tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

3.3.8. Ruhsal Sağlık ve İntihar

Toplumun bütünlüğü açısından ruh sağlığı oldukça önemlidir. Ruhen huzursuz olan birey, grup ve toplumların her alanı sorun olur. İnsanların önünü görememesi hayatı anlamlandırma açısından oldukça risklidir. Bingöl halkının (yarıdan fazla) hayatı anlamlandırma konusunda oldukça karamsar duygular yaşadığı görülmektedir. Üçte biri anlamsızlık ve karamsarlık duyguları yaşamadıklarını ifade ederek hayattan memnun oldukları gözükmektedir. Kadınlar erkeklerden, orta yaşlılar genç ve yaşlılardan, eğitim düzeyi yüksek olanlar eğitimsizlerden, memurlar diğer çalışanlardan, orta gelirli diğer gelir gruplarından daha karamsardırlar. Bingöl ilinde bu konuda yaptığımız bir araştırmada buna benzer sonuçlar çıkmıştır. Bu verilere sorular arası karşılaştırma yapılarak ulaşılmıştır. Bu verilerin tabloları yer işgal etmemesi için burada gösterilmemiştir. İnsanların imkânları çoğaldıkça hayattan beklentiler de çoğalmakta ve bu durum karamsarlık düzeyini artırmaktadır.

Grafik 43: Hayat Hakkında Anlamsızlık/Karamsarlık Duygusu Yaşama Durumları

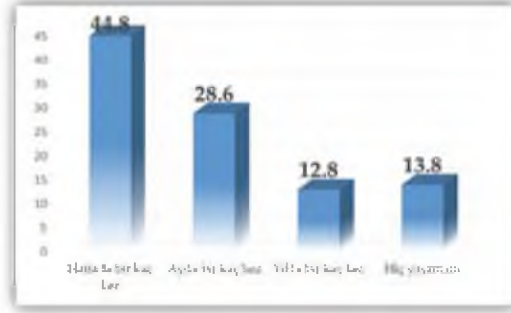

Ülkemizde sosyal sorunlardan bir diğeri de toplumun olaylar karşısındaki tutumudur. Kendine hâkim olamayan, öfke kontrolü konusunda başarı düzeyi düşük olan bir toplumuz. Vatandaşların kızgınlık ve öfke duyguları

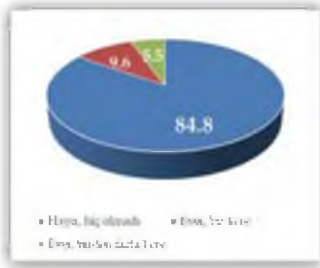
yaşama sıklıkları olaylar karşısındaki soğukkanlı tutumlar hakkında ipuçları vermektedir. Vatandaşların yarıya yakını haftada birkaç kez, üçte bire yakını ayda birkaç kez ve %12'si yılda birkaç kez kızgınlık ve öfke duygusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu duyguyu yaşamayanlar ise yüzde on seviyesindedir.

Grafik 44: Kızgınlık ve Öfke Duygusu Yaşama Sıklıkları

Araştırmanın verilerine bakıldığında %84,8'lik kesim öfkelenildiğinde kendisine zarar vermediklerini, %15'lik bölüm de en az bir kere kendilerine zarar verdiklerini söylemektedir. İnsanlar öfkelenildiği kişiye zarar veremediği ve yaptırım uygulayamadığı zaman kendilerine zarar vermeyi tercih etmektedir. Bu psikolojik bir sorundur. Öfke kontrolü konusunda Türk toplumunun teknik bilgi donanımına ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Grafik 45: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Durumları

Katılımcıların çok büyük bir kısmı hiç kendilerine zarar vermemişlerdir.

Öfkelendiklerinde kendilerine zarar verdiklerini söyleyenlerin yarısından biraz azı ailevi sebeplerden, üçte bire yakını hayattan beklentileri kalmadığından, dörtte biri ekonomik sorunlarından ve az bir bölümü de içkili olduklarından

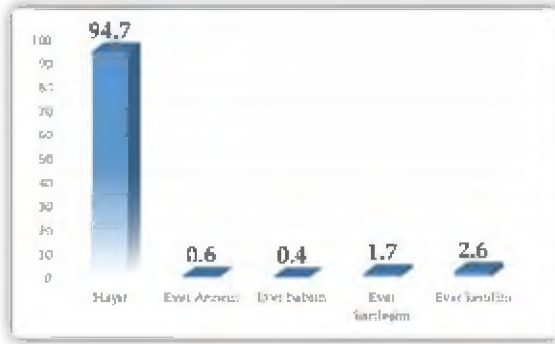
dolayı bu davranışı gösterdiklerini ifade etmektedir. Diğer araştırmalarımızla karşılaştırdığımızda kendisine zarar verenlerin en fazla ailevi nedenlerden dolayı bu yöntemi seçtiklerini görmekteyiz.

Grafik 46: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Nedenleri

Ailevi sorunların çoğalması, bireylerin öfkeyi kontrol edememesi, hayat hakkında karamsarlık yaşanması ve hayatın anlamsızlaşması, intihar gibi telafisi mümkün olmayan daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Araştırmaya katılanların %95'i kendisi ve ailesinde herhangi birisinin intihara teşebbüs vakası yaşamamıştır. Diğerleri kendisi veya diğer aile bireylerinden herhangi birisinin intihar teşebbüsü yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Grafik 47: Son On Yılda Ailelerde İntihara Teşebbüs Etme Durumu

Ailenin dışında akrabalarda %15,9 ve komşularda yüzde yirmi beş seviyesinde intihara teşebbüs eğilimi olmuştur. Bir kısım vatandaş da jiletleme vakasına tanık olmuştur. 2014 TÜİK verilerine göre komşu illere göre en az intihar vakası (24 kişi) Bingöl'de olmuştur. Bunların bir kısmı hastalık ve çoğu bilinmeyen sebeplerden dolayı bu tercihi yapmışlardır.

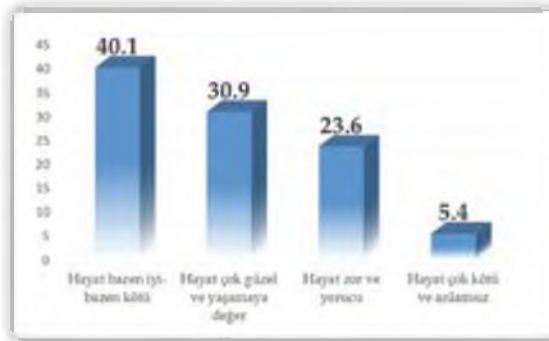
Grafik 48: Akrabalarda İntihara Teşebbüs

Hayattan beklentisi kalmayan, sorun çözme becerisi düşük ve olumsuz kişilik özelliklerine sahip insanların bu olumsuz davranışları tercih ettiği bilinmektedir. Yapılan bu araştırmada vatandaşların üçte bire yakını mutlu ve hayattan memnun diğerleri bir şekilde hayatta memnun değildirler. Hayatı zor ve yorucu bulanlar dörtte bir seviyesindedir. Hayatı kötü ve anlamsız bulanlar çok azdır. Zikzaklı bir hayat yaşayanlar çoğunluktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet Merkezi verilerine göre; 2015 yılında 112 intihara teşebbüs vakasında danışmanlık hizmeti verilmiştir. 2016 yılının ilk üç ayında ise bu rakam 41'dir. Bu rakamlar küçümsenemeyecek kadar fazladır. Bu danışmanlık hizmetlerinin intihar vakalarının önlenmesi için önemli bir çalışmadır. İntihara teşebbüs vakalarının intiharla sonuçlanmaması sevindirici bir gelişmedir.

Grafik 49: Hayat Hakkında Düşünceler

Yukardaki nicel verileri desteklemek veya yeni veriler elde etmek üzere nitel bulgulara ulaşmak istendi ve odak grup toplantılarında "Sizce Bingöl'de intihar olayları yaygın mıdır? Eğer cevabınız evet ise bunun nedenleri nelerdir?" diye soruldu.

Aile hekimleri; Bingöl'de gazetelerde sık sık intihar haberleri ile karşılaştıklarını ve genelde genç yaş gruplarında ve ekonomik nedenlerden vakaların meydana geldiğini ifade etmişlerdir. Bir intihar vakasının da 13 yaşındaki kızı zorla evlendirmek istemelerinden kaynaklandığını gördüklerini söylemektedirler.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çalışanlarından birisi: *"Bu konuda çalışma yapmış biri olarak şunu söyleyebilirim ki intihara teşebbüste ilk altı ay verilerine göre Bingöl'de yüzün üzerinde test uyguladık. Genelde psikolojik rahatsızlığı olan kişilerde görülmektedir. Ailevi problemler, ailede kız ve erkeğe tutumun farklı olması asıl nedenlerdir. İntihar edenlerde kız çocuklarının oranı daha yüksek, artık 13 14 yaşta da görülmektedir. Daha çok 19-25 yaş arasında görülüyor, kişiler genellikle şizofreni, kişilik bozukluğu ve ilaç tedavisi olan kişilerdir. Genetik ile ilgili de olabilir. Travmatik olaylar yaşayan kişilerde daha çok görülüyor. Ekonomik durumu iyi olan ailelerde daha azdır bu oran"* şeklinde bulgularını paylaşmıştır. Bir kısmı ise; intiharların en büyük nedeninin işsizlik, aile içi boşanmalar, madde bağımlılığı ve cahillik olduğunu beyan etmişlerdir.

Hemşireler: *"Çok sık rastlanıyor. Çocuk yemekhanede çalışıyordu ve bir baktık intihar etmiş. Genellikle kızlar intihar ediyor. Kız -erkek ilişkilerinden dolayı. İş-güç olmaması durumundan kaynaklanıyor. Adam borç harç (7 bin) için intihar etti. Tefecilere olan borç ödenmediği için intihar ediyorlar. (Bingöl' ün yarısı tefeci, diğer yarısı da tefecilere borçlu)"* İlçe Kamu Kurum yöneticileri: *"İntihar olayları çok fazlalastı. İnsanımız manevi boşluk yaşıyor bazen. 2014 TÜİK verilerine göre 2. sıradayız. Cinsiyet ayrımı da yok. Daha çok zorla evlilik, ekonomi, işsizlik, manevi sorunlar etkili oluyor"* şeklinde beyanlarda bulunmaktadırlar. Din görevlileri din eğitiminin yetersizliği ve öğretmenler, milli eğitimin yetersizliğini sebep göstermektedir. Tüm meslek grupları olayı kendi açılarından değerlendirmektedirler.

Yine öğretmenlerin fikirleri: *"Evet, intihar yaygındır. Bizim intiharlarla bir verimiz var. 2014 yılından Bingöl oran olarak 2. sırada son çalışmalarda 3. olabilir. Biz RAM olarak eğitim vermeyi düşünüyoruz ama bu konuda Türkiye'de çalışma yapmış, arkadaşlara yardımcı olabilecek uzman bulamıyoruz ki. İntihar dediğimiz şey bir rehberlik öğretmeninün üniversitede gördüğü eğitimin çok çok farklı boyutundadır. Psikologlarla bile zordur. İşsizlik en baştaki nedendir. Daha bir hafta önce 18-19 yaşlarındaki genç bir kardeşimiz intihar etti. 1. Ekonomik 2. Psikolojik, 3. Aile içi baskılar ön planda, 4. Toplumda dışlanmışlık var ve bunların hepsi intihar nedenidir. Bingöl'de, uzmanların bununla ilgili çok ciddi araştırma yapması lazım. Bingöl*

üniversitesi bu konuda çalışma yapmalı. Öne çıkabilecek en önemli problem bu. Bununla ilgili araştırma yapılmalıdır. Tamamen bastırılmış, dışa kapalı bir yaşam kültürü. Misyona ve teknolojiye gördüğü kadın profili ile kendi yaşamında gördüğü şeyle çatışması etkili oluyor. Sunulan profil ve kimlik ile kendi iç dünyasına bakışı ve oluşan çelişki çöküşe neden oluyor. Kadın çelişki yaşıyor. Geçen hafta 19 yaşındaki çocuğumuz bir kıza aşık olmuş, kızdan karşılık bulamayınca intihar etmiş”

STK temsilcileri: “İntihar sebeplerinin başında geçim sıkıntısı, maneviyat eksikliği ve ailevi problemler gelir. İyileştirmeye yönelik rehabilitasyon merkezleri kurulabilir. Boşta kalan bireylerin gitmeleri için. Din eğitiminin yetersiz olması, istihdamın yeterince yapılmaması, gelir kaynaklarının az olması, dini gruplardan yardım alınmaması yani İslami anlayışı veremememiz ve sonuç olarak okuldaki eğitimin yetersiz olması intihara sebep olur. Neslimizi materyalist yetiştirmemiz bunun sebeplerindedir. Yetiştirilen kültür değerlerinden kopukluk, şiddet içerikli şeylerin artması, sosyal medyanın ve internetin etkisi, yazılı görsel basının etkisi ve medyada gördüklerinin ergenler üzerindeki etkisi”.

SYDV çalışanları: “İntihar vakalarında genellikle aile ilişkileri, toplumsal baskılar sorun oluyor. Bingöl’de duyduğumuz intihar vakalarının nedeni genelde ekonomik nedenler ile gönül işleridir”

Tarım İl Müdürlüğü yöneticileri ve çalışanları; “Evet yaygındır. Bunun nedeni de aile içi iletişimsizlik ve insanların bilinçsiz olarak yetişmesi. İnsanların duygusal bir depresyon yaşadığı takdirde çevresinden de gördüğü baskıdan dolayı intihar girişiminde bulunabiliyor. İntihar edenlerin büyük çoğunluğu alt sosyo-ekonomik sınıftan olan insanlar. Bir taraftan çevrenin baskısı bir taraftan ekonomik şartların baskısı bunları bu hale getirmektedir. Ben yakın zamanda Kanada’dan geldim. Orada çocuğu olan her aile bir uzmana yönlendiriliyor. Aile çocuğun büyümesi, gelişimi ile ilgili her aşamada bu uzmandan yardım alıyor. Ancak bizim Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız bünyesinde bulunan uzmanlar bu insanlarla yeterince ilgilenmiyor. Bingöl’de intihar olaylarının olmasının nedeni insanların inançlarının zayıflamasıdır. Dinimizde intiharın ne anlama geldiği ve bunun affedilmez bir günah olduğu ifade edilmiştir. İnançlı bir insan ahiret günü için böyle bir riski hiçbir şart altında almaz. Ama intihar girişiminde bulunanlar intiharın ahretleri için ne anlama geldiğini bilselerdi böyle bir girişimde bulunmayacaklardı. Kitle iletişim araçlarının da gençler üzerinde etkisi var. Gençler sosyal medyadan etkileniyor. Hatta daha ötesi var. Nasıl intihar edileceğini anlatan siteler var ve gençler bu sitelere girip intihar etme yollarını okuyorlar. Nasıl acısız intihar edeceğini öğreniyor. Böyle bir şey olur mu?”

Bütün bu veriler toplumumuzda intihar vakalarının arttığını göstermektedir. Türkiye geneline göre Bingöl'de intihar vakaları ileri seviyede değildir. Ancak vatandaşlar bu konuda bilinçli ve duyarlı. İntihar sebepleri olarak sayılan bu görüşler intihar hakkında yapılan bilimsel araştırmaların verileri ile örtüşmektedir. Odak Grup Çalışması yapılan grupların bu konuda bilgili olduğu ve çözüm önerilerinin dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

3.4. Sosyal Yardımlar, Sosyal Hizmetler ve Sosyal İçerme

Sosyal devletin getirisi olan sosyal hizmet, günümüz dünyasında tüm toplumların üzerinde durduğu konulardan birisidir. Sosyal hizmetlerin geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Çok eski çağlarda insanlar sosyal sorunlarını kendi imkânları ve tecrübeleriyle çözmeye çalışıyorlardı.

Günümüzde bu hizmet de devlet eliyle verilmekte ve modern sosyal hizmetler kapsamında toplumun dezavantajlı kesim olan çocuk, kadın, aile, engelli, yaşlı ve sosyal yardıma muhtaç insanları kapsamaktadır.

Sosyal Hizmetler, özellikle muhtaç insanların yapısal veya çevresel şartlardan kaynaklanan sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel ve manevî ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla uygulamaya dönük bireysel yöntemlere ihtiyaç duyan bir alandır. Devlet birey, aile/grup ve topluma yönelik; koruyucu önleyici, iyileştirici-geliştirici ve tedavi- rehabilite edici hizmetler sunmaktadır. Bu hizmet; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı başta olmak üzere bir kısım kamu kurumları tarafından verilmektedir.

Sosyal yardımlar insanlık tarihi kadar eski olan bir müessesedir. Bu yardımlar kamusal ve özel, primli ve primsiz olarak farklı boyutlarda değerlendirilmektedir. Sosyal yardım insanların kendine yeterli duruma gelinceye kadar asli ihtiyaçlarını karşılamanın karşılığıdır. Sosyal yardımlar konusunda sosyal devletin getirisi olarak her ilde ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuş ve merkezi yönetim tarafından oluşturulan fon tarafından finanse edilerek ihtiyaç sahibi birey ve ailelere ayni ve nakdi olarak yardımlar yapılmaktadır.

3.4.1. İlde Dağıtılan Sosyal Yardım Rakamları

Türkiye'de sosyal yardımlar devlet eliyle il ve ilçelerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca ayni ve nakdi olarak, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından da nakdi olarak yapılmaktadır. Bingöl ilinde SYDV'nin

yaptığı yardımları 2012 yılı ve 2015 yılını örnek alarak karşılaştırmak istedik. 2012 yılı verilerine göre Bingöl ilinde toplamda 17562 aile ve 78797 kişiye 24.184.402 TL tutarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyal yardım yapılmıştır. 2015 yılında ise bu kişi sayısı %29 artarak 101.658 kişiye çıkarken ödenen para üç katından daha fazla artarak 78.539.626,05 TL olmuştur. Bingöl'ün toplam nüfusuna göre (267.184) %38'inin sosyal yardımlardan bir şekilde yararlandığını görmekteyiz.

**Tablo 37: Bingöl'ün İlçelerine Göre SYDV Bazlı Yardım Durumu
(Ocak - Aralık 2012 ve 2015)**

VAKIF	Tamamlanan			
	Fayda Sahibi Sayısı		Yardım Tutarı	
	2012	2015	2012	2015
Adaklı	3.790	4040	2.062.378	4.200.802,45
Bingöl merkez	30.817	44.353	7.713.271	34.781.050,17
Genç	6.716	15.593	4.828.702	12.679.589,21
Karlıova	21.240	17.081	4.859.596	13.623.192,30
Kiğı	1.694	1.794	1.078.303	1.944.105,86
Solhan	12.724	16.846	2.241.651	9.120.011,80
Yayladere	235	243	168.595	384.200,76
Yedisu	1.581	1.856	1.231.906	1.806.673,50
Toplam	78.797	101.658	24.184.402	78.539.626,05

Kaynak: Sosyal Yardımlaşma Vakfı Bazlı Yardım Durumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2012

Ayrıca Bingöl ilinde Merkez, Karlıova, Solhan ve Genç ilçelerinde yardımlardan yararlanma oranları daha yüksektir. Tabii ki bu ilçelerin nüfusları da diğerlerine göre daha fazladır.

Bu yardımlar merkezi ödemeler ve vakıf bütçesinden yapılan yardımlar olarak iki kategoride değerlendirilmektedir. Örneğin aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere 2015 yılında Bingöl merkezde 44353 fayda sahibine 34.781.050,17 yardım yapılmış, bunlardan 27.173 kişiye 28.076.417,27 lira merkezi ödemelerden, 25.548 kişiye de 6.704.632,90 lira vakıf bütçesinden yardım yapılmıştır. Bir kişi birden fazla yardım alabilmektedir. Bu durum yardım alanların sayısını çoğaltmaktadır.

Sosyal yardımların nevisi ve verildiği kişi sayısına bakıldığında (Bingöl merkez); Merkezi Yardımlar; engelli aylığı: 2.910, engelli yakını aylığı: 397, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı: 1.238, muhtaç asker ailesi yardımı: 469, muhtaç asker çocuğu yardımı: 2, öksüz yetim yardımı: 121, silikozis aylığı: 4, yaşlı aylığı: 2.151, şartlı eğitim yardımı: 12.374, şartlı gebelik yardımı: 1.027, şartlı sağlık yardımı: 7.048 kişiye yapılmıştır. Vakıf Bütçesinden Yapılan Yardımlar ise; Diğer Aile Yardımı; 10.789, Gıda Yardımı; 10.269, Diğer Eğitim Yardımı; 35, Ev Yapım Yardımı; 4, İşe Yönlendirme Yardımı; 3, Diğer Sağlık Yardımı; 107, Tek Seferlik Yardım; 11.889, Yabancı Yardım; 198 ve TKİ Kömür Yardımı; 3.723 kişidir (Kaynak: 2015 yılı sonu Bingöl SYDV verileri).

Tablo 38: Alınan Yardımlar

BİNGÖL MERKEZ	44.353 fayda sahibi
Merkezi Ödemeler	27.173
Düzenli Merkezi Yardım-Engelli Aylığı	2.910
Düzenli Merkezi Yardım-Engelli Yakını Aylığı	397
Düzenli Merkezi Yardım-Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı	1.238
Düzenli Merkezi Yardım-Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	469
Düzenli Merkezi Yardım-Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	2
Düzenli Merkezi Yardım-Öksüz Yetim Yardımı	121
Düzenli Merkezi Yardım-Silikozis Aylığı	4
Düzenli Merkezi Yardım-Yaşlı Aylığı	2.151
Eğitim Yardımları-Şartlı Eğitim Yardımı	12.374
Şartlı Sağlık Yardımı-Şartlı Gebelik Yardımı	1.027
Şartlı Sağlık Yardımı-Şartlı Sağlık Yardımı	7.048
Vakıf Bütçesinden Yapılan Yardımlar	25.548
Aile Yardımları-Diğer Aile Yardımı	10.789
Aile Yardımları-Gıda Yardımı	10.269
Eğitim Yardımları-Diğer Eğitim Yardımı	35
Ev Yapım Yardımı	4
İstihdam Yardımları-İşe Yönlendirme Yardımı	3
Sağlık Yardımları-Diğer Sağlık Yardımı	107
Tek Seferlik Yardım-Tek Seferlik Yardım	11.889
Yabancı Yardım-Yabancı Yardım	198
Yakacak Yardımı-TKİ Kömür Yardımı	3.723

TRB1 bölgesi için vakıf bazlı sosyal yardım durumu oranları aşağıdaki tabloda incelendiğinde, nüfus yapısına göre Bingöl ili en fazla yardım alan ildir. Faydalanıcı sayısı ve toplam yardım tutarı bu durumu göstermektedir.

Tablo 39: İllere Göre Vakıf Bazlı Yardım Durumu (Ocak - Aralık 2012)

İller ve Bölge	Hane Sayısı (%)	Fayda Sahibi Sayısı (%)	Yardım Tutarı(%)
Bingöl	30,9%	35,0%	34,4%
Elazığ	28,4%	28,3%	24,4%
Malatya	33,6%	31,0%	29,3%
Tunceli	7,1%	5,7%	11,9%
TRB 1	100,0%	100,0%	100,0%

Sosyal yardım alanında bir diğer kurum Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüdür. 2015 yılında 689 kişiye 4.475.226,12 TL Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımı yapılmıştır. 2639 kişiye bakıma muhtaç engellisini evde baktığından dolayı 25.174.204,05 TL yardım yapılmıştır. Koruyucu aile hizmetlerinde 13 aileye 19 çocuk için 211.730,85 TL ve 3055 kişiye doğum yardımı olarak 1.335.736,78 TL yardım yapılmıştır.

Tablo 40: 2015 Yılı Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Yardımları

ASP İl Müdürlüğü Sosyal Yardımları	Kişi Sayısı	2015 Toplam
Evde Bakım	2639	25.174.204,05 TL
Sosyal Ekonomik Destek (SED)	689	4.475.226,12 TL
Koruyucu Aile	13 Aile, 19 Çocuk	211.730,85 TL
Doğum Yardımı	3055	1.335.736,78 TL

Kaynak:2016 Mart Ayı Sonu ASP İl Müdürlüğü Verileri

İlde yapılan sosyal yardımlar yoksul vatandaşlarımızın yaşamını devam ettirmesi, eğitim çağındaki çocukların eğitimlerini devam ettirmesi, bakıma muhtaç insanların yakınları tarafından daha iyi bakılması, doğum yapan kadınların doğum masraflarını daha kolay karşılaması ve daha sağlıklı doğum yapmaları için oldukça önemlidir. Toplam nüfusun üçte birinden fazla vatandaşa bir şekilde kamusal yardımlar ulaşmaktadır.

Ülke geneli için baktığımızda 2014 yılı itibariyle TÜİK Sosyal Koruma İstatistiklerine göre sosyal koruma harcamaları 249 milyar 358 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. Sosyal koruma harcaması; sosyal koruma yardımları, idari masraflar ve diğer harcamalardan oluşmaktadır. Sosyal koruma yardımları 8 risk/ihtiyaç grubu (Hastalık/sağlık bakımı, engelli/malül, emekli/yaşlı, dul/yetim, aile/çocuk, işsizlik, konut ile sosyal dışlanma b.y.s) için yapılan sosyal yardımları kapsamaktadır. Sosyal koruma harcamaları 2013 yılına göre %13,1 artış göstermiştir. Bu harcamanın %98,1'ini (244 milyar 630 milyon TL) sosyal koruma yardımları oluşturmuştur. Sosyal koruma yardımlarında ise en büyük harcama 116 milyar 951 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar olmuştur. Bunu, 73 milyar 340 milyon TL ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları takip ederken en düşük harcama ise 3 milyar 154 milyon TL ile sosyal dışlanma ve başka yerde sınıflanamayan kategorisinde gerçekleşmiştir.

Sosyal koruma yardımlarının %9,7'si şartlı olarak verilmiştir. Şartlı yardımlar içinde 2014 yılında en büyük payı %34,1 ile engelli/malül yardımları oluşturdu. Bunu, %28,4 ile aile/çocuk yardımları ve %21,2 ile hastalık/sağlık bakımı yardımları takip etmiştir. Sosyal koruma yardımlarının %65,5'i ise nakit olarak verilmiştir. Nakit yardımlarda 2014 yılında en büyük payı %94,2 ile maaş ödemeleri (emekli/yaşlı maaşları, dul/yetim maaşları ve engelli/malül maaşları) oluşturmuştur. Bunu, %2,5 ile aile/çocuk ve %1,8 ile işsizlik yardımı ödemeleri takip etmiştir.

Tablo 41: Sosyal Koruma Harcamaları, 2013-2014

	2013		2014	
	Harcama	%	Harcama	%
Sosyal Koruma Harcamaları Toplamı	220 531	100	249 358	100
İdari Masraf ve Diğer Harcamalar	4 168	1.9	4 728	1.9
Sosyal Koruma Yardımları Toplamı	216 363	98.1	244 630	98.1
Hastalık/sağlık bakımı	65 859	29.9	73 340	29.4
Engelli/malül	7 924	3.6	10 031	4
Emekli/yaşlı	104 222	47.3	116 951	46.9
Dul/yetim	25 601	11.6	28 968	11.6
Aile/çocuk	7 000	3.2	7 763	3.1
İşsizlik	2 595	1.2	4 422	1.8
Sosyal dışlanma b.y.s	3 162	1.4	3 154	1.3

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir. © 2013 yılı verileri idari kayıtların güncellenmesi nedeniyle revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK 2014 - <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=18856>

2000 yılı ile 2014 yılı arasında yapılan aynı ve nakdi sosyal koruma yardımların risk/ihtiyaç gruplarına göre dağılımında çok ciddi artışlar olmuştur. Sosyal koruma harcamaları hastalık/sağlık bakımı, engelli/malül, emekli/yaşlı, dul/yetim, aile/çocuk, işsizlik, sosyal dışlanma gibi alanları kapsamaktadır.

Tablo 42: Türkiye'nin Aynı ve Nakdi Sosyal Koruma Yardımlarının Risk/İhtiyaç Gruplarına Göre Dağılımı, 2000-2014

		Nakdi Yardımlar				Aynı yardımlar			
		2000	2005	2010	2014	2000	2005	2010	2014
Sosyal koruma yardımları Topl.		7 558	43 778	92 173	160 221	6 239	25 220	53 210	84 409
	Hastalık/sağlık bakımı	74	340	524	1 418	5.714	23.597	47.799	71 922
	Engelli/malül	347	1 378	2 797	5 503	13	64	1 756	4 528
	Emekli/yaşlı	5 292	32 137	71 475	116 651	15	92	251	300
	Dul/yetim	1 378	8 152	13 743	28 789	14	51	132	179
	Aile/çocuk	202	1 051	1 738	4 066	149	739	1 942	3 697
	İşsizlik	10	430	1 441	2 908	4	40	411	1 514
	Sosyal dışlanma b.y.s	255	290	455	885	329	636	919	2 269

Kaynak: TÜİK, 2014 yılı Sosyal Koruma İstatistikleri

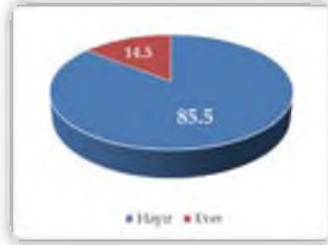
Türkiye'de ülke genelinde 2000 yılında nakdi yardımlar 7.558 milyon lira iken 2005'de 43.778 milyon liraya, 2010'da 92.173 milyon lira ve 2014 yılında 160.221 milyon lira olarak çok ciddi artışlar göstermiştir. Bu verilere göre 2000 den 2014'e kadar en fazla işsizlik için yapılan yardımlar artmış ve bunu emekli/yaşlı takip etmektedir. Aynı yardımlar ise; 2000 yılında 6.239 milyon lira, 2005'te 25.220 milyon lira, 2010'da 53.210 milyon lira ve 2014 yılında 84.409 milyon lira şeklinde gerçekleşmiştir. Aynı yardımlarda en fazla artış işsizlik ve takipçisi engelli yardımları olmuştur. Böylece 244 milyar 630 milyon TL aynı ve nakdi sosyal koruma harcaması yapılmıştır.

3.4.2. Sosyal Yardım Algısı

Bölgede özellikle devletin yaptığı sosyal yardımlar konusunda vatandaşların algısı arasında çelişkiler bulunmaktadır. Bir kısım vatandaşlar devletin yaptığı sosyal yardımların bireyleri deşifre edici ve incitici olarak bulmakta ve devletin vatandaşı kendisine çekmek için bu yola başvurduğunu düşünmektedirler. Bir kısmı ise sosyal yardımların gerekli olduğunu ve yapılanın doğru olduğunu düşünmektedir.

Devletin verdiği yardımlardan başka vatandaşların %85,5'i bir ulusal ya da uluslararası yardım kuruluşu, bir grup, dini cemaat veya tarikattan yardım almadıklarını ifade etmişlerdir. %15'lik bir bölüm ise bu tür yardımlarla muhatap olduklarını söylemektedirler.

Grafik 50: Her Hangi Bir Kuruludan Yardım Alma Durumu

Katılımcıların çok büyük bir kısmı devletin verdiği yardımlardan başka bir yardım almamaktadır.

Bu sorudan sonra “bugüne kadar size yardım sağlayan bir ulusal ya da uluslararası yardım kuruluşu oldu mu? Eğer cevabınız “Evet” ise bunlar aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?” diye bir soru sorulmuştur. Bu soruya toplamda %28’lik bir kesim cevap vermiştir. Geri kalan %72’si yardım almadığını ifade etmişlerdir. Hâlbuki üstteki “Bugüne kadar size yardım sağlayan bir yardım kuruluşu oldu mu?” sorusunda %14,5’lik bir kesim evet cevabını vermişlerdi. Vatandaşların yardım alma konusunda sağlıklı cevap veremeyecekleri ve kendilerini deşifre etmeyecekleri düşüncesinden hareketle gerçeği öğrenme adına ikinci soru bilinçli olarak sorulmuştur. Burada araştırmaya katılan vatandaşların %28’i bu soruya cevap vererek farklı yerlerden sosyal yardım aldıkları ve geri kalan %72’si cevap vermeyerek yardım almadıkları anlaşılmaktadır (Grafik 51). İki ayrı sorunun verileri arasında farklılık vardır. Her şeye rağmen vatandaşların önemli bir kısmı aldıkları gerçek yardımları açıklamak istememektedirler. Ayrıca bir bireyin birden fazla kuruluştan yardım alabileceği de dikkate alınmalıdır.

Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere her hangi bir yerden yardım alan dilimin (%28) gruplamasına baktığımızda en fazla yardımın SYDV'den alındığı görülmektedir (%8,1). Bir üst başlıktaki verilere bakıldığında SYDV'nin yaptığı yıllık yardımların sayı ve kapsamının çok daha fazla olduğu görülecektir. Ayrıca SYDV'nin yardımları devlet yardımıdır. Hâlbuki önceki soruda devletin yardımlarının dışında sorulmuştu. Yani vatandaşlar devlet yardımları dâhil alınan tüm yardımları aynı kategoride değerlendirmektedir. Bir kısım vatandaş (%4,3) hayırseverler, akraba ve komşularından, az bir kısmı cemaatlerden, daha az bir bölümü belediyeden aldığını söylerken %7'si daha farklı yerlerden yardım aldıklarını ifade etmektedir. Aslında yardım kuruluşları kendi aralarında tam bir eşgüdüm sağlayamamaktadır. Sosyal yardım yapan kuruluşları bir araya getirmek ve yardımları tek bir merkezden yapmak, tekrürleri önleyeceği gibi herkesin yararlanması da sağlayacaktır.

Grafik 51: Yardım Alınan Kuruluşların Dağılımı

Yukarıdaki sorulardan sonra vatandaşlara “Yardım aldıysanız, aldığımız yardımlar nelerdir?” diye bir soru daha yöneltilmiştir. Bu soruda da vatandaşlara birden çok kalemden yardım alabilecekleri dikkate alınarak birden fazla şık işaretleme fırsatı verilmiştir. Alınan cevaplara göre vatandaşların %39,4’ünün aşağıda adı geçen nakit para, yakacak, gıda, giyim, ev eşyası ve benzeri yardımlar aldığı görülmektedir¹. Aslında Bingöl’de SYDV verilerine göre vatandaşların yaklaşık %38’inin sosyal yardımlardan yararlandığı verisine yakın bir rakamdır. Bu ana hatıyla iki şekilde yorumlanabilir. Ankete katılan vatandaşların yardım alma oranlarının devlet tarafından ilde yapılan yardımlarla örtüştüğü ve gerçek verilere dolaylı olarak sorulan üç sorunun sonunda ulaşılabildiği söylenebilir. Ya da bir kişinin birden fazla kalemden yardım almasıyla kişi bazında yardım alanların sayısının daha az olduğu şeklinde de düşünülebilir.

¹ Bu yüzdelerinin toplamının yüzde yüz olmaması normaldir. Çünkü sadece sosyal yardım türlerinden yararlananlar bu soruyu işaretlemiştir. Geri kalan %60,6’lık bölüm sosyal yardım almadığından bu soruya cevap vermemiştir.

Yardım türleri ayrıştırıldığında vatandaşlar daha çok nakit para yardımını tercih etmektedir. Hâlbuki kurumlar aynı yardım yapmaya daha çok meyillidirler. Çünkü insanlar para yardımını asli ihtiyaçlarına kullanmayabilmekte ve gereksiz yerlere harcayabilmektedirler. Bir kısım vatandaş (%6,9) yakacak, bir kısmı (%5,8) gıda, diğerleri de giyim ve ev eşyası almaktadır. Bazı kuruluşlar yardım konusunda vatandaşların daha serbest olması ve gerçek ihtiyacına parayı kullanabilmesi için özel kartlar dağıtmakta ve belli alışveriş merkezlerine yönlendirmektedirler. Bu yöntem daha rantabl bir uygulamadır.

Grafik 52: Alınan Yardımların Türleri

Sosyal yardımlar konusunda toplumun algısını ölçmek bölge halkının düşüncelerini öğrenmek ve araştırmamıza ışık tutmasını sağlamak üzere odak grup çalışmalarında çeşitli kurumlar bünyesinde çalışan, bulunan veya bu kurumlarla ilişkili olan vatandaşlara “Hükümetin sosyal yardımlar konusundaki politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklinde bir soru sorularak katılımcıların kendi aralarında fikir teatisinde bulunmaları sağlanmıştır. Elde edilen bulgular olduğu gibi aşağıda verilmek suretiyle tabanın düşüncesinden yararlanılmıştır.

Aile hekimlerinden oluşan grup; “Sosyal yardımlar olmasa hemen şikâyet edilir, olursa yine şikâyet edecek durumlar oluyor. Köyde çocuk aşısı yaptırmaya gelenler, çocuklarını aşı yaptırmaya değil aşısı var mı diye baktırmaya geliyor. Çünkü çocuğun aşısı varsa, yapılmamışsa yardım alamıyorlar, sırf yardım almak için geliyorlar. Bilinç ile ilgili bir durum” düşüncesine sahiptirler. Yardımlarla ilgili bir diğer noktayı ise: “Eğitimde sıkıntı var Bingöl’den başka yerlere göçenler çok fazla. Doğulu adam Batı’da tuvaleti temizler, ama kendi memleketinde bunu yapamaz. Burada yardımı hak olarak görüyorlar” şeklinde ifade etmişlerdir. Grup üyelerinden bir başkası da: “Devletin asli işidir yardım. Engellilerin yardım almasında hiçbir sorun görmüyorum

ama çalışabileceklerin yardım almasına karşıyım. Dilencilik kültür olduğu için yapılıyor, kurumsallaşmış derneklerde sorunlar var, ihtiyacı olmadığı halde yardım yapılan aileler var. Türkiye’de son dönemde Bingöl’e dilencilik yapmaya gelenler var, dilencilikte artış var demek ki kazançları var” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Genel olarak aile hekimlerinin sosyal yardımlarla ilgili kanaatleri “Eğer devletin amacı sosyal alanda insanların yardıma muhtaç olmasını engellemek ise, başarısızdır” şeklinde olmuştur.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Servis çalışanları sosyal yardımlarla ilgili; “Yardımlar kişileri tembellek ve dilencilik kültürüne itiyor. Bakanlığın konumu değişmelidir, daha çok dezavantajlı kimselere yardım götürülmelidir. Sadece yardım değil istihdam alanında da gelişme olmalıdır. Bakanlık olarak kişilerin güçlenmesi için istihdam alanında çalışmalıdır. Kişileri biz muhtaç duruma getiriyoruz onlara yardım vererek” sözleriyle düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü yararlanıcılarının sosyal yardım politikaları ve yardımların sağlanmasına ilişkin görüşleri çeşitlidir. Buna göre bu hizmetten yararlananların bir kısmı; “Sosyal yardım kurumlarından çok memnunum” “Ben de memnunum, eşimi kaybettim her zaman destek verdiler”, “Görme engelliyim ve engelli bakım parası veriliyor” şeklinde kanaatlerini olumlu şekilde ifade etmişlerdir. Yardım alanların diğer bir kısmı ise yardımların uygulaması ile ilgili; “Sosyal yardımlar zamanında yapılmıyor. Kömürler halen verilmedi”, “Yardıma dağitanlar bizi rencide etmektedirler. Sevgi göstermiyorlar. Başımıza kakar gibi yardımlarda bulunuyorlar.”, “Yapılan yardımlar zamanında yapılmıyor. Engelliyiz de başımıza kakar gibi bir lütufta bulunmuşlar gibi yardımları veriyorlar”, “Sosyal yardımlaşmadan gelir tespiti için gelen memurlar evdeki eşyaları bakarak yardım bağlamalarını doğru bulmuyorum ve elemanların aşağılayıcı tavırları var.”, “Evime kontrol için geldiğinde eşyamın markasına bakılıyordu. Ancak bize bu şekilde davranılması doğru değil” şeklinde yorum ve eleştirilerde bulunmaktadır. Vakıfta çalışan sosyal yardım görevlileri bu konuya dikkati çekilmeli ve hizmet içi eğitim programları ile yeterlilik ve donanımları artırılmalıdır.

Cami cemaatinde sosyal yardım politikaları ve yardımlarla ilgili her ne kadar memnun olanlar varsa da genel olarak cemaatin görüşleri eleştirel düzeyde olup sosyal yardımların mevcut durumunun gözden geçirilmesine değinmektedirler. Buna göre konuyla ilgili olarak bir cami cemaati; “Bu yardımlaşma konusunda halkımız eskiden çiftçilikle uğraşıyordu, ancak şimdi

uğraşmıyorlar. Balık tutmayı öğretmek diye bir şey var, insanlarımız bu konuda teşvik edilmelidir. Köylünün üretken ve verimli olması lazım. İnsanlar rapor alıp özürüllüğün parasını alabilir. Ancak bu çok yaygın olunca yardımlaşma konusunda halk tembelleşiyor. Haz. Davut kendi çalışmış kazanmıştır. Veren el alan elden üstündür ama devletten ala ala halk tembelleşiyor.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Yardımlarla ilgili olarak ise, “Kesilmesin ama kalitesi arttırılsın”, “Bence kömür verilmesin. Akşamları sokaklardan geçilmiyor kokudan.”, “Kömür zehir gibi bir hava yaratıyor” “Sosyal Yardımlaşma mütevelliyim ben. Her bölge kömürü farklı yerden alıyor. Şuan kömür yok”, “Fakirlerin aldığı kömür bir işe yaramıyor” şeklinde görüşler mevcuttur. Cami cemaatine mensup farklı kişilerin “Eskiden bu yardımlar yoktu, şimdi devlet yardım ediyor.”, “O kadar sakat, yaşlı insana devlet olmasa kim bakacak” gibi yorumları varken, “Ağır özürülü araba alabilir ama o raporu almak çok zor oluyor. Torpil olmadan da alamıyor” şeklinde yardım sürecine yönelik farklı yorumlar da mevcuttur.

Oda Yöneticileri ve Esnaf konuyla ilgili olarak: “Ben gerçekten yardımların yardıma muhtaç insanlara ulaştığına inanmıyorum. Onda da bir adamcılık olduğunu düşünüyorum. Yardımlar herkese adil bir şekilde ulaşmıyor” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bir esnaf ise “Bana sorarsanız bu sosyal yönüyle dağıtılanların hepsinde sıkıntı var. Köylere verilen fonlarda sıkıntı var. Diyeceksin niye yanlış, her ay vatandaşa 200-250 vereceğine bunu bir seferde ver, inek alsın veya on tane arı alsın, iş imkânı versin. Bir diğeri bu işi adet haline getirenler var. Yani köyde oturuyor, bunu alışkanlık haline getiriyor.” düşüncesi taşımaktadır.

İlçe Kamu Kurum Yöneticileri; “Mevzuatta sıkıntımız var. Sistemde adamın üstüne mal yok, ancak normalde birkaç daire, arazisi olan insanlar oluyor. Vatandaşımız büyüklerine daha iyi bakıyor. Vatandaş üçkâğıtçılığa başladı. Dışarıdan gelen memurlar, burada paranın çok rahat dağıtıldığını söylüyor. Devlet sosyal devletçiliği abartıyor.” diyerek uygulamadaki eksikliklere değinmişlerdir.

Din görevlilerine yöneltilen sorunun dönüşünde olumlu ve olumsuz çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. İlgili görüşler; “Uyanık insanlar zaten kılıfına uyduruyor, her yerden yardım alıyorlar. Ama asıl fakir fukara garip gureba yine perişan, yine mağdur oluyor. İnsanlara adil şekilde yardım yapılması lazım ve asıl hak edene yardım yapılması lazım”, “Sosyal yardımların dezavantajları da var. En büyük problem insanları tembelleğe alıştıyor. Bunun yanında bir de insanlar artık köylerde kalmıyorlar. Çünkü az bir yardım alacağını bilen köyünü terk edip şehre geliyor, ne de olsa kolay yardım alırım diyor”. “Eskiden dul kadınlar oluyordu, bunlar geçimlerini sağlamak için evleniyorlardı ama şimdi yardım alıyorlar diye evlenmeyi

tercih etmiyorlar". Bir kısım Din görevlileri de; "Bence bu uygulamalar çok iyi, insanlar yardım alabiliyor ve insanlar eskisi gibi ciddi sıkıntılar yaşamıyorlar", "Artık biz din görevlileride eskisi gibi bize gelen insanları cemaate değil gerekli devlet kurumlarına yönlendiriyoruz. Cemaatten bu insanlar için yardım toplamaya gerek duymuyoruz. Artık ıstırap duyduğumuz manzaralarla karşılaştığımızda bu insanların yardım almasını sağlayabiliyoruz.", şeklinde yardımların faydalı olduğunu düşünmektedirler. Bir kısmı da vatandaşların istismarına değinerek; "Şimdi Cami önlerinde el açanlar var, ama bunlar Bingöllü değiller, bunlar art niyetle Bingöl'e gelip insanlardan yardım dileyerek onların vicdanını kullanıyorlar" söylemektedirler. Sosyal yardımlar amacına uygun ve hedef kitlesi iyi belirlenerek verilmelidir.

Milli Eğitim Şube Müdürleri ve Okul Yöneticileri SYDV'nin yaptığı yardımlara ilişkin; "Sosyal yardımları gerçekten muhtaç olanlar tespit edilerek onlara verilmelidir. Yardımlar adaletli ve şeffaf dağıtılmalı. Devletin görevi budur" şeklinde görüşleri mevcuttur. Bir diğer eğitimci: "Bingöl'de sosyal devlet, sosyal yardım anlayışı bize zarar verecek boyutta oluyor çalışmıyoruz, Dünyada Bingöl kadar boş gezip kahvede oturup da bu kadar tok olan bir toplum veya şehir de yok. Bu eğitime de yansıyor. Niye çalışayım diyor, çalışmasam da geçinebilirim. Sosyal realitemiz bu. Bizi tembelliğe sevk ediyor" diyerek düşüncesini ifade etmiştir. Benzer şekilde, "Politikanın insanları tembelleştirdiğini, üretimden uzaklaştırdığını düşünüyorum. Sosyal yardımların belki istihdama entegre edilmesi gerekiyor. Adaletli olmalı dağılım", "Gelişmiş ülkelerde GSMH'nin %15 ile %25 arasında bu tür sosyal yardımlar yapılır. Bir ülke gelişmiş ülke seviyesine gelmiş ise GSMH'nin en az %15 inden fazlasını buna ayırmak zorundadır. TR'de buna baktığımız zaman halen yapılan yardımlarla %10-11 arası oluyor, son rakamları bilmiyorum. Bu da sosyal yardımların daha fazla yapılması gerektiğini gösteriyor fakat hocanın dediği gibi yerli yerinde yapılmalıdır." gibi yorumlarda yer almıştır.

Bölgedeki Muhtarlar; "ASP olumlu bir çalışma. Sosyal devlet anlayışını bilmeyen bürokratlar bize gönderiliyor. Uzman elemanlar, sosyal devlet açısından olmalıdır. Burası SHM, diğer taraf SYDV, E-devlet var güya ama aylık dilekçe istiyor. E kayıtlı bu insan neden böyle ki. 2013'ten bu yana 13 bin ton kömür geliyor. Biz buna karşıyız. Sonra bu 10 bin tona düştü. Biz muhtarlar bunun sıkıntısını çekiyoruz. Kömür dağıtımını düzenli sağlamıyor bizim kapımıza geliyorlar. İlle de vatandaş dilekçe vermelidir diyor. Çektiği sıkıntı 100 lira, aldığı kömür 120 lira. Benzer şekilde köylünün sosyal yardımlaşmada bir dosyası varsa gelip 5 defa şehirde sorguluyor, masrafı, alacağı 100 TL'den kat kat fazla. Tarım, hayvan dağıtıyordu, bu yapılırsa hayvancılık Bingöl'de faydalı olurdu." şeklinde yaşanan sorunları dile getirmişlerdir. Ayrıca bir başka muhtar konuyla ilgili olarak: "Mütevelli heyetinde arkadaşlar var. Şartlı

nakit transferinde farklılık vardır. Burada hala sigortalı ama durumu kötü olan yardım alamıyor. Sizin dediğiniz şuan burada yapılmıyor. Her gelen bürokrat her yiğidin yoğurt yiyişi farklı diye farklı uygulamalar yapıyor. Sosyal incelemeciler var, tamam iyi davranıyorlar ama bürokrat yok. Sosyal incelemeciler iyi yaklaşip tek tek sorun çözmeye çalışıyorlar. Valinin verdiği karara hiçbir eleştiri yapmıyor, kabul ediyorlar. Bizim gücümüz her şeye yetmiyor.” yorumunda bulunmuştur.

Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri; “Bugünkü hükümet bazı güzel şeyler yapmış olsa da bazı durumları iyi yapmamış. Örneğin saha çalışması yapılmıyor, bilgilendirme yapılmıyor. Normalde çok yardım yapıyor ancak muhtaç olanlar yardımı alamıyor. SYDV ihtiyaç sahibine ulaşamıyor. Çünkü doğru araştırma yapılamıyor. Devlet bu sistemleri tam olarak denetlemediğinden yanlışlıklar yapıyor. Yapılan yardımlarda dernek başkanlarının da dahi edilmesi gerekir. Yapılan yardımlar yanlış kişilere yapıyor. Ayrıca yerel uygulamada sorunlar var, hizmet ayağa götürülmeli, hizmet için ayağa çağrılmamalı.” gibi işleyişe yönelik eleştirilerde bulunmuşlardır. Sosyal yardımların değerlendirilmesine ilişkin ise “Devlet sosyal yardımı yaparken her şey devletten beklenir gibi bir durum ortaya çıktı. Bu durum çalışmama kültürüne yol açtı. Alman sosyal yardımlar buna sebep oldu. Devletin denetim mekanizmasının eksikliğinden kaynaklandı. Bu durum İnsanları tembelleğe teşvik ediyor.” şeklinde görüşler de ifade edilmiştir.

SYDV Çalışanları ve Yararlanıcıları da diğer gruplara benzer olarak: “Çok muhtaç olanlar ve sıkıntı yaşayanlar var. Devletin elini uzatması olumlu bir şey ancak sadece yardımlar üzerinden geçinen ve çalışmaktan kaçınarak tembellek eden vatandaşların işini kolaylaştırmak da doğru değildir. Sosyal yardımlar insanları tembelleğe ve kolaycılığa sürüklüyor. Hazırcılığa alıştırılıyor. İnsanlar aldıkları yardımlarla hayatta kalmaya çalışıyor” sözleriyle eksik gördükleri noktaları dile getirmişlerdir. Ayrıca bir vatandaş “Sosyal yardımlar yapılırken, sosyal devletin gereği olduğu için yapılmaktadır. Ancak bu yardımlar yapılırken, sanki bir lütufmuş gibi yapılarak vatandaşın gözüne soka soka siyasi bir rant sağlamak amacıyla yapılmamalıdır. Seçim zamanlarında bunu kullanmak çok kötü bir şeydir” diyerek sosyal yardımların yapılma şekli ve zamanına yönelik eleştirilerde bulunmuştur.

Tarım İl Müdürlüğü yöneticileri ve çalışanları diğer gruplarda sıkça dile getirildiği gibi: “Toplum olarak zaten üretici değil, tüketici bir toplumuz. Bu yardım politikaları da bizi tamamen tüketime bağımlı kılıyor. İnsanlar alabilecekleri yardımları var olduğunu düşününce çalışmaktan ve üretmekten geri durabiliyorlar. Bu durum resmen tüketiciliği teşvik ediyor. Sosyal yardımlar zaten çok da adaletli dağıtılmıyor”

yorumunda bulunmuşlardır. Bazı çalışanlar konuya farklı bir bakış açısı getirerek; *“Ben yardım politikalarını saçma buluyorum. Sonuçları düşünülmeden yapılmış çalışmalar bunlar. Örneğin sosyal yardım politikaları boşanma oranlarına ciddi bir şekilde etki etmektedir. Çünkü devlet başta dullar olmak üzere herkese yardım veriyor. Bazıları yardım alabilmek için anlaşmalı boşanırken bazıları kimseye ihtiyaç duymayacağını bildiği için boşanırken son derece rahat kararlar almaktadır. Ters taraftan bakıldığında artık dullarımız evlenmiyor. Bekâr orta yaş üstü erkekler evlenecek dul kadın bulamıyor. Aslında dul kadın çok. Ama devletin sunduğu imkânlardan dolayı o kadar rahat yaşıyorlar ki bir başka erkeğin himayesine ihtiyaç duymuyorlar.”* diyerek uygulamaların bazı olumsuz getirilerini dile getirmişlerdir.

Bingöl Belediyesi yöneticileri ve çalışanları konuyla ilgili: *“Vatandaş diyor ki benim elime para geliyor, ben geçimimi yapıyorum. Bu da tarımı bitiriyor. Sosyal yardımlar halkı tembelleğe götürüyor. Burada gerçek hak sahipleri gözden kaçıyor. Hiç kimse üretim adına bir şey yapmıyor. Eskiden o köylerde yağını, çökeleğini her şeyini, yününi, buğdayını, samanını bile kendi üretiyordu. Şimdi tamamını Diyarbakır’dan alıyor. Muş’tan alıyor. Benim köyüm orman köyüydü. Mesela en az 3-4 bin tane küçükbaş hayvan beslenirdi. Şuan bir tane yok. Geçen yıllarda ben yapıyordum. Sahaya götürüyorduk küçükbaş hayvanları. Müşteriler de Araplardı. Adamlar şaşırıyordu. Acaba bura da fabrikamı var? Bilhassa Solhan bölgesi”* yorumunu yapmışlardır.

Bingöl’de kurum yöneticileri, çalışanlar ve vatandaşların görüşlerine yukarıda yer verildi. Sosyal yardımların işleyişi, varlığı ve vatandaşların bu konuyu istismarı üzerinde duruldu. İnsanları tembelleğe ittiği, hak etmeyenlerin de bu haktan yararlanmak istediği, dul kadınların bu yardımlara güvenerek evlenmek istemediği, üretimi durdurduğu, yardımların bir lütf yöntemiyle yapılmasının yanlışlığı, yardımların belirlenmesinde adam kayırmacılığının olduğu ve devletin paralarının bu yerlere harcanmasının istenmediği şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. Yardımları haklı ve gerekli bulanmalar olduğu gibi gereksiz ve abartılı bulanlar da mevcuttur.

3.4.3. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma gelişmiş, gelişmekte olan, az gelişmiş ve gelişmemiş tüm toplumların sorunları arasındadır. Toplumda herkes bir şekilde dışlanma yaşadığını düşünmektedir. Hâlbuki devletin sosyal içerme politikaları vardır. Sosyal dışlanma riski taşıyan gruplar daha çok dezavantajlı gruplardır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan grupların en belirgin özellikleri; topluma katılamama, yetersiz donanuma sahip olma ve kendilerini yetersiz hissetmeleridir.

Sosyal dışlanmışlık iki taraflı cereyan eden bir olgudur. Dezavantajlı gruplar topluma entegre olmada güçlük çekerken toplumda sosyal dışlanma riski altında bulunan grupları içine almakta tereddüt etmektedir. Sosyal dışlanma etkenleri açısından en riskli olan, her iki kesimin sosyal bütünleşme becerisini gösterememesidir. Sosyal dışlanma; mallar ve hizmetlerden, emek piyasasından, güvenlikten, topraktan ve insan haklarından dışlanma olmak üzere toplam beş kategoride incelenebilir.

Sosyal hizmetin ilgilendiği konulardan birisi de sosyal içermedir. ASPB'nın dezavantajlılığı veya hangi sebeple olursa olsun toplumun dışına itilmek istenen bireylerin toplumla bütünleştirilmesi görevi ana hedeflerindedir. Bakanlığın sosyal içerme ile ilgili Daire Başkanlığı düzeyinde yapılması söz konusudur.

Sosyal dışlanma; birey veya grupların işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, engellilik, yaşlılık gibi nedenlerden dolayı eğitim, sağlık ve kültürel imkânlardan yararlanamaması, üretim etkinlikleri içinde yer alamaması ve karar alma süreçlerine katılamaması şeklinde tanımlanabilecek kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır. Sosyal içerme, sosyal dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların, sosyoekonomik hayatta yer almalarına engel olabilecek faktörlerin ortadan kaldırılarak; hayat standartlarının toplumda kabul edilebilir bir düzeye getirilerek toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasıdır. Sosyal içerme, tutum ve davranışta değişim ve ortak bir kimlikte buluşmadır.

Bu alanda en fazla sorun yaşayan kesim engellilerdir. Engelliler sosyal ilişkilerden, kültürel faaliyetlerden, toplumsal faaliyetlerden, temel hizmetlere erişimden ve yakın çevreden dışlanma yaşamaktadırlar. Bu unsurların engelliler lehine çevrilmesi çok önemlidir. Bunun yanında eğitim imkanlarından mahrum kalmamaları için özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri açılmalı ve işlevsel hale getirilmelidir.

Bölge halkı ülkenin geneli açısından ve batı bölgeleri tarafından dışlandıklarını düşünmektedirler. Devletin de bölgeye yeterli yatırım yapmadığını, yeterli imkânlar sunmadığını, ekonomik olarak yatırım yapılmadığını, kamusal hizmetlerin yetersiz olduğunu, sanayinin gelişmesi için yeterli yatırım yapılmadığını düşünmektedir. Bütün bu unsurların dışlanma unsur olduğu ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüklerini iddia ettikleri tarafımızdan müşahede edilmiştir.

3.4.4. Sosyal Hizmetler

Bingöl ilinde sosyal sorunlar; dezavantajlı gruplar ve sosyal risk taşıyan unsurlara yönelik hizmetleri Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesinde oluşturduğu kuruluşlar marifetiyle yürütmektedir. Aşağıda da belirtildiği gibi Bingöl'de 4 adet yatılı ve iki adet de gündüzlü hizmet veren kuruluş bulunmaktadır. Bir kısım hizmetler hizmet alımı kapsamında verilmektedir. ASPB'nın tüm hizmet birimleri dikkate alındığında Bingöl ilinde tüm kuruluşların olmadığı görülmektedir. Diğer birimlere ihtiyaç duyulmaması olumlu bir durumdur. Ancak ihtiyaç olduğu halde açılmaması ise bir eksikliklerdir. Bakanlığın hizmet ağına ve temel politikasına bakıldığında, ihtiyaç halinde ve talep edildiği takdirde diğer kurumların açılacağı söylenebilir.

Aile ve sosyal politikalar il Müdürlüğüne bağlı 4'ü yatılı ve 2'si gündüzlü olmak üzere 6 adet kuruluş mevcuttur. Erkek ev kız sevgi evleri kapasitesinin altında hizmet vermekle birlikte bu kuruluşlarda kalan çocukların tamamı Bingöllü değildir ve komşu illere de hizmet verilmektedir. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezine Bağlı 4 adet Çocuk Evi vardır. Bunları üç tanesi kız, bir tanesi erkek çocuklarımıza hizmet vermektedir. Bakanlığın yeni hizmet modellerinden olan sevgi ve çocuk evleri kışla tipi çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının dönüşümü ile oluşmuş kuruluşlardır. Özellikle çocuk evleri, çocukların aile ve komşuluk ilişkilerini yaşadığı, paylaşımı öğrendiği ve akranları ile daha uyumlu geçindiği modern kuruluşlardır. Bingöl'deki kuruma altındaki çocuklara sayısal olarak bakıldığında ülke genelindeki çocuk sayısına göre oldukça düşüktür. Bölgede çocuk vakalarının daha az olduğu söylenebilir.

Tablo 43: ASP İl Müdürlüğüne Bağlı Kuruluşlar

	Kapasite	Fiilen Bakılan
Sevgi EvleriErkek Yetiştirme Yurdu	50	40
İller Bankası Sevgi Evleri Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu (bölge)	82	49
Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezine Bağlı Çocuk Evleri 4 çocuk evi, 3 kız	25	24
Kadın Konuk Evi Müdürlüğü	20	11
Sosyal Hizmet Merkezi (gündüzlü)	-	-
Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) (gündüzlü)	-	-

Hizmet kuruluşlarının kapasiteleri ilin ihtiyaçlarına yetecek düzeydedir. Özellikle çocuk hizmetlerine yönelik il bünyesinde faal olan kuruluşların çeşitli dezavantajlı kesimlere hizmetlerin ulaştırılmasında etkin olması bölge açısından olumlu bir durumdur. Kurumlar tarafından sağlanan hizmetlerin kalite ve niteliğinin artırılması, dezavantajlı kesimlerin ve bölgedeki vatandaşların kurumlara ve sağlanan hizmetlere olan güveni açısından oldukça önemlidir. Kadın Konuk Evi ve yeni açılan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi özellikle kadınlara yönelik şiddet içerikli sorunların çözümüne ve mağduriyet yaşayan kadınlara yönelik devletin önemli kuruluşlarıdır. Devletin bu hizmetleri ile vatandaşının yanında olması kadınlara güven vermekte ve sahipsiz olmadıklarının göstergesi olmaktadır.

Tablo 44: ASP İl Müdürlüğüne Verilen Hizmetler

Hizmetler	Yıl	Sayı	Tutar
Evde Bakım Hizmeti Aylığı	2011		10.853.972,54 TL
	2012		13.763.693,99 TL
	2014	-	20.877.192,98 TL
	2015	2639	25.174.204,05 TL
Sosyal ve Ekonomik Destek Yardımları	2011	486	1.788.217 TL
	2012	564	2.315.467 TL
	2014	933	4.631.307 TL
	2015	689	4.475.226 TL
Koruyucu Aile Hizmeti	2014	13 Aile 19 Çocuk	173.094,96 TL
	2015	13 Aile 19 Çocuk	211.730,85 TL
Doğum Yardımı	2015	3055	1.335.736,78 TL

İl Müdürlüğü tarafından Evde Bakım Hizmeti aylığı, Sosyal Ekonomik Destek Yardımları ve Koruyucu Aile Hizmeti adı altında her ay düzenli hizmetler yapılmaktadır. Evde Bakım Hizmeti kapsamında bakım muhtaç engelli ve yaşlıların bakımı için yakınlarını baktığından dolayı 2369 bireye bakım aylığı ödenmektedir. Bu hizmete ayrılan bütçe bir önceki yıla oranla %20'lik bir artış göstermiştir. 2011 ve 2012 yıllarına göre 2015 yılında yüzde yüzden fazla artış olmuştur. Bu hizmetten faydalanan kişi sayısı her geçen yıl artmaktadır. Evde bakım aylığı ve 2022 engelli ve yaşlı aylığı bakıma muhtaç kişilerin aile bireyleri tarafından daha fazla sahiplenilmesini sağlamıştır. Bu, bireylerin bakım merkezlerine verilmesini engellemiştir. Böylece Bingöl'de huzurevi ve bakım merkezi bulunmamaktadır. Bölge halkının mutaassıp ve gelenekselci yapısı ile toplumsal baskı unsurlarının da bu kuruluşlara gerek duyulmasında etkili olduğunu söylemek gerekir. İlin manevi ve geleneksel yapısı engelli ve yaşlılara üstün saygı ve bakımı ön planda tutmaktadır.

Kısa adı SED olan Sosyal Ekonomik Destek yardımları ile aileler ekonomik olarak desteklenerek çocukların sağlıklı gelişimlerine katkı sağlanmıştır. Sosyal ekonomik desteğin amacı; yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını

karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte güçlük çeken çocuk ve gençlerin bakımı konusunda aileleri desteklemektir. SED yardımları 2011 yılına göre kişi ve toplam ödeme olarak 2014 yılında yüzde yüzden fazla artmış ve 2014 yılına göre 2015 yılında biraz azalmıştır. Bu yardımlar talebe bağlı olarak verilmektedir. Buna göre yardımların niceliklerinin ihtiyaçlar doğrultusunda kişi sayısından bağımsız olarak arttığı görülmektedir. Bu yardımların başlık 3.4.1'de odak grup görüşlerinde vatandaşların ve çeşitli kamu kurumlarında çalışanlarının belirttiği gibi tam olarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması ve bununla ilgili incelemelerin daha hassas şekilde yapılması gerekliliği önemli bir husustur.

Çocuk hizmetlerinde önemli bir yer tutan ve çocukların aile yanında bakımına öncelik verilen Koruyucu Aile Hizmetinde Bingöl ilimizin diğer illere göre daha geride olduğu görülmektedir. Korucu aile sayısındaki rakamın düşük olması ile ilgili il müdürlüğü yetkililerinden alınan şifahi bilgiye göre ailelerin çocuklar konusundaki mahremiyet anlayışı, İslami hassasiyetleri ve birçok ailenin şafi mezhebine bağlı olmasının etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca koruyucu aile uygulamasında aileler ekonomik olarak da desteklenmektedir.

Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuk sayısı 2015 yılı içerisinde 51 kişi olup sokak çocuklarında madde bağımlılığı ve alkol kullanımı istatistiklerine ulaşamamıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı hizmet dönüşümü kapsamında 2013 yılı itibariyle tüm gündüzlü kuruluşlarını kapatarak onların yerine daha işlevsel olan ve hizmetleri tek çatı altında birleştiren Sosyal Hizmet Merkezlerini kurmuştur. Birçok hizmet bu kuruluş tarafından verilmektedir.

ASP İl Müdürlüğüne sağlanan gündüzlü hizmetlerle farklı dezavantajlı gruplara ulaşmanın ortalama üzerinde olduğu söylenebilir. İlde alınan tedbir kararlarında barınma ve bakım tedbirinin bulunmaması bu hizmete ihtiyaç olmadığı anlamına gelir ki bu durum il açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak danışmanlık tedbirinin diğerlerine kıyasla daha fazla olması bölgede sosyal ve ailevi sorunları ile ilgili vatandaşların danışmanlığa ihtiyaç duydukları ve bu hizmetle ihtiyaçlarını giderdikleri görülmektedir. Danışmanlık hizmetleri toplum refahı ve düzeni açısından oldukça önemlidir. Alo 183 üzerinden 1 yıl içerisinde gelen ve değerlendirilen telefon ihbarlarının sayısı benzer nüfusa sahip diğer illere göre sayıca daha az olması bölge halkının bu hizmetten yeterince haberdar olmadığını göstermektedir. Bedava olan ve her yerden erişimi çok kolay olan bu ihbar hattının daha aktif kullanımı sağlanmalıdır.

Tablo 45: Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Gündüzlü Hizmetleri

Sosyal Hizmet Merkezi		Yıl (2016)	Sayı
Tebdir kararları (Eğitim, sağlık, barınma, bakım, danışmanlık)	Eğitim	2015	3
	Sağlık		1
	Danışmanlık		22
Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) Faaliyetleri		-	-
Alo 183 İhbarları		2015	23
Evlat Edinme		2016	4
Engelli Kimlik		2016	460
Doğum Yardımı		2015	3.095
		2016	738
Korunma Kararlı Olup İşe Yerleşen		2014	39
		2015	33
Aile Eğitim Programı		2015	1279 kişi 37 Okul
		2016	649 Kişi 13 Okul
İntihar Sonucunda Verilen Danışmanlık Hizmeti		2015	112
		2016	41
Aile Boşanma Süreçleri Danışmanlık İşlemleri	Başvuran Aile Sayısı	2015	11
	Uygulanan Seans Sayısı		60
Korunmaya Muhtaç Çocuk İşlem Sayısı		2015	27
Mesleki Eğitim Programı		2015	17 Okul 1664 Kişi
		2016	3 Okul 137 Kişi
Aile İçi Şiddet		2015	275
		2016	48
Şehit ve Gazi Yakını İstihdamı	Başvuru Sayısı	2015	292
	İstihdam Edilen Sayısı		255

Çocuk hizmetleri kapsamında önemli bir yer tutan ve çocuk sahibi olmak isteyen aileler için önemli bir fırsat olan evlat edinme hizmetinden yararlanan aile sayısı Bingöl ilimizde oldukça azdır. Bu durumda bölgenin inanç sistemi ve sosyo-kültürel yapısının etkili olduğu düşünülmektedir.

Engelli vatandaşlara sağlanan kimlik hizmetleri de sosyal hizmet merkezleri tarafından yürütülmektedir. Engelli bireylere ulaşımın kolay olması ve engelli kayıtlarının düzenli tutulması engelli bireylere verilen hizmetlerdeki verimliliği artırmaktadır. Bu sebeple engellilere yönelik diğer çeşitli kurumsal veya sosyal hayata ilişkin projelerin geleceğe dönük olarak yapılandırılması gerekir.

Doğum yapan ve yardıma muhtaç olan kadınlara devletin verdiği doğum yardımı bu sürecin daha kolay atlatılmasına katkı sağlamaktadır. Bölgede doğum yardımına ihtiyaç duyulmasının bölge halkının maddi yardımlara ilişkin bilinç ve talebiyle açıklanabilir.

Aile bütünlüğünün korunması ve evlilik sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için aileleri bilinçlendiren eğitim programları çok önemlidir. Evlilik öncesi evliliğe hazırlama, aile içi iletişim ve sorunların çözümüne yönelik evlilik süreci aile eğitimleri ve sorunlu olup boşanma aşamasına gelen ailelere yönelik boşanma süreci danışmanlığı hizmetleri Sosyal Hizmet Merkezlerinin önemli bir hizmet alanıdır. 2015 yılında 1279 aileye eğitim verilirken 2016 yılının ilk üç ayında bu sayı 649'a ulaşmıştır. Ailelerin yoğun ilgi gösterdiği bu programlar ailenin güçlenmesine ve sorunlarını kendi içlerinde çözmelerine katkı vermektedir. Yine bu eğitimler aile içi şiddet ve boşanma oranlarında düşüşe katkı vermektedir. Şiddet vakalarının önlenmesi veya azaltılması toplumda önemli bir yer tutmaktadır.

Bingöl'de intihara teşebbüs vakalarına yönelik önleyici danışmanlık hizmetleri sosyal hizmet merkezlerinde verilmektedir. Bu vakaların sayısı oldukça yüksektir. Bu hizmet toplumda önemli bir travmayı çözmeye yönelik olarak oldukça dikkat çekici bir hizmettir.

İlde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik işlemlerin sayısı 27'dir. Bu sayının düşürülmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekir. Ancak ilin bu alanda çok sorunu olmadığı söylenebilir. Bununla ilgili çocukların hangi sebeplerle korunmaya muhtaçlık kapsamına alındığı ve bu sebepleri önlemeye yönelik koruyucu-önleyici faaliyetlerin içerikleri, bölgesel sosyo-ekonomik ve kültürel yapı da dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Mesleki Eğitim Programları ile istihdam sağlama ve bölgedeki dezavantajlı grupların maddi sorunlarının azaltılması, bireylerin farklı illegal eylem ve işlere sapsmasının önlenmesi için oldukça önemlidir. Ayrıca bölgede şehit ve gazi yakınlarından iş talep edenlerin büyük bir çoğunluğu istihdam edilmiştir. Bu hizmet acılı ailelerin acısının azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Özellikle son yıllar engelliler ve engelli ailelerine yönelik yürütülen hizmetler ve engelli istihdamına yönelik atılan adımlar oldukça memnuniyet vericidir. Araştırma yapılan bireylerin dörtte birine yakınının ailesinde engelli birey ya da yatalak hasta yaşamaktadır. Bu rakam oldukça yüksek bir seviyededir. 2011 yılı TÜİK verilerine göre TRB1 bölgesindeki engelli sayısı ülke ortalamasının üzerindedir. Bu verilere göre Bingöl’de engelli sayısı 20707 olup toplam nüfusun %9.05’ini oluşturmaktadır. Engelliliğin başlıca nedenleri arasında akraba evliliği, gebelik öncesi tedbirsizlik, aşuların zamanında yapılmaması ve trafik ya da iş kazaları gibi nedenler gösterilmektedir.

Ailedeki engelli bireylerin bakımına yönelik devletin maddi desteği bakıcı ve engellilere ciddi bir katkı vermektedir. 2014 yılı TÜİK verilerine göre Bingöl’de 5503 engelli kişiye nakdi yardım ve 4528 kişiye de aynı yardım yapılmıştır (Bakınız İlde dağılan Sosyal yardım başlığı)

Grafik 53: Ailelerde Engelli ve Yatalak Birey Durumu

Bingöl ilinde engellilerin istihdamına yönelik aktif bir iş sahası yoktur. Ancak engellilerin işe yerleştirilmesi, kota sistemi dolayısıyla kamu ve özel sektörde çalıştırılma zorunluluğundan kaynaklanan istihdam unsurları aktif bir şekilde uygulanmaktadır. 2014 yılı itibariyle Bingöl’de 211 engelli memur ve 135 engelli işçi istihdam edilmektedir. 2015 yılı itibariyle sadece İş-Kur bünyesinde Türkiye’de toplam 248 engelli personel çalışmakta olup bunların 88’i ortopedik, 40’ı görme, 18’i işitme, 13’ü zihinsel, 16’sı ruhsal, 73’ü de diğer

engel gruplarındadır. Aynı yıl Bingöl'de sadece 12 engelliye mesleki eğitim kursu verilmiştir.

Engelliler işgücü piyasasında şartlarına uygun işyerleri tanzim edilmesini talep etmektedir. Engelliler; sağlıklı insanlarla aynı ortamda çalışmayı tercih etmekte ve toplumdan dışlanma korkusu yaşamaktadırlar. İşgücü piyasası, alışveriş ortamı, sosyal alanlar, spor alanları ve eğitim yuvalarında sağlıklı insanlara sunulan imkânlardan yararlanmak ve çalışma hayatına katılmayı istemektedirler. Engellilerin çalışma hayatına katılması; sosyal güvence ve maddi kazanç sağlayacak; toplumla bütünleşme ve kaynaşmayı da beraberinde getirecektir.

3.5. Sosyal Örgütlenme ve Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplumun çalışmalarında gönüllülük, devletten ayrılık, özerklik, aktif vatandaşlık ve kendine yetebilirlik önemli bir yer kaplamaktadır. Ayrıca uygarlık, hoşgörü, barış, insan hakları gibi kavramlar sivil toplumla birlikte anılan kavramlar haline gelmiştir (Yeğen vd.,2012: 13).

Bugün Türkiye'de 4.547'si vakıf, 86.031'i dernek olmak üzere, 90.578 sivil toplum kuruluşu faaliyet göstermekte, bu rakamlara sendikalar, meslek odaları ve kooperatiflerin de eklenmesi durumunda bu sayı 150.000'i aşmaktadır. Türkiye nüfusuna oranla STK sayısı oldukça düşüktür. Ülke genelinde ortalama her 780 kişiye 1 STK düşmektedir." (TÜİK ve Dernekler Dairesi Başkanlığı (DDB), 2008; Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM), 2009; İçduygu, vd., 2011:18.)

2015'de Bingöl Valiliği Dernekler Daire Başkanlığından alınan listeye göre Bingöl'de 228 dernek bulunmaktadır. Bingöl'de dernekler dışında sivil toplum kuruluşlarını temsil eden bazı İşçi ve İşveren Sendikaları ile Kamu Görevlileri Sendikalarının temsilcilikleri de faaliyet yürütmektedirler.

3.5.1. Dernekler ve Vakıflar: Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu

Çalışma kapsamında uygulanan ankette yer alan "Herhangi bir derneğe üye misiniz?" sorusuna katılımcıların %87,9'u hayır, %12,1'i evet cevabını vermiştir. "Herhangi bir vakfa üye misiniz?" sorusuna ise %93,3'ü hayır, %6,7'si evet cevabını vermiştir.

3.5.2. *Sendikalar, Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu*

Çalışmada sendikalara üyelik durumlarının tespit edilmesi amacıyla sorulan “Her hangi bir sendikaya üye misiniz?” sorusuna katılımcıların %81,5’i hayır, %18,5’i evet cevabını vermiştir.

Katılımcıların, “Herhangi bir derneğe üye misiniz?”, “Her hangi bir vakfa üye misiniz?” ve “Herhangi bir sendikaya üye misiniz?” sorularına verdiklerin cevapların oranının Bingöl’deki sivil toplum kuruluşu temsilcisi niteliğinde olan dernek, vakıf ve sendikalara üyelik durumunu yansıtmadığı ortadadır. Bunun en önemli nedeni katılımcıların öğrenim düzeyini gösteren oranda anlaşıldığı üzere katılımcıların çoğunu öğrencilerin oluşturmasıdır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu tür kuruluşlara üye olmadıkları göz önüne alındığında bu sonuçlar daha iyi anlaşılabilir.

4. BÖLÜM:

KÜLTÜREL YAPI

Daha çok eğitim ve sanat alanlarındaki öğeleriyle ön plana çıkan kültürel yapı, toplumsal hayatın kaynağıdır. Kültürel yapıyı oluşturan öğeler, aynı zamanda toplumsal hayatın somut göstergeleridir. Bir toplumsal yapıdaki mevcut durum o yapının kültür öğeleri üzerinden tanımlanabildiği, anlaşılabilirliği gibi toplumsal yapıdaki değişim de bu öğeler üzerinden okunabilmektedir.

Bir toplumsal yapıyı meydana getiren bireyler için kültürel öğelerin en önemli özelliği tüketim nesnesi olmalarıdır. En önemli işlevi ise bireylerin arasındaki etkileşim ve toplumsal dayanışmayı geliştirmesidir.

Kültürel yapıyı oluşturan öğelerin özelliği ve işlevleri, bir toplumda gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin sayısının ve niteliğinin önemini ortaya koymaktadır.

4.1. Kültürel Faaliyetler ve Kapasite

4.1.1. Kültürel Faaliyetler

Bir ilde gerçekleştirilecek kültürel faaliyetler planlanırken öncelikle yerel kaynaklar ve imkân, istek ve beklentiler göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, yereli aşan evrensel niteliklere sahip faaliyetlere de yer verilmelidir.

Türkiye’de kültürel faaliyet deyince akla ilk olarak; sergi ve müze gezmek, sinemaya ve tiyatroya gitmek, konferanslara, kültür gezilerine, doğa sporlarına katılmak, kitap okumak vb. etkinlikler gelmektedir.

Bingöl’de yaygın ve etkili olan kültürel faaliyet sohbet kültürüdür. Bingöllüler ilgilerine, siyasi ve dini anlayışlarına göre sohbet gruplarına katılmaktadırlar. Bu kültür, evlerde ve bazı vakıflarda/derneklerde sürdürülmektedir. Vakıf ve derneklerde resmi ve sistemli bir şekilde

gerçekleştirilen bu haftalık sohbetlerde konuşmacı ya grup içinden seçilir ya da ilden veya il dışından davet edilir.

Bingöl'de sohbet kültürünün bir yansıması olarak en çok gerçekleştirilen etkinlik konferanslar ve panellerdir. Bu tür etkinlikler üniversite; valiliğe ve belediyeye bağlı kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiği gibi ildeki dernek ve vakıfların faaliyeti olarak da gerçekleştirilmektedir.

Bingöl üniversitesi öğrencileri kurdukları öğrenci kulüpleri aracılığıyla hem öğrencilere hem de zaman zaman halka hitap eden kültürel faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Öğrencilerin gerçekleştirdikleri il dışı geziler (örneğin Karadeniz turu, Batum turu gibi), konferanslar ve paneller, ilin kültürel faaliyetlerine nicelik ve nitelik olarak katkıda bulunmaktadır.

Resmi kurumlar ve sivil kuruluşlar da zaman zaman il dışı geziler düzenlemektedirler.

İlde gerçekleştirilen kültürel faaliyetler arasında Bingöl Belediyesine bağlı kuruluşlarda farklı yaş, cinsiyet ve ihtiyaçlara göre sürdürülen sosyal ve sportif faaliyetler önemli bir yer tutmaktadır.

TÜİK'in "Seçilmiş Göstergelerle Bingöl 2013" çalışmasında Bingöl'de kültürel faaliyet göstergesi olarak a) Halk kütüphanesi, kitap ve yararlanma sayısı, b) Sinema salonu, koltuk, gösteri ve seyirci sayısı c) Tiyatro salonu, koltuk, gösteri ve seyirci sayısı 2008-2012 verileri esas alınmıştır.

Tablo 46: Halk Kütüphanesi, Kitap ve Yararlanma Sayısı, 2008-2012

		Kütüphane Sayısı	Kitap Sayısı	Yararlanma Sayısı	Ödünç Verilen Materyal Sayısı
TR Türkiye	2008	1 156	13 662 483	19 034 750	4 578 792
	2009	1 149	14 093 896	19 929 836	5 390 401
	2010	1 136	14 528 550	19 280 441	5 877 432
	2011	1 118	15 621 478	18 826 715	6 215 605
	2012	1 112	15 785 280	19 545 940	6 790 817
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli					
	2008	41	890 133	890 133	172 838
	2009	41	889 132	889 132	176 823
	2010	41	786 533	786 533	144 985
	2011	41	782 231	782 231	169 925
	2012	41	786 104	786 104	176 429
TRB13 Bingöl					
	2008	6	78 591	78 591	15 083
	2009	6	84 765	84 765	14 878
	2010	6	143 340	143 340	25 721
	2011	6	150 719	150 719	30 831
	2012	6	158 930	158 930	31 469

Kaynak: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Tablodaki halk kütüphanesi verileri incelendiğinde 2008-2012 yılları arasında kütüphane sayısının değişmediği; ancak kitap sayısında, yararlanma ve ödünç verilen materyal sayısında düzenli bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 47: Sinema Salonu, Koltuk, Gösteri ve Seyirci Sayısı, 2008-2012

		Sinema Salonu Sayısı	Koltuk Sayısı	Gösteri Sayısı	Seyirci Sayısı
TR Türkiye	2008	1 514	212 155	32 003	31 132 231
	2009	1 647	229 822	34 947	31 334 447
	2010	1 834	249 297	35 999	35 787 380
	2011	1 917	257 604	37 892	34 439 876
	2012	1 998	263 301	37 546	39 002 190
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli					
	2008	14	2 208	300	296 900
	2009	15	2 320	343	347 150
	2010	26	3 890	549	410 189
	2011	29	4 263	652	515 487
	2012	27	3 946	427	457 858
TRB13 Bingöl					
	2008	2	219	68	28 000
	2009	2	219	63	25 000
	2010	3	254	100	38 000
	2011	3	258	65	38 000
	2012	3	257	88	39 000

Kaynak: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Bingöl ile ilgili sinema salonu, koltuk, gösteri ve seyirci sayısı verileri incelendiğinde 2008-2012 yılları arasında sinema salonu sayısının artmadığı, koltuk sayısının ve seyirci sayısının kısmen arttığı, buna karşılık gösteri sayısının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir.

**Tablo 48: Tiyatro Salonu, Koltuk, Gösteri ve Seyirci Sayısı,
2007/208-2011/212**

		Tiyatro Salonu Sayısı	Koltuk Sayısı	Gösteri Sayısı	Seyirci Sayısı
TR Türkiye	2007/08	204	70 924	17 410	3 380 214
	2008/09	201	80 099	18 803	4 320 729
	2009/10	430	157 161	25 378	5 248 226
	2010/11	511	194 020	23 361	5 385 588
	2011/12	606	229 435	25 043	5 621 066
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli					
	2008/09	1	3 000	15	10 000
	2009/10	11	3 583	78	19 139
	2010/11	21	6 553	615	174 353
	2011/12	27	8 411	482	203 889
TRB13 Bingöl					
	2008/09	-	-	-	-
	2009/10	3	725	11	4 010
	2010/11	3	810	57	14 400
	2011/12	4	1 043	28	6 565

Kaynak: Belediye, Resmi Kurum ve Özel Tiyatro Müdürlükleri ve Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü

Not: 009/10 sezon yılından itibaren turnelere ait bilgilerde tabloya dâhil edilmiştir.

4.1.2. Kültürel Kapasite

Bingöl'de gerçekleştirilen kültürel etkinliklerin sayısı ve nitelik olarak ilin kapasitesini yansıttığı söylenemez. Bingöl'ün nüfus artış hızı, dinamik ve genç nüfus yapısı ile Bingöl Üniversitesi öğrencilerinin sayısı göz önünde bulundurulduğunda ilin kültürel kapasitesinin gerçekleştirilenden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Bingöl Üniversitesinde 8 fakülte, 8 yüksekokul ve meslek yüksekokulu ile 4 enstitüde toplam 13.000'den fazla öğrenci eğitim görmektedir. Üniversitenin öğrenci sayısı, ilin merkez nüfusunun yüzde onundan fazlasını oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri ile üniversitenin akademik ve idari personelinin katılacağı kültürel etkinliklere ağırlık ve öncelik verilirse, ilin kültürel kapasitesi yükselecektir. Bu veriler ve değerlendirmeler ilin kültürel kapasitenin henüz yeterince kullanılmadığını, ancak geliştirilebileceğini göstermektedir.

4.2. Gündelik Hayat ve Medya

Bingöl'de yerel medya gazeteler ve radyolardan oluşmaktadır. Bingöl'ün yerel gündemi ve ulusal basında Bingöl ile ilgili çıkan haberler bu basın kuruluşlar aracılığıyla takip edilmektedir.

Bingöl'de 9'u il merkezinde 7'si ilçelerde olmak üzere toplam 16 gazete çıkmaktadır. Bingöl merkezdeki 9 gazetenin tamamı günlük gazetelerdir. İlçelerdeki tüm gazeteler ise haftalık yayın yapan gazetelerdir.

Bingöl merkezdeki günlük yerel gazeteler şunlardır:

- 1- Bingöl gazetesi
- 2- Bingölün Sesi gazetesi
- 3- Bingöl Kent haber gazetesi
- 4- Bingöl Olay gazetesi
- 5- Haber12 gazetesi
- 6- Bingöl Online gazetesi
- 7- Çapakçur gazetesi
- 8- Bingöl Sürmanşet gazetesi
- 9- Bingöl Ajans12 gazetesi

İlçelerde çıkan gazeteler ve gazetelerin çıktığı ilçeler ise şunlardır:

Genç ilçesi

- 1- Genç gazetesi
- 2- Genç Ekspres gazetesi
- 3- Genç Havadis gazetesi

Solhan ilçesi

- 1- Solhan Habergazetesi
- 2- Solhanın Sesi gazetesi

Karlıova ilçesi

- 1- Karlıova gazetesi

Kiğı ilçesi

- 1- Haberci 12 gazetesi

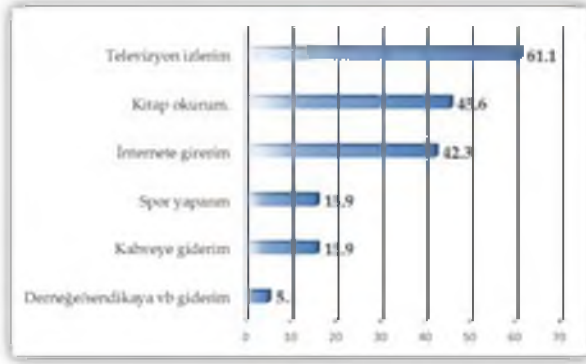
Bingöl'de 3 yerel radyo yayın yapmaktadır. Bu radyolar; Bingöl FM, Radyo Azelya ve Göl Radyo'dur. Bingöl'de yayın yapan yerel televizyon kanalı mevcut değildir.

4.2.1. Boş Zamanları Değerlendirme Biçimleri

Boş zaman, bireyin biyolojik varlığını sürdürmek için yapmak zorunda olduğu vücut bakımı, yemek yemek, uyumak gibi faaliyetlerinden; mesleki, ailevi ve toplumsal sorumluluklarından arta kalan zamandır. Literatürde "serbest" veya "özgür zaman" olarak da tanımlanan bu sürede, esas olan bireyin isteyerek seçtiği faaliyetleri gerçekleştirmesidir. Boş zaman bilincine sahip olan ve bu süreyi istediği bir faaliyetle uğraşarak değerlendiren bireyler, hem kendisiyle ve toplumla daha barışık hem de çalışma hayatında daha üretken ve başarılı olmaktadır.

Bu çalışmada "Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?" sorusuna katılımcıların %61,1'i "Televizyon izlerim", %45,6'sı "Kitap okurum", 42,3'ü "İnternete girerim", 15,9'u "Kahveye giderim", %15,9'u "Spor yaparım", %5,1 de "Derneğe/sendikaya vb. giderim" cevaplarını vermektedirler.

Grafik 54: Boş Zamanları Değerlendirme Durumu

Grafik incelendiğinde “spor yaparım” cevabını verenler hariç, katılımcıların büyük çoğunluğunun serbest zamanlarında doğrudan katkıda bulunamadıkları pasif etkinlikler tercih ettikleri görülmektedir. Bu oranlar Bingöl’de serbest zaman bilincini geliştirecek çalışmaların yapılması gerektiğini ortaya koymaktadırlar.

Katılımcılar; “Ne kadar sıklıkta tatile gidersiniz?” sorusuna ise %52,1’nin “Hiç gitmem”, %32,9’unun “Yılda 1”, %11,1’inin “Yılda 2-3”, %3,9’unun “3’ten fazla” cevaplarını vermektedirler.

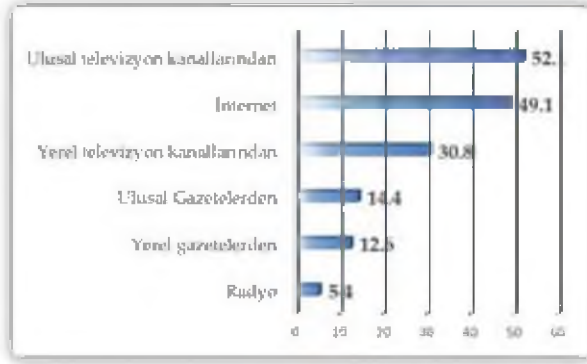
Grafik 55: Tatil Yapma Durumları

Bu tablodaki oranlar incelendiğinde Bingöl’de serbest zaman bilinci geliştirme çalışmalarının tatil yapma bilinciyle ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.2.2. Medya Takip Alışkanlıkları

Grafik 56: Günlük Haberleri Nereden Takip ettikleri

“Günlük haberleri nereden takip ediyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların oranlarının yer aldığı bu tabloda, katılımcıların %52,1’i “Ulusal televizyon kanallarından”, %49,1’i “İnternet”, %30,8’i “Yerel televizyon kanallarından”, %14,4’ü “Ulusal gazetelerden”, %12,6’sı “Yerel gazetelerden” ve %5,4’ü “Radyo” cevaplarını verdiği görülmektedir. Günlük haberleri internetten takip ettiğini belirtenlerin oranının yarıya yakın olması dikkatleri çekmektedir. Bu oran, diğer seçenekleri geride bırakan internetin gelecek yıllarda televizyon kanallarının da önüne geçmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Yani, internetin yaşamımızdaki yeri ve önceliği artmaktadır.

Bu tabloda dikkat çeken cevap ise, araştırmaya katılanların %30,8’nin haberleri yerel televizyon kanallarından izlediklerini belirtmeleridir. Zira Bingöl’de yerel televizyon kanalı mevcut değildir. Ancak bu “Uydu anteniniz var mı?” sorusuna katılımcıların %82,1 oranında verdikleri cevapla birlikte düşünüldüğünde anlamlı olmaktadır. Bu durum, katılımcıların uydu üzerinde yayın yapan yerel televizyon kanallarından haberleri takip ettiklerini aklı getirmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun uydu antenine sahip olması, uydu üzerinden yayın yapan kanalların ve bu kanallardaki programların takip edildiğini göstermektedir.

Grafik 57: Uydu Anteni Kullanma Durumu

Uydu anten kullanma oranı oldukça yüksektir.

4.2.3. Yerel ve Ulusal Basın, Takip Durumları ve Abonelikler

Her hangi bir neşriyata abonelik olmak düzenli takip etmek ve sahiplenmek anlamına gelir. Yapılan araştırma katılımcıların %87,8 gibi büyük bir oranda herhangi bir gazete veya dergiye abone olmadıklarını göstermektedir.

Grafik 58: Abone Olunan Yerel/Ulusal Gazete veya Dergi

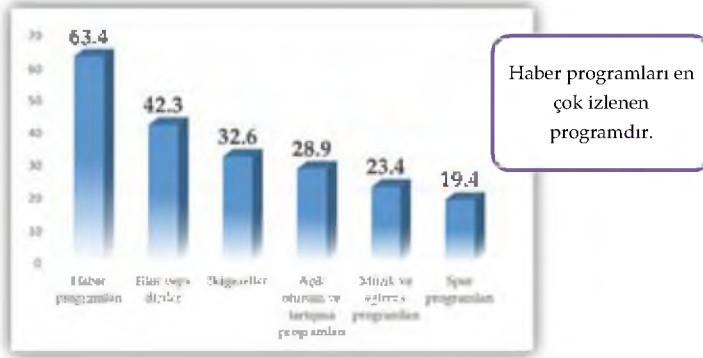
Gazete aboneliği oranı oldukça düşüktür.

Katılımcılar ulusal kanallar içinde birinci sırada en çok Kanal D TV'yi, ikinci sırada TRT kanallarını, üçüncü sırada Show TV'yi, dördüncü sırada Habertürk TV kanalını, beşinci sırada Roj TV'yi ve altıncı sırada TRT Kurdi (6) kanalını izlediklerini belirtmektedirler. Roj TV hariç diğer kanallar normal yayın yapan ulusal kanallardır. Bu kanallar arasında izlemek için uydu antenine ihtiyaç duyulan kanal Roj TV'dir. Bu da Roj TV'nin uydu üzerinden izlendiğini ve bundan dolayı uydu anteninin edinildiğini göstermektedir.

Grafik 59: En Çok Seyredilen Ulusal TV Kanalları

Grafik 60: Ulusal Televizyon Kanallarında En Çok Seyredilen Programlar

Tablodaki bu oranlara göre katılımcılar ulusal kanallarda sırasıyla haber programları, film veya diziler, belgeseller, açık oturumlar ve tartışma programı, müzik ve eğlence programları ile spor programları izlemektedirler.

4.2.4. Kahvehane Kültürü

Bingöl'de kahvehane kültürü genel olarak sohbet kültürünün kamusal alandaki yansımasıdır. Odak grup görüşmesinde dile getirilen, "Buradaki kahvehaneler Elazığ'a göre daha masum yani oyun yok. En azından burada insanlar sadece vakit geçirmek için kahvehaneye gidiyor" ifadesi bu yargıyı doğrular niteliktedir. Bazı katılımcıların da Bingöl'deki kahvehaneleri ve özelliklerini, "Aslında ilimizdeki kahvehaneler daha çok çay ocağı şeklinde, yani eğlence yerleri değildir ve eğlence yerleri daha azdır." şeklinde tanımlamaktadırlar.

Görüşmelerde, Bingöl'de kahvehane sayısının çok fazla olduğu ve denetlenmediği sık sık gündeme getirildi. Bu durumu bir kahvehane sahibi şöyle dile getirmektedir: *"Bingöl'de 500 tane kahve var. Sen niye hepsine ruhsat veriyorsun. Okulun karşısında var. Caminin karşısında var. 19 senedir kahvehane açmışım inceleme hiç yok."*

Kahvehanelerin sayısının çok olması sık sık *"İlimizde maalesef kahvehaneler çok yaygın"* ifadesiyle dile getirilmektedir. Bunu nedeni olarak da; " a) Tembellik kültürü var. b) Genel olarak hazıra alışma var. c) Alternatif sosyal alanların olmaması, d) okuma alışkanlığının olmaması e) İşsizlik" gösterilmektedir. Bu nedenler arasında en çok vurgulanan ise işsizliktir. Fakat işsizliği tek neden olmadığı, alışkanlığın da etkili olduğu dile getirilmektedir. *"İnsanlar alışmışlar. Aslında insanlar sadece işsiz oldukları için gitmiyorlar, çalışanlar da mesaiden çıktıktan sonra gidebiliyorlar. Ama bunların sayısının artmış olması iyi bir şey değildir. İnsanlar boş zamanlarda daha iyi şeylerle değerlendirmelidirler."*

İl merkezinde olduğu gibi ilçelerde ve köylerde de kahvehane sayısının fazla olduğu dile getirilmektedir.

- *"İşsizliğin yoğun olduğu yerlerde kahveler dolu oluyor. Kığı'da özellikle kahveler ful dolu oluyor. Dükkân açmak isteyen kahve açıyor. Karlıova'da da fazla tembellik var. Eskiden adamın küçükbaş hayvanı vardı, ayrıca kış şartlarında evinin yolunu bulamıyordu. Hayvancılık vardı çünkü. Ama şimdi bu yok. Böylece halk kahvelere yöneliyor. Karlıova'da halk sosyal kurumdan yardımda alıyor ve gidip kahvelerde boş vakit geçiriyor. Ancak vatandaşa da eğitimsiz, onlara da hak vermek lazım. Boş adam çalışmayan adam tehlikelidir, bölge adına tehlikelidir."*
- *"Kahvehane kültürü öyle bir noktaya geldi ki artık neredeyse bütün köylerde kahvehane açılmaya başlandı."*

Bingöl'de kahvehanelere yaşı küçük olanlarında gittiği dile getirilmektedir. Bundan dolayı *"143 iş yerine ceza yazıldığı"* ifade edilmektedir.

Bingöl'deki yaygın kahvehane kültürünün önemli sosyal ve psikolojik işlevlerinin olduğu, bunların da göz önünde bulundurulması gerektiği de vurgulanmaktadır.

- *"Sosyal bağı artırmaktadır."*
- *"Kahvehaneler, insanların oyalandığı bir yerdir. Çalışmayan insanlar bir yerde sosyalleşeceklerdir."*

- *“Kahvehaneler erkek kültüründe etkileşim alanıdır. Bingöl’de sosyalleşebileceğimiz başka bir alan yok. Çalışan memurlar ve iş sahibi insanlarda oralarda oturuyorlar ve arkadaşları ile biraz sohbet edebiliyorlar. Bu insanlar başka nerede oturup sohbet edebilirler ki? Bende sokağa taşmasına karşıyım. Başkalarının hayatına kısıtlamamak şartıyla bunlara dokunulmaması gerekir.”*
- *“Bingöllü bir vatandaş olarak bir çay ocağına veya çay içeceğimiz bir kahveye gitmezsek yapacağımız şey, ya kumarın oynatıldığı bir yere gideceğiz ya da dağ başında, yol kenarında alkol alacağız. Bırakın kahvehanelerde oturalım.”*

Kahvehanelerin bu önemli işlevlerini yanında, bu mekanların yasal olmayan örgütlenme mekanları olarak da kullanıldığı şöyle dile getirilmektedir: “ Bu söylenene ben de katılıyorum. Ama yetkililerin dikkat etmesi gereken önemli bir şey var. Bu da az önce bahsettiğimiz marjinal yada aşırılıkçı grupların da yine kahvehanelerde örgütlendikleri ve insanların beynini kahvehanelerde yıkadıklarıdır. Tabi bilinmesi gereken bu grupların bunların özel kahveleri var. Bu kahveler öyle çok göz önünde olan kahveler değil. İnsanları rahatsız etmiyor ve dışarıya kürsü de atmıyor. Kendilerinden olmayanları da içeri almıyor.”

Kahvehanelerle birlikte belirtilen en önemli sorun, kahvehanelerin önündeki kaldırımların işgal edilmesidir.

- *“Kahvehane çok var ve bunun sonucunda kaldırımda oturma sorunu da ortaya çıktı.”*
- *“Ben bir bayan olarak kaldırımları işgal etmelerinden çok rahatsız oluyorum.”*
- *“Kaldırımları işgal etmeleri çok rahatsız edici yoksa başka şikayetim yok.”*
- *“Kahvehanelerin bence yarattığı en büyük sorun kaldırımları işgal etmiş olmalarıdır. İnsanlar artık caddelerde yürüyemiyor. Kaldırımlarda yürüyemiyor. Bu kahvelerde oturanlar, kaldırım ya da cadde ayırımı yapmıyor.”*
- *“Ben bir kadın olarak kaldırımlarda yürümekte sıkıntı yaşıyorum. Kaldırımda yürürken kürsülerini kaldırım ortasına atmış olan erkeklerin arasında yürümek beni çok rahatsız ediyor.”*
- *“İnsanlar belki bizi bilerek rahatsız etmiyorlar ama kaldırımların üstünde yürüyememek beni rahatsız ediyor.”*
- *“Biz bayanlar olarak bu konudan çok mustaribiz. Kaldırımlarda geçecek yer bulamıyoruz. Kaldırımlarımız tamamen işgal altında. Bingöl’de bir kanı var. Kadınlar çok dedikodu yapıyor diye, ancak asıl dedikoduyu erkekler bu kahvehanelerde yapıyor.”*

Kahvehanelerle birlikte dile getirilen bu sorunları çözenin belediyenin görevi olduğu, fakat belediyenin görevini yapmadığı düşünülmektedir.

- *“Bu konu belediyenin sorunu.”*
- *“Belediye ilgilenmiyor.”*

Sonuç olarak, Bingöl’de kahvehanelerin çok olmasının, ildeki sosyal sorunların ve kültürel alışkanlıkların bir sonucu olduğu söylenebilir.

4.2.5. Taziye Geleneği

Bingöl’de en canlı ve yaygın olan geleneklerden biri de taziye geleneğidir. *“Taziye kültürü çok gelişmiştir.”* Katılımcılar bugünkü şekliyle taziye geleneğinin Bingöl’de başladığını dile getirmektedirler. *“Cami evleri ve taziye geleneği toplu olarak Bingöl’den çevre illere yayıldı. Yani kurucusu Bingöl’dür. Her tarafta var hemen hemen. Bingöllülerin yoğun olarak bulunduğu illere de onlar götürdü. Ankara’da dahi var şu anda. Tabi daha eskiden evlerde vardı, daha sonra nüfus kaldırmayınca taziye yerleri yapıldı.”*

Taziye geleneğini canlı tutan faktörlerden biri de taziye evleridir. *“Eskiden taziye yerlerimiz yoktu. İnsanlar ziyaretçilerini evlerinde ağırlıyorlardı ve bu durum insanlara büyük sıkıntı yaratıyordu. Ancak taziye evi geleneğinin başlaması insanların biraz daha rahat etmesini sağladı.”*

Bingöl’de yaşayan görevliler, Bingöl’deki bu geleneğin canlılığına dikkat çekmekte; şunları söylemektedirler:

- *“Bingöl kadar ölülerine değer veren bir yer görmedim. Bizde de değer veriliyor ama bu kadar değil.”*
- *“Bingöl’de gerçekten bir taziye geleneği vardır. İnsanlar tanıdığı ya da tanımadığı bütün insanların taziyelerine gidiyor ve burada taziyeler bir düğün havası gibidir. Yani 3 gün boyunca insanlara yemek veriliyorlar.”*
- *“Biz o kadar özen göstermiyoruz. Mezar taşı falan gibi. Bence gerek yok.”*

Bingöl’deki taziye geleneğinin resmi kurumlarda hizmeti aksatacak boyutlara geldiği ifade edilmektedir. *“Yemek ve benzeri şeyler var. Din ve kültürel şeyler iç içe geçmiş Vali mesai saatleri içinde taziyeye gidilmesini yasaklamıştı, kurumlarda kimse kalmıyor diye.”*

İlde vefat eden kişi mümkün olan en kısa zamanda defnedilmektedir. Buna özellikle önem verilir.

Definden sonra taziye evine gidilmektedir. Burada vefat edenin yakınlarına başsağlığı dileniyor ve dualar ediliyor. *“Camilerde ve taziye evlerinde olur. Gelenlere çay ve yemek ikram edilir. Komşular ve akrabalar olarak taziye evine yemek götürür yaslarını paylaşıyoruz.”*

Taziye yerine her gelenle Fatiha okunur. *“Her gelen Fatiha veriyor 3 güne kadar. Eskiden sigara dağıtımı vardı 10-15 yıl önce. Ancak vali bunu kaldırdı. Şimdi çay servisi var. İmam 3 gün dua edip Kur’an okuyor ve taziyelerimiz mezhep ayrımı olmadan yapılıyor.”* Taziye yerinde yas tutulmadığı, siyah giyilmediği ifade edilmektedir.

Taziye sahibi taziye evinde dolaştırılır ve gidenleri kapıda uğurlar. Bunun nedenini bir katılımcı şöyle dile getirmektedir: *“Ben taziyede acılı insanın gelen gideni yanına gelmesine, dolaşmasına şaşırımdım. Ben dedim bu adam zaten acılı siz bunu niye dolaştırıyorsunuz? Sürekli bakıyor gelene diyor ben bunu es geçemeyim. Dedim bu otursun gelen giden onun yanına gelsin. Onlarda dedi, bu adam acılı sen bunu dolaştıracaksın ki acısını unutacak.”*

Taziyelerde dargınların barıştığı sık sık vurgulanmaktadır. Bunun toplumsal barışa etkisi ve katkısı dile getirilmektedir.

- *“Müslüman olarak görevimiz. Biz onu bir görev olarak kabul ediyoruz. Ölen kişilerin yakınlarının acısını paylaşmak barışma nedenleri de oluyor. Mesela diyelim ki iki hasım vardır. Bir diğerinin taziyesinde gittiği zaman oradaki husumet de bitiyor.”*
- *“Ben Bingöl’deki bu geleneği diğer illere oranla bir üstünlük olarak görüyorum. Bizde çok birleştirici bir unsur olarak görülür. Yakınları bir araya getiren. Bir birilerini tanımayan insanların bile ortak bir mekânda bir araya geldiğini görebiliyoruz. Bu da insanların kaynaşması açısından önemli gördüğüm bir şeydir.”*

Taziye geleneğinin bireyleri tanıştırdığı ve sosyalleştirdiği belirtilmektedir. *“Ben bir Bingöllü olarak çoğu akrabalarımı taziyelerde gördüm. Orada onlarla tanıştım ve akrabalık bağım olduğunu öğrendim. Bu çok daha sosyalleştirici, insanları bir araya getiren nitelikte inşallah bu özelliğimizi kaybetmeyiz.”*

Bir katılımcının, *“En güzel işlemlerimizden bir tanesi taziye”* ifadesi genel olarak diğer katılımcılar tarafından desteklenirken, bu geleneğe eleştirel yaklaşanlar da vardır.

Taziye geleneğine eleştirel yaklaşanlar gerekçelerini şu ifadelerle dile getirmektedirler:

- *“Bence burada taziye kültürü biraz abartılıyor. Yani hayatı durma noktasına getirmenin bir anlamı yok.”*
- *“Yani ölüde birleştiğimiz kadar diride de birleşmeliyiz.”*
- *“İlimizde aslında böyle bir geleneğin olması güzel bir şeydir ama artık gösterişe dönüştü. Kimin taziyesine daha çok katılım oldu. Kimin taziyesinde ne ikram edildi. Kimin ikram ettiği şey daha pahalı diye insanlar gösteriş yapmaya başladılar.”*
- *“Bence de artık bu bir gösteriye dönüştü ve insanları artık zor durumda bırakmaya başladı. Çünkü insanlar başkasının ikram ettiği yemek ve içecekten daha fazlasını ikram etme yarışına girdi. Bu durum taziye sahipleri için bir eziyet duruma geldi. Artık taziye sahibi yakınının ölmesini istemiyor. Yarabbi ya canını alma ya da benim de canımı onla beraber al! demeye başladı insanlar.”*
- *“Taziye evi ekonomik açıdan insanları zorladı. Ama bir sosyalleşme alanının oluşması açısından önemli bir gelişme.”*
- *“Aslında bu durum olumsuz başka yönler de oluşturmaya başladı. Mesela eskiden hocalar gelir taziyelerde otururlardı. Şimdi taziyenize gelmek ve dua okutmak için para isteyen hocalar çıkmaya başladı. Artık taziyelerin her faslı paraya dönüştü.”*

Sonuç olarak, Bingöl’de taziye geleneği dini, sosyal, insani ve ekonomik boyutları olan canlı bir gelenektir. Genel olarak bu gelenek benimsenirken, eleştirel yaklaşanlar da vardır.

4.3. Şeyhlerin İlin Dini, Sosyal, Siyasi ve Kültürel Hayatı Üzerindeki Etkileri

Şeyhlik müessesesi, özellikle feodal toplumlarda dinî, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve daha pek çok açıdan oldukça belirleyicidir. Böylesi yapılarda şeyhlerin dinî statüleri gereği toplum tarafından itibar edilen kişiler olarak ön plana çıkarıldıkları; onların ilin dinî, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde etkin hale geldikleri/getirildikleri yargısı yaygındır. Bu bağlamda söz konusu yargının doğruluğunu ya da yanlışlığını test etmek maksadıyla araştırma kapsamında gerçekleştirilen gerek odak grup ve gerekse bireysel görüşmelere katılanlara: *“İldeki şeyhlerin ilin dini, sosyal, siyasi ve kültürel hayatı*

üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz? şeklinde bir soru yöneltmiş; bu soru ile ilgili olarak görüşmelere katılanlar tarafından genelde şu ifadeler ön plana çıkarılmıştır:

- Genç nüfus, şeyhlerden belki çok etkilenmiyor ama orta yaş ve üstü insanlar bu şeylere hâlâ itibar ediyorlar. Bence olması gereken bir şey. Birileri bazı sorunlu problemlili durumlarda arabulucu konumunda olmalıdır. Eskiden mahkemelere çok az müracaat edilirdi şimdi kanaat önderlerinin konumu pasifleşti. Şeyhlerin akrabalarının yaptığı hatalar şeyhlerde mal ediliyor.
- Eskiden daha etkiliydi şimdi etkisini neredeyse tamamen kaybetmiştir. Babadan oğula kalma bir gelenek olarak kalmıştır. Çan köyü tarafında vardır.
- Onlar hâlâ etkinler. Ev sahibimle bir anlaşmazlık yaşadık. Avukatla görüşelim dedim, adam hayır şeyhe gidelim, dedi.
- Bana diyorlar ki ben şeyhin torunuyum. Kendilerini üstün görüyorlar.
- Bizde genelde dede ve baba vardır. (Alevi)
- Şeyhler daha çok sömürü yapıyor. Şeyhlere dokunulmaz deniliyor. Eskisi kadar etkisi yok. Fetvayı müftüler de veriyor şeyhler de. Yani halk kime sorarsa... Bazı boşanma davalarında etkili olduğu durumlar var. Örneğin kız kaçırma olaylarında vb.
- Bence bölgemize insanlara ve kültürümüze büyük katkılar sağlamışlardır Ben de Şeyh çocuğuyum.
- Eskiden bölgemizde çok etkilydiler ama şimdi eskisi gibi bu insanların etkileri söz konusu değil hala onlara kısmen değer veriliyor ama insanlar üzerinde o kadar da etkiye sahip değillerdir.
- Bizim buradaki şeyhler ılımlıdır, radikalleşmeyi uzak tutar. Bazen de bilgiye değil şeyhe başvurulur. Tatmin edici bilgi yok. Diyanete sorsak politikaya aykırı ne der diye bakıyoruz. Şeyhe soruyoruz o da diyor alma, tamam. Mesela köpek beslemenin diyanet kitaplarında bir olumsuz yanı yok ama bir şeyhe falan sorduğumuzda aman aman, sakın sakın. Yani böyle keskin bir ayrışma olur mu?
- Şimdi bazı şeyler hem faydalı hem de zararlı. Hem güçlü yönleri var hem zayıf yönleri var bunu nasıl kullandığımıza bağlı. Buna da biraz da toplum da izin verir. Az da olsa insanlar onu kullanıyor. Çevrede kanaat önderlerinin oluşu toplumsal bazı sıkıntıları gidermekte size avantaj sağlar. Ama zekât toplamada siyasette falan olumsuzlukları fazladır. Ama bunu o işi yapan din görevlileri olumluya çevirirse ki Bingöl'de ben çok fazla olumsuz olduğuna inanmıyorum.

Bana göre getirisi Bingöl’de daha fazla. Yani bazı hassasiyetler kendi için ne ifade ediyor, kırmızı çizgiler nerede başlıyor, nerede bitiyor buna bağlı, biraz da sosyal tahammüllerle ilgili şeylerdir. Ben kimisinin daha feodalist olduğu yerlerde faydası, zararından daha fazla diyorum. Sözü geçen insanların olduğu yerde işler daha rahat çözümlüyor. Ha! bunlara siz ne kadar rol biçerseniz, nerelerde dur dersiniz toplumsal bazda yani biz onu ne kadar götürürsek. Örneğin doktora gidersen apandistin var patlayacak, Şeyhe sorarsan ben doktora götüreyim, götürmeyeyim dersin bu ayrı bir faciadır yani.

- *Şeyh eskiden ilim sahibi, nitelikli olan kişiydi. Âmâ zamanla babadan oğula geçen bir yapı haline geldi. Eskiden önem verilirken şimdi bu önem azaldı.*
- *Eskiye göre azaldı. Bunun nedeni sosyal medya, sosyal yapının değişmesidir. Bir çocuk artık ailede babasının sözünü bile dinlemiyor.*
- *Yapılan inkılâplar sonucunda şeyhlik sistemi ortadan kaldırıldı. Şeyhler ilim sahibi insanlarken, cahil konuma geldi. Zamanla dejenere oldu bu yapı ve şeyhlik bugün toplumun bazı kesimleri tarafından normal görülüyor.*
- *Eskiden kaynak yoktu. Bilginin kaynağı şeyhti. Şimdi ise herkes bilgiye rahatlıkla ulaşabiliyor ve şeyhlere artık gerek kalmadı.*
- *Kan davası gibi durumlarda sorunu çözme yönünde çalışmalar yürütüyor ve etkili olabiliyorlar çoğu zaman. Ama artık, insanlar bir şey yaparken “Hele bu konuda şeyhim ne diyor?” diye düşünmüyor. Kendi bildiğini yapıyor. Yani etkileri halen devam etse de çok sınırlıdır.*

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi, ildeki şeyhlerin özellikle birtakım sorunların giderilmesindeki etkisinin eskisi kadar olmasa da hâlâ varlığını devam ettirdiği genel olarak kabul edilmekle birlikte, şeyhlik müessesesinin gittikçe dejenere olduğu, şeyhliğin babadan oğula geçen bir hal aldığı, güncel ihtiyaçlara bilimin cevap vermesi nedeniyle artık şeyhlere gerek kalmadığı şeklindeki görüşler sıkça dillendirilmeye başlanmıştır.

4.4. Aşiret Yapılanması ve Aşiretlerin İlin Sosyal, Kültürel, Ekonomik ve Siyasi Yapısı Üzerindeki Etkileri

Bingöl genelde aşiret yapılarının güçlü olduğu, bu yapıların ilin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapısı üzerinde etkili olduğu bir il olarak bilinmektedir.

Bu bağlamda bu yargının doğruluğunu ya da yanlışlığını test etmek maksadıyla araştırma kapsamında gerçekleştirilen gerek odak grup ve gerekse bireysel görüşmelere katılanlara: “İldeki aşiretleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Aşiretlerin ilin ekonomik, siyasi ve kültürel hayat üzerindeki etkilerini değerlendirebilir misiniz? şeklinde bir soru yöneltilmiş; bu soru ile ilgili olarak genelde şu çarpıcı ifadeler tespit edilmiştir:

- *Bingöl’de aşiretler pek etkin değil. Aşiretler var ama daha çok bir kimliksel aidiyet hissetmek açısından ifade ediliyor fiziksel açıdan aktifliği yok Bu da bireyselleşmenin getirdiği bir şey.*
- *Şu an bölgede aşiretlerin adı var ama aşiret reislerinden eser yok.*
- *Aşiret yok ama bölgecilik var bölgecilik üzerine siyaset yapılıyor.*
- *Aşiret kültürü genel olarak azaldı. Siyasal alanda etkisi ortaya çıkıyor.*
- *Aşiretler siyasi olarak etki yapıyor. Aşiretlerin bölgedeki ağırlığı zayıftır. Hizmet noktasında olumlu ancak oy verme açısından olumsuz. Aşiretler kültürü korumada etkili oluyor. Akraba ilişkileri dışında aşiretlerin pek etkisi kalmadı*
- *Eskiden aşiret vardı, bitti. Eskiden vardı, şimdi yok. Çok sömürüldük. Ama şu anda yok olmaz. Şimdi adamcılık var, aşiretçilik yok. Ailelerde kanaat önderlerimiz var.*
- *Yine de aşiretlerin sözü geçiyor ama eskisi kadar değil. Seçimde bile etkisi var. Birine adaylık vermediler herkes istediğine verdi ama.*
- *Evet, eskiden aşiret reisi şu partiye toplu şekilde oy verelim dese herkes toplu olarak oy verirdi ama şimdi bu eskisi gibi değil. Herkes kendine göre oy veriyor.*
- *Eskisi gibi bir aşiretçilik yok. Siyasiler bunun farkında değil. Halen aşiretleri kullanmaya çalışıyorlar.*
- *Eskiden bir aşiret liderinin bir sözü para ederdi. Ancak artık aşiret liderlerinin sözlerini çoğu kişi önemsemiyor.*
- *Aşiretlerin tek etkisi siyaset üzerindedir. Bu daha çok insanlarda bir aşiret milliyetçiliği yaratmış durumda, bir milletvekili çıkarılacağı zaman bizim aşiretten biri olsun deniyor ve herkes oyunu ona göre veriyor. Bu nedenle siyasi partiler üzerinde de etkileri var ama konularda çok etkileri kalmamıştır.*
- *Buradaki aşiret kavramının bir Mardin’de bir Diyarbakır’da olduğu gibi değildir. Daha pasif ve geri planda kalmış bir şeydir.*

- *Varsa da aşiretçilik etnik anlamda değil daha çok bölgecilik ya da hemşericilik bazında kısmi olarak etkindir.*
- *Aşiret belki toplumsal yaşamda etkisini yitirmiş olabilir ama siyasette ve kadrolaşmada oldukça etkin durumda olduğu söylenebilir. Bu durum daha çok belli bir bölgeye bağlı insanların kendi bölgelerinden bir milletvekili çıkarma ve siyaset ile siyasetin aktif olduğu kamuda kadrolaşma alanlarında etkin olma isteğinden kaynaklanmaktadır.*

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi, ildeki aşiretlerin varlığı genel olarak kabul edilmekte ancak onların artık eskisi kadar etkin olmadığı genel bir kabul olarak ön plana çıkarılmaktadır. Bununla birlikte onların eskisi kadar olmasa da özellikle siyaset alanında, bu bağlamda adam kayırma ve kadrolaşma hususlarında hâlâ önemli ölçüde etkisini devam ettirdiği kanaati yaygındır.

4.5. Sosyo-Kültürel Açıdan Bingöl'ün Kuzeyinde Bulunan İlçelerin (Adaklı, Kiğı, Yedisu ve Yayladere) İl Genelinden Ayrışan Özellikleri

Bingöl'ün kuzeyindeki ilçeler olan Adaklı, Yayladere, Kiğı ve Yedisu ilçeleri Bingöl merkez ve diğer ilçelere göre Bingöl merkeze ilçeye olan uzaklık (coğrafi faktörler) yanı sıra daha çok sosyal ve kültürel açıdan farklılaşmaktadır. Söz konusu sosyal ve kültürel farklılıklar en bariz şekilde etnik yapı ve inançsal düzeyde belirginleşmektedir. Buradan hareketle, Bingöl ili sosyal analiz çalışmasında üzerinde durulan hususlardan birisi de Bingöl'ün kuzeyindeki ilçeleri olan Adaklı, Yayladere, Kiğı ve Yedisu ilçelerinin Bingöl merkez ilçe ve diğer ilçelere göre farklı sosyal ve kültürel yapı özellikleri göstermesinin nedenlerinin tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda odak grup görüşmelerine katılanlara: *"Mezhepsel ve etnik açıdan Adaklı, Yayladere, Kiğı ve Yedisu ilçelerinin il merkezi ve diğer ilçeler açısından farklı kabul edilmesinin nedenleri nelerdir, nasıl değerlendirilmektedir?"* şeklinde bir soru yöneltilmiş, ilgili soruya verilen cevaplar içerisinde en dikkate değer olanları aşağıya çıkarılmıştır:

- *Ben ilçelere hiç gitmedim bilemem bir şey diyemem (katılanların çoğu benzer ifadeler kullanıyor)*
- *Sünnilerin yaşadığı bir yer var ama Aleviler de var. Kuzey ilçeleri Alevi veya Kurmanç. Bingöl'dekiler Sünni mezhepsel dinsel ve ırksal ayrımdan dolayı böyle bir ayrım yapılmış.*
- *Ben Kuzey ilçelerinde görev yaptım. Bazı vatandaşlar şu kadar yıldır Bingöl'e gitmedim diyordu. İlçede oturanlar Bingöl'den daha çok söylüyor Elazığ'a*

gittiklerini söylüyorlardı. Resmi işlemler dışında Bingöl'e gelmiyorlar. Bunda en etkili şey ulaşımın zor olması

- *Bingöl'de Aleviler kendilerini dışlanmış hissediyorlar. Bu ilçelerinin nüfuslarının çoğunluğu (özellikle köylerdeki) Alevi olduğu için dışlanıyorlar.*
- *Benim şahit olduğum durumlarda gördüm ki bu duruma sebebiyet veren şey aslında ulaşımın çok sıkıntılı olması. Yoksa Bingöl'deki diğer ilçelerle araya bir mesafe koymanın mantığı yok*
- *Merkez ve ilçelerde yaşayanlar birbirilerini pek sevmiyorlar. Hele Zaza ve Kürtler birbirilerini pek sevmiyorlar.*
- *Zazalar Kürtleri, Kürtler de Zazaları sevmiyorlar.*
- *Her kesimde iyi ya da kötü vardır. Yaşam tarzları birbirlerinden farklıdır.*
- *Yaşam farklı olduğu için, mesela mezhepleri farklı olduğu için kendilerini bir birlerinden farklı görürler.*
- *Kiğilular hep Alevi derler ama bizim için ayrım yoktur.*
- *Kiği ile Bingöl çok farklı, Kiği'da yaşayanlar genelde Elazığ'ı tercih ediyor. Daha çok Elazığ'a gitme taraftarları. Ulaşımın dolayısı. Ramazan ayının da bunda etkisi var. Bingöl'de birçok yer kapalı bu yüzden. Ulaşımın çok ihtiyaçları karşılamak amaçlanır.*
- *Elazığ'ı tercih ediyordum ben. Coğrafi ve iklimlerden kaynaklanıyor. Saygı var orada. Bingöl'de bir köye gittim 360 derece döndüm.*
- *Adaklı kuzey bölgesi; Kurmanç, aşiret yapısı güçlü değil, Alevi kimliği var. Nüfus az ve devlet coğrafi koşullardan dolayı hizmet edemiyor. Kiğilular ben Bingöllüyüm demezler. İlçenin il ile bağlantısı az. Kuzey ilçelerde ihmal var, hizmet yok. Kiği'da alkol tüketimi fazla. Ceviz ağaçlarında ithalat yapılan bir yer. Alkol kullanıldığı için Bingöl merkezde pek hoş karşılanmıyor*
- *Bingöl merkezde yaşayan insanlar çoğunlukla Sünni mezhebinde ama kuzey ilçelerindeki insanlar ise Alevi. Bu nedenle aralarında bir mesafe olabiliyor. Yani kültürel açıdan mesafenin sebebi aslında mezhepsel yönden kaynaklanabiliyor.*
- *Yani bu ayrışım eskiden daha fazla olabilirdi Ama şimdi gitgide azalıyor; insanlar arasında bir yakınlaşma var*
- *Şu anki mesafe bence ulaşımın kaynaklanıyor. Çünkü bu insanların merkeze gelmesi yolların kötü olmasından dolayı biraz zor ve yollar da uzak. O yüzden alışveriş yapmak için diğer illeri ve ilçeleri tercih edebiliyorlar.*

- Bölge biraz ihmal edilmiş bu bölgelere yol yapılmıyor. Bu yüzden insanlar buraya gelmiyor ya da gelemiyor.
- Ben Adaklı için şunu söyleyebilirim ki Sünnî Alevi insanlar birbirine kız alıp-vermişler. Sünnî-Alevi birbirine karışmış ve artık insanlar birbirinin kültürünü benimsemiş özümsemiş
- Uzak olmaları, yatırımların oraya verimli bir şekilde yapılmamasıdır. Geçen sene Adaklıya gittim. Grup yolları stabilize. Tabi diğer yönden gelen yolları değil ama benim gittiğim yol öyleydi. Ben de olsam kendimi dışlanmış hissedirdim. Yani o sıkıntı var. Hizmetler oraya adam gibi gitmiyor.
- İtiraz ediyorum hocama. Belki eskiden olabilir ama ben Adaklı'ya sık sık giden biriyim ve yolu gayet iyi derecede asfaltlıdır.
- Bir de bunlar 1989'a kadar Kiğı'ya bağlı köylerdir. 1989'da güvenlik gerekçesiyle ilçe yapıldı. 1986'da Kiğı'daki insanların çoğu göç etti; geçim kalmadı. Orada yaşlılar kaldı. Bazen yazın gidiliyor köylere. Şimdi orada çok insan yok; kamu görevlileri ve imkânı olmayan yaşlılar ile hayvan besleyen üç beş vatandaş kaldı oralarda. Nüfusları azalınca, eh bir de yol, su, elektrik imkânları sınırlı olunca pek yatırım da yapılmıyor. Çünkü siyasiler oy potansiyeline bakar. Doğa olarak çok çok güzel ama hizmet, yol yok.
- Bu ilçelerin ulaşım sorunu, uzaklıkları, kırsal oluşları ve mezhepsel farklılıklarından farklılaşıyor sanırım.
- Farkın olduğunu düşünmüyorum. Sadece coğrafi olarak kuzeyde olmalarından kaynaklanıyor.
- Bir dışlama yok. Bu ilçelerin merkeze uzak olmalarından mesafe var. Tek sorun coğrafi konumları.
- Genelde siyasi olarak farklı olması da olabilir. Siyasi olarak onlardan aday çıkmadı. Aday çıkmadığından ayırım yapılmış olabilir.
- Ben bir Alevi olarak mezhepsel olarak değerlendirmiyorum. İnsanlar nerede daha kolay alışveriş yapar ve daha kolay ihtiyaçlarını karşılasa oraya gider. Bizim köyümüz buraya çok uzak. Biz bu yüzden bize yakın olan yerlere gidiyoruz. Yani başka bir sebepten dolayı değil.
- Bende bu ilçelerden biri olarak bende dâhil olmak üzere birçok insanda şöyle bir algı olmuştu. Biz kuzey ilçelerinde yaşayan insanlar üvey evlat muamelesi görüyoruz. Bu durum sadece bu bölgelerin Alevi olmasından kaynaklı değil, sosyo-kültürel olarak farklı olmaktan kaynaklanıyor. Coğrafik olarak Bingöl'ün

diğer merkezlerden daha uzak olmasının yanı sıra, bu ilçelerin Bingöl'le idari bağı dışında her hangi bir kültürel bağı da yoktur. Düğün adetleri farklı, taziye adetleri farklı ve kültürel olarak diğer illere daha yakın.

- *Bu ilçelerde Alevilerinde yoğun olarak bulunması ve Bingöl'de bu insanlara dinsiz olarak bakılmasının da belki şimdi değil ama daha önce dönemlerde iletişim kopukluğuna neden olduğunu da söylemek gereklidir.*
- *Bingöl'ün genelinde mezhepsel farklılıklara rağmen bazı istisnalar olsa da birlikte yaşama kültürünün oluştuğunu düşünüyorum.*
- *Bende olayın bir tarafı ve alevi olarak şunu söyleyebilirim ki, yıllar önce ortaokulda ya da lisede alevi olduğumu söylemeye korkuyordum. Ortaokulda bir kez söyledim ve ciddi bir tepki aldım. Sınıfta bir hafta boyunca kimse benimle konuşmadı. Ta ki Din Kültürü dersi hocası gelince bir arkadaşımız sordu "Hocam bu Alevilik nedir?" diye. Hocamız resmi tanımlamayı yani "Alevilik İslami bir mezheptir ve hazreti Ali'yi çok sevdikleri için kendilerine Alevi denir." tanımlamasını yapınca arkadaşlar geldi özür dilemeye başladı. Ama artık bugün durum böyle dramatik değildir. Artık rahatça ben Aleviyim diyebiliyorum. Çocuklarımız biz Aleviyiz deyince bir baskı görmüyoruz. Bazı istisnai durumlar olsa Bingöl'de günümüzdeki bu durum genelde aşılmıştır.*
- *Şuan Bingöl'de tartışma alanı Kurmançlık ve Zazalıktır. Diğerlerini aştık ama şimdi de bu tartışma başladı. Bingöl'de baskın olan Zazalar, ülke genelinde etkin dil olan Kurmança'nın etkisi dışında kalmaya çalışıyorlar.*
- *Bu dışlanmanın nedeni, siyasi güçlerinin olmamasıdır. Kuzey ilçelerinin nüfusu az olduğu için milletekili çıkaramıyor. Milletvekili çıkaran ilçelerin sakinleri genellikle kamuda iş buluyor. Çünkü bir siyasi nüfusları var.*

Yukarıdaki ifadeler detaylı bir şekilde içerik çözümlemesine tabi tutulduğunda, Bingöl'ün kuzey bölgesinin Bingöl merkez ve güney bölgesine göre sosyal ve kültürel açıdan farklı olarak değerlendirilmesinin nedenlerinin genel olarak 4 kategoride inceleyebiliriz:

- a. *Coğrafi açıdan dezavantajlılık faktörü: Odak grup görüşmelerinde en çok ön plana çıkarılan ifadeler bu bağlamda kurgulanmıştır. Nitekim katılımcılar, söz konusu ilçelerin Bingöl merkez ve diğer ilçelere olan uzaklıkları ve ulaşımdaki yetersizlikleri gibi nedenlerle bu ilçelerde yaşayanların resmi işlemlerinin haricinde genelde daha çok alış-veriş işlerinin başka illerle (daha çok Elazığ) ve ilçelerle yapmalarından dolayı karşılıklı ilişkilerin kurulmadığını; bununda farklı kültürlerin*

kaynaşmasını engellediğini belirtmişlerdir. Bu durum, farklı coğrafyada yaşayan Bingöllülerin birbirleri hakkında önyargılarını beslemekte, bu da sosyal ve kültürel farklılığı derinleştirmektedir.

- b. *İnançsal (mezhepsel) farklılık faktörü:* Katılımcıların ifadeleri içerisinde en sık vurgulanan yapılan farklılıklardan bir diğeri inançsal (mezhepsel) düzeyde kendini göstermektedir. Öyle ki, Bingöl'ün kuzey ilçelerinde yaşayanların çoğunluğunun Alevîlerden, Bingöl merkez ilçe ve diğere ilçelerde yaşayanların çoğunluğunun ise Sünnîlerden oluştuğu sıkça dillendirilmiş; bunun da aradaki farklılıkları beslediğine vurgulanmıştır. Bununla birlikte, katılımcıların önemli bir kısmı yavaş ilerlese de günümüzde kaynaşmanın artmaya başlamasının söz konusu ayrımcılığın azalmasını sağladığını vurgulamışlardır.
- c. *Etnik açıdan farklılık faktörü:* Katılımcıların bir kısmı söz konusu ayrımın merkezine etnik farklılığı yerleştirmişlerdir. Nitekim mülakatlar esnasında cümle aralarına sıkıştırılan onlar (kuzey ilçelerde yaşayanlar) Kurmanç (Kürt) biz ise Zaza'yız. Oralarda Kurmançlar, Bingöl genelinde daha çok Zazalar bulunur gibi ifadeler bunun kanıtı olarak kabul edilebilir.
- d. *Siyaset mekanizmasına yakınlık-uzaklık faktörü:* Katılımcılardan bir kısmı, Kuzey ilçelerinin geri kalmışlığı ve ayrımcılığa tabi tutulması nedeniyle sosyal ve kültürel yönden farklılıklar göstermesini, sürekli göç vermeleri sonucunda söz konusu ilçelerin nüfusunun azalmasına bağlamışlardır. Onlara göre bu durum, bahsi geçen ilçelerin siyasi açıdan belirleyiciliğini yok etmekte, dolayısıyla bu da politik açıdan temsiliyetlerini engellemektedir

5. BÖLÜM:

SİYASAL YAPI

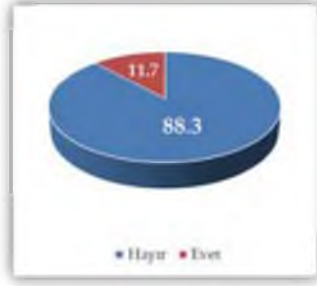
Bu bölümde, Bingöl'ün siyasal yapısı analiz edilecektir. Bingöl'de siyasal yapı ve bu yapının tarihsel süreç içinde ne tür değişimler geçirdiği; yaşanan değişimde, hangi 'dinamiklerin' etkili olduğu, bu araştırmanın verileri kurumsal istatistikler yardımıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Siyasal yapı kavramından ne anlıyoruz? Kimi siyaset bilimciler ve sosyologlar, 'yapı' kavramına bir sistem teorisi içinde bakarlar. Onlara göre, toplum alt sistemlerin fonksiyonel bütünlüğünden oluşmuştur.

Mesela, sistem kuramının sahibi Talcott Parsons, toplumsal sistemin bir bütün halinde çalıştığını ve bu bütünün karmaşık yapısının kendi içerisinde bir uyumu barındırdığını ifade etmektedir. Toplumsal değişimin de bu alt sistemlerden birinin bozulması ve zincirleme olarak tüm yapının bir süre sonra bozulması şeklinde bir döngüye dayandığını vurgulamaktadır. Toplumsal sistem (yapı), farklı işlevleri yerine getiren, alt sosyal sistemlerin fonksiyonel işbirliğinden oluşmaktadır. Dolayısıyla siyasal sistem, ekonomi, kültür, din, eğitim, sanat, edebiyat, ahlak vb diğer toplumsal sistemlerle karşılıklı etkileşim içindedir.

Bu bölümde, Bingöl'ün siyasal yapısı '*siyasiler partiler ve üyelikler*', '*seçime katılma durumları ve siyasi partilerin oy oranları*', '*siyasal tercihler ve oy verme davranışları*' çerçevesinde incelenmektedir. Ayrıca '*çözüm süreci ve alevi açılımı algısı*' analiz edilecektir.

5.1. Siyasiler Partiler ve Üyelikler

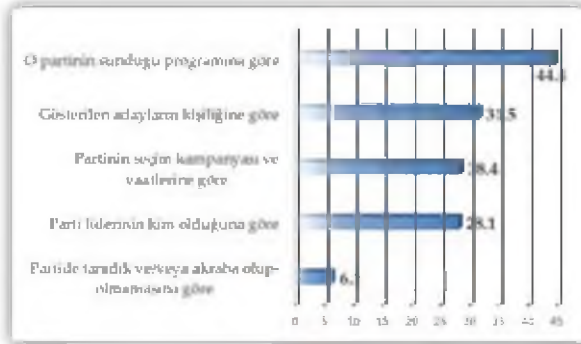
Grafik 61: Siyasi Parti Üyeliliği

Katılımcıların çok büyük herhangi bir siyasi partiye üye değildir.

Parti üyeliliği, ‘siyaset sosyolojisi’ ve seçmen davranışı açısından parti aidiyetinin önemli belirleyicilerindendir. Ankete yanıt verenler içinde, her on kişiden neredeyse dokuzu bir siyasal partiye üyeliliğinin olmadığını belirtmiştir. Siyasal parti üyeliliğinin çok düşük oranda çıkmasının elbette farklı nedenleri olabilir.

Grafik 62: Oy Vermenin Neye/Nelere Göre Tercih Edildiği

‘Oy verme davranışını’ ölçen yukarıdaki soruya verilen yanıtların dağılımına bakıldığında, ilk sırada “partinin sunduğu program” ikinci sırada, “gösterilen adayların kişiliği” önem kazanmaktadır. “Partinin seçim kampanyası/vaatleri” ve “parti lideri” de eşit ağırlıkta bir oran (%28,4) oluşturmaktadır. Bu soruda birden çok şık işaretlenmiştir. Çünkü vatandaşlar oy verme kararını verirken birden fazla kriterlere göre bu kararı verebilmektedir. Onun için yüzdelerinin toplamı yüzde yüzden fazla olmuştur. Bu normal bir durumdur.

5.2. Bingöl'de Siyasi Partilerin Oy Oranları

Bingöl'de, 'siyasal yapı'nın analizi, çok partili yaşamdan günümüze kadar, siyasal partilerin parlamentodaki ağırlıklarının analizinin yapılmasıyla anlaşılacağı kanısındayız. Elbette, kentin siyasal arka planını oluşturan yapıların büyük kısmının Osmanlıdan Cumhuriyete geçişte süreklilik/geçişkenlik taşıdığı açıktır.

Siyasi temsiliyetin içini dolduran 'dinamikler'; siyasal partiler, siyasi aktörler, seçmenlerdir. Bu bağlamda 1950-2015 arası dönemde, Bingöl'ün parlamentoda temsili bulunan siyasal partilerin dağılımı, aşağıdaki tablolarda ayrıntılı bir biçimde görülmektedir. Söz konusu dönemi iki ayrı tablo halinde verdik. İlk dönem, 1950-1977 arası dönemi kapsamaktadır. İkinci dönemse, 1983-2005 yılları arası dönemdir. Dolayısıyla, her iki tablo yan yana getirilip Bingöl'de siyasal partilerin aldığı oyların analizi yapıldığında, ilk bakışta, merkez sol ve merkez sağda yer alan partiler arasındaki oy oynaklıkları ve oy geçişkenlikleri üzerinde rahatlıkla durulabilir.

Aşağıdaki tabloya baktığımızda, Bingöl'de 'merkez sol'da yer alan kitle partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 1950'den 1977'ye kadar geçen sürede oylarının yarı yarıya düştüğü; 1983 seçimlerinden sonra ise Anavatan Partisi (ANAP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) gibi 'merkez sağ'da yer alan partilerde artışın olduğu dikkat çekmektedir. Elbette bu iniş ve çıkışların, partiler ekseninde, gerekçeleri farklı sosyolojik dinamiklerle açıklanabilir. Bingöl'de, 90'lardan sonra etnik siyasete dayalı partilerin oylarında da yıllar itibarıyla bir artışın olduğu görülmektedir. 'İnanç ve etnisite' faktörleri Bingöl seçmeninin siyasal davranışını önemli oranda etkilemektedir. Aşağıdaki tablolar Bingöl'de siyasal partilerin yıllar itibarıyla aldığı oyları göstermektedir.

Tablo 49: 1983 – 2015 Genel Seçimlerde Partilerin Oy Oranları – Bingöl

PARTİ		1983	1987	1991	1995	1999	2002	2007	2011	2015 (1)	2015(2)
MERKEZ SOL	HP	29,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	SHP	-	15,1	17,9	-	-	-	-	-	-	-
	DSP	-	2,3	1,3	1,0	2,2	0,8	-	0,6	0,2	0,0
	CHP	-	-	-	5,2	5,6	7,9	4,2	3,1	1,6	1,8
	Toplam	29,2	17,4	19,2	6,2	7,8	8,7	4,2	3,7	1,8	1,8
MERKEZ SAĞ	DP	-	-	-	-	-	-	4,2	0,4	0,1	0,0
	AP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ANAP	44,2	28,4	17,8	14,4	9,7	0,9	-	-	-	-
	DYP	-	29,6	27,6	12,8	14,5	6,5	-	-	-	-
	Toplam	44,2	58,0	45,4	27,2	24,2	7,4	4,2	0,4	0,1	0,0
MSP - RP - FP - SP	MSP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	RP	-	22,2	35,0	51,6	-	-	-	-	-	-
	FP	-	-	-	-	24,4	-	-	-	-	-
	SP	-	-	-	-	-	8,2	1,9	0,8	1,1	0,7
	Toplam	-	22,2	35,0	51,6	24,4	8,2	1,9	0,8	1,1	0,7
CMKP - MÇP - MHP	CMKP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	MÇP	-	1,1	-	-	-	-	-	-	-	-
	MHP	-	-	-	5,4	11,2	8,8	2,5	1,3	3,0	1,9
	Toplam	-	1,1	-	5,4	11,2	8,8	2,5	1,3	3,0	1,9
AKP	Toplam	-	-	-	-	-	31,7	71,1	67,1	47,0	64,4
HADEP - DEHAP - HDP	HADEP	-	-	-	7,1	12,9	-	-	-	-	-
	DEHAP	-	-	-	-	-	22,2	-	-	-	-
	HDP	-	-	-	-	-	-	-	-	40,5	29,1
	BĞMZ	-	-	-	-	-	-	14,3	23,9	-	-
	Toplam	-	-	-	7,1	12,9	22,2	14,3	23,9	40,5	29,1

Kaynak: TÜİK Adalet ve Seçim İstatistikleri

5.3. Siyasal Tercihler ve Oy Verme Davranışları

Çalışmamızda, toplanan nicel verileri desteklemek amacıyla nitel verilerin toplanmasına çaba gösterildi. Odak grup görüşmelerinde “*Var olan siyasi iktidarı ve muhalefet partilerini en çok hangi yönleriyle eleştiriyorsunuz? Bu eleştiriye nasıl dile (protesto biçimleri) getiriyorsunuz?*” şeklinde bir soru sorulmuştur. Toplumun farklı katmanlarından temsilciler bu soruları yanıtlamışlardır.

Odak grup görüşmelerinde her bir kesimi temsil eden bireylerin düşünceleri, orijinalliği bozulmadan, birinci ağızdan, verilmiştir. Daha sonra, bahis konusu olan temaya ilişkin söylemlerin bitiminde, kısa bir değerlendirme ve özet yorum yapılmıştır. Bu çerçevede, siyasal tercihler ve oy verme davranışları teması altında aşağıda katılımcıların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Aile Hekimlerinin Düşünceleri;

“Siyasetçilerin temel sorunu üslup ve kalitenin yetersizliğidir. Sokaktaki insanlar gibi konuşuyorlar. Kalite kısımidir. Konuşuyorlar ama içi boş konuşuyorlar. Eleştiride bir amaç yok”

“Üretkenlik yok sürekli bir savaş hali var. Yapacak bir şey yok. İleride birbirlerine düşman olacaklar Yapıcı düşünce yerine birbirlerine karşılıklı düşmanlık söz konusu”.

“Sorunu çözerken sorunun çözümünü kendine göre yontmak çok yanlış. Üç şart bir araya gelince sorun çözülür mantığı var herkes kendisine kırmızı çizgi çiziyor iktidarda olanın sorunu nasıl çözerimden ziyade nasıl belli bir mesafe kat ederim. Ama sonu gelmiyor. Mantık var bir uzlaşma kültürü yok. Uzlaşmaya da gerek yok. Herkes kendi politik bakış açısından bakıyor. Yaparım dedi yaptı, ama varacağı nokta nedir”.

“Halkın çıkarları gözetilmesi gerekirken siyasi kaygı gözetiliyor oy kaybetme kaygısından hareket ediliyor”.

“Mecliste olanlar tamamen ideolojik çatışmalar”.

“Bin yıldır beraber yaşadığımız halde sorunumuz olmadı da niye şimdi oluyor her tarafta da mutlaka eksiklikler var Van’da kaçak elektrik çok yaygındı ama Bingöl’de yok denecek kadar az. Sorunlar bizimle de çözülür”.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Çalışanlarının Düşünceleri;

“Bingöl protesto kültürü çok olan bir bölge değildir herhangi bir eylem olmaz”.

“Bingöl’de siyasi bakış açısından yaşlı ve genç kesim arasındaki farklılık çok fazladır siyasilere kendi aralarında hiç anlaşamıyor. Bu halk arasında da böyledir”.

"Siyasi partiler bilinçli olarak gerginliği artırıyor. Kendi sınırlarını keskinleştirmek için kontrollü gerginlik oluşturuyor, ama son zamanlarda bu, kontrolden çıkmıştır. Bingöl halkı bunu istemiyor. Halk eylem olmasın diye uğraşiyor".

"Halk siyasi partilere itaat ediyor, yanlışları görmüyor, siyasi iklimler insanları o kadar etkiliyor ki taraflar oluşuyor ve bu taraflara körü körüne bağlılar. Çıkar ilişkisi vardır, eleştirel bakış yok. Yardımlar seçimden önce verilmeye başlandı. Bunlar birer baskı unsuru olduğu gerçek anlamda yardım olmadı. Verelim o gelsin anlayışı hâkimdir. Bingöl Sosyal yardımlarda ön sıradadır. Ancak bu üzücü bir durumdur. İnsanlar kurum kurum dilenmek zorunda kalıyor".

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Yararlanıcılarının Düşünceleri;

"Cumhurbaşkanımız hırçın ama işlerinde çok başarılıdır".

"İktidar muhalefet bir dönem çok iyi gitti. Daha sonra farklı tipler çıktı ve farklı çizgiye kaydı".

"Muhalefet kendi devleti değilmiş gibi birlik içinde değiller hepsi bir birine zıt".

"İktidara karşı muhalefet olgun davranmıyor".

"Muhalefet iktidara karşı eksik kalıyor. İktidar ılımlı, cumhurbaşkanı katı ve hırçın mecliste ortak karar alınmıyor".

"Biz iktidarı istemiyorduk".

"Ben 12 yıldır iktidara oy veriyorum. Adaletli olduğunu düşünüyorum".

Esnaf ve Sanatkârlar Odalarına Bağlı, Oda Yöneticileri ve Esnafların Düşünceleri;

"Sıkıntıları dile getirme masa başında oluyor. Kimse Bingöl'ün siyasetini ölçememiş herkes masa başında kendini gösteriyor. En tercih ettiğimiz parti AKP".

"Ona alternatif başka parti yok"

Hemşirelerin Düşünceleri;

"Türkiye de yarın Suriye gibi olabilir".

"Suriye Türkiye'ye sığındı, biz kime sığınacağız".

"Sığınmaya ne gerek var, savun kendini, kendini savunmayacaksan buyur git".

"Ne olursa olsun, hangi partiyi savunursam savunayım durum kötüye geliyor".

"Bazıları diyor ki eğer savaş çıkarsa buyur Tayyipçiler gitsin. Ama biz böyle bir mantıkla hareket edersek bölünürüz. Hepimiz bir olmalıyız. TC'de yaşıyorsak ona göre hareket etmeliyiz".

Kamu Kurum ve Kuruluşları Yöneticisinin Düşüncesi;

“Oy vererek yapıyoruz. Kamu kurumları devletçi, milletçi, muhafazakârdır. Eleştiriler var, halk yeri geldiğinde tepkisini gösteriyor. Hizmete bakılıyor, seçimlerde halk Osmanlı tokadı attı”

Din Görevlilerinin Düşünceleri;

“Geçmiş çok eski dönemlere dayanan partiler var. Bunlar insan temel hak ve hürriyetleri açısından üzerlerine düşeni yaptıkları takdirde onlara saygı duyarız aksi halde onları kabullenmiyoruz”.

“Bizim dini kriterlerimiz bütün kriterlerin üzerindedir. Eğer bunlar göz ardı edilirse kesinlikle kabul etmeyiz”

“İktidar partisi işsizlik sorununa henüz bir çözüm getiremedi. Bu açıdan onları eleştiriyoruz. Aslında bu eleştiri benim değil bölgedeki bütün halkın eleştirisidir. 12 yıldır iktidarda diyorlar ama henüz işsizlik sorununu çözemediler diye insanlar yakınıyor”.

“Tabii bu şu anlama gelmiyor değil, geri planda kalır bizim için değil dünyamızın önündedir. Eğer bu olmuyorsa zaten hiçbir şekilde bunu kabul etmeyiz hiçbir partiye de bu konuda taviz vermeyiz”.

“Daha önce kamusal alan diye bir şey uydurmuşlar de insanların giyim tarzına göre insanları düşünüyordular. Bu, insanlar arasında bir eşitsizliğe ve adaletsizliğe neden oluyordu. Bu asla tahammül edilecek bir şey değildir. Bunun bugün de devam etmesi bazı partilerin bunu benimsemesi kabul edeceğimiz bir şey değildir”.

“Bazı partiler sırf kendi ideolojilerini insanlara da dayatabilmek için uygunsuz birtakım maddeleri Anayasa’ya da yapmaya çalışıyorlar. Eğer bu bizim kültürümüze ve inancımıza aykırıysa elbette kabul edilecek bir şey değildir”.

“Yasalar ve kanunlar çıkarılırken inançlarımızı dikkate alarak yapınlar”.

Milli Eğitim Müdürlüğünde Görevli Şube Yöneticileri ve Okul Müdürlerinin Düşüncesi;

“Türkiye’de siyaset etnik ve ahlaki değil”

“Siyasette her şeyin beyaz olmadığı gri tonlarında olduğunu söylemek istiyorum. Muhalefetin de Türkiye’de ciddi bir muhalefet problemi var. İktidarı, iktidar yapan muhalefettir. Güçlü bir muhalefet yokken Türkiye iktidarının kendini denetlemesi mümkün değil”.

Muhtarların Düşüncesi;

"Sevmediğimiz bir alan ama cevap vereyim. İktidar olmadan önce ben 'bu masayı yaparım' diyor iktidar, yapmıyor. Bunu muhalefet de yapıyor. Siyaset tamamen menfaatleriyle ilgilidir".

"Kapıma su akıyor diyor gel diyorum beraber gidelim belediyeye yarına saat veriyorsun yarın oluyor kimse yok yanımda".

"Kimseler bir şey diyemiyor. Susarak, protesto gibi bir şey bu da".

"Mahallemin sokak lambası yok. Gidiyorum diyor ampul yok böyle bir şey yok".

"Protestonun birçoğunu da biz engelledik. Belediyeye anlaşmıştık çünkü".

Sivil Toplum Kuruluşlarının Yöneticileri ve Temsilcilerinin Düşüncesi;

"Katılımcı bir siyaset yok".

"Haklı da haksız da olsa ülke için çalışıyorlar. Ayrımcılık yapıyor. Barış deniliyor ancak sözde olan bu düşünce uygulanmıyor".

"Siyasetçiler arasında hiçbir uzlaşma kültürü yok. Fikir alışverişi yok bu da ayrımcılığa yol açıyor".

"STK'lar gibi yaşasalar sorun olmaz".

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Çalışanları ve Yararlanıcılarının Düşüncesi;

"Sadece bir parti için demiyorum. Ben bunu bütün partiler için diyorum. Her parti birbirini çekiştirip, yere vurmakla meşgul. Herkes birbirine saldırıyor. Bu olması gereken bir şey değil. Halka el birliğiyle nasıl daha iyi hizmet verebiliriz. Türkiye daha iyi nasıl kalkındırabiliriz diye birlikte çalışmalılar".

"Bu onların kendi çıkarları düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Bezen bu parti çıkarları ya da kendi ideolojilerini ön planda tutma bazen de kendi şahsi çıkarları için olabiliyor".

"Hepimiz bir bayrak altında yaşıyoruz, ama kimse bunun gereğini yapmıyor".

"İşlerine geldiğinde en zıt fikirde olan partiler bile birleşebilirken, millet yararına olan konularda fikir ayrılıkları yaşıyorlar".

"Bence bu kendi tabanlarından korktukları içindir. Oy kaybetmek istemediklerinden bu sorunları yaşıyoruz"

Tarım İl Müdürlüğü Yöneticileri ve Çalışanlarının Düşüncesi;

"Var olan 550 milletvekilinin hepsi başarısızdır. Mevcut olan anayasamız darbe anayasasıdır ve biz halen bu anayasaya tabiyiz. Bu durum bizim için bir utanç verici durumdur. Bu utanç da bütün milletvekillerimize aittir. Anayasa değişmedikçe ileri demokrasiye geçişimiz, demokratik rejimi uygulayışımız pek mümkün olmayacaktır".

"Öncelikle anayasanın etnik kimliklerden temizlenmesi lazım ya da Türkiye Cumhuriyeti bünyesinde varlığını sürdüren bütün etnik kimlikleri kapsamı lazım. Bu anayasanın "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türk'tür" tanımlamasından kurtarılması lazım".

"Mesela aslında birlikte yaşamayı bilme meselesidir. Örneğin Amerikan anayasası sadece 6 maddeden oluşmaktadır. Ancak kendi vatandaşlarına karşı en ileri demokrasiyi uygulamaktadır. En ileri anayasaya sahip olsanız bile eğer kötü bir yönetime sahipseniz, sonuç da güzel olmayacaktır. Eğer en kötü anayasaya sahipseniz, iyi bir yönetime sahip oldunuz mu sonuç da iyi olacaktır".

"Birlikte yaşama kültüründe sınıfta kaldık farklı kültürlere tahammül etme noktasında çok yetersiziz. Bu bizim siyasetçilerimize de sirayet etmiş durumdadır".

"İktidarın ilk iki dönemi son derece başarılıydı. Ancak son dönem bu çalışmalar biraz geriye, kötüye kayd. Muhalefet ise görevini yapamıyor. Temel sorunlar konusunda ne hükümetin ne de muhalefetin samimiyeti yok. Şu var, kendi düşünceleri ve ideolojileri devlet anlayışına hâkim kılmak için uğraşıyorlar".

Bingöl Belediyesi Yöneticileri ve Çalışanlarının Düşüncesi;

"Memuruz. Onu konuşamayız. 657 gelir, gider".

"İnsan tepki göstermeli her olumsuzluğa karşı tepki göstermeli ama bu tepki yürürlüğe yaparken de civardaki insanlara zarar vermeyecek şekilde yapılmalıdır".

"Öyle değil. Demiş Bingöl'de siyaset, Elazığ'da ibadet. Ufak olduğu için".

"Yapılıyor. Çözüm yok".

"Bireysel değil, toplumsal yapılmalı".

"Tepkiler var çözüm üretilmiyor".

"Adam bireysel tepki verdiği zaman şöyle düşünüyor; acaba terörist damgası yer miyim? Yani bunun için tepki verilmiyor. Mesela hocam ışıktaki ben beklerken plakasız ticari taksi geçiyor. Kural ihlali yapıyor. 155 e telefon açıyorum vatandaşlık görevim burada bir tepkidir. Arıyorum. Falan plakalı araç kural hatası yaptı. Dedi ki senin kimliğin nedir.

Adını söyle adresini söyle ben niye vereyim. Deşifre ediyor”.

Bingöl araştırmamızda siyasal tercihler ve oy verme davranışlarına ilişkin derinlemesine mülakatlardan ortaya çıkan sonuçları şu şekilde yorumlamak ya da özetlemek mümkündür:

Katılımcılar, ağırlıklı olarak, siyasetin din ve etnisite temelinde yapıldığını; siyasetçilerin siyasi ve toplumsal ortamı kasıtlı olarak gerdikleri, siyasi rekabeti düşmanca bir hale soktukları, bu durumun ise maalesef diyalog ve uzlaşma kültürünü tahrip ettiğini, insanların da ideolojik tutum nedeniyle siyasal partilere körü körüne inandıklarını, eleştiri kültürünün çok yetersiz kaldığını vurgulamaktadırlar. Elbette her toplumsal kesimin değerlendirmelerini kendi öznel varoluş koşullarından hareketle yaptıkları bir gerçektir. Örneğin toplumsal bir kategori olan din görevlilerin dini hassasiyetler üzerinden yorum getirmeleri manidardır.

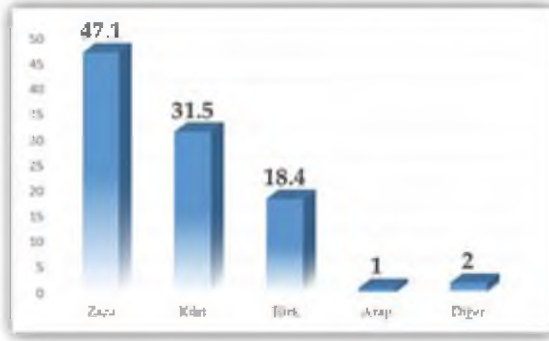
5.4. Kimlik ve Aidiyet

Toplumsal bir olgu olan kimlik ve aidiyet; birey, grup, topluluk ve toplumları diğerlerinden ayıran, toplumsallaşma (sosyalleşme) sürecinde, toplumsal rollere atfedilen beklentilerle şekillenen dinamik bir oluşumdur. Bu oluşumda aidiyet duygusu büyük ölçüde etkilidir. Bireyin genel, etnik, dinî, siyasi, sosyal vb. gibi birden fazla kimliği bulunmaktadır. Bu bölümde araştırma sahasındaki bireylerin etnik, dinî ve siyasi kimliklerini tanımlama biçimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

5.4.1. Etnik Kimliğin Tanımlanma Biçimi

Araştırma kapsamında: *“Kendinizi aşağıdaki kimliklerden en çok hangisiyle tanımlıyorsunuz?* şeklindeki soruya ankete katılanların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Gratik 63: Kendilerini Etnik Kimlik Açısından Tanımlama

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %47,1'i etnik kimliğini Zaza; %31,5'i Kürt, %18,4'ü Türk ve %1,0'i de Arap olarak tanımlarken; %2,0'si sayılanların dışında kimlik tanımlamasını seçmişlerdir.

Tablodaki veriler, ankete katılan Bingöllülerin yarıya yakınunun (%47,1) Zaza kimliğini benimsediğini, Kürt kimliğini ön plana çıkaranların oranının da azımsanmayacak oranda (%31,5) olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı tablodaki verilere göre ankete katılanların beşte bire yakını (%18,4) ise etnik kimliğini Türk olarak ifade etmiştir.

Anketteki veriler, araştırma kapsamında kendileriyle odak grup görüşmesi yapılan Bingöllüler tarafından da desteklenen ifadelerle belirginleşmiştir. Nitekim araştırma kapsamında gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde kendilerine: “Kendinizi etnik açıdan nasıl tanımlıyorsunuz? Neden?” şeklinde yöneltilen soruya mülakata katılanların ifadeleri genellikle şu şekilde özetlenebilir:

- Zaza'yım
- Kürt'üm
- Türk'üm
- Etnik açıdan hepimiz Adem'in çocuklarıyız. Hepimiz insanız.
- Bingöl'de Zazalar çoğunluktadır. 4 ilçe; Yedisu, Yayladere, Karlıova, Kurmançtır. Adaklı da yarı Zaza yarı Kurmançtır.
- Burası Zazakistandır.
- Merkez karışıktır artık çoğunluk Kürttür

- Kırdan kente doğru göç edenler artışı için Kürtlerin sayısı da artık artmıştır
- Ben Türküm ve bu ülkenin kimliğini taşıyorum.
- Etnik olarak farklı olsak da hepimiz kardeşiz. Etnik ayrımcılık yapılmadan yaşamaktayız
- TC vatandaşıyız; bayrağımız, imanımız, Allah'ımız, toprağımız bir. Allah korusun bu ülkeyi Suriye gibi olsak kimse bize kucak açmaz bizim gibi. Hep birlikte birbirimizi sevmeliyiz
- Bu yine Diyanete bağlıdır. Mahallede çocuklar toplansın, din görevlileri boş oturuyor
- Türk-Kürt-Zaza hepimiz kardeşiz
- 30-60 yıl önce böyle bir şey yoktu. Saygı-sevgi vardı
- Benim komşum din görevlisi, üçü de Türklerle evlenmiş, çok mutlular. Bende gidip Muğla'dan Türk getirdim. Zazayım çok memnunum
- Hepimiz kardeşiz.
- Halkımız çoğunluk Zaza'dır. Bingöl'de kuzey Kurmanç güney Zaza'dır. Zazalar kendini Kürt olarak görmüyor. Genç'in bütün ihtiyaçları bittikten sonra Karlıova'ya geliniyor. Kurmanç ve Zazalar arasında bir çekişme var. Birlikte aynı odada kalmak istemeyen insanlar dahi var
- Etnik olarak Kürt'üz ama dil olarak Zaza'yız. Zazalık Kürtlerin alt lehçesidir
- Ben buna itiraz ediyorum bunun böyle olmadığını kabul edenler de var bence Zazalık ile Kürtlük ayrı şeylerdir.
- Halk Zaza'dır. Ama halkın Zaza olması diğer etnik kökenleri kabul etmemesi ya da Onlara saygı duymaması anlamına gelmemektedir.
- Kendimi hiçbir şekilde kendim etnik küçük bir marjinal bir çerçeveye sokmuşluğum yok, sokmuyorum. İnsanların en büyük problemlerinin de bu olduğunu düşünüyorum.
- Türk müsün Kürt müsün? Ben bunu net söylüyorum. Beni kimin nasıl tanımladığı değil kendi iç dünyamda duygularımın beni bir insan olarak duygu yönünden nasıl etkilediği önemli.
- Hocam ben Türkiyeliyim ama özelde bir şey sorulacaksa Zaza'yım. Zaza değil Kurmanc da olabilirdim, Arap da olabilirdim. Benim için fark etmiyor.

- *Doğrusu sorunun ayrıştırıcı bir soru olduğunu düşünmekle beraber Zaza'yım ama ayrıştırmaya yönelik her türlü şeye karşıyım.*
- *Bizim şöyle bir problemimiz var. Ülkenin doğusu-batısı, güneyi-kuzeyi, biz etnik olarak var olan olayla yüzleşme cesaretini gösteremiyoruz. Bir problemimiz var bu durduk yere çıkmadı bunu Almanya'da, İsviçre'de sormazlar biz bununla yüzleşmeliyiz. Daha insani ve evrensel bir değer oluşturma yolundaki aksamaları atlatmak için sorulmaz.*
- *Bence bu soru sorulmamalıydı.*
- *Ben Türk'üm ve bu ülkenin kimliğini taşıyorum.*
- *Ben Kürt'üm ve Kürt ile Zaza'nın aynı olduğunu düşünüyorum. Ben konjonktürel yapının dayattığı bir Kürt değilim. Allah'ın yarattığı bir Kürt'üm.*
- *Zaza'yız ama kendimi insan olarak görüyorum. Kurmacilerle tatlı bir çekişmemiz var.*
- *Bizler Zaza'yız. Bingöl'de Zazalar daha fazladır.*
- *Ben bir Zaza olarak doğdum ve bir Zaza olarak öleceğim. Ama Zaza'lığın köken olarak Kürtlüğe mi, yoksa Türklüğe mi dayandığı da benim için çok önemlidir.*

Görüldüğü gibi, gerek tablodaki veriler ve gerekse odak grup sorularına verilen cevaplarda araştırmaya katılanların çok büyük bir oranı etnik açıdan kendini Zaza veya Kürt (Kurmanç) şeklinde tanımlarken; özellikle odak grup soruları dikkatle analiz edildiğinde, araştırmaya katılanların genelde iki kimlik tanımlaması (Zaza-Kürt) arasında kaldıklarını ve bu hususta ciddi ölçüde kafa karışıklığı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Nitekim bu durum, odak grup görüşmelerinde dile getirilen ve aşağıya en çarpıcıları çıkarılan ifadelerle de belirginleşmektedir:

- *Aslında Zazalar Kürtlerle aralarında belli farkların olduğunu her yerde dile getirirler. Zazalar genelde ifade ettikleri şey "Neden Kürtlerle aynı olarak değerlendiriliyoruz" demeleridir. Ancak ben bu yaklaşıma katılmıyorum. Zazalar da bence Kürtçenin bir alt lehçesidir ve Zazalar da Kürttür.*
- *Zazalar Bingöl'de kendilerini Kürt olarak görmez. Onlara göre Kürt, Kurmançlıktır. Kürtlerde Kurmançlar daha baskın olduğu için ve Kürtlerin Kurmanç oldukları algısı oluşmuş ve Zazalar bunu kabul etmiyor. Ancak bence bu düşündükleri gibi değil.*

Bu husus, Bingöl'de yapılan saha araştırmasının hemen her aşamasında gözlenen en belirgin özellik olarak dikkatimizi çekmiştir. Bu bağlamda, özellikle genç ve eğitimli kuşaktan olan Bingöllüler içerisinde kimliğini Kürt (Kurmac) olarak, bunun tersine orta ve daha yaşlı kuşaktan olanlar arasında ise Zaza kimliği tanımlamasının ön plana çıkarıldığı tespit edilmiştir.

Etnik kimliğin rahatça ifade edilebilmesi demokratik toplumların en belirgin özelliği olarak ön plana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizdeki demokratik açılımların kimliklerin rahatça ifade edilebilme ortamına katkılarını ölçmek amacıyla araştırma kapsamına girenlere sorulan diğer bir soru da etnik kimliklerini buldukları ortamda rahat konuşup konuşamadıklarıdır. Ankete katılanların ilgili soruya verdikleri cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 64: Etnik kimliğini Açıkça İfade Etme Durumu

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, ankete katılanların %80,8'i etnik kimliğini rahatça açıkladığı, %19,2'sinin ise açıklayamadığı görülmektedir. Buna göre, ankete katılanların çok büyük bir kısmı bulunduğu ortamlarda etnik kimliğini açıklarken herhangi bir zorluk ya da çekingenlik göstermemektedir.

Benzer bulgular, araştırma kapsamında odak grup ve bireysel mülakat yapılanların ifadelerine de yansımıştır. Nitekim bu mülakatlar esnasında ilgili soruya verilen cevaplar genel olarak şu ifadelerle belirginleşmiştir:

- *Kimliğimi ifade derken niye çekineyim, bundan gurur duyuyorum*
- *Eskiden çokça olurdu ama artık böyle bir zorluk artık yok.*
- *En çok kendi içimizde kimliğimizi ifade ederken zorlanıyoruz. Özellikle gençlerle konuşurken. Gençler asi olmuşlar, zorla kendi dediklerini (çoğunlukla Kürt olduğumuzu) dayatıyorlar.*

- *Daha önceki dönemlerde insanlar arasında bir ötekileştirme söz konusuydu. Ben de kuzey ilçesinden gelen biri olarak Bingöl'de birine ötekileştirme yapılırken "Allah'ın Kurmancı" denirken, Kurmançların yoğun olduğu kuzey ilçelerinde de "Allah'ın Zaza'sı" denerek bir ötekileştirme söz konusu olabiliyordu. Ancak, şimdi bu durumun varlığını koruduğunu söylemek pek de gerçekçi değil.*
- *Hiç çekinmiyorum kimliğimi açıklamaktan. Hepimiz TC vatandaşıyız. Bayrağımız, imanımız, Allah'ımız, toprağımız bir. Allah korusun, bu ülkeyi Suriye gibi olsak kimse bize kucak açmaz bizim gibi. Hep birlikte birbirimizi sevmeliyiz.*
- *Ben insanların babasoylu olarak geldiklerine inanıyorum. Ama kimlik benimsemenin bir tercih olduğunu düşünüyorum. Baba soylu olarak aslında bir Türk'üm ama ben kendimi bu bölgede uzun süre yaşamış biri olarak Kürt kabul ediyorum. Marjinal Kürtlerin olduğu yerde kendimi Türk, marjinal Türklerin olduğu yerde de kendimi Kürt olarak tanıyorum. Böyle bir baskıya böyle bir hegemonyaya izin vermek istemiyorum.*

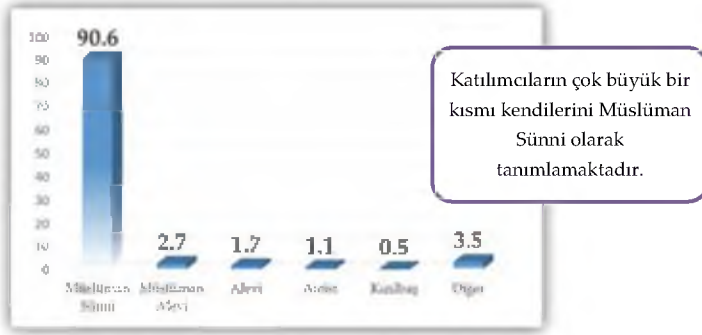
Görüldüğü gibi, odak grup ve bireysel mülakatlar da, araştırmaya katılanların kimliklerini açıklamada çok zorlanmadıklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte az da olsa etnik kimliğini açıklamada çekingen davrandığını belirtenler de vardır. Bunlar, buna gerekçe olarak ise genelde şu ifadeleri kullanmışlardır:

- *Dışarı bir yere gittiğimizde ben Bingöllüyüm dediğimde bana terörist gözüyle bakıyorlar. Bu nedenle bazen kimliğimi söylemek istemiyorum.*
- *Kadınlarımız daha çok zorlanıyor. Mesela ben bir kadın olarak çoğu yerde kimliğimi açıklarken çok dikkatli davranıyorum.*

5.4.2. Dini ve Siyasi Kimlikler

Dini kimlik, kimlik tanımlamaları içerisinde en önemli tanımlama biçimlerinden birisidir. Buradan hareketle araştırmaya katılanların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 65: Kendilerini Dini Açıdan Tanımlama

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanlar, genel toplamda dinsel kimliklerini %90,6 oranı ile Müslüman Sünnî, %2,7 oranı ile Müslüman Alevî, %1,7'si Alevî, %0,5'i Kızılbâş ve %3,5'i ise sayılanların dışında kimliklerle isimlendirirken; %1,1'i Ateist olduğunu belirtmiştir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların çok büyük oranının etnik kimliğini Müslüman Sünnî olarak tanımladığını ortaya koymaktadır. Öyle ki bu durum araştırma kapsamında odak grup ve bireysel mülakat yapılanların ifadelerine de yansımıştır. Nitekim bu mülakatlar esnasında: "Dini kimlik açısından kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Neden?" Şeklindeki soruya verilen cevaplar genel olarak şu ifadelerle belirginleşmiştir:

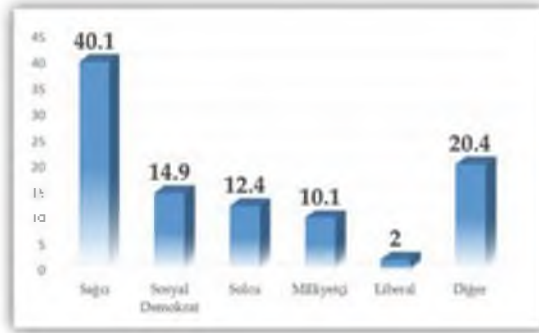
- Müslüman'ım.
- Müslüman Sünnî
- Bingöl'ün yüzde sekseni Şafii mezhebindedir ve dinine bağlıdır
- Bingöl'ün insanları muhafazakâr Sünnî Müslüman'dırlar, ama bu muhafazakârlık aslında şekli bir muhafazakârlıktır
- Müslüman'ız çok şükür.
- Farklı mezhepler var ama hepimiz Müslümanız ve bir arada yaşıyoruz. Farklı dini kimlikler var ama hepimiz kardeş gibiyiz.
- Müslüman Aleviyim.
- Elhamdülillah Müslüman'ız

- Bingöllüler Sünni ve Şafi mezhebine dâhildir. Aleviler kuzeyde Kığı'da var. Aleviler kendini ifade ederken zorluk yaşıyor. Hizmet noktasında zorluk var. Kığı'da hizmet noktasında Sünni-Alevi ayrımı yok
- Biz Zazaca: "MaMıslmanê" (biz Müslümanız) diyoruz.
- Önceki yıllarda şöyle bir söylem vardı "La Şii'ye, La Sunniye, WahdeWahde İslamiye". Ben kendimi Sünni ya da Şii olarak tanımlamıyorum. Ben kendimi Müslüman olarak tanımlıyorum. Şiilik ya da Sünnilik alt kimliktir. Bütün bunların üzerinde kapsayıcı olarak Müslüman kimliği vardır ve bende kendimi bu kimlikle tanımlıyorum.

Görüldüğü gibi, odak grup ve bireysel mülakatlara verilen cevaplarda da genellikle Müslüman kimliği ön plana çıkarılmakta, mezhep ve diğer dini alt kimlikler genellikle arka planda tutulmaktadır.

Kimlik söz konusu olduğunda ön plana çıkan kimlik tanımlamalarından bir diğeri de siyasal kimliktir. Siyasal kimlik, kimlik tanımlamaları içerisinde tanımlanırken en zorlanılan ve açıklanmasında da en sıkıntı çekilen kimlik türüdür. Buradan hareketle, aşağıdaki tabloda ankete katılanların siyasal kimliğini tanımlama biçimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 66: Siyasi Kimlik Tanımlaması

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %40,1'i siyasal kimliğini sağcı, %14,9'u sosyal demokrat, %12,4'ü solcu, %10,1'i milliyetçi ve %2,0'si de liberal olarak tanımlarken; %20,4'ü sayılanların dışında herhangi bir siyasal kimliği benimsediklerini belirtmişlerdir.

5.4.3. Aidiyet ve Değerler

Her bireyin doğasında bulunan psikolojik ihtiyaçlardan biri olan aidiyet, sosyalleşme sürecinde bireyin sosyal çevresi tarafından şekillendirilen, bireyin ait olduğu sosyal çevreye ait olma hissidir.

Aşağıdaki tabloda, araştırma kapsamında anket uygulanan Bingöllülerin; *“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duyuyorum”* yargısına katılma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

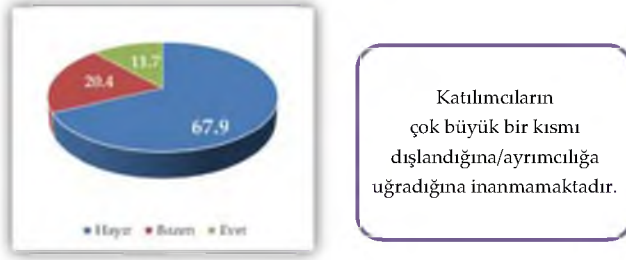
Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %67,2’si (%42,8’i tamamen katılıyorum, %24,4’ü ise katılıyorum) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duyuyorum yargısına katıldığını belirtirken; söz konusu yargıya hiç katılmadığını belirtenlerin oranı %11,3 ve katılmıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı ise %10,1 olarak gerçekleşmiştir. Aynı tablodaki verilere göre ankete katılanların %11,4’ü bu konuda fikri olmadığını belirtmiş veya fikir beyan etmeyi tercih etmemiştir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların önemli bir kısmının (%67,2) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duyduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, ankete katılanların önemli bir kısmı içerisinde yaşanan topluma adapte olma açısından sorun yaşamadığını göstermektedir. Bu durum, bireyin üyesi olduğu sosyal çevre tarafından dışlanmadığı, dolayısıyla da kabullenme yönünden bir zorluk yaşamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumun tespit edilmesi için ankete katılanlara: *“Toplumda dışlanan ayrımcılığa uğrayan bir kişi olduğunuza inanıyor musunuz?”* şeklinde bir soru yöneltilmiş, onların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 67: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olmaktan Gurur Duyuyorum Yargısına Katılma Durumu

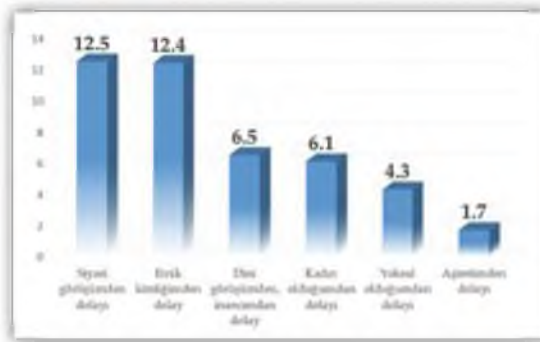
Grafik 68: Toplumdan Dışlandığına/Ayrımcılığa Uğradığına İnanma Durumu

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %67,9'u: "Toplumda dışlanan ayrımcılığa uğrayan bir kişi olduğunuza inanıyor musunuz?" şeklindeki soruya hayır cevabı verirken; buna inandığını belirtenlerin oranı %11,7, bazen inandığını belirtenlerin oranı ise %20,4'tür.

Tablodaki veriler, ankete katılanların önemli bir kısmı toplum tarafından dışlandığına inanmamaktadır. Bununla birlikte, %32,1'lik bir kesim ya tamamen ya da zaman zaman buna inandığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle, dışlandığına inananların hangi nedenden dolayı dışlandığına ilişkin kanaatlerini ölçmek için kendilerine sorulan sorulara verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 69: Toplumda Dışlandığına/Ayrımcılığa Uğradığına İnanma Nedeni

Tabloda görüldüğü gibi, içerisinde yaşadığı toplum tarafından dışlandığına inananlar (tamamen veya bazen buna inanan toplamda %32,1) en çok siyasi görüşü (%12,5) ve etnik kimliği (%12,4) gibi nedenlerle dışlandığını belirtirken; dini görüşünden, inancından dolayı dışlandığını belirtenlerin oranı %6,5, kadın olması nedeniyle dışlandığını belirtenlerin oranı %6,1, yoksul olması nedeniyle dışlandığını belirtenlerin oranı %4,7 ve aşireti nedeniyle dışlandığını belirtenlerin oranı ise %1,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler, ankete katılanlar içerisinde dışlandığına inananlar bağlamında en önemli dışlanma nedenleri olarak siyasi görüş ve etnik kimliği ön plana çıkarmaktadır. Bu veriler, araştırma kapsamında yapılan odak grup ve bireysel görüşmeler ile gözlemlerimizle de tespit edilmiştir. Nitekim bu kapsamda kendileriyle görüştüğümüz kişiler, Bingöl’de en zorlanılan hususların başında siyasi görüşlerin, il içi ve özellikle de il dışında ise etnik kimliğin açıklanması olduğunu belirtmişlerdir.

Ayrımcılık bağlamında dikkatimizi çeken diğer bir önemli husus da ilde cinsiyet temelli ayrımcılığın yer yer gözlenmesidir. Öyle ki, ilde kadınlar genelde erkeklere oranla daha dezavantajlı kabul edilmektedir.

5.4.4. Kentte Yaşamaktan Memnuniyet

Bingöl’ün toplumsal yapı analizi yapmak amacıyla yapılan bu çalışmada, katılımcıların ilden memnuniyetleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla anket uygulandı ve odak grup görüşmeleri yapıldı. Ankete yer alan “Bu kentte yaşamaktan ne derece memnunsunuz?” sorusuna verilen cevaplarıyaş gruplarıyla karşılaştırarak memnuniyet durumu ile yaş kategorileri arasındaki ilişki kurulmuştur.

Tablo 50: Yaşa Göre Bingöl’de Yaşamaktan Memnuniyet Durumu

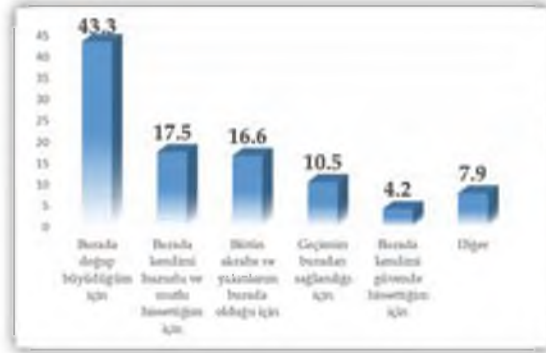
Yaşınız?	Bu kentte yaşamaktan ne derece memnunsunuz?				
	Çok memnunum	Memnunum	Fikrim yok	Memnun değilim	Hiç memnun değilim
20 ve aşağısı	37,0%	33,7%	15,2%	8,2%	6,0%
	13,4%	7,4%	18,7%	4,5%	7,1%
	3,4%	3,1%	1,4%	0,8%	0,6%
21-30 arası	21,3%	40,4%	7,4%	19,3%	11,6%
	37,3%	42,8%	44,0%	51,5%	66,5%
	9,5%	18,1%	3,3%	8,7%	5,2%
31-40 arası	25,6%	45,4%	6,3%	17,8%	4,9%
	24,7%	26,5%	20,7%	26,0%	15,5%
	6,3%	11,2%	1,6%	4,4%	1,2%
41-50 arası	28,8%	49,0%	4,2%	14,9%	3,1%
	16,4%	16,8%	8,0%	12,9%	5,8%
	4,2%	7,1%	0,6%	2,2%	0,5%
50 üstü	31,1%	40,7%	9,6%	12,6%	5,9%
	8,3%	6,6%	8,7%	5,1%	5,2%
	2,1%	2,8%	0,7%	0,9%	0,4%
Toplam	25,5%	42,3%	7,6%	16,8%	7,8%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	25,5%	42,3%	7,6%	16,8%	7,8%

Tablo incelendiğinde, öncelikle katılımcıların %25,5'nin "Çok memnunum", %42,3'in "Memnunum", %7,6'sının "Fikrim yok", %16,8'sinin "Memnun değilim", %7,8'unun "Hiç memnun değilim" görüşlerinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre, katılımcıların üçte ikiden fazlası Bingöl'de yaşamaktan memnunken; memnun olmayanlar oranı dörtte bir seviyesindedir. Çok memnun ve memnun olanlarda en yüksek oran 41-50 yaş aralığında (%77,8) iken en düşük oran (%61,7) 21-30 yaş aralığında görülmektedir. Hiç memnun olmayanlar ile memnun olmayanlarda ise en büyük oranı (%30,9)

21-30 yaş grubu oluşturmaktadır. Diğer oranlamalarda ise genel oranlarla yaş grupları arasında ciddi bir farklılaşma görülmemektedir. Ayrıca 21-30 yaş aralığında olanlar tüm memnuniyet seçeneklerinde diğer yaş aralıklarına göre en yüksek oranda; 50 yaş üstü olanlar da en düşük oranda görülmektedirler.

Ankette kentte yaşamaktan memnun olanların en önemli memnuniyet nedenleri ise şöyledir:

Grafik 70: Bingöl'de Yaşamaktan Memnun Olma Nedeni

Tablodaki sonuçlara göre, Bingöl'de yaşamaktan memnun olanlar, memnuniyetlerinin en önemli nedeni olarak Bingöl'de doğup büyümüş olmayı göstermektedirler. Diğer nedenler ise sırasıyla; kendini huzurlu ve mutlu hissetmek, akraba ve yakınların burada olması, geçimin burada sağlayabiliyor olması, kendini güvende hissetmek ve diğer şeklindedir.

Bingöl'de yaşamaktan memnun olmayanların nedenleri ve dağılımı tabloda yansıtıldığı gibidir.

Grafik 71: Bingöl'de Yaşamaktan Memnun Olmama Nedeni

Bu verilere göre Bingöl'de yaşamaktan memnun olamayanların iş ve sosyal imkânlarının yetersiz olması, güvenlik sorunu ve geçim sıkıntısının olmasıdır. Bu nedenler arasında %39,2 oranıyla en çok "Sosyal imkânlarının yetersiz olması veya hiç olmaması" gösterilmektedir.

Katılımcılara odak grup görüşmesinde sorulan sorulardan biri de "İlinizin sizi en çok gururlandıran özelliği/özellikleri nelerdir?" sorusudur. Bu soruya verilen cevaplar tahlil edildiğinde şu sonuçlara varılmaktadır:

Bingöl'ün en çok gurur duyulan özelliklerinin başında misafirperverlik gelmektedir. Bunu bir katılımcı "Dışarıda gelenler ağlayarak geliyor, giderken de ağlayarak giderler." İfadesiyle dile getirmektedir. Misafirperverliğin Bingöllülerin samimi, sıcakkanlı, cana yakın, saygılı, mütevazı ve yardımsever olmalarının sonucu olduğu belirtilmektedir.

Bingöllüler, Bingöl'ün havası, güneşin doğuşu, coğrafi yapısı, yeşilliği, içme suları, yaylaları gibi doğal özellikleriyle de gurur duyduklarını belirtmektedirler.

Bingöl'ün balı, tereyağı, kaymağı, dut pekmezi, cevizi hayvancılığı da Bingöl'de yaşayanları gururlandırmaktadır.

Bingöl'ün en çok gurur duyulan özelliklerinden diri de, Bingöl'de sosyal dayanışmanın güçlü olması gösterilmektedir. Bingöl'ün bu özelliği, aile bağlarının güçlü olması, örf, adet ve geleneklere bağlılığın güçlü olması, insanların dindar ve muhafazakâr olması ve kültürlerine bağlı olmaları ile açıklanmaktadır.

Bingöl'ün gururlandıran bir özelliği de güvenli olmasıdır.

Katılımcılara göre Bingöl bölgedeki diğer illere nazaran huzurludur ve siyasi açıdan daha sakinidir.

Birçok katılımcı, 1982 Anayasasına Bingöl'de en çok hayır oyunun çıkması gururlandırıcı bir davranıştır. Bir katılımcı bu olayı şöyle yorumlamaktadır: "Haksızlığa karşı durup kendi irademizi savunabiliyoruz."

Az sayıda da olsa bazı katılımcıların gurur duyduklarını belirttikleri özelliklerden bazıları şunlardır:

- a) Taziye, düğün kültürü,
- b) Zaza olmak ve anadillerini konuşmak,

- c) Kız çocuklarının eğitimi açısından son yıllarda çok fazla ilerleme kaydedilmiş olası,
- d) Eğitimin iyileşmesidir.

5.5. Konuşulan Dil veya Lehçeler

Dil veya lehçe kültürün aktarılması noktasında en etkin faktörlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda, ankete katılanlara hangi dil ve lehçeleri konuşabildikleri sorulmuş, onların cevaplarından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 72: Konuşulan Dil/Lehçeler

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %90,4'ü Türkçe %64,1'i Zazaca %40,1'i Kürtçe, %5,6'sı ise Arapça konuştuğunu belirtirken, sayıların dışında dil veya lehçeleri konuşabildiğini belirtenlerin oranı %6,0 olarak gerçekleşmiştir. Yüzdelerin toplamının yüzde yüzden fazla olmasının sebebi bu soruda birden çok şık işaretlendiğindedir. Bir kişi birden fazla dili konuşabilmektedir. Çünkü bu grafiğin sorunu "Hangi dil/lehçeleri konuşabiliyorsunuz?" şeklindeydi. Şartlara göre davranıldığından aynı kişi birden çok cevap vermiştir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların büyük bir çoğunluğu Türkçeyi konuşabildiğini, önemli bir kısmının Türkçe ile birlikte Zazaca ve Kürtçeyi konuşabildiğini ortaya koymaktadır.

Dil veya lehçe konusunda dikkatimizi çeken bir diğer husus da odak gruplarla görüşmeler esnasında görüşmelere katılanların Zazaca ve Kürtçe arasındaki ilişkiye ilişkin değerlendirmeleridir. Öyle ki görüşülenlerin önemli

bir kısmının Zazaca ile Kürtçenin aynılığı hususunda da ciddi kafa karışıklıkları içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Nitekim söz konusu görüşmeler esnasında tespit edilen ve aşağıya çıkarılan ifadeler bu konuda hususunda en dikkat çeken değerlendirmelerdir:

- Zazaca bir lehçedir. Kürtçeye benzer ama kesinlikle Kürtçe ile aynı değil.
- Zazaca bir lehçedir, Kürtçenin bir lehçesi.
- Zazaca Farsçaya benzemektedir. Kürtçeden tamamen farklı, bir benzerlik yok.
- Zazaca ayrı bir dil. Kürtçeyle ilgili değil.

Dil ve lehçe bağlamında araştırılması gereken diğer bir husus da ankete katılanların ev ortamında (ailede) en çok hangi dil veya lehçeleri kullandıklarının ortaya koyulmasıdır. Bu bağlamda ankete katılanlara: “Birden çok dil/lehçe kullanıyorsanız evinizde daha fazla hangi dil/lehçeyi kullanıyorsunuz?” şeklinde bir soru sorulmuş, soruya verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 73: Evlerde Daha Fazla Hangi Dil/Lehçenin Kullanıldığı

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların yarısından fazlası (%51,7) ev ortamında (ailede) daha çok Türkçe ile anlaşma sağladığını belirtirken, yaklaşık üçte biri (29,7) Zazaca, %17,8'i de Kürtçe ile konuştuğunu belirtmiştir. Arapça veya sayılanların dışında dillerle ailede anlaşma sağladığını belirtenlerin oranı toplamda %0,8'dir.

5.6. Devlet- Vatandaş İlişkileri

5.6.1. Genel Olarak Vatandaş- Devlet İlişkileri Algısı

Devlet genel olarak bir sistem soyut bir yapıdır. Ancak insanlar zaman zaman soyut yapıları anlamakta ya da anlamlandırmakta sorun yaşarlar. Bingöl'de yaptığımız odak grup çalışmalarında devlet ve vatandaş ilişkisi konusunda yönelttiğim sorulara her grup ve her gruptaki her bireyin zihnindeki devlet algısı farklı şekilde olmuştur. Bazı denekler olumlu yönde görüş bildirirken bazıları ise olumsuz ifadeler kullanmışlardır.

"Devletle vatandaş arasındaki makas gittikçe daralıyor devlet vatandaşına artık daha şefkatli davranıyor bence. Devlet dağlara 'Önce Vatan' diye yazı yazmış bu yazıların kaldırıp onun yerine 'Önce İnsan' diye yazarsa o zaman devlet ve vatandaş tam anlamıyla birbirine yakınlaşmış olur."

"Devletle hükümeti karıştırmamak lazım. Devlet ayrı şeydir. İktidar ise başka bir şeydir. Devlet düzeyinde bakacak olursak istenilen düzeyde olmasa da devlet halkla ilgilenmektedir. Eskiye oranla devletin çok ilerlediğini halk ile içli dışlı olmaya başladığını düşünüyorum."

"Hükümet devlet adına bakarsak şimdi daha iyiyiz. Özürlüye yaşlıya devlet bakıyor."

"Ben öyle düşünmüyorum devlet ve vatandaş arasındaki mesafe azalmış gibidir Eskiden bir amire pek ulaşmanız mümkün değildi ama şimdi vatandaşla doğrudan ilgileniyorlar."

"2000 yılına kadar gelen tüm bürokratlar devleti halkta korumaya geliyorlardı. Bingöl'de şuan öyle değil bu önemli bir şeydir. Devletle vatandaş arasında şuan sorun yok. Gelişmeler iyi inşallah daha iyi olur."

"Şeyh Sait olayından beri insanlar ile devlet arasında bir mesafe vardır. Daha önceleri insanlar kamuya çok sıcak bakmazdı. Genel bir anlayış vardı. Çölin sıcağında kaovulsan bile hükümet konağının ya da bir karakolun gölgesinden gölgelenmezdi. Bingöl yapısı gereği muhafazakâr bir yapıdan geldiği için sistemle hiçbir zaman barışık olmadı. 12 Eylül anayasasına en çok ret oyu veren kent. Ancak şimdilerde sorun aşıyor. İnsanlar yavaş yavaş devlete güvenmeye başlıyor."

"Devlet insanlara etnik yapısı ile değil vatandaşlık anlayışıyla bir yaklaşım sergilemelidir Evet üst kademede insanlar artık vatandaşa karşı daha şefkatli ama alt kademelerde henüz bu tam olarak yerleşmiş değil İnsanlar eski mantıkla davranışlar sergileyebiliyor. İnsanın dinine ya da etnik kökenine bakarak ona karşı başka davranabiliyor."

“Cumhuriyeti ilk yılları katılmanın en fazla olduğu yıllardır. Oradaki gelişme kalkınma devlet eliyle yapılmış. Şu anda Doğu ve Güneydoğu’ya bakıldığında evet kalkınmayı devlet eliyle yaparsın, farklı bir aşamaya getirirsin ve belli bir aşamaya getirdikten sonra artık özel sektöre bırakılır Bingöl’de birkaç tane devlet eliyle fabrika kurulursa belli bir aşamaya geldikten sonra özele devir edilir. Fakat şu an özel sektör Doğu’da ve Güneydoğu’da fabrika kurmuyor.”

Devlet ile vatandaşın ilişkilerini gelişmesini olumlu yönde değerlendirenlerin hemen hepsi bu olumlu havanın son dönemlerde yaşanmaya başladığına dikkat çekmiştir. Bir görüşmeci devletin insanlara karşı iyi niyetini, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin sayısız yerinde yazılan ‘Önce Vatan’ yazısının silinmesi, bunun yerine ‘Önce İnsan’ yazılmasıyla gösterebileceğine dikkat çekmiştir. Burada görüşmecinin ifade etmeye çalıştığı şey sıradan bir yazının değil, devletin genel paradigmanın değişmesi gerektiğidir. Önceliğin toprak değil insan olması gerektiği ve devlet yetkililerinin vatandaşlarına daha insancıl yaklaşması gerektiğidir. Genel olarak görüşmecilerin çocuğunda farklı ifadeler söz konusu olmuşsa da hissiyat aynı şekilde tezahür etmiştir. Görüşmecilerin önemli bir bölümü devletin son 10 yılda şefkatli kollarını vatandaşlarına açtığını ifade etmiş ancak yetersiz olduğuna dikkat çekmiştir.

Bazı katılımcıların devlet kavramından anladıkları memurların davranışları olmuştur:

“Kurumlarda çalışanlar mesleki açıdan yeterliliğe sahip değildir. İnternette veya başka bir şeyle uğraşıyorlar karşısındaki insanlara değer verilmiyor genelde.”

“İnsanlar özellikle bir devlet yetkilisi kendini devletin yerine koyabiliyor ve gittiği köylerde ilçelerde insanlara devlet olduğunu söyleyerek zulmedebiliyor. Kendini tam olarak devletin yerine koyuyor.”

Yukarıdaki ifadeleri sarf edenlerin devlet kavramından anladığı çalışan memur olmuştur. Memurun görevini yerine getirmemesi ise devletin sorumluluğu olarak değerlendirilmiştir. Bazı kurumlarda memurların, kurumdan hizmet almaya gelen vatandaşlara yönelik ilgisizliği, insanları ciddi şekilde rahatsız etmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde özellikle de kırsal bölgelerde genel olarak sık rastlanılan şikâyet ise, görevli olarak kırsal bölgelere giden etkili ve yetkili devlet memurlarının, kendilerine verilen bu yetkiyi vatandaşa karşı kullanmasıdır. Kırsal bölgelerde halkın, bürokrasinin işleyiş şeklini bilememesi ve yetkili kamu çalışanlarını devletin dokunulamaz çalışanları olarak algılaması bu yetkililer tarafından suiistimal edilmektedir.

Devlet-vatandaş ilişkisi, bazı görüşmeciler tarafından siyasi hesaplar üzerinden değerlendirilmiştir.

"Bingöl'de üç kesim vardır; sol kesim, selefi kesim ve devlet yanlısı olan kesim Devlet yanlısı olan kesim daha fazladır Bingöl'ün dini hassasiyeti bu anlamda kullanılmaktadır."

"Devlet itaat eden vatandaşı sever, sosyal yardımlar ile kendine yakınlaştırır, itaat etmeyen devlet tarafından uzaklaştırılır. Ötekileştirilir. Devlet taraftarı olmayanları yanından dışlar."

"T.C kurulduğundan itibaren Bingöl üvey evlat konumundadır. Devlet ve vatandaş barışık değildir. Kabileleri kullanarak kendi hegemonyasını kurmaktadır. Devlet tarafından baskı vardır. Son yıllarda yumuşama vardır. Yine de iyi bir seviyede değildir."

Yukarıdaki ifadelerden devlet ile hükümeti bir değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Bingöl halkının muhafazakâr yapısının hükümet tarafından kullanıldığını ima edilmiştir. Ayrıca devleti bir kişiliğe büründüren bu görüşmeciler, devletin, vatandaşlar arasında ayırım yaptığını itaat eden vatandaşın devlet tarafından makbul görüldüğünü, herkesi itaate zorlamak için sosyal yardımlar yaptığını ve itaat etmeyenlerin ise ötekileştirildiğini ileri sürmüşlerdir. Bazı görüşmeciler ise, devletin yetkililerinin geçmiş yıllarda vatandaşa özellikle de Bingöl halkına karşı yaptığı hataları halen sürdürdüğü, kısmen bir iyileşme olduğu, fakat bu iyileştirmelerin yetersiz olduğu kanısındadır.

Aşağıdaki ifadelerde ise siyasetçiler devlet olarak değerlendirilmiş ve siyasetçilere yönelik tepkiler dile getirilmiştir.

"İlimizde torpili olanlar daha iyi hizmet görüyor. Olmayanlar ise dışlanıyor. Vatandaşlar seçimlerde gelen devlet adamlarının sevgisiyle karşılanıyor. Seçimlerden sonra önemsenmiyor."

"Seçim dönemlerinde bol bol vaatlerde bulunuyorlar. Ama bu vaatler yerine getirilmiyor."

"Kendi yakınlarına iş veriyorlar. İş kadroları dağıtıldığı zaman adam kayırmacılığı yapıyorlar. Diğer insanlar bu işlerden mahrum bırakılıyorlar."

Yukarıdaki ifadeler siyasetçilere yönelik şikâyetler içermektedir. Seçimlerde hatırlanan ve saygı gören vatandaşların şikâyetlerinin, istek ve arzularının seçimlerden sonra dikkate alınmamasına vurgu yapılmaktadır. Yukarıdaki

ifadelerin birinde dikkat çekilen ve yoğun olarak Bingöl halkını muzdarip kılan bir husus ise, iş alımlarında adaletli davranılmaması ve siyasetçilerin kamuda açılan iş kadrolarına doğrudan müdahale etmesi durumudur.

Odak grup görüşmelerinde vatandaşın devlete karşı sorumlulukları da sorulmuştur. Önceki yanıtlarda olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz cevaplar gelmiştir.

“Bingöl’de insanlar sorumluluklarını yerine getiriyor. Mardin’de çok fazla kaçak elektrik kullanılırken Bingöl’de pek yoktur.”

“Bingöl’de insanlar vatandaşlık görevini yapıyor vergisini ödüyor, elektriğini ödüyor. Suyunu ödüyor. Kaçak kullanmıyor, ne üstüne düşüyorsa onu yapıyor. İstisnalar kaideyi bozmaz bazı istisnalar olabilir.”

Olumlu yaklaşım içinde olan görüşmeciler bölgenin diğer illerinden bağımsız olarak Bingöl halkının devlete karşı sorumluluklarını yerine getirdiği kanısındadır. Bu sorumlulukları, başta vergiler olmak üzere, devletin sunduğu hizmetlerin ücretlerini yerinde ve zamanında ödeme şeklinde yorumlamışlardır. Bazı istisnai durumların tüm Bingöl halkına genellenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Bazı denekler ise vatandaşın görevini yerine getirmediği ve hatta devlete karşı bir güven problemi yaşadığına vurgu yapmıştır.

“Vatandaşın sorumluluklarını yerine getirmesi bence gelir durumu ile doğru orantılıdır. Eğer vatandaşın ekonomik durumu yoksa sorumluluklarını nasıl yerine getirebilir. Maddi durumu olmaması insanların suça ya da yasadışı şeyler yapmaya zorlamaktadır.”

“Balık baştan kokar, eğer vatandaşlık görevini getirmeyenler varsa, bu başın bozuk olmasındandır. Ben vatandaş olarak kaçak elektriği kullanılıyorsam ve birkaç gün sonra bu affediliyorsa bu sorun giderek artar çünkü insanlar yeni af beklentileri içine girer.”

“Başka bir örnek de ben vereyim okullarda öğrencilere evlerinde kullanmaları için tasarruflu ampul dağıtıldığında çoğu insanlar bu ampulleri kullanmadı. ‘Devlet içine gizli kamera koymuştur. Bizi izliyorlar’ gibi söylemlerde bulunuyorlar.”

Yukarıdaki ifadelerde vatandaşın sorumluluklarını yerine getirmesi devletin sorumluluklarını yerine getirmesine bağlanmıştır. Devletin görevini yapması, halkın yaşam standartlarını iyileştirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kötü yaşam koşullarına sahip olan bireylerin sorumluluklarını yerine getirmekten öte sapma olarak kabul edilebilen davranışlar sergileyebilecekleri

vurgulanmıştır. Yukarıdaki son görüşmeciye ait ifadelerde vatandaşın devlete güvenmediği ifade edilmektedir. Bazı dönemlerde kamu kurumları tarafından, halkta tasarruf konusunda farkındalık yaratmak amacıyla ücretsiz, tasarruflu ampuller dağıtılmıştır. Ancak, gerek bazı çevrelerin propagandaları neticesinde gerekse de halkın devlete olan güven eksikliğinden kaynaklı olarak, devletin ampullerin içine dinleme cihazı koyduğu gerekçesiyle bu ampuller bölge halkı tarafından kullanılmamıştır.

5.6.2. Kamu Hizmetleri

Hemen her konuda olduğu kamu hizmetlerinde de memnuniyetini sunanlar, hizmetleri yetersiz bulanlar ve hizmet yapılmadığını ifade edenler olmuştur.

“Eğitim olarak memnunum, eskiden kitap almak zorundaydık. Şimdi devlet karşılıyor.”

“Bingöl’de eski yapı kalmadı pırıl pırıl yapılar yapıldı. Bingöl’de eskiden doktor yoktu şimdi çok şüktür var”

“Sağlık alanı çok iyi, daha öncesine kadar sağlık koşulları böyle değildi. Sağlık alanı gittikçe gelişti.”

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü üzere bazı görüşmeciler kamu hizmetlerinden son derece memnun olmuştur. Genelde bu fikirde olanların sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Ancak hemen hepsi benzer ifadeler kullandığı için yukarıda bunlardan sadece birkaç tanesine yer verilmiştir. Başta eğitim ve sağlık olmak üzere bazı alanlarda son dönemlerde yapılan hizmetler bölge halkı tarafından büyük memnuniyetle karşılanmıştır. Ancak yaşanan bazı aksaklıklar nedeniyle memnuniyetleriyle beraber şikâyetlerini de ifade edenler olmuştur. Bunlara ilişkin ifadeler şöyledir:

“Hastanemiz var ama bitirilemiyor ağız diş hastanesi kuruldu ama dört ayrı kurum tarafından kullanılıyor, sağlıkta ciddi bir sıkıntı var. Eskiye nazaran hastaların hekime ulaşması, ilaca ulaşması daha kolay.”

“Ben başta da söylediğim gibi yereldeki yöneticiler çok önemli, yani bu Bingöl’de eksiklikler var bu doğru bana göre devlet Bingöl’e yardım yapıyor, para da gönderiyor. Burada proje aşamasında, yönlendirme aşamasında bazı sıkıntılar çıkıyor.”

“Kamusal yatırımlardan memnunuz, ancak bunu dağıtılması konusunda yetersiz. Derslik problemimiz yok. Adaklı’da 20-25 tane ücretli öğretmen var. Sürekli öğretmen değişikliği yapılıyor. Materyal var, eğitimci yok.”

“Bence okullar çok güzel yapıldı artık çocuklarımız lüks ve güzel okullarda eğitim görüyorlar ama her zaman aynı özeni göstermiyorlar. Mesela hastanemiz Beş yıldır inşaat halinde.”

“Ben denetimin çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. Evet, biraz önce bahsettik çok para geliyor, peki nereye gidiyor. Biz Bingöllü olarak baktığımız zaman bir şey göremiyoruz. Yani yatırımlar oluyor diyoruz ama biz baktığımız zaman bu gelen paranın çok çok altında bir yatırım görüyoruz.”

“Devlet açısından sıkıntı yok. Devlet hizmet yapıyor. Ama ilden ile göre farklılık gösteriyor. Malatya’da yapılanlar ile Bingöl’de yapılan arasında fark var. Aslında devlet buraya gerekli parayı gönderiyor. Gerekli imkanları sunuyor, ama adamcılık olduğu için bunlar gereken yerlere gitmiyor, ya da doğru yapılmıyor. Mesela burada bir yağmur yağdığında yeni yapılan yollar bile çukura dönüşebiliyor.”

“Yol çalışması 5 yıldır devam ediyor. Bingöl’ün bakanı olduğu halde 5 yıldır bitmedi”

“Gelir tespiti yapılırca aylık gelirin 1000 TL altında olmasına rağmen gelen memurların evdeki eşyalara bakarak yargıda bulunmaları doğru değildir.”

“Ben ilk etapta buraya boşanarak geldim valilikten yardım istedim. Ama bana yardım edildiği takdirde bütün kadınların yardım almak için boşanacağı söylendi. Oysa benim iki çocuğuma bakmam gerekiyordu. Onları evde yalnız bırakamayınca da başlarına bir şey gelecek diye korkuyorum. Bu konuda kadınlara yardım edilmeli.”

“Sağlık bence çok kötü. Çünkü insanlar hastası oldu mu hastalarını alıp ya Elazığ’a ya Diyarbakır’a ya da Erzurum’a götürüyor Bu da onlara çok büyük eziyet veriyor.”

Odak grup görüşmelerinde kamu hizmetlerine yönelik en yoğun olarak yapılan şikâyet devletin Bingöl’e büyük miktarda parasal yatırım yaptığı ancak, il yöneticilerinin bu yardımları adil olmayan bir şekilde ve lüzumsuz işlerde kullandığı yönünde olmuştur. Ancak çeşitli hizmet alanlarında birçok konuda şikâyetler alınmıştır. Bu şikâyetlere aşağıda maddeler halinde yer verilmiştir.

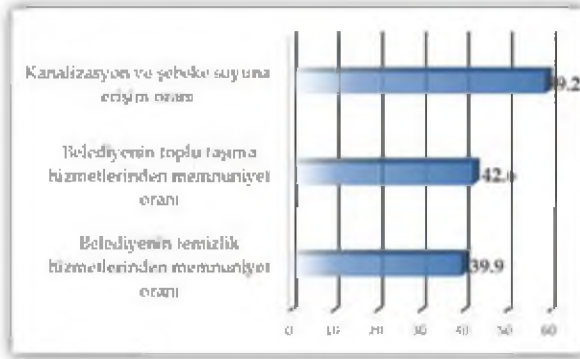
- a. Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi için yapılan hizmet binasına başka kamu kurumlarının yerleşmiş olması nedeniyle hastaneden yeterli verimin alınmaması,
- b. Bingöl Devlet Hastanesi için yapımı devam eden modern hizmet binasının, emsallerinin birkaç yıl önce bitirilmesine rağmen 5 yıldır bitirilememesi,
- c. Bingöl’de sağlık kurumlarının gerekli yeterlilikte olamaması nedeniyle il sakinlerinin tedavi amaçlı Diyarbakır ve Elazığ’a gitmek zorunda kalmaları,

- d. Eğitime ciddi bir bütçe ayrıldığı halde kuzey ilçelerinde eğitimci yetersizliğinin yaşanması,
- e. Yatırım amaçlı hükümet tarafından bölgeye gönderilen paranın denetiminin yapılmaması nedeniyle gerekli hizmetin alınamaması,
- f. Diyarbakır-Bingöl karayolunun 5 yıldır inşaatının tamamlanamaması nedeniyle mağduriyetlerin yaşanması,
- g. İl bürokrasisinde torpil ve ahbab-çavuş ilişkilerinin etkin olması,
- h. Aile ve sosyal politikalar il müdürlüğünün ve vakıf personelinin yardım talebinde bulunan alt gelir grubunda olan insanlara karşı nezaketsiz ve adilane olmayan davranışlarda bulunması

5.6.3. Belediye Hizmetleri

Türkiye İstatistik Kurumunun illerde yaşam endeksi gösterge değerleri kapsamında yayınladığı verilerde Bingöl halkının belediyenin temizlik hizmetlerinden memnun olma oranı %39,9 olarak görülmektedir. Toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranı ise %42,6 olarak belirtilmiştir. Memnuniyetin en yüksek olduğu alan kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranıdır. Ancak hiçbir konuda halkın memnuniyetinin %60'ı geçmediği gözlenmiştir.

Grafik 74: Bingöl Belediyesi Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

Kaynak: TÜİK, 2015

Çalışma kapsamında 14 grupta odak grup görüşmesi yapılmış ancak bu gruplardan sadece belediye personeli olanlar belediye hizmetinden memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir. Görüşmelerde belediye hizmetine yönelik sarf edilen ifadeler aşağıda yer almaktadır.

"Ulaşım konusuna değinmek istiyorum. Arabalar çok kötü, can güvenliği yok. Toplu taşımalar bu anlamda çok kötü. Bingöl insanının hak ettiği temizliği göremiyoruz."

"Halk otobüsü eksiklerimiz çoktur. Türkiye'de sadece Bingöl'de belediye otobüsü yok"

"Bingöl'ün kentleşmesinde sıkıntı var park alanı yok"

"Belediye hizmetleri çok eksik gidiyor, sadece eksik değil çok çok yanlış. Hiç sosyal aktivite yoktur, varsa da bunlar yeterli değildir. Belediye binası kötü disiplin yok. Çalışanlar düzensizdir"

"Daha düne kadar su yoktu."

"Kışın buzlanma var belediye bu konuda hiç önlem almıyor. Yollar ve kaldırımlar yürünecek halde değil. Sorun çok yalnız çözüm yolu yok. Ya da kısa vadeli çözümler var."

"Arkadaşlarımızın saydığı bunca soruna rağmen hala yapılanlar bir lütufmuş gibi gösterilmektedir Bugün başka yerde su kesintisi olsa vatandaş ayaklanma çıkarırdı. Ancak Bingöl ses çıkarmıyor. Bu da akrabalık ilişkileri ile ilgilidir"

"Belediye çok vaat veriyor, ancak yerine getirmiyor. Denetim yok. Kaldırımlar sürekli sökülüp yapılıyor."

"Engelli girişleri yapılmıyor. Engellilere gerekli duyarlılık gösterilmiyor".

"Özellikle insanların dışarıda kaldırımlarda oturması doğru değil."

"Belediyeye bağlı olan TOKİ'lere iki aydır yerleştik ama çok fazla temizlik sorunu var."

"Önce bir soralım belediye var mı? Tabela var, başka da yok"

"Temizlik koşulları haricinde iyi yani."

"Genç'te belediyecilik adına hiçbir şey yok, çok eksik, yetersiz"

"Kıgı'da eskiye nazaran daha iyi belediye hizmetleri görülmekte"

"Adaklı'da içme suyu içilmiyor. Hastalıklar yaygın içme sularında."

"Belediye hizmetlerinden memnun değiliz çünkü herhangi bir denetleme mekanizması yok. Mesela cadde ve kaldırımlar yapılıyor ama herhangi bir ölçüm yapılmadan yapılıyor. Sonrasında yıkılıyor, tekrar yapılıyor. Bir çok kez şikayet ettik ama kimse şikayetlerinizi de dikkate almıyor."

"Belediye hizmetlerinden ciddi sıkıntılarımız var hizmetler yapılırken adaletsiz yapılıyor bazı bölgelerde çok kaliteli hizmetler götürülürken çok iyi yollar çok iyi kaldırımlar yapılırken bir başka mahallede hiçbir hizmet görünmüyor. Hiç yol ya da kaldırım yapılmıyor. Mahalleden mahalleye hizmet farklı. Mesela bizim mahallede biz sondaj suyu içerken, kentin merkezi kaynak suyundan içiyor."

"Bence de imar konusunda eşit davranılmıyor, tamamen keyfi davranış var, çünkü aynı sokakta birine 3 kat, başka birine 5 kat, daha başka birine de 4 kat izni verilir. Neden herkese eşit davranılmıyor."

"Bence Bingöl'deki en büyük sorun gerek şehir merkezinde gerek diğer mahallelerde olsun bir otopark problemi var. İnsanlar araçlarını park edecek yer bulamıyorlar. Araçlar çok dağınık bir şekilde cadde üzerinde park ediliyor bu da yolları tıkiyor."

"Belediye hizmetleri son derece yetersizdir. Örneğin sosyal alanlarda belediye hizmeti yok. Mesela çocuklara yönelik, ya da evde oturan kadınlara yönelik her hangi bir çalışma yok. Belediye denilince insanların aklına sadece alt yapı hizmetleri gibi kentin fiziki durumu gelmemeli. Bu hizmetler eğitim, sosyal ya da kültürel faaliyetler olabilir"

"Belediye halk ekmeği dağıtıyor. Bunu yaparken bile doğru düzgün yapmıyor. Kadınlar sabahları kavga ediyor. Ben de ekmeğ alıyorum. Bazıları az alıyor, bazıları çok alıyor, bazıları da hiç almıyor. Bu da kavgaya neden oluyor. Belediyenin tüm çalışmaları böyledir. Doğru dürüst iş yapmıyorlar."

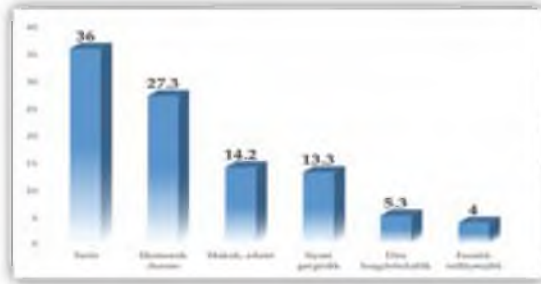
"Propaganda mı yapayım? Son 4 yıldır ilimiz yaşanılacak bir yer oldu. Benim kendi gözlemlerime göre yaşanılacak bir il oldu yani alt yapısı ve üst yapısı ve gidin bundan 5 yıl önce tozdan dumandan caddelerden geçemezsiniz. Suyu kaliteli küçük bir yer, herkes istediği yere ulaşabiliyor. Rahatlıkla yani arabasını kullanmasa dahi yaya yürüyerek istediği yere gidebiliyor ulaşabiliyor. Belediye hizmetleri temizlik olarak çok iyi. Şuanda çok iyi yani. Ulaşım, bir tek ulaşım eksikliğimiz var. Şuanda belediyeden gelen şikâyet bizimde gözlemlerimize göre halktan gelen şikâyetler belediyenin ulaşım eksikliği otobüsün olmayışı, halkın talebi de bu. Yani özel halk otobüsünü ihaleye vermişiz, adamlar istedikleri gibi bir tekel oluşturmuş. Bir eğitimimiz yok. Temizlik olsun, insanların diğer ihtiyaçları olsun. Bence belediye yeterli benim görüşüm arkadaşlar. Bizim eksiklerimizden biride alt yapının olmayışı. Birde şu var, kaldırımlar ve yollar işgal ediliyor belediyemiz yetersiz. Yani marketçide işgal ediyor, kahvecide işgal ediyor. Kahvecilerin daha kötü oluyor. Çünkü kahveler bir yerden rahat geçemiyor. Esnafın bir yere masa bırakması başka bir şey ama yola caddeye vatandaşın oturması ayrı bir şey. Onun haricinde Bingöl belediye açısından yaşanabilecek bir ildir. Birde ben ulaşım eksik görüyorum."

Belediye hizmetleri konusunda görüşmecilerden çok ciddi tepkiler alınmıştır. Bu konuda hemen her görüşmeci görüşlerini beyan etmiştir. Hizmetler konusunda çok sayıda olumsuz görüş olduğu için her hizmet türünden birer ifadeye yer verilmiştir. Yukarıdaki ifadeler içerisinde belediye hizmetleri hakkında olumlu görüşlerini belirten son görüşmeci de belediye personelinin üst yöneticilerindedir. Bu personel dahi bazı konularda şikâyet etmiştir. Belediye personellerinden sadece dördü olumlu görüş bildirirken diğer personeller hiç görüş bildirmemeyi tercih etmişlerdir.

5.7. Ülkenin en Önemli Sorununu Tanımlama Biçimi

Araştırma kapsamında cevabı aranan konulardan birisi de ankete katılanların ülkenin en önemli sorununu tanımlama biçimleridir. Bu bağlamda katılımcılara: “Size göre en önemli sorunu nedir?” şeklinde bir soru yöneltilmiş, verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 75: Ülkenin En Önemli Sorununu Tanımlama Biçimi

Tabloda görüldüğü gibi, ülkenin en önemli sorununu terör olarak tanımlayanların oranı %36,0 olup bu sorunu ekonomik sıkıntılar olarak tanımlayanların oranı %27,3, hukuk ve adalet olarak tanımlayanların oranı %14,2, siyasi gerginlikler olarak tanımlayanların oranı %13,3, dini hoşgörüsüzlük olarak tanımlayanların oranı %5,3 ve fanatik milliyetçilik olarak tanımlayanların oranı ise %4,0 olarak gerçekleşmiştir.

5.8. Çözüm Süreci Algısı

Grafik 76: Çözüm (Barış) Sürecini Destekleme Durumları

Hükümetin Güneydoğu'da yaşanan çatışmalı sürecin sonlandırılması amacıyla başlattığı ve çok çeşitli isimlerle tanımladığı "Çözüm Süreci" veya "Barış Süreci" algısının ölçülmesi için anketimizde birkaç soruya yer verildi. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Bingöl halkının ezici bir çoğunluğu çözüm veya barış sürecini desteklemektedir. Bu konuda kararsız olan veya fikri olmayanların oranı azdır.

Grafik 77: Çözüm (Barış) Sürecinden Beklentiler

Kentte, 'çözüm' veya 'barış' süreci, "barış ve huzurun sağlanması" (%84) "ülkenin kalkınması" (%35,9) olarak yorumlanmaktadır. Bu anlamda genelde bölge ve özelde de Bingöl halkı çözüm sürecine çok güçlü bir destek vermiştir.

Çözüm sürecine ilişkin tanımlama algı ve beklentiyi “Barış süreci hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Sürecin başarıya ulaşması bölge, ülke ve uluslararası anlamda ne gibi sonuçlar doğurur? şeklinde bir soru etrafında derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla soruldu. Farklı toplum kesimlerinin perspektifinden birbirinden farklı görüşlere ulaşıldı. Zaman zaman örtüşen kim zaman da farklılaşan yanıtların ortaya çıkması bir bilgi veri zenginliğine yol açmıştır.

Aile Hekimlerinin Düşüncesi;

“İyi niyetle başlamış ama yanlış götürülmüş bir süreç olumlu katkıları da oldu Biz de birçok faydasını gördük. Kalkınma açısından ekonomik döngü oldu pasif bir şey oldu, her şey göz ardı edildi. İstismar edilmesine müsaade edilmemelidir”.

“Ben burada görev yaptığım için ailem çok kaygılandı, bırakıp gel dediler, güven ortamı oluşturulmalıydı”.

“Elazığ’dan gece saat 11’de geldiğim günler olmuştur Ama şimdi öğleden sonraya kalmamaya çalışıyorum. Birçok insan bölgeyi bırakıp gitti. Kimine göre devlet iyi niyetli değildi, kimine göre istismar edildi, ambulansla hasta sevkine çıkmadı”.

“Her iki tarafta da problem var. Hızlı çözülsün sosyal gerçekliğe uymuyor uzun zaman olunca sınıstımale açık oluyor. Mevzu basit bir mevzu değil Barış sürecinden devletin anladığı bir gruba bir halka haklarının verilmemesi idi, öbür tarafın anladığı ise özerklik özyönetimdir”.

“Barış süreci Türkiye’nin olmazsa olmazıdır. Bence hatalı taraf hükümettir. Seçimden önce siyasi kaygılarından ötürü yapıldı, bir sürü insan öldü. Silah bırakma, sürecin en son aşamasıdır. Yeterince cesur olamadılar”.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Temsilcilerinin Düşünceleri:

“Kısa süreliydi ve geçiciydi etkisi hissedildi. Ancak şimdi halk tedirgin”.

“Barış sürecinde herkes kendini güvende hissediyordu. Barış süreci devam etmelidir”.

“Bütün bölge için çok faydalı olmuştur”.

“Bingöl ve bölge için barış süreci çok iyi oldu”.

“Barış süreci ile her iki tarafta rahatladı. Bence barış süreci güzel ve gereklidir”.

“Barış olsun insanlar ölmesin”.

Cami Cemaati Temsilcilerinin Düşüncesi:

"Samimiyet olmalı".

"Mahalleye bomba konuluyor. Konulmamalı".

"Taşın altına elini koymak lazım ama bu yapılmıyor".

Hemşirelerin Düşünceleri:

"Barış süreci yok. Olaylar sürdüğü sürece barış sürecinin devam etmesi mümkün değil".

"Barış süreci var ama bunun için mücadele yok. İnsanlar ırkçılık yapmaya devam ederlerse hiçbir şey yapamayız".

İlçe Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yöneticilerinin Düşüncesi:

"Esas barış süreci şu anda yapılıyor. Dün devlet kenara çekildi ve örgütle halkı karşı karşıya bıraktı. Devlet bazı illerde valilik kurdu. İnsanlar aralarında yargıladılar, dertlerini onlara anlattılar. Onlarda kişiler üzerinde baskı oluşturdu. Devlet varlığını biraz hissettirmeye başladı. Bunu daha da arttırmalı, devletin devletliğini göstermesi gerekiyordu. İsmi barış süreci olmasın, çözüm süreci olsun. Çünkü orada bir savaş yok sıkıntı, sorunlar var. Örgüt baskısı azalmıca halkın rahatladığını, özgürleştiğini, piknikler yaptıklarını söylediler. Devlet bünyesinde bulunan tüm etnik sınıflarla ilgili tedbirlerini almalı. Çıkan sorunları gidermeye çalışmalı. Halkla iletişime geçmeli. Devlet halkın nabzına göre bu tedbirleri almalı. Bunları hukuki zemine oturtmalıdır"

İmamların Düşüncesi:

"Çözüm terörle değil terörle değil halkla aranacak, halk muhatap alınacak, halkın görüşleri alınacak Ancak bu şekilde çözüm nihayet erer".

"Çözüm geçmişte çok dar çerçeveli tutuldu. Çözüm daha geniş kitlelerle ve daha geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. Çok dar çerçevede tutulduğu için bir çözüm alınamadı. Çözüm sürecine dâhil edilirse o zaman sonuca ulaşılabilir"

"Evet, eskiden çok büyük tahribatlar olmuştu ama ancak bu tahribatların ortadan kaldırılması için bir girişimde bulunuldu. Muhalefet ise buna destek vermiyor, muhalefetin daha destekli olması gerekiyor bu konuda".

Milli Eğitim Müdürlüğünde Görevli Şube Yöneticileri ve Okul Müdürlerinin Düşüncesi:

"Biz o sürecin kaldırıldığını biliyorduk ama.."

"Buzdolabında biliyorduk".

"Ben böyle bir soru sormanızı şey buldum".

"Yani buzdolabına konulsa da halkın içinde var olan tartışılan bir şey, herkes toplumsal huzur ve barış istiyor. Dolayısıyla olayların bitmesini ister. Bakın ben barış kelimesini duyduğum zaman bile heyecanlanıyorum. İnsanların ölmediği istediği doğa veya vadiye gidebildiği hayaliyle heyecanlanıyorum".

"Bir kavramın, bir durumun sürekli güncel olması ve dilde ifade edilmesi onun yaşadığı ve aktif olduğu anlamına gelir. Yani birileri şurada buzdolabına kaldırmasının bir önemi yok artık kişilerin ya da resmîyetin ya da siyasetin rol aldığı yerde o rolü gelişerek ve değişerek, toplum onu kabullenmiş ve sahiplenmiş ise siz onu durduramazsınız".

"Barışı gerçekten barışın mimarı yine halktır. Yani siyasiler ya da devletle üstten olmaz barış. Üstten hiç barış olur mu?"

"Kararı veren üstlerdir ideal olan odur".

"Tamam, da o çok tutmuyor işte. Bir de şunu istiyorum artık bu cümleyi zabıtlara geçin, dağlarımız barut değil, çiçekler koksun".

"Hocam ben bununla ilgili ufak bir şey anlatacağım. Barış devam etsin fakat barışın yanında devlet güvenlikten de vazgeçmesin, güvenlik tedbirleri de lütfen alınsın".

"Bir olay hakkında fikir beyan ederken iki tarafı da dengeye alarak terazi fitrat ve adalet, doğal adalet çerçevesinde iki taraflı ele almak lazım. Eğer yine aynı şeyi söylüyorum arz-talep noktasında toplumun ne beklediği ile beklenenin ne yaptığını iki taraflı dönüştürecek, iki taraflı değiştirecek, iki taraflı teraziye koyup tartarak gitmezsek her şey tek taraflı olur, çatışma olur".

"Tek taraflı olmuyor".

"Evet, onu söylemeye çalışıyorum".

"Ne barış tek taraflı olur ne savaş tek taraflı olur".

"Aynen öyle biri ne yüklerse yüklesin ondan etkilenenlerin de onu nasıl tanımladığı, nasıl algıladığı ve beklentilerinin ne olduğunu da teraziye koyarak değerlendirelim. Kendi açımdan da, olayları bu şekilde değerlendirmek çatışma alanlarını ve fay hatlarını azaltarak çözüme doğru daha hızlı bir şekilde ilerletir bizi her alanda".

Muhtarların Düşüncesi:

“Barış süreci devam etsin. Başta nasıl konuşulduysa yine aynen devam edilsin”.

“Bizim toplum olarak tek amacımız barış içinde birlik olalım. Barış, huzur istiyoruz. Çocuklarımızın geleceği önemlidir. İnsanlarımızın barışa ihtiyacı var”.

“Çözüm süreci doğru bir adımdır. Ama doğru yönetilemedi. Bölgede PKK dışındaki tüm varlıkları yok saydılar ve halkı PKK'nın kucacağına ittiler. Sadece PKK'yı gördüler. Diğerlerini yok saydılar. Doğru yönetilemedi halkı dikkate almadılar”.

Sivil Toplum Kuruluşlarının Yöneticileri ve Temsilcilerinin Düşüncesi;

“Milletin muhtaç olduğu bir süreçtir ancak samimi davranmadılar. Siyasi çıkarları göz önünde bulundurdular. Her iki taraf da samimi değildi”.

“İki taraf da samimi olmadı. Barış sürecinden PKK sürecine döndü. Tek sorun İmralı olarak görüldü. Çözüm süreci için bundan sonraki süreçte muhataplar değişmedi”.

“Akil adamlar diye bir grup oluşturuldu. Hükümet de bunların dediklerini yaptı ve yanlışlar yapıldı”.

“Dış güçler buna engel oldu. Derin güçler olarak görülen gruplar olmasa başarıya ulaşılabilirdi”.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Çalışanları ve Yararlanıcılarının Düşüncesi:

“Süreç vardı ama artık yok. Bitti”.

“Barış süreci siyasiler yüzünden bitti. Anlaşamadılar”.

“Bence çok iyi yol alınmıştı ve yol kat edilmişti. Bitmesi kötü oldu”.

“HDP cemaatle işbirliği yapıp hükümete tuzak kurdu. Bu yüzden bu duruma geldik”.

“Bence bu hükümetin suçuuydu. Hükümet de yeni adımlar atarak bu süreci yeniden başlatmalıdır”.

“Hayır, hükümet kendi başına adım atamıyor ki yapabilsin”.

Tarım İl Müdürlüğü Yöneticileri ve Çalışanlarının Düşüncesi;

“Çok kısa süre sonra barış sürecinin tekrar başlayacağına inanıyorum”.

“Biz Bingöl olarak barış sürecinin her halükarda toplum tüm kesimlerine faydalı olduğunu düşünüyorum. Barış süreci ya olacak ya olacak! Olmazsa Türkiye'nin

Suriyeleşmesi ya da Iraklaşması durumunun söz konusu olacağını düşünüyorum”.

“Barış evet diyorum. Ama barış süreci devam ederse de tamamen kandırmaca olacaktır. Şuan Diyarbakır’da ve diğer bölgelerde devam eden çatışmalardan sonra biz barışmak istiyoruz dediğinizde halkın yaşadığı travmalar nasıl izah edeceksiniz. “Terörle mücadele ediyoruz” diyeceksiniz, benim mahallemi yıkacaksınız. Sonra da “Barışmak istiyoruz” diyeceksiniz! Bu hiç gerçekçi olmayacaktır”.

“Ben tam aksini düşünüyorum. Burada barış örgüt tarafından bozuldu. Örgüt kanlı ellerini Kürt halkının ve Kürt siyasetinin üzerinden çekmesi gerektiğini, orada yıkılan evlerin müsebbibinin sadece devlet olmadığını, oraya girip savaşı dağlardan şehirlere indiren zihniyetin, halkı; “Buradan çıkın biz burada mevzileneceğiz” diyen zihniyetin Kürt halkı tarafında tepkiyle karşılanması gerektiğini düşünüyorum. Evet, barış olacaksa iki taraflı. İki taraf da samimiyetli olmalı. Burada devletin de hataları olabilir. Son süreçte örgütün Kürt siyasetini pasifize ettiğini düşünüyorum. Burada devletin yapacağı şeyin buzdolabına kaldırılan çözüm sürecinin yeniden hayata geçirmesidir”.

Çözüm sürecine ilişkin, katılımcıların örtüşen ya da ayrışan görüşleri, bir bütün olarak değerlendirildiğinde şu özet yorumları yapmak mümkündür: Bingöl’de anket ve derinlemesine görüşmelere katılanların ezici bir çoğunluğunun, çözüm sürecini destekledikleri görülmektedir. Bunu da barış ve huzurun ülkeye egemen olması, ülkenin kalkınması, insanlara iş sahasının açılması vb. nedenlere dayandırmışlardır.

Çözüm sürecinin sona ermesinde iki tarafın hatası olduğu vurgulanmaktadır. Bir yandan hükümetin süreci titizlikle yönetemediği, bölge halkının eğilimini dikkate almadığını söyleyenler öte yandan ise terör örgütünün süreci sabote ettiğini baskı uyguladığı yönlü görüşler öne sürülmektedir. Kimi yorumlar da her iki tarafın sürecin olgunlaşmasına samimi yaklaşmadığını, süreci kendi siyasi çıkarları için alet ettiğini dile getirmektedir.

Öte yandan barış sürecine biran önce dönülmesinin elzem olduğunu söyleyenler ilerde karşılaşılabilecek olası tehlikenin altını çiziyorlar. Bu tehlike ise içerde Suriyelileşme benzeri savaş halinin yaşanması riskidir. Son kertede, bu kadar güçlü bir toplumsal desteği olan “barış sürecinin” kaçınılmaz olduğu, tarafların bir masa etrafında buluşmasının zorunlu olduğu, “milli birlik ve beraber yaşama” ethosunun ancak bu şekilde kalıcı bir zemine kavuşacağı vurgulanmaktadır.

5.9. Alevi Açılımı

Hükümet, “Kürt sorununun” çözümüne ilişkin devreye soktuğu “çözüm süreci” projesinin yanında “Alevi Açılımı” altında da bir dizi konferanslar çalıştaylar yaptı ve raporlar oluşturdu. Bu konuda hedeflenen ise, alevi toplumunun asırlardır süre gelen birtakım haklarının yasal güvence altına alınmasıydı.

Bingöl de Alevi-Sünni vatandaşların bir arada yaşadığı kozmopolit bir kent olma hasebiyle yurttaşların alevi açılımı konusundaki algısı ölçülmeye çalışıldı. Bu çerçevede, “*Hükümetin Alevi Açılımı konusundaki çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?*” şeklinde bir soru katılımcılara yöneltildi. Derinlemesine mülakatlarda, farklı kesimlerden katılımcılarının düşünceleri, Alevi açılımının kamuoyu nezdindeki algısına Bingöl’den kesit sunmaktadır.

Aile hekimlerinin Düşüncesi:

“Tüm haklarını vermek gerekiyor. Şimdiye kadar hep katliamlara maruz kalmışlar. İbadet yerleri devlet yönetimi altına alınmalı, zorunlu din dersine maruz kalmamalıdır. Bunun konuşulması da güzel bir şey”.

“İtalya’ya giden birinin Papa’ya eleştiri yapıp papalığın kaldırılmasının ne kadar yersiz bir şey olduğu kesin. Alevilerin de diyanete kaldırılması hakkındaki düşünceleri de yersizdir”.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Çalışanlarının Düşüncesi:

“Birebir karşılaşmadım mezhep anlamında kutuplaşma yok”.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Yararlanıcıları:

“Bence Alevi açılım faydalı oldu. Cem evleri statü kazandı. Camii varsa cem evleri de olmalıdır”.

“Destekliyoruz. Burada çok güzel bir kardeşlik ve komşuluk vardır”.

“Alevilik ve sunilik hep vardı. Ve hep var olacak. Açılım olması çok doğru ve önemlidir”.

Cami Cemaatinin Düşüncesi:

“Destekliyoruz, kendilerince ibadet ediyorlar”.

“Devlet yanlış yapıyor. Onlardan da para almalı. Cem evlerinden alınmıyor ama camilerden alınmıyor”.

Esnaf ve Sanatkârlar Odalarına Bağlı, Oda Yöneticileri ve Esnafların Düşüncesi:

“Bingöl’de böyle bir sıkıntı yok”.

Hemşirelerin Düşüncesi:

“Dedelere din görevlileri gibi maaş verilmesin. Ortaya doğru-düzgün bir şey atmadılar. Eskiden cem yapılırken farklı şeyler yapıldığını söyleyenler var. Onlar sadece kimliklerini istiyorlar. Alevi dedeleri devlet gözetimine girmek istemiyor. Devlet cem evinin yapılması için yer vermiyor”.

“Camiler de köyün parasıyla yapılıyor. İyi bir şey yaptı. İmam yetiştirildiği gibi dede de yetiştirilebilir. Merkezde de cem evi olmalı”.

“Aleviliğin tam açılımını bilmiyoruz. Alevilik kavramı sorgulanmaya başlandığından bu yana Aleviler kendi içinde ayrışmaya başladı. Alevi eserlerinin tercüme edilip piyasaya sürülmesi gerekli ve çok iyi bir çalışma. Cem evlerinin açılması. Ben samimi ve yeterli bulmuyorum bunu. Bazı noktalar üzerinde durmak yetersiz olur. Eğer din kitaplarına koyulacaksa daha düzgün verilmeli. Çoğunluk bu açılımı faydalı buluyor”

İmamların Düşüncesi:

“Bence olumlu değerlendiriyorum”.

“Ben de olumlu değerlendiriyorum ama olumsuz değerlendirdiğimi onu da var mesela cem evlerine cami ile aynı statü verirsin diyor ama cami ile Cem evi bir olur mu hiç”.

“Bence eşitlik istemiyorlar. Mesela biz camilerimizde kendi elektrik ve su paramızı kendimiz ödüyoruz ama onlar bütün masraflarının devlet tarafından karşılanması istiyorlar bu kısmı kesinlikle olumlu değil”.

“Bence Aleviler kendileri tanımlamalı. Aleviler kendini ne hissediyorlar, nasıl bir inanca sahipler bunu tam olarak belirtmeleri gerekiyor Hak verilmeli, ama herkes farklı bir şey istiyor ve hak ettiğinden daha fazlası verilmemelidir. Bazen bazıları bunun din olduğunu söylüyor, bazıları da kültür olduğunu söylüyor. Öncelikle Alevilik bir din midir, bir kültür müdür? İlk önce bunun netleşmesi lazım”.

Milli Eğitim Müdürlüğünde Görevli Şube Yöneticileri ve Okul Müdürlerinin Düşüncesi:

“Açılımı destekliyoruz hocam”.

“Açılımı destekliyoruz ama eksiktir, daha tam açılmadı. Belli bir yere geldi ama öyle kaldı”.

"İşte bir şeyler yapmışlar".

"Bana göre söylem olarak var ama içi doldurulmamıştır. Yani neler yapılacağı konusunda birkaç tane biliyorsunuz dokuz mu on mu çalıştay yapıldı. Ancak somut olarak elimizde bir veri yok".

"Hocam şuanda hükümet bir yıllık eylem planını açıkladı. İnşallah bundan bir sonuç çıkar".

"Şuana kadar çalıştaylar yapıldı. Aleviler de vardı bunlardan birisi de Reha Çamuroğlu'ydu. Kendisi de bu işin içindeydi, milletvekilliği yaptı ama somut olarak bir şey görülmedi. Ama somut gelişmeler var. En azından birkaç sene öncesinde insanlar kendisini ifade edemezken bugün rahatlıkla konuşuluyor olması başlı başına bir gelişme".

"Çok rahatlıkla konuşuluyor".

"Ama tabi ki eksikler var".

"Ben yine şeytanın avukatlığını yapayım bir kamudan beklenen devlet otoritesinden beklenen değişim, dönüşümle ilgili değişimi ve dönüşümü talep eden tarafların, toplumun ve bireyin tarafların kendi içerisinde ne talep ettiği de artık somutlaşmalı. Çok özel bir şey söylüyorum, bakın isterseniz kamu otoritesi ve ya siyasal güç ne yapmaya çalışırsa çalışsın, nasıl düzenlemeler yapmaya kalkarsa kalkışsın buna muhatap olacak karşıdaki toplumun ve bireyin, grubunda net olarak içerisinde somutlaşıp taleplerinin de somutlaşarak ortak bir talep haline getirilecek bir şeyin netleşmesi gerekir. Bu genel bir şeydi. Bir olay karşısındaki resmiyetle sivil toplum arasındaki şimdi az önce göç dediniz değil mi? Şimdi bakın Türkiye şehirleşme ile kentleşme arasındaki modern toplumla geleneksel yapıda yaşayan toplum arasındaki şehirleşme kültürü değişiyor. Yani ilçeleriniz ve köylerinizde Bingöl'e, Bingöl'den de daha gelişmiş şehirlere göç olması tamamıyla bilimsel, sosyolojik ve normal. Bunu engelleyemezsiniz. Burada önemli olan şu, şehrin kendi varoluş ve dinamikleri içerisinde, kendi standartları içerisinde ne kadar geliştirebiliriz, önemli olan budur".

Muhtarların Düşüncesi;

"İyi bir çalışma var. Onlarında hakkı verilsin bizim gibi. Aleoi bir arkadaşımız vardı görev istedi verdik ama olmadı yapamadı. Bu ülkenin vatandaşı olmaktan dolayı onlarında hakkı var".

Sivil Toplum Kuruluşlarının Yöneticileri ve Temsilcilerinin Düşüncesi:

"İlk olarak Aleviliğin tanımı yapılmalıdır. Ne olduğu anlaşılmalıdır. Olmayan bir şeyin açılımını yapmak anlamsızdır. Açılımı yapmak için somutlaşması lazım".

"Kişi kendini nasıl hissediyorsa özgürce yaşamalı. Deolet girişimlerini doğru buluyorum".

"Alevilik açılımını doğru buluyorum. Onlar ne istiyorlar, Sünniler tarafından neden dışlandılar bunun sorgulanması için doğru bir adım".

"Bu süreci doğru buluyorum".

"Aleviler kendilerini ezilmiş hissediyorlar. Doğru buluyorum".

"Doğru bir adım. Ancak yapılanlar dine dokunulmadan yapılmalı".

"Alevilerin %80-85'nin siyasetten uzak olduğunu görüyorum ve bu ayrımı dikkate alınarak yapılanlar yapılmalı".

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Çalışanları ve Yararlanıcılarının Düşüncesi:

"Öyle bir açılım olursa iyi olur. Ancak bilemiyorum. Bingöl'de bir cem evi yok. Açılışta sevirdik. Alevi Taziye Evi var ama cem evi yok".

"Açıkçası bu konuda bir şey bilmiyoruz. Zaten bizim bölgede böyle bir ayrım çok olduğunu da düşünmüyorum".

Tarım İl Müdürlüğü Yöneticileri ve Çalışanlarının Düşüncesi:

"Türkiye'de Kürt sorunu olduğu gibi bir alevi sorunu vardır. Bu hükümetin bu soruna yönelik açılımlarını başlattığı dönemde bir alevi olarak bu soruna samimiyetle eğildiklerini düşünüyordum. Hatta oyunu AKP'ye vermeyi düşünüyordum, ama bulunduğu vaatleri yerine getirmede yada belki getiremedi.

"Hükümet ciddi bir beklenti oluşturdu aleviler üzerinde ancak bu beklentileri karşılayamadı".

"Ailevilerde bir birlik yok. Alevilerin aslında en büyük sorunları birlikte hareket edememeleri, haliyle her grubun talebi başka oluyor. Ama ne olursa olsun bu işin muhatabı hükümettir. Vatandaş talep eder hükümet ise bu talepleri karşılamakla yükümlüdür. Bu nedenle hükümet üstüne düşeni yapmalıdır. Ancak yeterince yapmıyor".

Bingöl Belediyesi Yöneticileri ve Çalışanlarının Düşüncesi:

“Bingöl’de Aleviler de var. Ayrım yok. Camilere nasıl gidiliyorsa onlarda cem evine gitsinler.

“Geçmişte olmuş 80’li yıllarda olmuş. Yeşilyurt mahallesinde

“Her binada var karışık oturuyorlar”.

‘Milli birlik ve beraber yaşama’ kudretimizi güçlendirecek ve bu nedenle çözülmesi gereken önemli sosyal/kültürel/mezhepsel sorunlarımızdan birisi de tıpkı “Kürt Sorunu/Barış Süreci/Çözüm Süreci” gibi “Alevilik” meselesidir. Bu sorunun kökleri çok eskilere uzanmaktadır. Türkiye’de bir dönem yaşanan kanlı olaylardan ötürü bireylerin hafızalarında hala bu sorunların yarattığı travma canlılığını korumaktadır.

Belki de bu nedenle, denilebilir ki, Bingöl adeta minyatür bir Türkiye sosyolojisi sunmaktadır. Kentin ve ilçelerinin etnik ve inanç yönünden farklı demografilere sahip oluşu ve bu demografiler arasındaki geçişler, kopukluklar ve olası gerilimler Türkiye bütünsel sosyolojisine de çözümün nerde olduğuna dair güçlü bir ışık tutacaktır. Dolayısıyla Bingöl’de, sorunun çok boyutlu nedenlerinin detaylarıyla anlaşılır kılınması, özelde kentin sosyal-kültürel hayatının demokratikleşmesinde son tahlilde ise bir bütünlük içinde ekonomik kalkınmasına fayda sağlayacaktır.

6. BÖLÜM:

EKONOMİK YAPI

6.1. Temel Ekonomik Göstergeler: İşgücü ve İstihdam

Türkiye İstatistik Kurumu Bingöl'ün 2003 yılı işsizlik oranını %7 olarak açıklamıştır. 2013 yılı verilerine göre Bingöl, Türkiye'deki işsizlik oranı sıralamasında 46'ncı sırada yer almaktadır. Bu rakamları kentin işsizlik oranını Türkiye ortalamasının altında olduğunu göstermektedir. Bingöl, küçük ve göç veren bir kenttir. İş gücü niteliği taşıyan bireyler büyük kentlere gitmektedirler. Bu nedenle istihdam alanları diğer kentlere göre çok az olduğu halde Bingöl'ün işsizlik oranının ülke ortalamasının biraz altında olması anlaşılabilir.

Bingöl'ün ekonomik yapısını anlamak için, kentte yaşayanların ekonomik düzeyleri, işsizlik ve işgücüne katılım istatistikleri gibi bazı verilere bakmak gereklidir.

6.1.1. Ailenin Ekonomik Düzeyi

Grafik 78: Hanede Gelir Getiren Herhangi Bir İşte Çalışanlar

Görüşülenlerin %55,6 hane içerisinde sadece kendilerinin çalıştığını dile getirmişlerdir. Sadece eşinin çalıştığını ifade edenlerin oranı ise %18 olduğu görülmektedir. Bunların önemli bir bölümü ev hanımlarından oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında hanelere gidildiği için ev hanımları da bu kapsam içinde yer almışlardır.

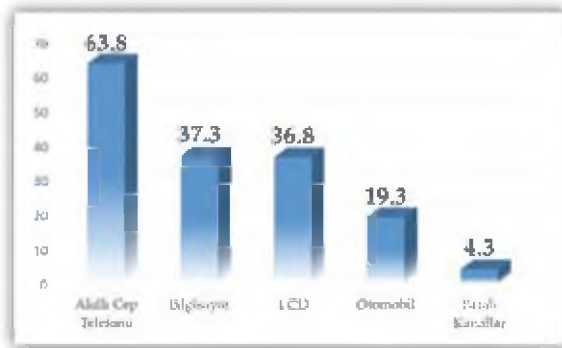
Araştırmaya katılanların %90,5'i hanede çalışan herhangi bir bulunmadığını söylemişlerdir. Kalanlar ise hanede en az bir çocuğun çalıştığını ifade etmişlerdir. Ancak yapılan gözlemlerde, kent halkı tarafından çocukların çalıştırılmasına sıcak bakılmadığı ve müsaade edilmediği tespit edilmiştir. En az bir çocuk çalıştığını ifade edenlerin oranının %10 civarında olmasının nedeninin, çocuk kavramının yarattığı algıdan kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Grafik 79: Hanelerde 18 Yaş Altı Çalışan Çocuk Durumu

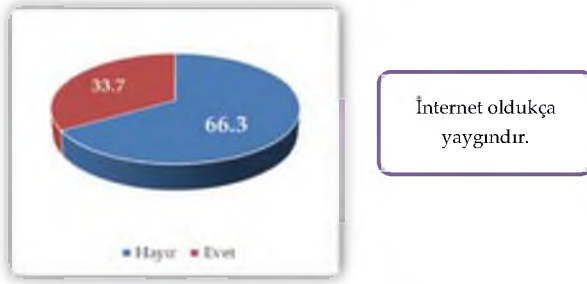
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18 yaş altındaki herkes çocuktur (UNICEF, 1989). Ancak Araştırmaya katılanların bazılarının orta yaş üstü olduğu, bölgede 18 yaş üstü evladın da çocuk kavramıyla ifade edildiği ve bölgede halen kısmen de olsa geniş aile yapılarına rastlandığı bilinmektedir. Bu nedenle böyle bir oranın ortaya çıktığı tahmin edilmektedir.

Grafik 80: Sahip Olunan Teknolojik ve Mekanik Araçlar

Bireylerin ekonomik durumları ile ilgili verdikleri bilgiler genelde sübjektif değerlendirmelerin bir yansıması olarak tezahür etmektedir. Bu nedenle bu bilgiler yanıltıcı olabilmektedir. Bu çerçeve de bireylerin mali durumlarının tahlil edilmesi açısından, sahip oldukları ve kullandıkları bazı araç gereçlerin bilinmesi önem arz etmektedir. Araştırmaya katılanların %63,8'i akıllı cep telefonu kullandıklarını belirtmişlerdir. Bilgisayara sahip olduklarını ifade edenlerin oranı %37,3 olurken; görüşülenlerin %36,8'i LCD TV'ye, %19,3'ü otomobile, %4,3'ü de paralı kanallara sahip olduklarını dile getirmişlerdir². Bu tabloda elde edilen veriler genel olarak önceki göstergeler ile paralellik göstermektedir. Sadece akıllı telefona sahip olma oranı bu göstergeler ile çelişmektedir. Ancak, her ne kadar akıllı telefonlar pahalı olsa da artık bir lüks tüketim maddesi olmaktan çıkmış, herkesin kullandığı temel tüketim maddesi haline gelmiştir.

Grafik 81: Evinden İnternet Olanları

Evinde internet olduğunu belirtenlerin oranı %33,7 olmuştur. Daha önce evinde bilgisayar olduğunu ifade edenlerin oranı %37,3 olarak belirtilmişti. Yani evinde bilgisayar olanlar ile interneti olanların oranı neredeyse örtüşmektedir. Bilişim çağı olarak kabul edilen bu dönemde evinden internet ve bilgisayar olanların oranı her ne kadar üçte bir gibi görünse de denekler, 'Evinizde internet var mı?' sorusunu kablolu internet olarak algılamıştır. Ancak akıllı telefonları olduğunu ifade edenlerin oranının %63,8 olmasının ve günümüzde daha ekonomik ve pratik olması açısından mobil internetin kullanıldığının göz önünde bulundurulması halinde sanal dünyaya bağlanan insanların sayısının daha fazla olduğu söylemek mümkün olabilmektedir. İnternet ile telefon ve bilgisayar gibi bilişim araçları her ekonomik sınıfa ait ailelerde bulunduğundan, bu verilerin tek başına ekonomik gösterge olarak değerlendirilmesi doğru olmayacaktır.

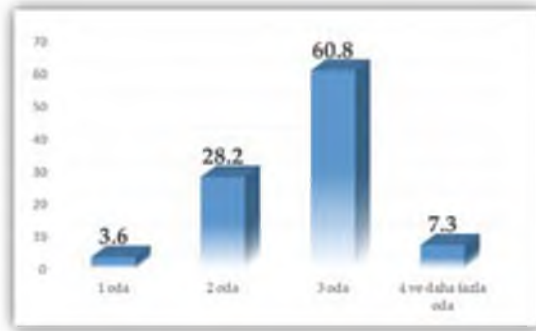
² Bu soruda ankete katılanlardan birden çok şıkka cevap verebilecekleri söylenmiştir. Bu sebepten ötürü toplam yüzdeler yüzde yüzden fazla çıkmıştır. Bu normal bir durumdur.

Grafik 82: Oturulan Evin Sahiplik Durumu

Bingöl'deki Araştırmaya katılanların %54,8'i oturdukları hanenin kendilerine ya da ailelerine ait olduğunu ifade etmiştir. Kamu lojmanlarında oturduklarını ifade edenlerinin oranının da %2,5 olduğu görülmektedir. Kuvvetle muhtemeldir ki bu kişiler kamu çalışandır. Bu durumda görüşülenlerin %56,3'nün herhangi bir barınma problemi yaşamadığı anlaşılmaktadır. Kiracı olduğunu belirtenlerin oranı ise %38,7'dir.

Grafik 83: Oturulan Evin Salon Hariç Oda Sayısı

Evinde salon hariç bir oda olduğunu ifade edenlerin oranı %3,6 olduğu, 2 odaya sahip olanların ise %28,2 olduğu gözlenmektedir. Üç ve üzeri odaya sahip olduğunu ifade edenler ise %68,1 gibi yüksek bir orandadır. Genel olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde aile üyelerinin sayısının çok olması nedeniyle çok odalı konutlarda oturma kültürü oluşmuştur. TÜİK (2016) istatistiklerine göre, Bingöl'de bir salon dâhil bir odaya düşen kişi sayısı 1,7'dir. Çok odalı hanelerde oturulması ekonomik gelirin bir göstergesi olarak kabul edilse de kentte genel olarak haneler büyük değildir. Hane büyüklükleri genelde 65 ile 95 metrekare arasındadır.

6.1.2. GSMH'ye Göre Bingöl İli Sektörel Dağılımı

Bir ülkenin veya bir ilin Gayri Safi Milli Hasılasının tespit edilmesi açısından ithalat ve ihracat arasındaki denge ile yurtiçinde üretilen ve tüketilenlerin dengesinin belirlenmesi gerekmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun Bingöl için açıkladığı ithalat ve ihracat rakamları aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 51: 2013 Yılı Bingöl Dış Ticaret Rakamları

2013 yılı Bingöl dış ticaret rakamları	İthalat		İhracat	
	(Bin \$)	Sıra	(Bin \$)	Sıra
TRB13 Bingöl	1015	79	10657	72

Bingöl'de 2013 verilerine göre; ithalat oranı yaklaşık olarak 1 milyon 150 bin dolar, ihracat oranı ise 10 milyon 657 bin dolar olarak açıklanmıştır. Türkiye'de ithalat ve ihracat farkından dolayı verilen cari açık, Bingöl'de tersi istikamettedir. Ancak kentte cari fazlanın 10 kat gibi büyük bir rakam olması yanıltıcıdır. Bingöl Türkiye'de ihracat sıralamasında toplam 81 il içerisinde 72. sırada yer almaktadır. Kentte ihracat yapan sadece sekiz firma bulunmaktadır.

Tablo 52: İhracat Yapan Firmalar, Ürünleri ve İhracat Yaptıkları Ülkeler

Ünvanı	İhracat konusu	İhraç edilen ülke
HAS-GÜL LTD.ŞTİ	Mermer	Libya
ERCANLAR GIDA LTD.ŞTİ	Beyaz et	Irak
CELAYİR GIDA LTD.ŞTİ	Bal	Irak
BİN-YAK GIDA LTD.ŞTİ.	Beyaz et	Irak
Tekin OLGUN	Manganez	Gürcistan
PROBİN LTD.ŞTİ.	Reçel	Irak
ELLERİ GIDA LTD.ŞTİ.	Bal	Hollanda
HAS BAYRAM LTD.ŞTİ.	İnşaat malzemeleri	Rusya

Kaynak: BİNTSO, 2016

Kentte sadece bir firma sanayi ürünü ihraç etmektedir. Kalan yedi firma ise ya doğal maden ya da gıda ürünleri ihraç etmektedir. Yani Bingöl'ün ihracatının sanayiye değil ağırlıklı gıdaya bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Sanayi ve teknoloji üretilmediği müddetçe gıda ve doğal maden üretimi ile ekonominin büyüme ivmesi kazanamayacağı bilinmektedir.

Tablo 53: BİNTSO Firmalarının Ciro Göstergeleri

Sektör	Ciro (TL)	Toplam Ciro'daki Payı	Firma Başına Ciro (TL)
Maden-Mermer	90.802.697	37,6%	5.341.335
Gıda	85.145.807	35,3%	2.746.639
Yapı Elemanları	30.938.253	12,8%	1.145.861
Mobilya	23.135.162	9,6%	1.779.628
Enerji	4.754.493	2,0%	1.584.831
PVC Doğrama	2.462.215	1,0%	410.369
Sağlık Hizmetleri	1.522.924	0,6%	1.522.924
Tekstil-Hazır Giyim	1.864.271	0,8%	310.712
Makine	384.313	0,2%	384.313
Metal	373.934	0,2%	62.322
TOPLAM	241.384.070	100,0%	2.174.631

Kaynak: BİNTSO, 2016

Bingöl'de ekonomisinde en etkili olan sektörler arasında Maden-Mermer %37,6 ciro payı ile birinci sırada yer alırken, Gıda %35,3 ile ikinci, Yapı elemanları %12,8 ile üçüncü mobilya ise %9,6 ile dördüncü sırada yer almaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere Bingöl'ün ihracatının %72,9 gibi büyük bir oranı maden ve gıda gibi sektörlerden oluşmaktadır. Sanayi ürünlerinin oranı ise %23,4'te kalmaktadır.

Tablo 54: Bingöl’de 2014 Yılında Faaliyet Gösteren Firmaların Sektöre Göre Sayıları

Temel Sektör ve Alt Sektörler	Bingöl’deki Firma Sayısı	Bingöl Firma Sayısındaki Payı %	Türkiye Firma Sayısındaki Payı %
TARIM	18	0,3	0,06
SANAYİ	473	7,0	0,11
• İnşaat	1061	15,6	0,40
• Toptan ve perakende ticaret motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	2223	32,7	0,18
• Ulaşım ve Depolama	1429	21,0	0,26
• Bilgi ve İletişim	559	8,2	0,18
• Finans ve Sigorta faaliyetleri	28	0,4	0,12
• Gayri menkul faaliyeti	12	0,2	0,02
• Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	247	3,6	0,12
• İdari ve destek faaliyetleri	75	0,1	0,14
• Eğitim	47	0,7	0,16
• İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	30	0,4	0,07
• Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	74	1,1	0,21
• Diğer hizmet faaliyetleri	457	6,7	0,21
HİZMET	6262	92,8	0,21
GENEL TOPLAM	6753	100,0	0,38

Kaynak: BİNTSO, 2016

Bingöl’de en çok firma hizmet sektöründe yer almaktadır. Bu sektörde yer alan 6262 firmanın kentteki tüm firmalara oranı %92,8’dir. Hizmet sektörünün alt sektörleri içerisinde en geniş hacme sahip olan sektör 2223 ile ‘toptan ve perakende ticaret motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerinin onarımı’ sektörüdür. Akabinde ise 1429 firma ile ulaşım ve depolama sektörü gelmektedir. Hizmet sektörünü 473 firma ile sanayi sektörü takip etmektedir. Ancak maalesef ekonominin temel dinamiği olan sanayi sektöründeki firmaların, Bingöl’ün tüm firmaları içindeki oranı sadece %7,0 olduğu gözlenmektedir. Tarım sektörünün oranının ise yalnızca binde 3 oranında olduğu anlaşılmaktadır.

6.1.3. Sektöre Göre Çalışma Durumları ve Çalışan Sayısı

Tablo 55: 2013 Yılı Sektörel İstihdam Sayıları

Yıllar	Toplam	(Bin kişi)			(%)			Sektörel İstihdam, TRB1,2013		
		Tarım	Sanayi	Hizmet	Tarım	Sanayi	Hizmet	Sanayi %37,9	Tarım %44,5	Sanayi 17,7
2004	365	128	51	185	35,2	14,0	50,8			
2005	356	135	53	169	37,9	14,7	47,4			
2006	397	163	56	179	41,0	14,0	45,0			
2007	413	168	57	187	40,6	13,9	45,4			
2008	413	137	75	201	33,3	18,1	48,6			
2009	435	159	68	208	36,5	15,7	47,8			
2010	485	208	76	201	42,9	15,7	41,4			
2011	519	193	102	225	37,1	19,6	43,3			
2012	558	219	101	238	39,2	18,1	42,7			
2013	618	275	109	234	44,5	17,7	37,9			

Kaynak: Hane Halkı İşgücü Araştırması, TÜİK

TRB1 Bölgesinde istihdamın yıllar itibarıyla sektörel yapısındaki değişim incelendiğinde, tarım sektörünün payının 2004-2013 yılları arasında %35,2'den %44,5'e çıktığı görülürken, hizmet sektörünün payında, %50,8'den, %37,9'a bir düşüş gözlenmektedir. Sanayi sektörünün istihdamdaki payında ise 2004-2013 yılları arasında 3,7 puanlık bir artış söz konusudur. Daha önce Bingöl'de 2014 yılında faaliyet gösteren firmanların sektöre göre oranları arasında tarım sektöründeki firmaların oranı binde 3 olarak görülmekteydi. Bu rakamlara bakıldığında, Bingöl'de tarımsal faaliyetlerde bulunanların sayısının fazla olduğu, ancak üretilen tarım ürünlerine rağmen bu ürünlerin işlenebileceği her hangi bir firmanın yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 56: Tarım ve Tarım Dışı Ayrımında İstihdam Edilenlerin Durumu

(Bin kişi)																		
	Toplam						Tarım						Tarım Dışı					
	Ücretli, maaşlı, yevmiyeli		İşveren veya kendi hesabına		Ücretiz aile işçisi		Ücretli, maaşlı, yevmiyeli		İşveren veya kendi hesabına		Ücretiz aile işçisi		Ücretli, maaşlı, yevmiyeli		İşveren veya kendi hesabına		Ücretiz aile işçisi	
2004	174	-	108	-	83	-	4	-	53	-	71	-	170	-	55	-	11	-
2005	170	-2,4	110	1,9	77	-7,1	6	50,0	58	9,5	71	0,0	164	-3,5	52	-5,5	5	-54,5
2006	181	6,4	135	22,8	82	6,6	6	0,0	78	34,5	79	11,3	175	6,6	56	7,7	3	-40,0
2007	193	6,6	136	0,7	84	2,4	7	16,7	82	5,1	78	-1,3	185	5,9	54	-3,7	5	66,7
2008	206	6,7	135	-0,7	72	14,3	7	0,0	68	-17,7	62	-20,3	198	6,9	67	24,2	10	100,0
2009	206	0,0	137	1,5	92	27,8	5	-28,6	69	1,5	85	37,1	201	1,5	69	3,0	7	-30,0
2010	215	4,5	146	6,6	123	33,7	6	20,0	85	23,2	117	37,6	209	4,0	61	-11,6	6	-14,3
2011	269	25,1	139	-4,8	111	-9,8	8	33,3	78	-8,1	106	-9,4	261	25,0	60	-1,5	5	-16,7
2012	284	5,6	143	2,9	131	18,0	11	37,5	85	9,0	123	16,0	272	4,2	59	-1,7	8	60,0
2013	294	3,6	155	8,2	170	29,7	12	5,1	99	16,8	164	33,6	282	3,5	56	-4,3	6	-25,0

Kaynak: Hane Halkı İşgücü Araştırması, TÜİK

Bölge istihdamındaki artışa paralel olarak ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanlar, işveren veya kendi hesabına çalışanlar ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlardaki artış dikkati çekmektedir. Bölge istihdamında tarım sektörü önemli bir paya sahip olup, işveren veya kendi hesabına çalışanlar ile ücretsiz aile işçilerinin önemli bir bölümünü temsil etmektedir. Bölgede ücretli maaşlı ve yevmiyeli çalışanların geneline tarım dışı sektörde çalışanlar oluşturmaktadır.

Tablo 57: Yıllara Göre Sosyal Güvenlik Kurumuna Bağlı Kişi Sayısı

	İl nüfus (TÜİK)	Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı				Sosyal Güvenlik Kapsamında Aylık Alan (Emekli) Kişi Sayısı			
		(4-1/a) (SSK)	(4-1/b) (Bağ-Kur)	(4-1/c) (Em.Snd)	Toplam	(4-1/a) (SSK)	(4-1/b) (Bağ-Kur)	(4-1/c) (Em.Snd)	Toplam
2011	262.263	15.628	4.886	11249	31.763	4921	4.992	3M61	13.074
2012	262.507	18 362	4201	1 1720	34.383	5255	5223	3.204	13.782
2013	265.514	20 029	4010	12784	36.823	5677	4.944	3373	13.994
2014	266.019	20810	3.988	14.187	38.985	6037	4 924	3641	14.602
2015	267.184	26350	3.962	14.914	45.226	6.702	5063	3815	15.580

Kaynak: Bingöl SGK Müdürlüğü, 2016

Bingöl'de Sosyal Güvenlik Kurumuna bağlı aktif çalışan sayısı 2015 yılı itibariyle toplamda 45,226'dır. Bunların %57,8'i SSK güvencesi altında çalışmaktadır. Bingöl'de 26 bin 350 kişi kamu ve özel sektörde işçi konumunda çalıştığı anlaşılmaktadır. Bingöl'de aktif çalışanların %32,9'u ise memur statüsündeki kamu çalışanlarından oluşmaktadır.

Tablo 58: Bingöl'de Sosyal Güvenlik Kapsamında Olanlar

	2011	2012	2013	2014	2015
İl Nüfus TÜİK	262.263	262.507	265.514	266.019	267.184
Sosyal Güvenlik Kapsamı (Çalışan+ Emekli+Yeşil Kart)	258.511	247.145	249.281	256.361	248.795
Sosyal Güvenlik Kapsamı (Yeşil Kartlılar Hariç)	144.603	163.695	158.891	171.310	171.211
İşyeri Sayısı	1.396	1.510	1.651	1.775	2.110
Yeşil Kartlı Sayısı	113908	83 450	90 390	85 052	77 584
Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı	258.511	247.145	249.281	256.362	248.795
Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında Kalan Nüfus	3 752	15362	16 233	9 657	18 389

Kaynak: Bingöl SGK Müdürlüğü, 2016

Sosyal güvenlik kurumunun istatistiklerine göre, Bingöl'de 2015 yılı itibariyle 2 bin110 iş yerine bağlı 3 bin 962 Bağ-Kurlu vardır. Ancak bunların içerisinde tarımla uğraştığı için Bağ-Kur'a bağlı olanlar da mevcuttur. 2011 yılında yeşil kartlı olanların sayısı 113 bin 908 iken, bu sayı hemen hemen her yıl düşüş eğilimi göstererek 2015 yılı itibariyle 77 bin 795'e kadar düşmüştür. Sosyal güvenlik kapsamın dışında kalanlar ise yeşil kartlıların aksine hemen hemen her yıl artış eğiliminde olmuştur.

6.1.4. İşsizlik Oranları

Daha önce de ifade edildiği gibi Türkiye İstatistik Kurumunun rakamlarına göre 2013 yılı işsizlik oranı Bingöl için %7 olarak açıklanmıştır. Bu rakamlara göre Bingöl Türkiye'de işsizlik oranında 46'ncı sırada yer almaktadır. 2016 yılı itibariyle Bingöl genelinde yapılan çalışmada işsizlik durumuna ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 59: İşsizlik Sorunu Yaşama Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	185	8,9
Hayır diyen/ yanıtız bırakan	1891	91,1
Toplam	2076	100,0

Yukarıdaki tabloda işsizlik sorunu yaşadığını ifade edenlerin oranı %8,9 olmuştur. TÜİK'in 2013 yılı rakamları ile karşılaştırıldığında Bingöl'de üç yıl içerisinde işsizlik oranının %1,9 arttığı hesaplanmaktadır.

Grafik 84: İşsiz Olanların Geçimlerini Sağlama Şekli

İşsizlik sorunu yaşadığını söyleyenlerin %2,6'sı geçimlerini işsizlik aylığı olarak sağladıkları ifade etmiştir. İşsizlik aylığının belli bir süreye tabi olarak verildiği göz önünde bulundurulursa bu kişilerin süresiz işsiz olmadıkları anlaşılmaktadır. Herhangi bir iş buldukları takdirde iş hayatına katılım sağlayacaklardır. İşsizlik sorunu yaşayanların %21,4'ünün eşi, %2,1'inin de çocuğu çalışmaktadır. İşsizler içinde en büyük oran (%63,9) 'diğer' kategorisinde yer alanlardır. Bunların önemli bir bölümü, okuyan öğrencilerden ya da ailelerine bağımlı yaşayan gençlerden oluşmaktadır.

Tablo 60: İşsizlik Sigortasından Yararlananların İktisadi Faaliyet Kolları ve Eğitim Durumları

İKTİSADİ FAALİYET KOLLARI	Okur Yazar Olmayan	Lise Altı Okul Mezunu	Lise dengi Meslek Okulu Mezunu	Yüksek Okul veya Fakülte Mezunu	Toplam
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	0	4	3	0	7
Madencilik ve taş ocakçılığı	0	11	1	1	13
İmalat	1	96	32	3	132
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0	10	2	1	13
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0	4	0	0	4
İnşaat	15	506	160	44	725
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	2	39	37	7	85
Ulaştırma ve depolama	0	23	12	2	37
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	1	25	12	0	38
Bilgi ve iletişim	1	3	2	2	8
Finans ve sigorta faaliyetleri	0	1	1	1	3
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	0	1	5	3	9
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	3	118	35	3	159
Eğitim	0	11	8	55	74
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1	5	14	6	26
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	0	2	0	0	2
Diğer hizmet faaliyetleri	0	22	19	3	44
TOPLAM	24	881	343	131	1379

Kaynak: İş-Kur, 2016

İş-Kur işsizlik sigortası kapsamında yapılan 1379 kişilik başvuru incelendiğinde, işten ayrılanların çalıştıkları işyerleri bakımından en fazla çıkışın inşaat sektöründe, en az çıkışın ise kültür, sanat eğlence, dinlenme ve spor sektöründe olduğu görülmektedir. En fazla işten ayrılanın olduğu inşaat sektöründeki 725 kişinin, toplam işten ayrılmaya oranı yaklaşık %52,57'dir. Ayrıca işten ayrılanların eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde en fazla işten çıkışın 881 kişi ile lise altı okul mezunu grubu olduğu görülmektedir. Bu grubun toplam işten ayrılanlara oranı yaklaşık %63,88'dir.

Tablo 61: İş-Kur'a Kayıtlı İşsizlerin Yaş ve Cinsiyet Durumu

Toplam			15-19 Yaş Grubu			20-24 Yaş Grubu			25-29 Yaş Grubu			30-34 Yaş Grubu		
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
11478	8776	20254	432	299	731	1991	1675	3666	1864	1563	3427	1581	1198	2779
35-39 Yaş Grubu			40-44 Yaş Grubu			45-64 Yaş Grubu			65+					
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam			
1964	1218	3182	1520	977	2497	2068	1748	3816	54	98	156			

Kaynak: İş-Kur, 2016

İş-Kur'a kayıtlı işsizlerin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, toplam 20 bin 254 kayıtlı işsizinin 11bin 478'inin kadın, 8 bin 776'sının erkek olduğu görülmektedir. En fazla kayıtlı işsiz 3 bin 816 kişi ile 45-64 yaş grubunda, en az kayıtlı işsiz 156 kişi ile 65+ yaş grubunda olduğu görülmektedir. Çalışabilir nüfus içinde en az kayıtlı işsiz 731 kişi ile 15-19 yaş grubundadır.

Tablo 62: İş-Kur'a Kayıtlı İşsizlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Toplam			Okur Yazar Olmayan			Okur-Yazar			İlköğretim			Ortaöğretim (Lise Dengi)		
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
11478	8776	20254	78	68	146	6833	2702	9535	3140	3863	7003	919	1513	2432
Ön lisans			Lisans			Yüksek lisans			Doktora					
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam			
339	335	674	168	293	461	1	2	3	0	0	0			

Kaynak: İş-Kur, 2016

İş-kur kayıtlı işsizlerin eğitim ve cinsiyet durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, toplam 20 bin 254 kayıtlı işsizin 11 bin 478'inin kadın, 8 bin 776'sının erkek olduğu görülmektedir. En fazla kayıtlı işsizin 9 bin 535 kişi ile okur-yazar grubunda olduğu görülmektedir. Bu eğitim grubunda 6 bin 833 kadın, 2 bin 702 erkek kayıtlı işsiz mevcuttur.

Tablo 63: İş-Kur'a Kayıtlı İşsizlerin Ana Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

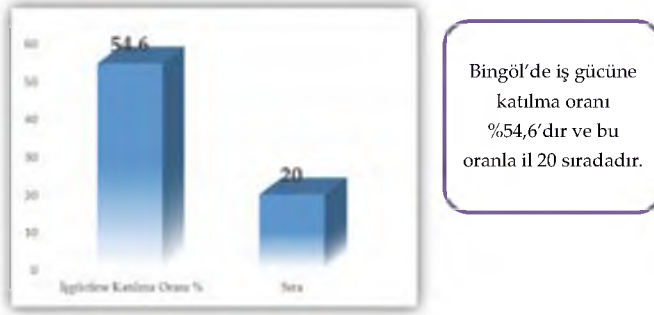
Meslekler	Kayıtlı İşsizler		
	Kadın	Erkek	Toplam
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	561	579	1140
Hizmet ve Satış Elemanları	361	475	836
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	9750	6097	15847
Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları	52	218	270
Profesyonel Meslek Mensupları	256	225	481
Sanatçılar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	209	528	737
Silahlı Kuvvetlerle İlgili Meslekler	0	3	3
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	174	266	440
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	110	371	481
Yöneticiler	5	14	19
Toplam	11478	8776	20254

Kaynak: İş-Kur, 2016

İş-Kur kayıtlarından alınan verilere göre 20 bin 254 kişi olan kayıtlı işsizlerin ana meslek gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, en fazla kayıtlı işsiz 15 bin 847 kişi ile nitelik gerektirmeyen meslekler grubunda olduğu ve bu grupta 9 bin 750 kadın, 6 bin 097 erkek kayıtlı olduğu görülmektedir. Ayrıca en az kayıtlı işsiz 3 kişi ile Silahlı Kuvvetler ile ilgili meslek grubunda olduğu görülmektedir. Nitelik gerektirmeyen meslekler grubundaki kayıtlı işsiz sayısının toplam kayıtlı işsiz sayısına oranının %78,24 olduğu gözlenmiştir.

6.1.5. İşgücüne Katılım

Grafik 85: 2013 Yılı Bingöl İş Gücü Temel Göstergeleri

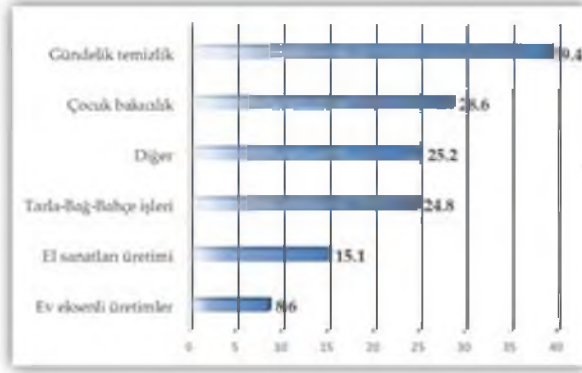

Kaynak: TÜİK, 2016

Bingöl iş gücüne katılma oranı %54,6 olarak görülmektedir. Yine TÜİK'in verilerine göre Türkiye'de iş gücüne katılma oranı %56,1'dir. Bingöl iş gücüne katılma oranının Türkiye ortalamasından yüksek olması, fakat işsizlik oranı bakımında Bingöl'ün Türkiye ortalamasının altında olması yani Bingöl'de iş arayanların daha az olması bir çelişki gibi görünmektedir. Ancak bu rakam farklılıklarının, kentte çalışma yaş sınırları içinde olup da iş arama gereği duymayan ev hanımlar nedeniyle olduğu düşünülmektedir.

6.1.6. Kadın İstihdamı

Grafik 86: Kadınlarının Katıldıkları Ekonomik Aktiviteler

Araştırmaya katılanlara çevrelerindeki kadınların daha çok hangi ekonomik aktiviteye katıldıkları sorulmuş, katılımcıların %39,4'ü çevrelerindeki kadınların ekonomik aktivite olarak gündelik temizlik yaptığını ifade etmişlerdir. Kadınların %28,6'sının çocuk bakıcılığı, %24,8'inin tarla-bağ-bahçe işleri yaptığını, %15,1'inin el sanatları üretimi ile uğraştığını, %8,6'sının ise ev eksenli üretimler gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Tablodaki verilere bakıldığında kadınların çok büyük bölümünün konut içerisinde çalıştığı sanayi sektörü ya da konut dışı hizmet sektöründe çalışan kadınların olmadığı gözlenmektedir. Çalışmada 'gündelik temizlik' şikkını işaretleyenlerin sayısının fazla olmasının nedenlerinden biri İş-kur'un kadınları geçici istihdam programlarında daha çok gündelik temizlik işlerine yönlendirmiş olmasıdır. Bir diğer nedeni de, anket sorusunda 'ekonomik aktivite' vurgusu yapıldığı halde katılımcıların bazılarının ev işlerini de ekonomik aktivite olarak yorumlamış olmalarıdır.

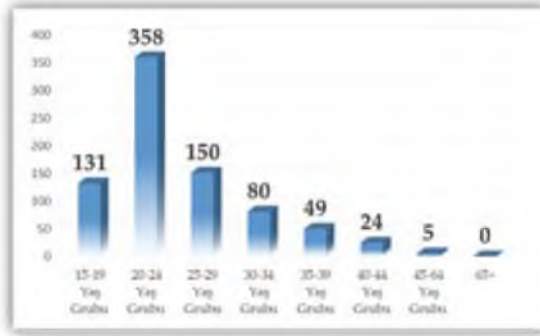
Tablo 64: Kamu ve Özel Sektörden Alınan Açık İşler ve İşe Yerleştirme

Meslekler	İşe Yerleştirme					
	Kamu			Özel		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	0	0	0	419	321	740
Hizmet ve Satış Elemanları	0	0	0	94	329	423
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	0	0	0	65	918	983
Nitelikli Tarım, Ormançılık ve Su Ürünleri Çalışanları	0	0	0	0	0	0
Profesyonel Meslek Mensupları	0	0	0	52	32	84
Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	0	3	3	1	196	197
Silahlı Kuvvetlerle İlgili Meslekler	0	0	0	0	0	0
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	0	2	2	1	28	29
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	0	0	0	165	215	380
Yöneticiler	0	0	0	0	0	0
Toplam	0	5	5	797	2039	2836

Kaynak: TÜİK, 2016

Kamu ve özel sektörden alınan işe yerleştirme rakamları irdelendiğinde, alınan açık işler sonucu kamu sektörüne 5, özel sektöre 2836 kişi işe yerleştirilmiştir. Kamu sektöründeki işe yerleştirmelerde kadınlar yer almamaktadır. Özel sektörde işe yerleştirmenin ise 797'si, yani toplam yapılan işe yerleştirmelerin %28'i kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların yoğun olarak yerleştirildikleri işler, büro hizmetleri, hizmet ve satış eleman alanı ve nitelik gerektirmeyen işlerdir.

Grafik 87: İşe Yerleştirilen Kadınların Yaşa Göre Dağılımı

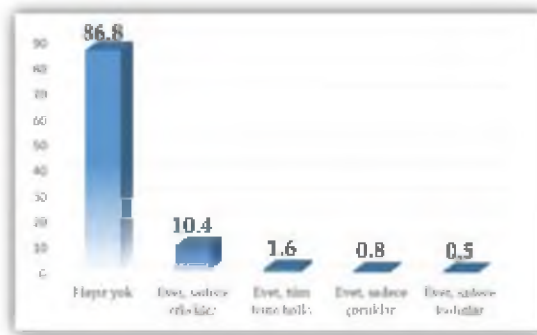

Kaynak: TÜİK, 2016

İş-Kur tarafından 2015 yılında işe yerleştirilenlerin yaş ve cinsiyete göre dağılımlarının incelenmesi neticesinde, en fazla kadın işe yerleştirmenin 358 kişi ile 20-24 yaş grubunda olduğu görülmektedir. 65 ve üstü yaşlarda işe yerleştirilen kadın olmazken en az işe yerleştirme 5 kişi ile 45-64 yaş grubunda gerçekleşmiştir.

6.1.7. Mevsimlik İşgücü

Grafik 88: Hanede Yaşayanlardan İl Dışına Mevsimlik İşçiliğe Gidenler

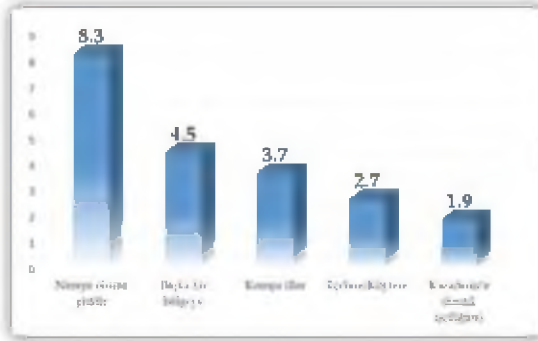

Yapılan çalışmada deneklere hanede yaşayanlardan il dışına mevsimlik işçiliğe gidenlerin olup-olmadığı sorulmuştur. Araştırmaya katılanların %10,4'ü hanede sadece erkeklerin mevsimlik işçi olarak il dışına gittiğini belirtmişlerdir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde genellikle kişi başına yevmiye alındığı ve daha çok gelir kazanma imkânı sağladığı için tüm aile, mevsimlik işçi olarak il dışına gitmektedir. Ancak bu oran Bingöl'de %1,6 gibi düşük bir oranda kalmıştır. Tüm hanenin gidildiği yerler genelde tarım ürünlerinin hasadının yapıldığı yerler olurken, sadece erkeklerin gittiği yerler ise inşaatların olduğu büyükşehirler olmaktadır. İnşaatların çalışma sezonları yaz ayları olduğu için erkekler, kış aylarını evlerinde geçirmektedir.

Karadeniz'e fındık işçiliğine gidenlerin oranı %1,9 olduğu görülmektedir. Bu oranın düşük olmasının nedeni önceki tabloda tüm hane halkı olarak gittiğini söyleyenlerin az olmasından kaynaklanmaktadır. 'Nereye olursa gidilir' diyen %8,3'lük kesim ise herhangi bir plan yapmayan, gelen talep üzerine ya da iş bulabilecekleri umuduyla gidenlerden oluştuğu ifade edilebilir. Yine bunların önemli bir oranının inşaat işçisi olduğu düşünülmektedir.

Grafik 89: Mevsimlik İşçi Olarak Gidilen Yerler

6.1.8. İstihdam Hizmetlerinden Yararlanma Durumu

İstihdam edilmenin sağlanması için hizmet veren İş-Kur tarafından hem özel sektörde hem de kamuda işe yerleştirmeler gerçekleştirilmektedir. İş-Kur tarafından 2014 yılında işe yerleştirilenlerin sektörlere göre sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 65: Bingöl’de 2014 Yılında İş-Kur Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER	Kadın	Erkek	Toplam
Sanayi	-	-	253
• Madencilik ve Taşocakçılığı	-	-	0
• İmalat Sanayi	-	-	246
• Elektrik, Gaz ve Su	-	-	7
İnşaat	-	-	898
Hizmetler	-	-	1690
• Toptan ve Perakende Ticaret	-	-	23
• Oteller ve Lokantalar	-	-	73
• Taşıma, Depolama ve Haberleşme	-	-	57
• Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	-	-	0
• Gayrimenkul Kiralama Faaliyetleri	-	-	0
• Kamu yönetimi, Savunma ve Eğitim Hizmetleri	-	-	125
• Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	-	-	13
• Diğer Toplumsal, Sosyal, Kişisel	-	-	1399
• Evlerde Yapılan Hizmet İşleri	-	-	0
• Uluslararası Örgütler ve Temsilcisi	-	-	0
Toplam	797	2044	2841

Kaynak: İş-Kur, 2016

İş-Kur’un 2014 yılında işe yerleştirme verilerine bakıldığında oranların Bingöl’deki firmaların sektörel ağırlığına paralel olarak dağıldığı görülmektedir. Hizmet üreten firmaların yoğun olduğu kentte en yüksek oranda işe yerleştirme yine hizmet sektöründedir. İkinci sırada işe yerleştirme 898 kişi ile inşaat sektöründe gerçekleşmiştir. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların az olduğu Bingöl’de en az işe yerleştirme yine sanayi sektöründe olmuştur.

Tablo 66: İş-Kur Tarafından 2015 Yılı İşe Yerleştirilenlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Toplam			15-19 Yaş Grubu			20-24 Yaş Grubu			25-29 Yaş Grubu			30-34 Yaş Grubu		
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
797	2044	2841	131	58	189	358	367	725	150	365	515	80	396	476
35-39 Yaş Grubu			40-44 Yaş Grubu			45-64 Yaş Grubu			65+					
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam			
49	319	368	24	259	283	5	275	280	0	5	5			

Kaynak: İş-Kur, 2016

İş-Kur'un 2015 yılında yaptığı işe yerleştirmelerin yaş ve cinsiyete göre dağılımına bakıldığında en çok işe yerleştirmenin gerçekleştiği 20-24 yaş aralığında, cinsiyet dağılımı birbirilerine yakındır. Ancak diğer yaş aralıklarında erkeklerin bariz üstünlüğü göze çarpmaktadır. Toplama bakıldığında işe yerleştirilen erkeklerin sayısı 2044 olurken bu sayı kadınlarda 797'de kalmaktadır.

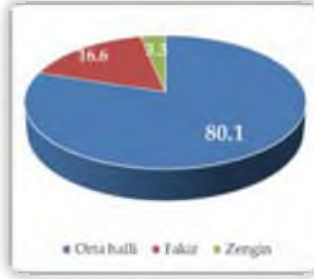
6.2. Yoksulluk Durumu

Yaptığımız çalışmada kentin ekonomik durumun ortaya koyan bazı veriler elde edilmiştir. Bu verilere ilişkin grafikler aşağıda yer almaktadır.

Görüşülenlerin %3,3'ü kendisini veya ailesini zengin olarak nitelemektedir. Fakir olduğunu söyleyenlerin oranı %16,6 olmuştur. Araştırmaya katılanların %80,1 gibi önemli bir bölümü ise kendilerini ve ailelerini orta halli olarak değerlendirmiştir.

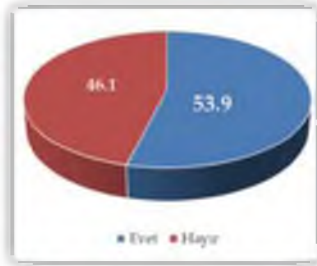
Grafik 90: Ekonomik Açıdan Kendisini veya Ailesini Değerlendirme Durumu

Katılımcıların çoğu kendilerini orta halli olarak değerlendirmektedir.

Araştırmaya katılanların %46,1'i yani neredeyse yarıya yakını ailelerinin toplam gelirinin ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir. Ancak kendisini ve ailesini değerlendiği tabloda görüşülen her on kişiden sekizi kendisini orta halli olarak ifade etmiştir. Bu durum, bireylerin tüm ihtiyaçlarının karşılanamaması halinde bile sahip olduğu imkânların kendileri için yeterli olduğu algısına sahip olduklarını göstermektedir. Bu algının varlığında, Bingöl'ün muhafazakâr yapısının da bir miktar etkisi olduğu söylenebilir. İslam inancında 'aza kanaat' edilmesi gerektiği özellikle vurgulanan bir husustur.

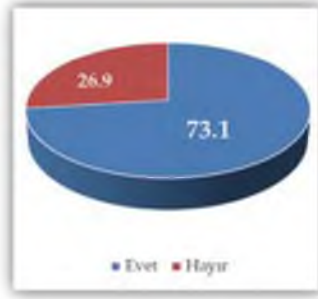
Grafik 91: Ailesinin Toplam Kazancının İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

Katılımcıların yarısından fazlası kazançları ile ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmektedir.

Çalışmaya katılanların %73,1 faturalarını düzenli olarak ödeyebildiklerini ifade etmişlerdir. Faturalarını aksattıklarını veya ödeyemediklerini belirtenler ise %26,9 gibi büyük bir orana sahiptir. Önceki tabloda ise ihtiyaçlarını karşılayamayanların oranı daha yüksek görülmektedir. Bu çerçevede kent halkının yaklaşık %20'si bazı ihtiyaçlarını erteleme pahasına da olsa, faturalarını aksatmama gayreti içerisinde yer almaktadır. Ancak her dört kişiden biri faturalarını düzenli ödeyemeyecek kadar ekonomik sorun yaşamaktadır.

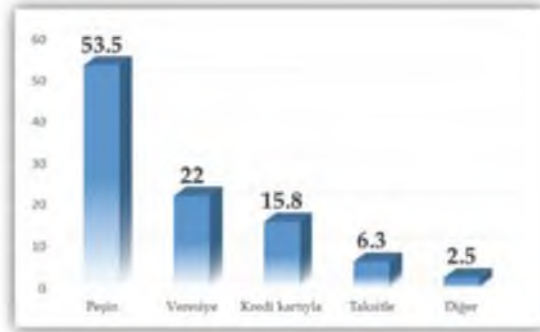
Grafik 92: Faturalarını Düzenli Olarak Ödeyebilme Durumu

Katılımcıların çoğu faturalarını düzenli olarak ödeyebilmektedir.

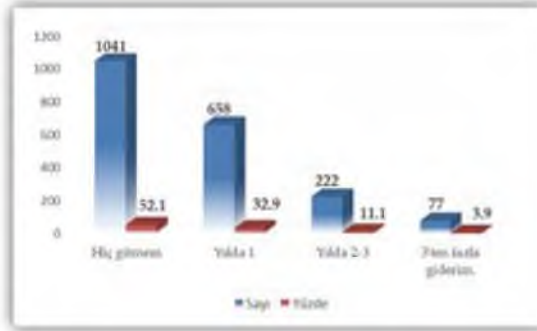
Gıda alışverişlerini peşin parayla yaptığını ifade edenlerin oranı %53,5 olmuştur. Daha önce de ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini söyleyenlerin oranı %53,9 olarak ifade edilmişti.

Grafik 93: Gıda Alışverişlerini Yapma Şekli

Birbirileri ile örtüşen bu oranlardan anlaşılan ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelir yeterliliğine sahip olanların nakit kullandıkları ve veresiye alışveriş yapmadıklarıdır. İhtiyacını karşılayamayacak durumda olanlar ise, temel ihtiyaç maddesi olan gıda alışverişlerini bile veresiye, taksit ya da kredi kartı kullanarak yapmaktadırlar.

Grafik 94: Tatile Gitme Sıklığı

Araştırma kapsamında görüşülen araştırmaya katılanların %52,1'i tatile hiçbir zaman gitmediklerini belirtmişlerdir. %32,9 ise yılda en az bir kez gittiklerini ifade etmişlerdir. Bir yılda 2'den fazla tatile gittiklerini söyleyenlerin oranı ise %15 oranında olmuştur. Yapılan gözlemlerde Araştırmaya katılanların tatil kavramından anladıkları sadece tarihi ve turistik beldeler ya da tatil köyleri ve mekânları olmamıştır. Başka ilçeler veya başka illerden gelenlerin ailelerinin yanına ya da memleketlerine gitme durumları da tatil olarak değerlendirilmiştir.

6.3. İldeki Girişimcilik, Yatırım ve Teşvikler

Araştırma kapsamında ele alınan konulardan birisi de ildeki girişimcilik, yatırım ve teşviklerin niteliğidir.

6.3.1. Girişimcilik Kültürü

Günlük hayatımızda girişimci en genel anlamıyla işadamı, yönetici, patron, becerikli, kendi işini kurmaya başarabilen, iş kurmada cesaretli davranan, bu hususta risk alan ve inisiyatif kullanan kişi olarak tanımlamak mümkündür. Girişimcilik kültürü ise, girişimci karaktere sahip toplumların bu özelliğini sosyalleşme sürecinde bireylere aktarmasıyla şekillenen bir kavramdır. Bu kültürün varlığı; ülkelerin, bölgelerin, illerin sosyo-ekonomik düzeyinin gelişmesinde en etkili faktörlerin başında gelmektedir.

Proje kapsamında gerçekleştirdiğimiz odak grup ve bireysel görüşmeler esnasında özellikle yatırımlar, teşvikler ve istihdamla ilgili sorulara verilen cevapların arasına sıkıştırılan cümlelerde genelde Bingöl'deki

girişimcilik kültürünün çok zayıf ya da yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Nitekim söz konusu ifadelerde bu durumu ortaya koyan en belirgin ifadeler şu şekilde kurgulanmıştır:

- *Tembellik var genç nesillerde.*
- *Yatırım zor iş.*
- *İnsan kaynaklarının yetersiz olduğunu düşünüyorum.*
- *Bizim becereceğimiz iş değil.*

Bingöl’de girişimcilik kültürünün yeterince gelişmemesi ile ilgili olarak bir başka tespitimiz de terör eksenli şekillenen güvenlik kaygısıdır. Öyle ki yaklaşık olarak 35-40 yıldan beri ülkemizin en önemli sorunlarının başında gelen bölücü terör olayları en çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki vatandaşlarımızı etkilemiştir. Bingöl’n de içinde yer aldığı illerde özellikle psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan ciddi travmalar meydana getirmiştir. Terör ve bununla eş zamanlı şiddet sarmalıyla karşı karşıya kalan vatandaşlardan önemli bir kısmı ilden göç etmek zorunda bırakılmıştır. Böylesi bir ortamda özel sektörün yatırım yapması gittikçe güçleşmiş; yatırım yapmak isteyenler terör rgt tarafından sürekli tehditlere maruz bırakılarak il dışına ge zorlanmış; böylece girişimcilerin yatırımlarını başka illere özellikle de Batı’ya yneltilmişlerdir. Durum böyle olunca geriye devletin yapacağı yatırımlar kalmış; bu da süreç içerisinde çoğu şeyi devletten bekleme alışkanlığını geliştirmiş; bu alışkanlık girişimcilik kültürünün yaygınlaşmasını önemli ölçüde engellemiştir.

6.3.2. İlde Yatırım Fırsatları

Bir ilin ekonomik açıdan gelişimini doğrudan etkileyen faktörlerin başında ilin konumu, sahip olduğu doğal güzellikleri ve yer altı kaynaklarının varlığı ile beşeri sermayesi (eğitimli ve girişimci insan gücü), ulaşım ve iletişim imkânları, sermayesi, ham madde, enerji, teknoloji ve iş gücünün bulunabilirliği gelmektedir. Bu bileşenler bağlamda Bingöl’n mevcut durumun ve kapasitesinin ne olduğu ve bunlardan hangisinin ne şekilde geliştirebileceği, hangisinin ilin ekonomisi açısından daha rantabl olduğunun tespit edilmesi hiç şüphesiz bu çalışmanın sınırlarını oldukça aşmaktadır. Bununla birlikte, bu başlık altında araştırma kapsamında ildeki yatırım alanı ve fırsatlarını ana hatlarıyla değerlendireceğiz.

Doğal güzellikleri, yer altı kaynakları, mera hayvancılığına uygun sahaları, hayvancılık sektöründe yetişmiş insan gücü, coğrafi konumu Bingöl'ün kalkınmada öne çıkan unsurlarıdır. Bu bağlamda ilde tarım ve hayvancılık, tekstil, inşaat malzemeleri, madencilik, enerji, turizm ve imalat sanayi sektörleri yatırım fırsatları sunan temel sektörler olarak ön plana çıkmaktadır. İlin en önemli geçim kaynaklarından biri olan hayvancılık; sağladığı istihdam, beslenme ve birçok sektöre girdi sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir. Son yıllarda sektöre verilen devlet desteklerinin artmasının etkisiyle de bölgemizde geleneksel hayvancılık usullerinden büyük ölçekli işletmelerin kurulması yönünde bir gelişme gözlenmektedir. Bu durum modern hayvancılık yöntemlerinin uygulanması ve verimli ırklarda artış sağlama boyutlarıyla sektörün olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Mera alanı toplam arazi varlığının yarısını oluşturduğundan hayvancılık ilin ekonomisinde büyük bir potansiyele sahiptir.

Hayvancılıkta ağırlık en çok koyun, kıl keçisi ve sığır yetiştiriciliğiyle canlı hayvan yetiştiriciliğindeyken arıcılık ve bal üretimi de önemli faaliyet alanlarından. Diğer taraftan arıcılık ve bal üretimi de ilin ekonomisine önemli girdiler sağlayan sektörler arasına girmiştir. (FKA, Bingöl Yatırım Fırsatları, s.1-29). Dolayısıyla Bingöl'de, tarım ve hayvancılık sektörleri önemli yatırım fırsatları sunan sektörlerin başında gelmektedir.

Yöre kaynaklarının değerlendirilmesi açısından, birim alandan daha fazla ve birden çok ürün alınmasına imkân veren seracılık yatırımlarına ağırlık verilmesi ile tarımdan elde edilen gelirin artırılması mümkündür. Elverişli iklim ve toprak yapısı ile Bingöl, seracılık yatırımları için potansiyel arz etmektedir. Bu sebeple seracılık yatırımlarını özendirici çalışmaların gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardır. (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2004:98)

İlde yatırım fırsatı sunacak sektörlerden birisi de madencilik sektörüdür. Bölgedeki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları demir, kurşun-çinko ve fosfat olarak sayılabilir. Bingöl ilindeki maden yatakları çoğunlukla Genç ilçesinde bulunmaktadır. Demir yatak ve zuhurları Genç ilçesinde yer almakta olup genellikle beraberinde apatit de içermektedir. Genç ilçesindeki demir madenlerinin zenginleştirilmesine yönelik olarak 2013-2014 yıllarında iki adet zenginleştirme tesisi kurulmuştur. İldeki bir diğer metalik maden ise Genç-Servi'deki ortalama 21.600 ton görünür ve muhtemel rezerve sahip kurşun-çinko cevherleşmesidir. Linyit sahası, Bingöl ilinin Karlıova

ilçesi Derinçay (Halifan) köyü civarında yer almaktadır. Saha Bingöl-Karlıova karayoluna 5 km, Bingöl'e 45 km uzaklıktadır. (FKA, Bingöl Yatırım Fırsatları, s. 34).

Jeotermal enerji maliyetinin gerek elektrik üretimi, gerekse ısıtmacılıkta alternatif kaynaklara göre oldukça düşük olması nedeniyle jeotermal kaynaklar buldukları yörelerde öncelikli enerji kaynağı olarak dikkate alınmalıdır. Ekonomik ve temiz enerji sağlayan jeotermal kaynaklarının öncelikli olarak devreye alınması bu yörelere ve ülkemize önemli ölçüde ekonomik ve sosyal katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda Bingöl'de mevcut jeotermal kaynaklar: Karlıova ilçesi Göynük Hacıyan kaplıcası, Bingöl Merkez Kös kaplıcası, Yayladere Hasköy kaplıcası, Kiğı ilçesi Harur kaplıcası ve 2014 yılında Ilıcalar beldesinde yapılan sondajla bulunan 55C sıcaklıktaki yeni kaynaktır (FKA, Bingöl Yatırım Fırsatları, s. 35). Bingöl ili önemli bir yatırım alanına sahip olan jeotermal kaynaklardan yeterince faydalanılması durumunda yöreye önemli bir gelir ve istihdam kaynağı oluşturacaktır.

Bingöl'de yatırım yapılacak en önemli sektörlerden birisi de Turizm sektörüdür. Öyle ki hem doğal güzellikleri ve hem de doğal kaynakları ile zengin turizm potansiyeli sağlamaktadır. Bu bağlamda ilde doğa turizmi başta olmak üzere, dağ ve kaplıca turizmi sektörleri alanında yapılacak yatırımlar hem yatırımcıya hem de il ekonomisine önemli girdiler sağlayacaktır.

İlde yatırım yapılacak en önemli sektörlerden birisi de şüphesiz yapı (inşaat) sektörüdür. Öyle ki başta hızlı nüfus artışı ve üniversitenin gittikçe büyümesi sonucunda artan konut ihtiyacı ile altyapı hizmetlerinin yenilenmesi ve geliştirilmesi söz konusu sektöre yatırım yapacaklara ciddi girdiler sağlamaktadır.

Günümüzde Bingöl'ün2012 yılında yürürlüğe giren yeni teşvik sistemiyle en fazla desteğin sağlandığı 6. Bölgede yer alması, tarım ve hayvancılığa elverişli iklim ve coğrafi yapısı, genç ve dinamik nüfusu, zengin yeraltı ve yerüstü kaynakları, gittikçe gelişen ulaşım ağları ve havaalanının devreye girmesi, hızla gelişen Bingöl üniversitesi ve organize sanayi bölge imkânları ile yatırımcılar ve kentin sosyo-ekonomik açıdan gelişmesi açısından önemli fırsatlar yaratmaktadır (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bingöl Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, Ankara 2004, s.98)

6.3.3. Devlet Yatırımları (Destek ve Teşvikleri), Kamusal Hizmetler ve Bunlara Erişim Hususunda Halkın Yaklaşımları

2012 yılında yürürlüğe giren yeni teşvik sistemiyle en fazla desteğin sağlandığı 6. Bölge illeri arasında yer alması Bingöl'ün kalkınması sürecinde çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Nitekim ilimizde 2012 yılından sonra gerçekleşen yatırım teşvik belgeli yatırımlar Bingöl'ün bu fırsattan yararlanmaya başladığını göstermektedir. Nitekim Bingöl, söz konusu sistem sayesinde en fazla desteğin sağlandığı 6. Bölge kapsamındaki 15 il arasında yer almıştır. Bu durumun etkisiyle 2013 yılında Bingöl ilinde 22 adet yatırım teşvik belgesi alınmış olup öngörülen toplam sabit yatırım tutarı 1.138.912.416 TL ve istihdam sayısı 683 kişidir (FKA, Bingöl Yatırım Fırsatları, s. 34). Bu durum, kamu yatırımları açısından Bingöl'e önemli fırsatlar sağlamış ve Bingöl günümüzde kamu yatırımlarının hızla arttığı iller arasına girmiştir.

Araştırma kapsamında üzerinde durulan hususlardan birisi de söz konusu yatırımların araştırmaya katılanlar tarafından nasıl değerlendirildiğinin tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda odak grup görüşmelerine katılanlara: “İlinize yapılan kamu/devlet yatırımlarını (tarım, eğitim, sağlık, ulaşım ve haberleşme, imalat, madencilik, enerji ve turizm vb.) nasıl değerlendiriyorsunuz? İldeki kamusal hizmetlerden ne derece memnunsunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmişti. İlgili soruya verilen cevaplar ildeki yatırımlar ve sunulan kamusal hizmetler ile bunlara erişimden tamamen memnun olduğunu veya kısmen memnun olduğunu belirtenler ile memnun olmadığını belirtenler olmak üzere genelde iki şekilde ele alınabilir.

a. Yatırım ve Kamusal hizmetler ve bunlara erişimden memnun olduğunu belirtenler:

- *Başka illerin sahibi vardır ama Bingöl'ün yok söylemine büyük tepki geliyor: “*
- *Sahibimiz vardır. Bingöl'de çok şey yapılıyor. Bakanımız da var.*
- *Bir cümleyle, bürokratik ve siyasi konjüktürün getirdiği, eşdeğer illerle karşılaştırıldığında kesinlikle devletin yatırımı fazladır buraya. Bu olumsuz demiyorum. Ben tamamen bilimsel bir tespit yaptım. Bürokratik ve bilimsel konjüktürel kültürün getirdiği, diğer illerle karşılaştırıldığında kesinlikle nüfus oranına baktığınızda yatırım belki de diğer illere göre üç kat daha fazla olan bir yerdir burası. Fakat toplum bunu görmüyor mu? Bu bilinci, bu tespiti koyabiliyor mu? Ya da bunu gözlemleyebiliyor mu? Bu konuda bir soru işaretim var. Bu olumsuz değil. Yapmalıdır. Yani şanslısınız.*

- *Olaya birde şuradan bakmak lazım biz ne kadar veriyoruz ne kadar alıyoruz? Yani ben olaya bu şekilde bakıyorum. Ne kadar vergi devlete ödüyor ve devletten aldığı maddi katkı ne kadar? Bu açıdan bakıyorum. Yani biz aldıklarımızın %15 ini ancak verebiliyoruz bu devlete.*
- *Halk eskiden farklı şeylerle ikna edilebilirken şimdi durum böyle değildir insanlar bazı şeylerin farkına varmıştır halk kendini düşünenin yanındadır. Şimdi yapılanlar inkâr edilemez.*
- *Ben başta da söylediğim gibi yereldeki yöneticiler çok önemli, yani bu Bingöl'de eksiklikler var bu doğru bana göre devlet Bingöl'e yardım yapıyor, para da gönderiyor. Burada proje aşamasında, yönlendirme aşamasında bazı sıkıntılar çıkıyor. Bu elemanlar tespitite ya da kalan iş, firma yönünde bazı sıkıntılar olur.*
- *Bingöl'e yapılan yatırımlardan memnunum. Gelir tespiti yapılırca aylık gelirin 1000 TL altında olmasın rağmen gelen memurların evdeki eşyalara bakarak yargıda bulunmaları doğru değildir.*
- *Devlet doğu illerine yardımda çok bulunuyor. Ben Bursa'da daha önce yaşamama rağmen Bursa'da bu kadar çok sosyal yardım yapıldığını görmedim. Büyükşehir olmasına rağmen*
- *Bingöl'de eski yapı kalmadı pırıl pırıl yapılar yapıldı. Bingöl'de eskiden doktor yoktu şimdi çok şükür var.*
- *Eğitim olarak memnunun eskiden kitap almak zorundaydık. Şimdi devlet karşılıyor.*
- *Eğitim konusunda Milli Eğitim'in kitapları vermesi iyi.*
- *Bence okullar çok güzel yapıldı artık çocuklarımız lüks ve güzel okullarda eğitim görüyorlar ama her zaman aynı özeni göstermiyorlar, mesela hastanemiz beş yıldır inşaat halinde.*
- *Üniversite 6 sene önce ormandı ama şimdi bu hale geldi. Yavaş yavaş olur. Üniversite rektörünü ve bakanı tebrik ederim. Üniversiteye çok katkı var. Uluslararası olması adına çalışılıyor. Ama en çok yurt sıkıntısı var.*
- *Sağlık ve eğitim yıllarında aldığımız hizmetin 100 katını bu yıllarda aldık. ASP ile birlikte ciddi değişimler oldu. Hayvancılık bitti çünkü. Yanlış politikalar devlet yönlendirmeleri oldu. Devlet politika değişikliği yaptı. Hayvancılık ve tarımcılık desteklenmiştir.*
- *Sağlık alanı çok iyi, daha öncesine kadar sağlık koşulları böyle değildi. Sağlık alanı gittikçe gelişti.*

- Sağlık - eğitim-ulaşım var. Geri kalanı zaten Bingöl'de yok. Sağlık, eğitim, ulaşımında kısmi düzenleme var ama yeterli değil.
- Hastanemiz var ama bitirilemiyor ağız diş hastanesi kuruldu ama dört ayrı kurum tarafından kullanılıyor. Ama yine de eskiye nazaran hastaların hekime, ilaca ulaşması daha kolay.
- Yatırımlar yapılıyor, ancak yatırım reklamı yapılmıyor, halka tanıtılmıyor. Bence yatırımlar yeterli olsa bu kadar işsizlik olmaz. Ayrıca bina yapılıyor içinde çalışacak doktor yok. Tarım yönünde teşvik yok. İnsanlar hazıra yöneltiliyor. Kaynak israfı var. İhaleler bölgenin geçim kaynağı gibi görülüyor. Devlet malına acımasızlık yapılıyor.
- Yani aslında fiziki olarak iyi düzeye geldik. Ancak hocamın dediği gibi insani kaynaklar yetersiz.
- Evet, biraz önce bahsettik çok para geliyor, peki nereye gidiyor. Ben denetimin çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. Biz Bingöllü olarak baktığımız zaman bir şey göremiyoruz. Yani yatırımlar oluyor diyoruz ama biz baktığımız zaman bu gelen paranın çok çok altında bir yatırım görüyoruz.
- Demek ki sıkıntı denetimde var. Yani para geliyor ama denetim yok nereye gittiği belirsiz.
- Yok, hocam biz bu paraların geldiğini biliyoruz.
- Yani belli paraların belli projeler kapsamında geldiğini biliyoruz ama sadece geri dönüşün etkisini görmüyoruz.
- Devlet ile vatandaş birbiriyle barışıktır.
- Hocam çıkan ürün, sonuçta çıkan ürün yeterli değil.
- Kamusal yatırımlardan memnunuz, ancak bunu dağıtılması konusunda yetersiz. Derslik problemimiz yok. Adaklı'da 20-25 tane ücretli öğretmen var. Sürekli öğretmen değişikliği yapılıyor. Materyal var, eğitimci yok
- On üzerinden altı veriyorum. Orta halde yani
- Sayın hocam şu var. Biraz zaman tanıyınca veya farklı fikirler çıkınca kamu hizmetinde Bingöl'de herkes eğitimi suçlar ama Bingöl'ün en iyi kamu hizmetini veren kurumu yine eğitimidir. Bingöl'de ele avuca gelen tek şey eğitimidir. Bir sağlık kuruluşlarına gidin FEDAŞ'a gidin yani Bingöl'de sokak lambalarının üçte biri yanıyor. Ha, bu da bizden kaynaklanıyor. Yerel yönetimden kaynaklanıyor yani Ankara'nın suçundan ziyade bizde suç var, Ankara'nın çok fazla değil.

- Devlet açısından sıkıntı yok. Devlet hizmet yapıyor. Ama ilden ile göre farklılık gösteriyor. Malatya'da yapılanlar ile Bingöl'de yapılan arasında fark var. Aslında devlet buraya gerekli parayı gönderiyor. Gerekli imkânları sunuyor, ama adamcılık olduğu için bunlar gereken yerlere gitmiyor, ya da doğru yapılmıyor. Mesela burada bir yağmur yağduğunda yeni yapılan yollar bile çukura dönüşebiliyor.
- Bingöl siyasi yapı olarak diğer çevre illere nazaran farklıdır. Hizmetin nereye gideceği belli değil. Siyasi ayırım yapılmadan yardım yapılacağını düşünmüyorum. Bundan 8 yıl önce çevre illeri gezdim ve Bingöl keşke böyle gelişse dedim. Fiziksel görünüm önceye nazaran biraz gelişmektedir.
- Eskiye oranla daha da gelişmiştir bu siyasi olarak gerçekleşmiştir kavşakta kalan bir ildir geçiş sürecinde bir karmaşa vardır siyasi düşünce hangi yönde ise yardımlar daha çok o yönlüdür.
- Yatırımların sosyal yardım açısından arttığı doğrudur. İnsanların yoksulluğunun sürdürülebilir olarak gitmesi durumu söz konusudur. Kendine yetebilir bir yardım vardır. Öldürmez ancak devam edebilme şansı verir. Bölgesel gelişme bu anlamda yoktur. Daha çok, gelişmek yerine sürdürülebilir yoksulluk vardır.
- Fazla değildir olması gerektiği kadardır. Daha önce bu konuda çok eksikti şimdi yapılması gereken kadardır. Önce 2003 yılında yaşanan depremden sonra bu ilin gelişmeyeceği söylendi Bingöl'ün başka bir yere taşınması konuşuluyordu buna rağmen gelişme gösterdiği sosyal yardım alanlarında da gelişme gösterdi.
- Son beş- altı yıldır evet, ciddi yatırımlar yapılıyor ama daha çok fiziki anlamda.
- Geçmişte Bingöl tam bir mahrumiyet bölgesiydi. Son zamanlarda belki bu biraz giderilmeye çalışıldı ama yine de diğer illerin geldiği noktaya ulaşabilmiş değil.
- Hep devletten beklemek. Alışkanlıktır buralarda hocam. Şu anda Türkiye'nin diğer illerine baktığımız zaman kamu kurumlarının %50 özel sektör tarafından yapılmış. Bir Bitlis'e gittiğimizde ya Kiler Holding, fiziki yapıları Eren Holding yapmış. Bingöl'e baktığımızda özel teşebbüsün yaptığı bir tane fiziki yapıda bina yok.

Yukarıdaki ifadeler, katılımcıların bir kısmı tarafından günümüzde Bingöl'e yapılan kamu yatırımlarının arttığı, kamusal hizmetlere erişimde önemli imkân ve kolaylıklar sağladığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bağlamda özellikle eğitim ve sağlık alanındaki yatırım ve hizmetlerdeki artışın ve bu alanlarda sunulan hizmetlere erişimdeki kolaylığın çok olumlu bulunduğu açıktır.

Bununla birlikte, başta bu hizmetler olmak üzere diğer alanlarda da devletin yatırımlarının verimli ve yeterli olarak kullanılmadığı/kullanılmadığı; yapılan yatırım ve sağlanan teşviklerin denetimlerin yapılamadığı/yapılmadığı, yatırımların genelde istihdama dönüştürülemediği şeklinde eleştiriler ön plana çıkarılmıştır. Aynı şekilde, bu kategoride görüş belirtenlerin zaman zaman özeleştirici mekanizmasına da başvurdukları, bu bağlamda kendilerinin de yapılan yatırım ve kamusal hizmetlere erişme ve onları kullanma hususlarında yeterince bilinçli olmadıkları; dahası devletin yaptığı tüm bu yatırım ve sunulan hizmetler karşısında devlete karşı sorumluluğun (vergi ödeme gibi) çok az bir kısmını yerine getirdikleri şeklindeki ifadeleri anlamlı bulunmuştur.

b. Yatırım ve Kamusal hizmetler ve bunlara erişimden memnun olmadığını belirtenler:

- *Sağlık konusunda çok gerideyiz. İl olarak bu sorunu çok yaşıyoruz. Her aile muhakkak bir kez olsun Diyarbakır, Malatya, Elazığ ya da Erzurum'a hastalarını götürmüştür. Ama bizim 6 yıldır inşaat halinde olan hastanemiz nedendir bilinmez tamamlanamadı.*
- *Evet, bizimle aynı tarihte Muş'ta hastane yapımına başlandı. Ama Muş hastanesi 2 yıldır hasta kabulü yapıyor. Bizinkisi ile halen inşaat olarak duruyor. Hizmetler nasıl "iyidir" diyebiliriz.*
- *Sağlık bence çok kötü Çünkü insanlar hastası oldu mu hastalarını alıp ya Elazığ'a ya Diyarbakır'a ya da Erzurum'a götürüyor Bu da onlara çok büyük eziyet veriyor.*
- *Tıpkı hasta gibi şoför de Elazığ'a gitmek zorunda kalıyor. Buradan Elazığ'a hasta gidiyor, Şoför gidiyor. Hasta olsun şoför olsun biz kazandığımız parayı yola veriyoruz. İsmen iliz ama cismen il değiliz.*
- *Hastanelerde gerekli özen gösterilmiyor.*
- *Eğer Bingöl'e gerçekten yatırım yapılmış olsaydı 6 yıldır bitmeyen hastanemiz tamamlanmış olurdu.*
- *Göğüs hastanesi geldi, Muş'a kaydırıldı. Elazığ'a yapıldı araştırma.*
- *Bingöl'ün sağlık hizmeti yerlerde sürünüyor. Rezalet, orta halli değil yani bir beş dakika gidin Bingöl Devlet Hastanesi'ne oralarda dolaşın.*
- *İlde taşınmalı sağlık var. Bingöl Elazığ, Malatya'ya gidiyor. Tunceli, Erzurum'a, Muş Erzurum'a gidiyor.*

- Eğitim sektöründe çok sorun var. Şu an 400 e yakın sınıf öğretmeni açığımız var.
- Oturduğumuz yerde kanalizasyon sorunu çok var.
- Bingöl'de yeterince fabrika yok. Özel sektör de yok. Yatırım sıfır. İşsizliğin diğer illere göre çok fazla olduğu bir şehir. Devletin bu konuda yatırım yapması gerekiyor.
- Yatırımlar yetersiz mesela Erbakan'ın zamanında bir çimento fabrikasının temeli atıldı ama hala yapılmadı Bingöl'de bir sürü maden alanı var ama bu madenleri işletilmiyor.
- Yatırımlar oldukça yetersizdir. Memnun değiliz. Eğitim, sağlık, istihdama yönelik yatırımların olmasını isteriz. Belediye hizmetlerde oldukça yetersiz. Bunun nedeni bütçe yetersizliğinden kaynaklı olabilir.
- Bizde yürütülemez tarzda projeler var. Bu projeler Ankara'da masa başında yapılıyor. Bingöl'ün temel dinamiklerini dikkate almadan hazırladıkları için bu projeler, bir süre sonra uygulanamaz duruma gelmektedir.
- Türkiye geneli yapılan yaptırımlar hayvancılık öldü. Bingöl de en büyük sıkıntı sanayi yatırımı yapamamasıdır. En büyük yatırım hayvancılık bu da arıcılık, keçi, biyolojik denge bunlara müsait orman geliştirmesi olmadığı için keçi besiciliği ormanları bitiriyor. Arıcılık ciddi bir gelir getirisi.
- Gelen hizmetler kalitesiz. Belirli bir standart var ama uygulanmıyor. Gelen hizmetler oldukça yetersiz özellikle çevre illerle kıyaslandığı zaman hiç yok. Gelen yardımlarda ahbap-çavuş ilişkisine göre dağıtılıyor. Adil bir dağıtım ve kaliteli hizmet yok. Diğer illere nazarında adil olmayan uygulamalar var.
- Saha personeli olarak vatandaşa gördüğümüz ama kamuoyuna yansımayan şeyler, bunların bazılarını açıklamakta çekinebiliyoruz. Hizmet götürülürken bu hizmetler adaletli götürülüyor. Mesela yakın köylere baktığımızda bazı köylere çok iyi hizmetler götürülürken bazı köylere hizmet ulaştırılmamaktadır. Siyasi yaklaşımlar nedeniyle hizmet adil olmamaktadır. Adaletsizlik Bingöl'de nirvana yapmıştır.
- Sosyal çevre yok. Sosyal aktiviteler kısıtlı.
- Halk otobüsü eksikimiz çoktur. Türkiye'de sadece Bingöl'de belediye otobüsü yok.
- Başka bir şehre gittiğinizde Bingöl'ün sınırının nerede bittiğini hemen anlarsınız. Diğer illerin sınıra girdiğinizde yollar mükemmel bir hal alıyor. Ama Bingöl'ün sınırları içindeki yollar sürekli yıkık dökük bir halde duruyor.

- Genç-Bingöl yolu 20 km ayda 12 defa kaza oluyor. Sebep ne? Genç-Bingöl yolu neden yapılmıyor. Bunun nedeni neden araştırılmıyor. O ipek yolu yüzünden yapılmıyor Genç Bingöl yolu. Uygulama yok. Vatandaşı birbirine kırdırıyor. Vatandaş ve yetkili birbirine düşürülüyor. Genç-Bingöl yolu yeni Diyarbakır'a kadar bir çalışma yok. Eğer müteahhitlere yönelik veya firmaya yönelik bazı tehditler oluyorsa bunu denetleyenler incelemeli.
- Ulaşım ile ilgili bizim var Şoförler Odası olarak çok sorunumuz var. Bizim mesela 700-800 tane minibüsçü esnafımız var. Hepsini de D4 diye bir belge var. D4-D2. Bingöl'de bir temsilcisi yok bunun. Sadece biz Erzurum'a bağlıyız. Eğer Bingöl'de temsilcisi olsa. Burada, Bingöl'de mesela ulaştırma bir temsilci göndermiş. K belgesi üzerinde, K belgesi olur mu? Kurum aynı kurum, K belgesi, D belgesi hepsinin aynı olması gerekiyor. Bir kurumun personeli geliyor. 'Ben sadece bunu yapabiliyorum.' diyor. Bu da Bingöl'e bir zulümdür. Başka hiçbir ilde yok. Sadece Bingöl'de var bu. Biz bu konuyu bakanlığa ilettik, nereye ilemedik ki. Teşvik denetimleriyle, belgeleriyle ilgili sıkıntı var. Sorun minibüsçü esnafın ve şoför esnafın sıkıntıları çok. Haddinden fazla var. Bir de kurumu tanımamalık var. Bizim odayı ne trafik ne başka kurumlar tanımıyor. Biz yazı yazıyoruz vilayete, yazımızı dikkate bile almıyorlar. Biz yazı yazıyoruz Elazığ'a, adamlar dikkate almıyorlar. Burada bizim kurumumuza da büyük bir haksızlık var. Bir de esnafımıza da büyük bir haksızlık var. Adamlar esnafımızı tanımıyor. Adam 7.5 milyar verip belge alıyor, belge aldığı adamı arıyor, adam tanımıyor. Böyle bir şey var mı? Diğer illere sizinkinden daha iyi/fazla hizmet ulaştırıldığı düşününcesinde misiniz?
- AVM'ler il dışında yapılmalı. Güçlü güçsüzü bastırıyor. AVM'ler küçük esnaf için büyük bir sorun. Küçük esnaf olmazsa büyük esnaf olmaz...
- Bingöl'ün en büyük problemi Bingöl'e yetişmiş kaliteli elemanın gelmemesi. Kaliteli müdürlerin gelmemesi. Defterdar gelip Bingöl'de müdür olup öğreniyor. İl Milli Eğitim Müdürü gelip Bingöl'de öğreniyor. Nedense özellikle Bingöl, Bingöl'de yaşadığımız için biliyoruz. Bingöl'de hep ilgisi, alakası olmayan arkadaşların, sıfırdan müdür olarak atanması. Sıfırdan müdür olarak atanan kişi; kendi masasını, kendi makamını, kendi makamını tanıması için bile üç yıl tanıyan arkadaşlarımız var. Bu nedenle hizmete odaklanamıyorlar.
- Hizmet kesinlikle ulaştırılmıyor. Milletvekilleri vaatlerde bulunuyor daha sonra gidiyor ve bir şey olmuyor. Vaatler boş oluyor. Biz toplumsal olarak bir şekilde bazı şeyleri istemiyoruz. Çocuğumu çalışırken bırakabileceğim bir yer yok (kres, bakımevi vb.)

Görüldüğü gibi, öncekilerin aksine, katılımcıların bir kısmı Bingöl'e yapılan devlet yatırımları ile sunulan kamusal hizmetlerden memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Öyle ki sağlık hizmetlerindeki yatırımlar ve sunulan sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler ve bunlara erişim, altyapı, ulaşım altyapısı ve taşımacılık sektöründe yaşanan problemler, yatırımlarda siyasi ayrımcılık ve adam kayırmacılık ile kamu kurumları müdürlerinin atanmasında liyakat aranmaması en çok eleştirilen hususlar olmuştur. Bu bağlamda sağlık sektörü ile ilgili olarak Bingöl Devlet Hastanesi binasının henüz tamamlanamamış olması, bazı hastalıklar için başka illere (daha çok Elazığ) gitme ve hekim eksikliği; ulaşım sektörü ile ilgili olarak özellikle Genç-Bingöl yolunun mevcut durumu; ilde belediye otobüsü olmaması ve toplu taşımacılıkla yasadışı kaynaklanan birtakım zorluklar şikâyet konusu olarak en çok ifade edilen hususlar olmuştur.

6.4. Kalkınma

İktisadi bir kavram olan kalkınma ile en kısaca tanımla ekonomik gelişme kastedilmektedir. Bu başlık altında, odak grup görüşmelerine katılanların alternatif bir elektrik enerjisi üretme amacıyla ülkemizin çoğu yerinde devreye sokulan Hidro Elektrik Santrallerinin (HES) Bingöl'de de yapılmasına ve kalkınması açısından ilin en önemli sorunlarını tanımlama biçimlerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

6.4.1. Kalkınmada İlin En Önemli Sorunlarına İlişkin Yaklaşımlar

Bingöl ili son yıllarda önemli ölçüde ekonomik ve kültürel kalkınma sürecinden geçmektedir. Ancak bu süreçte önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında üzerinde durulan diğer bir konu da konunun uzmanları yerine bizzat Bingöl halkından odak grup görüşmelerine katılanların ilin kalkınması önündeki en önemli engellere ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi olmuştur. Buradan hareketle aşağıda katılımcıların bu konudaki ifadelerinden önemli olanlarına yer verilmiştir:

- *İlde resmi işlerde gecikmelerin olması. Adamın olursa hızlıca halledersin am değılse zor... Krediler ve teşvikler hakkınca dağıtılmıyor. Siyasi çıkarlar ve dost-ahbap işi hallediliyor her şey. Sen bir dilekçe yazdığında çözülebilecek bir işi illa çabuk olsun diye yaptırma var. Sen istersen yaparsın anlayışı var. Devlete gidecek rutin bir iş, yapılması gereken ama zorlama insanları devreye koyarak bu işi bitirme anlayışı kötü. Adaletli bir işlem yok.*

- ...Kırsal kesimlerdeki gibi dayanışma eskisi gibi yoktur. Bingöl'ün bir yirmi yıl önceki dayanışması ile şimdiki dayanışmanın arasında çok çok fark vardır. Şu anda 20 yıl önceki akşamları şehir merkezinde dâhil yakın akrabalar hep bir evde toplanabilirlerdi ama şuanda baktığımız zaman herkes artık bireysel yapıyor. Ben kendi annemi babamı on günde bir görüyorum.
- Yatırımlar eksik. Çevre illere yapılanlara göre söylüyorum.
- Hiç kimse işini tam yapmıyor ya da yapan da o konuda bilgisiz.
- Toplumca inatçı bir yapıya sahip olmamız. Zaza inadı duymuşsunuzdur.
- Hizmetin oluşmasında siyasetin etkili olması. Taraftarlık ve bireyselciliğin ön planda olması.
- İş imkânları kısıtlı istihdam sorunu var. İnsanlar işsiz ve çalışanların oranı da oldukça az.
- Henüz doğalgaza geçiş yapılamadı. Diğer illere geldi, ama Bingöl e gelmedi.
- Bingöl'ün tarihi bir geçmişi bir kültürü yok. Cumhuriyetten sonra şehir haline geldi. Bu nedenle henüz kentlileşmesini tamamlamış değildir.
- Bingöl'de bir kent kültürü yoktur ve sahipsiz bir şehirdir.
- Sosyal faaliyetler açısından her hangi bir alan yok. Bingöl halkının kendini geliştirebileceği ya da çocukları yönlendirebileceği çok fazla sosyal faaliyet yok.
- Gezecek yerler yok; tarihi alanlar, sosyal alanlar oldukça yetersiz. Dışarıdan misafirim geldiğinde gezdirecek yerim yok. Hiçbir sosyal faaliyet yok gibi. Sinema ve tiyatro yetersiz.
- Deprem bölgesi olması. İşsizliğin olması ve bunun gençleri intihara itmesi.
- Coğrafi ve iklim şartlarının zorluğu. Bingöl'ün kışı çok zor.
- Bingöl'de bakan var ama istihdama dair bir şey yok.
- Huzurumuz çok iyi ama terör korkusundan gelip yatırım yapılmıyor. Karlıova yolu yapılmak istendi yakıldı. İş yerlerini yakıyorlar. Buradaki insanı da korkutuyor bu durum. Terör olunca yol yok. Yol yoksa sanayi de yok. Sanayi yoksa kalkınma da yok. İşsizlik var. Sanayi olmayınca istihdam olmaz. İstihdam olmayınca da kalkınma olmaz.
- Eğitimsizlik var, altyapı yok, terör var. Eğer eğitimsizlik devam ederse bu sorunlar devam edecektir.

- Eğitim kalitemiz çok düşük. Üniversite sınav sonuçlarında sondan üçüncü olmamız eğitimde yetersiz olduğumuzu gösteriyor. Ayrıca kız çocukları okula gönderilmiyor.
- Bingöl halkı da çok çalışmıyor. Ova var, su var ama ekim yapılmıyor. Halk çalışmıyor bu konuda... Herkes devletten bekliyor burada. Kimse yatırım yapmıyor. Elini taşın altına sokmak lazım.
- Bölge olarak sıkıntımız orman ve karayollarının olmaması. Bazı ilçelere ulaşım hala stabilize yollarla sağlanıyor. Bu da kalkınmayı etkiliyor.
- Bingöl Karayolları şeflik. Çoğu yer şeflik. Şimdi Bingöl'de müdürlük olmayınca, mesela biz Elazığ'a bağlı olunca tabii ki Bingöl'e hizmet tam gelmiyor. Karayollarında biz Elazığ'a bağlıyız. Bütün hizmet Elazığ'a geliyor. Elazığ da şeflik olarak bize gönderiyor. İlde müdürlük olmayınca düşününün bu kurumun merkezi Elazığ, burası şeflik. O zaman Elazığ ne derse öyle oluyor. Belki bu toplantıyı bile Elazığ'da yapıyor olabilirdik. Bunu sadece örnek verdim. DSİ, Orman, Karayolları... Bir tek o değil, bir sürü kurum var.
- Hem Zaza hem de Kurmanç halk arasındaki çatışmalar olumsuz etkiliyor tabiki.
- Kadınlara mirastan pay verilmiyor. Kadın istihdamı hiç yok burada.
- Bingöl'e fazla yatırım yapılmıyor, şehirleşme yetersiz. Halk çok bilinçsiz. İki-üçüncü kez evlilikler yapılıyor. Boşanma oranları da yüksektir.
- İnsanların çabuk değişken olması ve taklitçi olması. Ayrıca İnsanlar çok çabuk galeyana geliyor.
- Bingöl'de bir kent kültürü yok. Yani mesela Diyarbakır'a gittiğimiz zaman bir kent kültürü var. Bingöl'de dışarıdan yoğun bir göç olmasına rağmen yok. Çünkü kırsal kesimden gelen insanlar... Burada şöyle bir yürüdüğünüz zaman hala o kırsal kesimden gelen insanların kendi yapılarını buraya taşıyarak bir şekilde arada kalan bir kenttir. Bu açıdan ciddi şekilde bir kent kültürü olduğunu düşünmüyorum. Oysa Antep'e gittiğimizde bir kent kültürü görürsünüz. Antep'in bir bakırcılar çarşısına gittiğiniz zaman bir tarih görürsünüz. Yıllardan beri usta-çırak ilişkisini görürsünüz bu bir kent kültürüdür.
- Bingöl bir göç veren bir il olduğu için dezavantajlarından biri de sürekli göç veren bir il olması. Burada daha çok batı illerine, gelişmiş illere hem beyin göçü olarak hem de yatırım anlamında da Bingöl'e yapacağına gidiyor Malatya'ya yapıyor ve ya başka bir ile yapıyor... Yani üretim alanında kendi bölgemizi tercih etmememiz. Eğer bir üretim, bir yatırım yapacaksak başka yerleri tercih ediyoruz.

- Hani az önce olumlu anlamda söylediğimiz kendi şahsına münhasır o duruş ve kendi değerlerine birazda geleneksel bir kabullenme ile sarılan Bingöl paradigması bu noktaya geldiğinde bu defa bilimsel ve teknoloji ve kültürleşmenin getirdiği şeye dirençle ve o inançları belki biraz daha değerlerine, kültürüne ve o değişime ayak direterek kendi içine kapanıp bilinçlenmeden bir kabulleniş ve ona ayak direnmenin getirdiği inancında kadercilik anlayışının gereğinden fazla kabullenerek üretmeyi, değişmeye ve teknolojiyle beraber belirli değerlerden entelektüel bir zemini yavaş yavaş kendi şeklinde taşıma konusunda da bir direnç var.
- Bingöl toplumu kapalı, muhafazakâr yani muhafazakâr bir toplum. Eğer siz bir değişime bilgisizce ve yanlış, tamamen muhafazakâr, gelenekçilikle atadan dededen gelme kültürle kuşaklara aktarıyor ve bunun doğruluğunu, yanlışlığını bilimsel, akademik olarak insani değerlerle dünyanın gittiği değişim sürecine ayak uydurmazsanız, direnç üretiyorsanız bu sağlıklı bir şey değildir.
- Kendi coğrafi ve sosyolojik yapısından dolayı değişiminin dış etkenlere daha çok bağlı olmasıdır. O yüzden de buranın diğer şehirlerle karşılaştığında iktisadi ve kültürel ve sosyolojik değişimi biraz daha geç olacak Bingöl'ün. Bu da Bingöl için olumsuz bir şey.
- Benim köyüm 10 km uzakta. Bizim bütün köylerimizde insanlarımız, sabah kalkarlar Bingöl'e gelirler, merkeze arabalarından yemelerinden içmelerine. Hiçbir üretimde yok yani bu paralar nereden geliyor, hakikaten ben anlamış değilim ve Bingöl genelinde de ben bunu görüyorum. Herkes kahvelerde. Tüketen bir toplum. Kahve durumu var. Kahve kültürü. İnsanlar kahvelerde. İşsiz güçsüz.
- İş ve işlevleri genelde araç olarak kullanılması, aracıyla yapmaları, bireysel ilişkilerinin fazla olması ile en ufak işte bile kısa yoldan yapmak var. Bakan bile iş için oraya koyuyorlar. Bu birçok yerde var. İş ve işlevlerde aracılık var.
- Bingöl göç alan değil göç veren, okumuşunun da sürekli şehirden çıktıktan sonra %90'ının da geri gelmediği, dağınık bir yer olduğu için sosyolojik, kültürel, ekonomik değişimlerin tamamıyla kişiselleştirildiği yani kişilere bağlı bir zorunlu coğrafi yapısından da kaynaklanan bir olumsuz yönü var. Bunu değiştiremezsiniz yani bu söylediğimi değiştiremezsiniz, bu il kalkınamaz.

Yukarıdaki ifadeler içerik analizine tabi tutulduğunda katılımcıların hemen hemen tamamının ilin kalkınmasına yönelik olarak genelde olumsuz ifadeler kurdukları görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu ifadelerden

hareketle katılımcıların Bingöl'ün kalkınması önünde en önemli engeller olarak gördükleri hususlar şöylece özetlenebilir:

- *Nitelikli iş gücü eksikliği,*
- *Bürokrasinin hantal işleyişi. Bu işleyişte siyasi kayırmacılık ile ahbap-çavuş ilişkisinin belirginliği,*
- *Girişimcilik kültürü ve sosyal sermayenin zayıf hatta hiç olmaması,*
- *Kamu kurumlarının müdürlüklerinin başka illerde olması, Bingöl'de sadece şubelerinin bulunması nedeniyle kurumlar arasındaki işleyişte koordinasyon eksiklik ve gecikmeleri,*
- *Sanayinin yetersiz oluşu. İnovasyon eksikliği,*
- *İşsizlik,*
- *Deprem bölgesi olması,*
- *Göç vermesi,*
- *İstihdam alanlarının sınırlı oluşu,*
- *Yatırımların yetersizliği,*
- *Tembellik ve atalet,*
- *Sosyal yaşam ve eğlence mekanlarının çok yetersiz kalması,*
- *Kent kültürünün oluşmamış olması,*
- *Kadınların istihdam dışı tutulması,*
- *Ulaşımında (bazı ilçeler bazında) yaşanan sıkıntılar,*
- *Terörün neden olduğu korku ve güvensizlik nedeniyle ildeki girişimcilerin yatırımları için genellikle başka illeri tercih etmeleri ile il dışından Bingöl'e yatırım yapmayı düşünenlerin de aynı nedenle bu düşüncelerini hayata geçirme noktasında isteksiz davranması,*
- *Muhafazakâr (Tutuculuk ve yeniliğe açık olmama anlamında) yapısı,*
- *Üretim kültürü yerine genelde tüketim kültürünün yaygınlığı,*
- *İl nüfusunun daha çok kapalı toplum özelliği göstermesi,*
- *Kahve kültürü,*
- *Eğitimsizlik ve cehalet.*

6.4.2. İstihdam Artırıcı Faaliyetler Hususunda Değerlendirmeler

Araştırma kapsamında üzerinde durulan diğer bir konu da Bingöl'de istihdam artırıcı faaliyetler hususunda bizzat Bingöllülerin görüşlerinin tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda odak grup görüşmelerine katılanlara: "İstihdam artırıcı faaliyetler kapsamında (hem kadın hem de erkeklere yönelik olarak) özel sektör eliyle Bingöl ilinde neler yapılabilir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş olup katılımcıların verdiği cevaplar içerisinde en dikkat çekici olan ifadeler aşağıya çıkarılmıştır:

- *Önceden sanayi bölgesi oluşturulacaktı. Kent terörden dolayı kapatıldı... Öyle ki, Bingöl'de kimse özel sektör olarak bir iş yapamaz. Ne zaman bir iş adamı bölgeye gelse yatırım yapmaya kalksa terör hemen gelip adamın tepesine biniyor... Şimdi bir müteahhit bu şartlarda nasıl da gelsin Bingöl'de hizmet etsin ya da bir iş adamı nasıl da gelsin Bingöl'de iş alanları oluştursun. Bingöl'de güvenlik şartlarının oluşturulması lazım... Barış olmazsa insanlar köyüne, işine-gücüne dönemez. Hayvancılık da yapamaz. O zaman işsizlik de bitmez.*
- *Tarım ve hayvancılık geliştirilebilir. O zaman buralarda işçiye, çalışana ihtiyaç olur. Hayvancılık ve tarım teşvik edilebilir. Tarımsal arazi var, meyvecilik genişletilebilir. Hayvancılık yoğun olarak var, aktifleştirmek için yeterli çalışma, proje yok. İnsanlar hayvanları alıp satıyor kontrol yok. Fidan dağıtımı var. Bedava veriliyor, ancak fidanın değeri anlatılmıyor. Halk değersiz olarak görüyor bunları. Çiftçilik eğitimi verilmeli. Süt ürünleri işleme adına hizmetler yapılmalı, geliştirilmeli. Sütün satılacağı yer yok. Süt fabrikaları açılmalı. Kurumsal anlamda sütler toplanmalı... Küçük ve büyükbaş hayvancılık yapılabilir. Karhova'da yapılmaktadır. Ancak bunun da yüzde 60'ı boşa gitmektedir. Bingöl'ün meşhur balığı vardır ancak kullanılamamaktadır.*
- *Tarımsal anlamda burada özel olarak yetişen bazı bitkiler var bunlara yönelik, üretim alanları oluşturulabilir. Hem tıbbi bitkiler var. Hem de pazarlarda tüketilebilen bitkiler var. Mesela ışkın denen bir bitki var. Bu bitki televizyonda kansere iyi geliyor diye reklamı yapılırca çok satmaya başladı. Artık insanlar kolay bulamıyor.*
- *Tarım enstitüsü geliştirilebilir. Sebzeler, meyveler evime gelene kadar tazeliğini kaybediyor... Muş Ovası Urfa'daki Harran Ovası'na kadar, Amik Ovası'na kadar, Çukurova'ya kadar katma değeri yüksek tarım ürünlerine dayalı sanayi sektörü gelirse Bingöl bundan %100 etkilenir çünkü arasında 40-50 km var bunu anlatmaya çalışıyorum.*

- Bingöl giyime çok önem veriyor. Dışarıdan elbise alımı çok fazla. Birçok komşumun Elazığ'a gidip alışveriş yaptığını görüyorum. Bu nedenle tekstil sanayisi kurulursa iyi olur; istihdama da katkısı olur.
- Kışlar uzun geçiyor. İnsanlar zamanın çoğunu evde geçiriyor... Yazılımda ilerleyebilirler. Yazılım olursa bu gençlerin ilgisini de çeker. Özetle bilişim sektöründe bir yatırımlar yapılabilir.
- Modern alışveriş merkezlerinin, dolayısıyla şehre markaların girmesini istemiyorum. Bunlar doğru dürüst istihdam da sağlamıyor. Esnafların gelişmesini istiyorum. Her sokakta neredeyse bir alışveriş merkezi var ve bu da esnaflığı öldürüyor.
- Bölgelere teşvik verilmesi gerekir. Güvenlik sorunu nedeniyle yatırım yapacak kimse yok. Bu sağlınırsa yatırım dolayısıyla da istihdam artar.
- Bingöl geçiş bölgesinde. Oteller yapılabilir ancak var olan oteller bile boş kalmaktadır. Buralarda çalışanlar eğitimsiz genelde.
- Ilıcalar beldesinde termal sularımız var. Başka illerde bu güzellikte su elde edildiğinde hemen turizm için değerlendiriliyor. Oteller ve yatırım alanları oluşturuluyor. Ama Bingöl'de bu imkânlar doğru değerlendirilmiyor.
- Eğitim verilerek iyi bir eğitime istihdam sağlanmalıdır. Nitelikli eğitim ve buna ek olarak uygulamalı eğitim verilmelidir. Kalifiye eleman yetiştirilmelidir. Kaldırım örneğinde olduğu gibi iş yapan kişi ne yaptığını bilmiyor. Özel sektörün katkılarıyla çağrı merkezi açıldı ve istihdam alanı oluşturuldu. Yatırımlar sanayi alanıyla ilgili olmalıdır.
- Bingöl'ün zenginleri Bingöl'e değil Bingöl'ün dışındaki yerlerde yatırım yapıyorlar. Bunların Bingöl'e getirilmesi ve Bingöl'de yatırım yaptırılmasının sağlanması lazım Bingöllü olmayanlarında Bingöl'e yatırım yapılmasının sağlanması lazım.
- Büyükşehirlerdeki fabrikalar buraya da yapılmalıdır.
- Ev atölyeleri yapılmalı. El sanatları çalışmaları yapılabilir. Halıcılık yapılabilir. Bingöl'ün zenginleri Bingöl'e yatırım yapmıyorlar... Bayanlar el sanatları konusunda çok becerikliler bu anlamda evde oturan kadınlar değerlendirilebilir. Bunlar kadın istihdamını da artırır
- Şu an Tekstil Kent daha da genişletilebilir. Onunla ilgili bayanlara daha fazla teşvik verilebilir. Orda çalıştıktan sonra bilgi, deneyime sahip olan bayanlar, teşviklerle kendi yerini açabilir. Bununla ilgili daha fazla bir çalışma olabilir diye

düşünüyorum. Özellikle ilimizde tekstil ile ilgili faaliyet yapan bu tür firmalar –başkanımız da biliyor- bu alanda yetişmiş kalifiye eleman yok. Yetiştirdiğimiz eleman da kendine göre güzel, kaliteli yer bulamıyor. Şimdiye kadar gidip çalışabileceği bir ortam bulamadığı için çalışmıyordu. Şimdi Tekstil Kent'te biraz daha canlandı diyebiliriz. Gidip çalışanlar var. Onların da herhalde şartları biraz daha zormuş. Ücret düşük, çalışma saatleri çok fazla. Bir iki tane sanayide tekstil firması var. Oraya giden, çalışan bayan arkadaşlar var. Biz daha önceden bununla ilgili bir proje yaptık. Bayanlara yönelik tekstil eğitimi verdik. Bayanlarımızı götürdük, oraya yerleştirdik ama en fazla iki gün çalıştı bayanlar. Çalışma saatleri çok fazla, çalışma ortamı çalışabilecekleri bir ortam değil. Hepsi işi bıraktı ve kimse çalışmak istemiyor. Bununla ilgili iyileştirmeler yapılabilir diye düşünüyorum. Kimse çalışmak istemiyor, çünkü çalışma saatleri çok fazla, verilen iş yükü çok fazla, ücret az. Ben kendim kontrole gittim. Kış ayıydı. Buz gibi soğukta kabanları ile bayanlar çalışıyorlar.

- *Teşviklerle ilgili bayanlara bilgi verilirse, daha bir bilinçlendirilse, yani ev yemeklerinin yapıldığı bir yer açabilirler... Biz Oda olarak kadınlara yönelik şimdiye kadar 10 tane proje yaptık. Her projede en az 30 tane bayana eğitim verdik. O bayanların hepsi de çalışmak istiyor. Sonrasında tekrar tekrar Oda'mıza gelip 'Uygun iş yeri var mı? Ne yapabiliriz? Şu an bizimle ilgili bir teşvik var mı? Hibe var mı?' diyorlar. Özellikle hibe istiyor bayanlar. Ama bayanlara yönelik hibe yok. Bir KOSGEB'in desteği var. İşte proje üretip KOSGEB'e başvuruyorsunuz. KOSGEB'de 30 bin veriyor, ama onu da canını çıkara çıkara veriyor. Kadın zaten o evraki hazırlama aşamasını falan duyunca vazgeçiyor. Aslında var ama yok. Şartlar çok zor.*
- *Devletin kadın istihdamına yönelik projeleri var. Ancak bölge kadınları bu projelerde etkili değillerdir. İş hayatı kadınlara maddi destek verirken bir yandan da özgüven kazanmalarına yardım etmelidir. Ancak bölgede bir istek yok.*
- *Bingöl'de özellikle kadınlara yönelik çalışmalar yapılıyor İŞKUR'un bütün çalışmaları kadınlara yönelik oluyor bu da İnsanların şikâyetine neden oluyor çünkü insanlar gelip hocam evde çocuklarımız üstümüze kaldı onlar da yapabileceğimiz bir şey yok perişan oldu diyorlar.*
- *Bingöl yeraltı kaynakları bakımından zengindir. Bu alanla ilgili bir işletme kurulabilir.*
- *Özel sektör burada bir deri fabrikası açabilir.*

Yukarıdaki ifadeler içerik analizine tabi tutulduğunda katılımcıların ilde erkek ve kadın istihdamının artırılması hususunda önerilerini şu şekilde özetlenebilir.

- *İldeki girişimcilik kültürü, terör tehdidi, sosyal sermaye ve nitelikli işgücününün zayıf hatta hiç olmaması ilin istihdamı açısından en negatif yönleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda söz konusu hususlarda yapılabilecekler istihdamın önündeki engellerin önemli bir kısmını ortadan kaldıracaktır.*
- *Terör tehdidi ildeki istihdamının önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Bu bağlamda terör tehdidinin ortadan kaldırılması devlet ve özel sektörün yatırım ve teşviklerinin daha da artmasını sağlayacak bu da istihdamın artışına olumlu katkılar sağlayacaktır.*
- *İlin sahip olduğu coğrafi ve iklimsel özellikler Bingöl'de tarım ve hayvancılık ve bu sektörlerle yönelik endüstrinin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda doğrudan devlet ve özel sektör tarafından yapılacak yatırımlar ile devletin ilgili sektörlerle sağladığı teşvik ve kredilerin artırılması özel sektör ile ildeki girişimcileri bu sektörlerde yatırım yapmaya teşvik edecek bu da ülke ve için ekonomik girdiler sağlarken aynı zamanda istihdamın artırılması açısından da önemli fırsatlar doğuracaktır.*
- *Tekstil sektörü ilde gelişme eğiliminde olan sektörlerden birisi olarak görülmektedir. Bu bağlamda devletin tekstil sektörüne yaptığı yatırımın arttırarak devam ettirilmesinin yanı sıra özel sektör ve ildeki girişimcilere sağlayacağı teşvik ve krediler ile onları cesaretlendirmelidir. Bu durum ilde hem tekstil ve hem de onunla ilgili yan sektörlerin gelişmesi sağlayacak bu da söz konusu sektörlerde istihdamın artmasına neden olacaktır.*
- *İlde istihdam sağlayacak diğer bir sektörün de kaplıca (jeotermal) turizmi olduğu aşikârdır. Zira ildeki kaplıca kaynaklarının zenginliği, bununla birlikte önemli bir kısmının henüz yatırıma dönüştürülmemesi ildeki ve il dışındaki girişimciler için önemli yatırım fırsatları sunarken ildeki insanlar için de istihdam imkânı sağlayacaktır.*

İlde yatırım yapılacak bir diğer sektörde konaklama (otelcilik) sektörüdür. Öyle ki ilin coğrafi konumu ile kaplıca turizminin doğuracağı talepler başta olmak üzere daha başka açılardan da ihtiyaç duyulacağı düşünüldüğünde bu sektöre yapılacak yatırımlar rantabl olabilir. Bu da, söz konusu sektörün ildeki istihdam açısından olumlu katkılar sunacağı şeklinde yorumlanabilir.

- *İldeki kadın istihdamının erkeklere oranla oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadın istihdamının önündeki en önemli engelin ildeki muhafazakâr (tutuculuk anlamında) anlayışın çok etkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu konudaki anlayışın değişmesi için halkın bilinçlendirilmesi zaruri görülmektedir.*

İldeki kadın istihdamını artıracak en önemli sektörlerin tekstil sektörü ile ev atölyeleri olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda evlerde modern ev atölyeleri kurulması, mevcut olanların da modernize edilmesi kadın istihdamına çok olumlu katkılar sunacaktır.

- *İlde istihdamı artırıcı sektörlerden birisinin de maden sektörü olduğu sıkça dile getirilmiştir.*

6.4.3. Bingöl Üniversitesinin İlin Kalkınmasındaki Rolü

Üniversiteler sadece akademik bilgi üreten ve nitelikli işgücü temini sağlayan evrensel eğitim kurumları olmasının yanı sıra buldukları ülkenin, bölgenin veya ilin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesine önemli katkılar sunan eğitim kurumlarıdır. Bingöl Üniversitesi 29.05.2007 tarih ve 26536 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5662 sayılı kanunla kurulmuştur. Günümüzde 7 fakülte, 3 yüksekokul, 5 meslek yüksekokulu ve 4 enstitü ile eğitim-öğretime devam etmektedir (www.bingol.edu.tr).

Araştırmada Bingöllülerin Bingöl Üniversitesi'nin ilin kalkınması ve şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi üzerindeki etkileri hakkında neler düşündüklerini anlamak amacıyla odak grup görüşmelerine katılanlara: "Bingöl Üniversitesi'nin, ilinizin kalkınmasındaki ve şehirdeki sosyal ve kültürel açıdan değişimi üzerindeki etkileri nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş; söz konusu soruya verilen cevaplardan en dikkat çekenleri olumlu olanlar ile olumsuz olanlar şeklinde iki kategoride aşağıya çıkarılmıştır

a. Olumlu görüşler:

- *Üniversitenin ekonomik katkısı mutlaka vardır. Daha çok kiraya ev verenlerin işine yarıyor... Öğrenci sayısı cafe ve eğlence yerlerinin artmasına neden oldu... Üniversitenin Bingöl'e çok faydası var. %50 fark ediyor. Alışverişlerde harcadıkları paralar Bingöl'e geliyor... Her öğrenci bir kibrit olsa bile bu Bingöl'e çok faydalı. Sağlık açısından da yenilikler okul için yapılıyor. Bingöl'ü kalkındıracak olan tıptır.*

- Öğrenci gelmeden önce yapı da yoktu. Ama şu anda Düzağaç'daki bölgelerde bodrum katı almış bir adam 40 bin liraya, 450 TL'ye kiraya veriyor. Burada da daireler 500 TL... Maddi anlamda ekonomik bir katkı sağladı. Ev sahipleri çok acımasız oldu. Öğrenciler üzerinden para kazanıldı... Kültürel açıdan yükselme var. Bingöl'de okuyup yurt dışına gidenler geri gelmiyor.
- Üniversite sosyal bakımdan bence birçok katkı sağladı... Üniversiteden önce Bingöl küçük bir mahalle gibi geliyordu, üniversiteden sonra Bingöl çok değişti... Üniversitelileşme oranı arttıkça kentlerin kültürel yapılarında ciddi değişiklikler oluyor Biz de bunu çok çarpıcı bir şekilde yaşadık. Elbette üniversite geldi diye namus mefhumu zedelendi denmez. Ancak olumlu yanları da oldu mesela eskiden camimizde gençler pek olmazdı ama şimdi gençler camilerimizde çok fazla... Bingöl daha önce içe kapanık muhafazakâr bir yapısı vardı. Ancak nüfusun kalabalık olması ve farklı kültürel yapıda olanların buraya gelmesi farklı kültürel kaynaşmalara sebebiyet verdi... Kültürel kaynaşmanın olumlu yanları olduğu gibi olumsuz yanları da vardı. Ancak karşılaştırıldığında olumlu yanlarının daha fazla olduğu söylenebilir... Hocalar başka bir yerde yaşıyor. Halk başka bir yerde yaşıyor... Bence üniversitenin hemen alt tarafındaki lojmanlar var ya o hiç doğru bir şey değil üniversitede çalışan hocaların bu toplumun içine girmesi lazım. Biz ondan bir şeyler kapmalıyız, o bizden kapmalıdır.
- Konut fiyatlarını artırmıştır. Nüfus ve alan arttı. Bazı kesimlere yeni iş olanakları oluştu. Halk ise bu değişiklikleri özümsemi...
- Ulaşım sorunu arttı ama ulaşım imkânları da arttı. Havaalanı çok büyük avantaj. Şuan araştırma yapıyorsunuz bu şehir için. Bu bir kazanç.
- Bence daha çok olmalı, bu kente tek üniversite yetersiz.
- Eğitim bir yeri aydınlatır. Bingöl'ü aydınlatacaktır. Halka daha çok nasıl ve nerede hizmet edilebilir bunlar düşünülmeli. Seracılık yapılabilir. Okullarda araştırma tezi, doktora tezi olarak bu konularda çalışma yapılmalı. Ziraat Fakültesine bu konuda çok iş düşer. Burada arıcılık var bu daha verimli bir hale getirilebilir. Üniversitenin ışığında halkla diyalog halinde bu halkın nabzı tutulabilir. Yoğurt, peynir fabrikası.
- Devlet veriyor ama biz yapmıyoruz. Talebelerden ricamız üniversitenin kıymetini bilin.

Yukarıdaki ifadelerle görüldüğü gibi, katılımcıların bir kısmı Bingöl Üniversitesi'nin ilin sosyal, ekonomik ve kültürel açısından gelişmesi üzerindeki etkisini olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Nitekim bu görüşte olanlara göre:

- *Üniversite ekonomik açıdan kentteki konut sektörü, ticaret ve kira gelirleri başta olmak üzere şehirdeki ekonomik hayata ciddi ivme kazandırmıştır. Sosyal açıdan canlılık kazandırmıştır.*
- *Kent ulaşımı yeni yollar ve havaalanı başta olmak üzere bu sektöre yapılan diğer yatırımlarla önemli ölçüde gelişmiştir.*
- *Üniversiteyle şehir sosyal açıdan gelişmeye ve şehrin eğitim düzeyi yükselmeye başlamıştır. Bu bağlamda ildeki muhafazakâr (tutuculuk anlamında) ve homojen yapı önemli ölçüde değişerek kent nüfusu açık toplum olmaya doğru evrilmeye başlamıştır.*

Bingöl Üniversitesi'nin şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesine katkılarını önemseyenler ayrıca şehre başka üniversitelerin de kurulması şeklinde görüş belirtmişlerdir.

b. Olumsuz görüşler

- *Ziraat Fakültesi'ndeki hangi öğrenci yanımıza getirilip motor ile ilgili bilgi almayı yerinde öğrendi... Diyorlar ki bina yapılmış. Ben o binanın içindeki insana bakarım. Bana Bingöl Üniversitesi kaç tane mezun verdi, kaç tane adam yetiştirdi. Bana o lazım. Binayı devlet yapıyor, binayı herkes yapıyor. Önemli olan üniversitenin içinde kaç tane mezun verdiniz... Rektör bana bina yapmış, binayı ne yaparım ben. Bina olmasa handa yetişir. Bana adam yetiştir. Çok da umurunda bina yapmışsın... Bingöl Üniversitesi kaç tane adam yetiştirdi. Bu gidişle hiç yetişmez. Bingöl Üniversitesi batır. Birkaç kişiye hizmet etmek Bingöl'e hizmet etmek değildir. Siz içine bir girin nefret edersiniz.*
- *Zararı katkılarında çok daha fazla... Bingöl daha muhafazakâr bir yerd. Ama bu muhafazakârlık kaybolmaya başladı... Üniversite Bingöl'de tam bir kültürel şok yaşatmıştır. Bölge dışında gelen ve bölgenin kültürüne aykırı davranışlarda bulunan insanların bir şok yaşamasına etki etti... -Boşuna açıldı. Hiçbir faydası yok. Gençler burada ahlaki bozukluklara neden oluyor... Uyuşturucuyu daha çok üniversite öğrencileri getirdi buraya. Kesinlikle üniversite öğrencileri Bingöl çocuklarını uyuşturucuya düşürdü. Saat 8-9'dan sonra parklara, bahçelere gidin, üniversite öğrencileri ne kadar dengesiz hareket ettiklerini görün. Aile olarak utanıyoruz. Yok, yani kesinlikle Bingöl Üniversitesi, Bingöl'ün ahlaki*

değerini çöktürdü. Edebiyat, ahlak kalmadı... Etraftaki insanlarda bu üniversite öğrencileri 'buranın ahlakını bozuyor' anlayışı var... Gençlerin varlığı bölgenin ahlaki yapısında değişmelere neden olduğu çok olumsuz bir değişim daha öncesinde insanlar bu kadar gayri ahlaki davranışlar sergilemiyordu... Eskiden sokaklarda iki genç yan yana bile görünmezken şimdi sarmaş dolaş yürüyorlar.

- Kaç tane motor ustası dedi biz sana eleman verelim. Araziye hangi öğretmen 10 tane öğrencisini alıp indi?
- Gelen öğrenciler çevre illerden geldiği için ilin kültürel yapısında pek bir değişim yok... 13 bin öğrenci dediniz ben buna katılmıyorum. Bunun %50'-60'ı Bingöllü öğrenci... Özellikle iki yıllıklar, yüksekokul babindeki öğrencilerin hepsi Bingöllü. Meslek liselerine gidenlerin hemen hemen %80'i Bingöllü.
- 12 bin, 13 bin öğrenci varsa oradaki öğretim görevlileri ne kadar belirli marjinal ideolojilerden etkilenmeden ne kadar bilimsel, ne kadar akademik, ne kadar evrensel değerlerde ışık tutabiliyor, onlara liderlik yapabiliyor o çocukların zihinsel dinamiklerin harekete geçirmekte. Bunu da yazın gerekirse profesörlerinize de bu konuda konferans verebilirim.

Üniversitenin olumsuz yönü şu mesela eskiden Bingöl'de siyasi şeyler olduğu zaman biliyorduk kim yapıyor. Ama şimdi üniversitenin içinde bir kutuplaşma var. Çarşıda çoğu kez yürüyüşler oluyor –siyasi yürüyüşler- hepsi üniversite öğrencisi. Hemen hemen %80 üniversite öğrencisi. Önceden böyle şeyler olmuyordu. Herkes herkesi tanıyor. Önceden olmuyordu böyle şeyler... Dün akşam da yine eylemde üniversite öğrencileri vardı. Üniversitenin zararı budur... Hepimizin ortak görüşü bu. Bu önemlidir. 13 bin öğrencinin %70'i Bingöllüdür. Geri kalan %30'u diğer Diyarbakır gibi yerlerden bilinçli öğrencilerdir. Yoksa okumak amaçlı değil. 'Bingöl'ü nasıl bozarım?' mantığıdır... Bingöl'ü bozmak için, bilinçli olarak ufak ilçelerden, özellikle Diyarbakır benzeri yerlerden, Ergani gibi yerlerden öğrenci gönderiliyor. 'Git Bingöl'ü boz, Bingöl'ü bir şekilde kaydırın yoksa Bingöl kaymaz.' diyorlar. Bu çok önemlidir.

- Şimdi üniversite sadece karşı tarafa yapılmış, sadece oranın esnafı faydalıyor. Yurtlar orada olduğu için öğrencileri kimse göremiyor. Yurtlar hepsi o tarafta üniversite yurtları. Yani orada ev bulamayan, yurttan yer bulamayan mecburiyetten bu tarafta oturuyor.

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi katılımcıların bir kısmı Bingöl Üniversitesi'nin şehre kattıkları ve eğitiminin niteliği bağlamında çok ciddi eleştirilere tabi tuttuğu anlaşılabacaktır. Bu eleştiriler genelde şu şekilde özetlenebilir:

- *Üniversitedeki akademisyenlerin yetersiz olan akademik bilgi birikimleri verdikleri derslere yansımakta; üniversiteden işgücü piyasasının ihtiyacını karşılayacak nitelikli eleman mezun edilememektedir.*
- *Üniversite yönetimi başta olmak üzere akademisyenlerin lojmanlarında yaşadıkları, genelde şehirdeki halkla bütünleşmedikleri/bütünleşemedikleri hususunda ciddi eleştiriler vardır. Bu bağlamda akademisyenlerden beklenen halkla etkileşime geçmeleridir.*
- *Üniversite öğrencilerinin çoğunun Bingöllü veya Bingöl'e yakın illerden (özellikle Diyarbakır'dan) ve küçük ilçelerden olması, dışarıdan gelen öğrencilerin ise azınlıkta olması şehrin sosyo-kültürel açıdan gelişmesinin önünde en büyük engel olarak görülmektedir. Bu durum, kent kültürünün oluşmasını geciktirmekte, homojenlik sağlanamamaktadır.*
- *Üniversiteye dışarıdan gelen (katılımcıların bazısının deyimiyle özellikle getirtilen) öğrenciler siyasi açıdan ilin yapısını bozmakta (katılımcılara göre özellikle bozmak için gönderilmiş veya getirtilmiş), üniversite kurulmadan önce şehirde pek görülmeyen protesto tipi eylemler gittikçe yaygınlaşmaktadır.*
- *Üniversite özellikle sosyo-kültürel açıdan şehir üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Özellikle üniversite öğrencilerinin kentteki yaşam tarzı, karşı cinsle olan ilişkilerindeki rahat tavırlar şehrin muhafazakâr yapısı (katılımcıların deyimiyle ahlaki yapısı) üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmeye başlamıştır.*
- *Üniversitenin özellikle yapıldığı yere yakın olan yerlerdeki esnaf ve kiraya verecek evleri olanlara hizmet ettiği; şehrin geri kalanının bu işten bir kazancı olmadığı şeklindeki olumsuz eleştirilerde dikkat çekicidir.*

6.4.4. Hidro Elektrik Santrallerine (HES) İlişkin Değerlendirmeler

Bilindiği gibi ülkemizde yeni ve alternatif bir elektrik enerjisi üretmek amacıyla kurulan "nehir tipi tesisler"e kısaca HES denilmektedir. HES'leri barajlardan ayıran en önemli farklar; baraj gibi nehirlerin önü kesilerek su tutulmaması ile elektrik üretiminin yanı sıra sulama amaçlı da kullanılan barajların aksine HES'ler de sadece elektrik üretiminin yapılmasıdır. Artan

nüfusla birlikte enerjiye duyulan ihtiyacın gittikçe arttığı ülkemizde mevcut elektrik üretme sistemlerini çeşitlendirme amacıyla başvurulmuş yollardan birisi olarak HES inşaatları giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Bingöllüler'in HES'ler hakkındaki görüşlerini anlamak amacıyla odak grup görüşmelerine katılanlara: "İlinizde/Bölgende yapılan/yapılması planlanan baraj ve HES'ler hakkında neler düşünüyorsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu bağlamda kullanılan ifadeler içerik analizine tabi tutulduğunda, katılımcıların HES'ler konusunda kafasının oldukça karışık olduğu, HES'leri olumlu bulanlar kadar buna olumsuz yaklaşanların da azımsanmayacak düzeyde olduğu anlaşılabilmektedir.

Bu bağlamda HES'lere olumlu yaklaşanlar:

- *Şimdiye kadar barajların ya da HES'lerin bir etkisini görmedim o yüzden bir yorum yapamıyorum.*
- *Solhan tarafındaki baraj sulamaya ve tarıma katkı sağladığı, baraj yapımının depremi tetiklediği yönünde söylentiler var*
- *Yayladere'deki baraj yapımında insanların evleri arazileri sular altında kaldı bunun için halk tepkilidir*
- *Barajlar sulamada iyi oldu.*
- *Barajların yapımı sırasında insanlar iş buldu. İşsizlik az olsa azaldı.*
- *Mutlaka faydalıdır. Yapılmalıdır.*
- *Rusya'ya bakıyoruz bu konuda. HES'ler desteklenmeli*
- *Yer altı enerji, bilgisayarda, iletişimde ilerlemiyoruz. Bazıları çevre diyor ama bunlarda yapılmalı.*
- *4 Karlıova'da çalışma yapıldı ama olmadı.*
- *Enerji lazım. İran keserse, Rusya keserse nereye bağlanacağız?*
- *İlimizde 2 tane HES barajı var. Halk da buna olumlu yaklaşıyor. İstihdam için halk olumlu bakıyor.*
- *Bence Bingöl'de barajların yapılması tarım yapanlar için çok faydalı oldu. Çünkü Bingöl'de artık susuz arazi neredeyse kalmadı. Bu önemli bir şeydir.*
- *Tabi ekolojik dengenin bozulması, hocaların dediği gibi olumsuz tarafı var fakat özellikle ülkenin bulunduğu durumda şu anki cari açığa baktığımız zaman büyük bir enerji oluşturulduğunu gördüğümüzde Rusya ile İran ile diğer*

ülkeler ile yaşadığımız sıkıntılar var. Bunlar göz önüne alınarak son olaylarla zararı yanında faydası da vardır. Bundan sonra faydasının daha çok olacağına inanıyorum.

- Ben bu konuda başka düşünüyorum. Sonuçta 21. yüzyılın gelişen dünyasında eğer insanlar enerji tüketiyor ve siz enerji kaynaklarına ihtiyaç duyuyorsanız, ihtiyacınızı karşılamak zorundasınız. Bugün, eğer nükleer santral yapmaya gücünüz yetmiyorsa, bu açığı HES'lerle değerlendirmek zorunda kalırsınız. O zamanda ihtiyaçlarınızın gereğini yaparsınız. Doğa söylemleri güzel ama insanlara üç gün elektrik kullanmaym dediğinizde herkes itiraz eder.
- Barajlara karşı değiliz. Amaç elektrikse eyvallah. Kığı Barajı yapılmış 4 tane daha baraj yapılmış elektriğin %5'ini karşılıyor. Ama öylede barajların etrafındaki köylerde elektrik yok. Barajların bu açıdan faydası yok, aksine coğrafi yapıyı bozuyor. Eğer devlet çalışma yaparsa etrafındaki köylere elektrik vereceksin, oranın insanı orda çalışacaktır. Baraj, Kığı ve Karakoçan Trafosu Erzurum'dadır. Bu böyle olmasa 300 kişi çalışırdı. Direklerin bizim il sınırında geçmesinden başka bir şey yok.
- Yaşadığımız çağda küreselleşen dünyada yerel problemler tüm dünya ile ilgilidir. Türkiye elektrik konusunda dışarıya bağımlı olmamak için kuruluyor. Bu olumlu bir uygulamadır. Yapılırken doğanın tahrip edilmesi, iklim şartlarının değiştirilmesi yanlıştır.
- Barajlar oldukça önemlidir. Uygun yerlerde uygun şartlarda yapılmalıdır. Tarım alanında sulama için gereklidir.
- Barajlara kimse karşı çıkmaz. Doğru bir planlama ile yapıldığı sürece. Barajlara karşı değiliz.
- Enerji gerekli. Bunun yanında baraj yapılacak yerde sosyal dokuyu, ekolojik dengeyi çok fazla bozmayacak şekilde tespit yapılması lazım. Artı karşı çıkanların da ideolojik saplantıdan uzaklaşması lazım. İdeolojik saplantı çok fazla. Bir de santrali yapan adam ticaret düşünür ama doğa güzellikleri tahrip edilmemeli köyde yapılacak olsa evet diyenlerin köyde arazisi var, hayır diyenlerin yok.
- Bize zarar verici şu an bir şey yok. Yapılan HES'ler de bize uzak olduğu için bilmiyoruz. Barajlar yapılırken malzeme alınan yönü bizi ilgilendiriyor esnaf olarak. Yalnız barajlar yapılırken malzemeler dışarıdan alınmıyor, hiçbir şey bizden alınmıyor. Her şey dışarıdan alınmıyor, bizden hiçbir eleman yok.
- İstihdam açısından olumlu bir etkisi oldu ama doğa koşulları açısından tartışılır.

şeklinde ifadeler kurmuşlardır.

Görüldüğü gibi, HES'lerin yapımına taraftar olanlar genelde artan enerji ihtiyacının karşılanabilmesini, istihdama katkı sağlanabilmesini ve enerjide dışa bağımlılığın önüne geçilebilmesini bu duruşlarına gerekçe olarak sunmuşlardır.

HES'lere olumsuz bakanların görüşleri:

- *Barajların faydası var Bingöl'e. Gölet eksikleri var. Bingöl'ün resmi kurumları malzemeyi almıyor yabancı hiç almaz. Çalıştırılacak elemanları bile göstermelik olarak 3 5 kişi Bingöl'den almıyor devamı dışarıdan getirtiliyor. Tezgâh kurulmuş hepsi işçiyi de malzemeyi de dışarıdan alıyor. Eskiden köy hizmetleri Elazığ'a bağlıydı. Artık orayı da bırakıp Ankara'ya kadar gidiyorlar.300 500 esnaf varken buranın teklifini Ankara'ya götürüyorlar.20 yıldır aynı esnaf dışarıdan alım yapıyor. Niçin alıyor? Benim paramı taşıyıp dışarı veriyor.*
- *Bingöl tahrip oldu. Doğa diye bir şey kalmadı.*
- *Barajlardan ziyade göletlere önem verilmeli. Barajlar zaten büyük kaynak suları üzerinden yapılıyor. Bu, yağmur, kar suları zemini sağlam olan yerlerde göletler yapıldığı zaman o pınarlar da akmış oluyor. Çoğu köylerde gölet eksikliği var. Marketlerle ilgili bir örnek vermiştim, barajları dış firmalar alıyor, kazmasını, küreğini dahi dışarıdan getiriyor. Bölge halkı biliyor diye kendi güvenliği için birkaç kişiyi güvenlik için yöre halkından alıyor. Kazmasıdır, küreğidir, gıdasıdır, işçisidir hepsi dışarıdan geldiği için kimse cevap veremiyor. Çünkü artık dış firmalar alıyor, dışarıdan geliyor. Buradan almış olsaydı, Ahmet, Mehmet faydalanacaktı.*
- *Ben HES'lerin zararlı olduğunu düşünüyorum. HES'lerin Bingöl'de olmaması lazım. Doğa diye bir şey kalmadı Bingöl'de. Arkadaşlar esnaf yönüyle bakmayın, yani ben genel yönüyle bakıyorum. Genel itibarıyla Bingöl tahrip oldu. Bingöl diye bir il kalmadı. Kar yağmıyor. Bingöl'ün doğası yok oldu. HES'lerin ciddi bir tahribatı var. İklimimiz değişti. Yazın nem oluşmaya başladı. Doğa tamamı ile bitti, her yer göl oldu, tabiat diye bir şey Bingöl'de kalmadı.*
- *Barajlar yapılırken insanlara haksızlık yapılıyor bizim köyümüzde insanların çok verimli arazilerin istismak edildi ancak gerçek bedeli verilmedi, çok az bir kısmı ödendi hak edilen bedelin*
- *Barajlar yapılıyor ama yeterince faydalı hale getirilemiyor Yani tamamlanamıyor insanlar yeterince faydalanamıyorlar.*
- *Ben olumsuz düşünüyorum açıkçası. Doğanın ve canlıların tahribatından dolayı olumlu bakmıyorum, dezavantajları daha fazla. Bir vadinin, doğanın yok*

olmasını olumlu bulmuyorum. Çünkü insan deyince doğa, doğa deyince insan var bunları ayırtıramayız.

- İklimi bozduğu için istemiyorum.
- Tabii yapılsın ama bunu yanında yenilenebilir enerjiye de yer verilsin. Mesela Bingöl'ün güneşlenme süresi ortalamasının üstündedir.
- Barajların yapımında dışarıdan gelenler çalıştığı için Bingöl'e bu alanda katkısı olmamıştır.
- Bingöl'ün iklimini olumsuz yönde etkiliyor. Bingöl'ün tarımını da olumsuz yönde etkileyecektir. Daha önce ikliminden dolayı Bingöl'de yetişen bitkiler artık iklim değişikliğinden dolayı yetişemeyebilecektir.
- Bingöl'ün iklimi de çok ciddi etkilendi. Eskiden çok fazla kar yağardı. Artık kar yağmıyor. Bunun bir kuraklığa sebebiyet vermesinden korkuyoruz.
- Bu korkunç bir şeydir. Tamamen doğal hayatı mahvettiler. Keşke her şey doğal haliyle akışına devam etseydi de bu denli bir tahribat yaşanmasaydı.
- Ben Bingöl özelinde söylemek istediğim şu. İnsanların mantığı "Eğer çocuğum HES'te işe girecekse iyidir, girmeyecekse de beni ilgilendirmiyor" dur.
- İlimizde yapılan en büyük baraj Özlüce Barajı'dır. İlimize hiçbir katkısı olmamıştır. Tamamen yeni Erzurum veya Elâzığ'dan dışarıdan yine elaman getiriyorlar. Burada çalışanların bize katkısı olmamıştır. Adamlar bizim doğayı tahrip etmişler. Devletin kendi şeyidir. Mesela Beyhan Barajı. Beyhan Barajı'ndan dolayı kar yağmamıştır. Kar yapmayacak göreceksiniz. Bizim en büyük sıkıntımız budur. Küresel değişim iklim değişimi.
- Güneş enerjisi ile ilgili üniversitenin çalışması var. Bingöl'ün güneş haritası çıkarılıyor. Hangi bölgeler ne kadar güneş alıyor. Buralarda güneş enerjisine geçilmeli.
- Keşke alternatifler bulunabilse. 7 köyde çalıştım, yanında barajı olduğu halde sürekli elektrik gidiyor. Suları özgür bıraksalar da yeni alternatifler bulsalar.
- Alternatif enerji kaynaklarından rüzgar enerjisi kullanılabilir ama yüksek bir teknoloji gerektirir yüksek maliyetli olur. Murat Nehri kurulmuş tahribat çok fazla devlet kolaya kaçıyor tarımsal sulama var ama ciddi planlı bir şey değil.
- İncesu'da baraj yapılıyor ama köyde su yok Devletin arzu ettiği ile vatandaşın beklentisi çok uyuşmuyor.

- *Barajlar iklime etki etti ve daha yumuşattı, bu mevsimde kar olması gerekirken şimdi yok.*
- *Hayır, bu Bingöl'e ilişkin bir durum değildir. Bütün dünyada iklim değişikliği yaşanmıştır.*

şeklinde ifadeler kurmuşlardır.

Yukarıdaki ifadeler HES'lerin inşasına karşı duranların gerekçelerini bariz bir şekilde ortaya koymaktadır. Öyle ki bu gruptakiler söz konusu duruşlarına daha çok buralarda iş verilenlerin ve bu inşaatlarda kullanılan malzemelerin çoğunlukla Bingöl dışından karşılandığı, üretilen enerjiden ilin yeteri kadar faydalanmadığı, HES'lerin doğayı tahrip ettikleri ve ekolojik sistemi bozdukları gibi bizce daha çok birtakım çevreci ve bölge üzerinde farklı emelleri olan örgütlerin dillendirdikleri genel geçer gerekçeler ileri sürmüşlerdir.

6.4.5. İŞKUR'un Toplum Yararına Çalışma Programlarının İlin Ekonomik ve Sosyal İlişkileri Üzerindeki Etkileri

Toplum yararına çalışma programları işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde veya yerlerde doğrudan veya yüklenici eli ile toplum yararına bir iş ya da hizmetin gerçekleştirilmesi yoluyla özellikle istihdamında zorluk çekilen işsizlerin çalışma alışkanlık ve disiplininden uzaklaşmalarını engelleyerek işgücü piyasasına uyumlarını gerçekleştirmek ve bunlara geçici gelir desteği sağlamak amacıyla İŞKUR tarafından uygulanan programlardır. Bu programlara katılabilmek için; kuruma kayıtlı işsiz olmak, 18 yaşını tamamlamış olmak, emekli, malul, dul ve yetim aylığı almıyor olmak, öğrenci olmamak (Açıköğretim öğrencileri hariç) ve TYP'den yararlanılmaya başlanan gün itibarıyla Sosyal Yardım Bilgi Sistemi üzerinden yapılacak sorgulamada herhangi bir nakdi sosyal yardım almıyor olmak şartları aranmaktadır. Katılımcılar yüzde seksen noter kurası, yüzde yirmi liste yöntemi ile (başvuranlar içinden mülakat ya da iş ve meslek danışmanlığı sonucu katılımları uygun görülenlerin belirlenmesi) Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü tarafından belirlenir. Katılımcılara asgari ücret, vergi ve sosyal güvenlik prim giderleri ödenmektedir. TYP; çevre temizliği, kamusal altyapının yenilenmesi, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda çevre düzenlemesi ve bakım-onarım, temizlik işleri yapılması, restorasyon, tarihi ve kültürel mirasın korunması, ağaçlandırma, park düzenlemeleri, vadi ve dere ıslahı ile erozyon engelleme çalışmaları alanlarında uygulanmaktadır (<http://www.iskur.gov.tr/isarayan/typ.aspx>).

Araştırma kapsamında ele alınması gereken diğer bir husus da yukarıda bahsi geçen TYP'nin Bingöl'ün ekonomik ve sosyal ilişkileri üzerine etkilerinin neler olduğunun tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda katılımcılara: "İŞKUR'un toplum yararına çalışma programları ilin ekonomik ve sosyal ilişkilerini nasıl etkilemektedir? Bu çalışmaların işverenleri rahatsız ettiğine inanıyor musunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. İlgili soruya odak grup görüşmelerine katılanların görüşlerinin olumlu ve olumsuz yaklaşımlar olmak üzere iki kategoride yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle katılımcıların olumlu ve olumsuz görüşleri içerisinde en dikkat çekici olanları aşağıya çıkarılmıştır:

a. Olumlu Görüşler:

- *İŞKUR'un insanlara istihdam imkânı sunması güzel bir şey. İşveren personel almış ama 6 ay sigortasız çalıştırabiliyor...İşverenleri kesinlikle rahatsız etmez çünkü okullara katkısı var. Dünden beri okulların çevresi değişti. Ama planlarken erkek, kadın göz önünde bulundurulmalı. Adaletli dağılım yapılmalı. İnsanların vicdanları istihdam politikasıyla yaralanmamalıdır. Adaletli dağılım topluma fayda getirecektir.*
- *Genel olarak İŞKUR'un yaptığı projeler iyi. Rahatsız etmiyor...Ben söylenenlerin aksine herhangi bir torpil durumunun olmadığını, kadroların adil olarak bölgelere göre dağıtıldığını ve insanların herhangi bir torpil olmadan işe alındığını düşünüyorum.*
- *Uydu Kent, Yenimahalle taraflarında çeteler var. İşsiz güçsüz. Çetelerin ortaya çıkması anne ve babalardan kaynaklanıyor. Bingöl'de çetelere fırsat vermeme açısından TYP'lar iyi.*
- *Beş yaşında olan oğlumu kreşe veriyorum. Her gidişte ablalar karşıladı. Oğlum altını kirletmişti bir kere. Ablaların neden ilgilenmediğini sorunca devlet destek vermediği için gelmiyorlar dediler. Artık İŞKUR'dan kadınlar gelecek dediler.*
- *Halk artık İŞKUR'un eleman alma zamanı bekliyor.*
- *Ekonomik açıdan kısa sürelidir. İstihdama katkısı vardır ancak çok kalıcı değil.*
- *Kığı'da bayanlar çok alındı.*

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi katılımcıların bir kısmı İŞKUR'un toplum yararına çalışma programlarının ilin özellikle ekonomik açısından gelişmesine katkı da bulunduğunu belirtmiştir. Bu görüşte olanlara göre söz konusu programlar sayesinde Bingöl'de kısa süreli de olsa istihdama katkı

sunulduğu, bunun da ötesinde işsiz gençlere istihdam sağlanması nedeniyle ildeki çeteleşmenin de önüne geçilebileceğine inandığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, söz konusu programlar kapsama dâhil edilenlerin seçiminde adil davranılması önemsenmektedir.

c. Olumsuz Görüşler:

- *İŞKUR'un aldığı elemanlar ihtiyaca göre alınmıyor. Kurayla çekiliyor. Kurumun ihtiyacına göre değil, kafalarına göre yapıyorlar...*
- *Çok fazla rağbet var İŞKUR'a ancak sistemi yanlış; programa dahil edilenlerin sosyal yardımlaşma bağlantısı olması ve fakirlerden seçilmesi lazım. Memur eşi bile faydalanabiliyor. Çalışma sistemi çok bozuk. İŞKUR bu işi yapamıyor. 6 Aylık adam alıyor, sonraki 6 ay yığılma oluyor. İş-Kur istihdama yönlendirilirken vakıflar yönlendirilmelidir. İstidam kişinin özelliklerine göre alınmalı. Bazıları iş yapmadığı halde faydalıyor.*
- *Bence Zamansız yapılıyor. Yaz aylarında iş daha fazla ama İŞKUR programlarında görevlendirilen kimse yok. Kış aylarında fazla iş yok. İŞKUR bütün kurumlara personel gönderiyor... Yani mevsimsel olması aleyhimize. Süre sadece 5 ayla sınırlı tutuluyor hem de en verimsiz olan 5 ayla.*
- *Daha çok siyasetin etkisindedir... İŞKUR programlarında adaletli bir tutum olmadığı açık bir şekilde görülüyor. Siyasi baskı ve adamcılık ya da hemşericilik de bu alanda kendine oldukça yer bulabiliyor. Kimlerin çalışacağı ve nerede çalışacakları konusunda bu adamcılık anlayışı çok etkindir. Ayrıca buradaki bu adaletsizlikler toplumda ayrışmalara neden oluyor. Bazı insanlarda etkin olan ailelere karşı bir tepki durumu söz konusu oluyor... Bence en büyük sorun bu programlara alınan işçilerin adil bir şekilde alınmaması. Bir aile evde üç dört tane adam alınabilirken bir başka ailede hiç kimse alınmayabiliyor. Öyle ki normalde baba-kız, anne-oğul ya da bir ailede birden fazla çalışanın olmaması gerektiği söyleniyor ama bir ailede birden fazla kişi olabiliyor buna çok dikkat edilmiyor... Yaş sınırlamasına da dikkat edilmiyor Mesela bizim camimiz e 60 yaşındaki bir adam verilmiş şimdi ben bu adama nasıl iş yaptırırım.*
- *Bence İŞKUR programları tamamen yanlış bir uygulama. Çünkü insanlar eskiden çalışıyorlardı ama şimdi İŞKUR'un programlarını bekliyor... Bazı kişilerde normal işlerinden istifa ediyorlar ve İŞKUR'a başvuruyorlar. Ne de olsa çalışmadan para alacağım düşüncesi var... 6 Ay çalışıyorlar ama buna rağmen düzenli işlerini bırakıyorlar. Daha rahatlar ve çalışmadıklarından kolayca kaçıyorlar. Hatta bu 6 aydan sonra düzenli işlerine geri dönüyorlar... İŞKUR'da*

görünen ama bizden de yardım alanlar var. İŞKUR'da da çalışıyormuş gibi görünüyor, ama yine de yardımımızı sağlıyoruz. Yani özetle bu sistem tembelliğe alıştırtıyor.

- *Yaşı olgun bayanlara öncelik veriliyor. Bu da aile içi kargaşaya sebep oluyor. Geç saatlere kadar ilk kez dışarıda kalan kadınlar erken gitmek istiyorlar. Mesela mesainin 5'te bitmesi sorun oluyor. Eşinin kızacağını, sorun olacağını söylüyor... Yaşı geçmiş kişileri almaktansa gençlerin işe alınması gerekir. Bir yaş sınırlaması getirilmeli... İş-Kur kriterleri yeniden değerlendirilmeli.*
- *Sistem Avrupa'daki gibi olsa çalışanlar İŞKUR'a başvursa, İŞKUR çalışmak isteyenlere birkaç alternatifli iş bulsa, çalışmak istemeyenler ise sosyal yardım alsa daha iyi olur. Bizde böyle bir sistem geliştirilmedi. Bu programlar sanki bana göre bir kandırmaca. Avrupa birliğinde işsizlik oranları değerlendirildiği için, bu insanları bu programlar çerçevesinde çalışan gibi gösterip işsizlik oranının daha düşük görünmesi sağlanıyor diye düşünüyorum... Geçici olarak bir iyileştirme sağlıyor, ama geçici bir çözüm sağlıyor.*

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi odak grup görüşmelerine katılanlardan önemli bir kısmı, birinci gruptakilerin aksine söz konusu TYP'ler hakkında genelde ciddi eleştiriler getirmişlerdir. Bu eleştiriler genel olarak; bu programlara alımlarda siyasetin belirleyici olduğu, alımlarda adaletsiz davranıldığı, yasal olmamasına rağmen aynı aileden birkaç kişiye aynı anda iş verildiği, insanları tembellik ve atalete sevk ettiği, alımların iş yoğunluğunun çok fazla olduğu yaz mevsimlerinden çok, bu yoğunluğun azaldığı kış mevsimlerine denk getirildiği ve çalıştırma sürelerinin az olduğu şeklinde dile getirilmiştir.

7. BÖLÜM:

GENEL DEĞERLENDİRME

Genel Değerlendirme

Araştırmanın genel verileri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Demografik Yapı

Bingöl ilinin toplumsal yapı analizinin yapıldığı bu çalışma kapsamında, ilin nüfusu ve nüfus temel dinamikleri de tespit edilip değerlendirildi. Bu bağlamda, 2015 yılı sonu verilerine göre, Bingöl'ün nüfusunun önceki yıla oranla toplamda %4,4 oranında artarak 267.184 kişi olduğu saptanmıştır. Ayrıca, Bingöl'de doğurganlık hızındaki artış, Türkiye ortalamasının üstündedir. Bununla birlikte Kent nüfusunun toplam nüfusa oranı %60,12 iken kır nüfusunun toplam nüfusa oranı %39,88'dir.

Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde önümüzdeki yıllarda, Bingöl'ün kent merkezindeki nüfusunun artmasına bağlı olarak çeşitli sorunların ortaya çıkabileceği öngörülmektedir. Bu süreçte ortaya çıkabilecek muhtemel sorunların tespit edilmesi ve bazı tedbirlerin önceden alınması, hem maliyeti azaltacak hem de toplumsal çözülmeye karşı toplumsal dayanışmayı koruyacaktır.

Üniversite öğrencilerinin ilin nüfusunun yaklaşık yüzde onunu oluşturması, genç ve dinamik nüfusun fazla olması Bingöl'de sosyal ve sportif faaliyetlerinin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yöndeki tedbirlerin alınmaması veya geciktirilmesi gelecek yıllarda bazı sorunların yaşanmasına neden olabilir.

Bingöl'ün yüzölçümü 8.277 km². Bingöl'ün nüfus yoğunluğu ise 32'dir. Türkiye genelinin 102 kişi olduğu göz önüne alındığında, Bingöl'de kilometrekareye 32 kişi düşmesi, ilimizde nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasının çok altında olduğunu göstermektedir. Ancak, kent merkezinde nüfusun yoğunluğu kırsala göre hızla artmaktadır. Bu artış da, başta trafik olmak üzere kentte yaşam kalitesini düşürecek sorunlara neden olacağı öngörülmektedir.

İl merkezinde yaşama durumu %72,2 oranındadır. Köylerden şehir merkezine doğru bir il içi göç durumu söz konusudur. Araştırmaya katılanların %53,0'ü Bingöllüdür. Bingöl'ün başka ilçesinden ve köyünden gelenlerin toplam oranı 23,7'dir. %23,3 oranı da diğer ve başka illerin toplamıdır. Benzer şekilde Bingöl'de ikamet durumu da %59,7 oranında 21 yıldan fazla yaşam süresini göstermektedir. Bingöl'de göçler aile ile birlikte yapılmaktadır. Araştırmaya katılanların bu soruya verdikleri "Aile ile birlikte göç ettim" cevap oranı %44,0 şeklindedir.

Geriye göçler hakkında katılımcıların verdikleri hayır cevabı %57,6 oranındadır. "Geriye Göç Etme Durumu"na "Hayır" diyenlerin önemli sebepleri arasında ilk sırayı %21,8 oranında geçim sıkıntısı çekme alırken, gelinen yerdeki iyi hayat standartlarına alışma %13,4 oranındadır. Bu oranı takip eden diğer bir madde ise %11,7 oranındaki eğitim olanaklarının olmamasıdır. Geçim sıkıntısı ve eğitim olanaklarının olmaması yine belirtilen önemli sorunlardan bir tanesidir. Geriye dönüşlerde yaşanan en büyük sorunların başında evin/arazinin harap olması ve can güvenliği gelmektedir. %42,4 oranında azımsanmayacak olan grubun geriye göç etme düşüncesi vardır. Geriye göç etmek isteyenlerin, "Devletten beklentiniz" sorusuna cevapları arasında sırası ile %6,4 oranında maddi destek isteği, %5,1 hiçbir şey beklememe, gidecekleri yerde imkânlarının olması %4,6 ve gidilecek yerde güvenliğin sağlanması %3,4 oranındadır.

Göç öncesi ve sonrası yaşam standardının durumu hakkında verilen cevaplarda ne iyi ne kötü cevabı %20,1 oranındadır. %14,0'lık grup ise daha iyi bir yaşam standardı elde etmişlerdir.

Sosyal Yapı

Bingöl hane halkı büyüklük oranı 2013 ve 2014 yıllarında %4,5 ve %4,4 oranındadır. Bu oranlar Güneydoğu Anadolu sınırını aşağı doğru iki taraflı takip eden illere oranla daha azdır. Hane halkı yapısının daha çok çekirdek aile yapısına dönüştüğünü söylemek mümkündür. Yani aynı çatı altında yaşayan bireyler anne-baba ve çocuklar şeklinde olup akraba ile beraber yaşama durumu diğer illere verilen değerler oranında daha azdır.

Genellikle ailede son sözü %53,6 oranında baba söyler ifadesi Bingöl'de hala erkek sözünün egemen olduğu gerçeğini göstermektedir. Bu oran hala ataerkil yapının varlığının göstergesidir. Araştırmanın çoğunlukla şehir merkezinde yapılmış olmasından hareketle kent merkezinden köylere doğru gidildiğinde bu oranın artış göstereceği de söz konusudur.

Sahip olunmak istenilen çocuk sayısı oranlarında %29,9 oranı ile üç çocuğa sahip olma durumu en yüksek orandadır. Ülkelerde nüfus sayısı oranı genellikle devlet politikası ile şekillenmektedir. Cumhurbaşkanı R. Tayyip ERDOĞAN'ın "Çocuk bir olursa garip olur. İki olursa rakip olur. Üç olursa huzur bulur. Dört olursa hayırlı olur" sözüyle dile getirdiği 3 çocuk tavsiyesinin halk nezdinde uygulandığını söylemek mümkündür. Yapılan odak grup görüşmelerinde katılımcıların çoğunun devlet yanlısı bir söylem oluşturduğu da araştırmada dikkat çeken bir husustur.

"Çocuğun cinsiyeti sizce önemli midir?" sorusuna katılımcıların %89,1'i "Önemli değildir." cevabını vermiştir. Erkek egemen bir yapıya sahip olan Bingöl halkının çocuklarının cinsiyeti hususunda vermiş oldukları cevap, erkek egemen bir toplumun dönüştüğünün göstergesi sayılabilir. Ataerkil aile yapısında erkek çocuğu hem anne hem baba için geleceğin teminatı iken artık Bingöl de böyle bir durum söz konusu değildir.

Bingöl sosyo-kültürel yapısı gereği suç oranları konusunda doğu ve güneydoğu illerinden farklılaşmaktadır. Adli suçlar; siyasi ve terör suçlarından daha fazla yaşanmaktadır. Suç oranlarının az olması, kentte yargının yükünü de azaltmaktadır. Adli istatistiklerin yani adliyelere gelen dosyaların incelenmesi, gerçekleşen suç vakaları ile yaşayan diğer sorunların boyutlarının anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

TÜİK tarafından yayımlanan cumhuriyet başsavcılıklarına soruşturma evresinde gelen dosyalara bakıldığında Bingöl'de yaşanan vakaların tüm Türkiye'ye oranının binde 2'lere bile ulaşmamış olması, kentin; ülkeye oranla çok daha sakin olduğuna işaret etmektedir. Dosyaların her yıl düzenli olarak artmasının bir nedeni de karara bağlanan dosyaların sayısının o yıl içinde gelen dosyaların sayısından daha az olmasıdır. Karara bağlanamayan her dosya bir sonraki yıla devretmektedir.

Koruculuk sistemi, Bingöl'ün sosyal hayatını etkileyen bir unsurdur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölgelerinde korucular, bölge halkı tarafından dışlanmaktadır. Ancak Bingöl'de dışlanma oranı oldukça düşüktür. Bu durum bölgede korucular ile bölge halkı arasında bir sorun olduğunu, ancak bu sorunun Bingöl'e yansımalarının düşük olduğunu göstermektedir. Bingöl'de koruculara yönelik üç farklı bakış açısı mevcuttur. Devlet yanlısı bir bakış açısına sahip olan ve bölgedeki çatışmaları terör eylemi olarak değerlendirenler olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Bazıları korucular ile olan ilişkilerinden kaynaklı olarak bazıları da etnik milliyetçiliğe

sempati duyduklarından olumsuz bir yaklaşım içinde bulunmaktadırlar. Bu iki yaklaşım dışında kalanlar ise, daha nötr bir davranış içerisine girmektedirler.

Bingöl iline sağlık alanında yapılan yatırımların yeterli olmadığı ve ülke standartlarının altında kaldığı görülmektedir. İlde tıp fakültesi olmadığından araştırma hastanesi bulunmamaktadır. Diğer sağlık kuruluşları da ağır hastalıklar ve ileri düzeyde tedaviler için yeterli görülmemektedir. İlde yapılmakta olan devlet hastanesinin tam kapasite çalıştırılmaması ve hasta yatak sayısının yetersiz olması vatandaşları komşu illere yönlendirmekte, Elazığ ve Diyarbakır gibi sağlık açısından daha donanımlı hastaneler tercih edilmektedir. Son yıllarda sağlık kurumlarının personel sayısında bir artış görülmemektedir. Tayin ve emeklilik yoluyla ayrılan personelin yeri ancak doldurulmaktadır.

Bingöl ilimizde daha çok tansiyon problemi, kalp ve damar hastalıkları, kulak, burun ve boğaz rahatsızlıkları, solunum yolları rahatsızlıkları ve psikolojik (ruhsal) sorunlar yaşamaktadır. Bingöl halkı bölgelerinde madde bağımlılık eğilimlerinin çok olduğunu, kullanımın en itici gücünün erişimin kolay olması olduğunu ifade etmektedirler. Terör örgütlerinin finansının en fazla sağlandığı alanın bu üretim olduğu vatandaşların kanaati arasındadır. Halkın uyuşturucu ile mücadelede devletin yeteri kadar tedbir almadığı yönünde bir algısı mevcuttur. Özellikle doktorlar ve Tarım İl Müdürlüğü çalışanlarının tespitleri ve köylerde yaptıkları denetim ve uygulamalarda uyuşturucu üretiminin sıradan bir iş gibi görüldüğünü ifade etmeleri ilgi çekicidir. Eğitim camiasının kolluk hizmetlerinin yeterli olmadığı yönündeki tespitlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu uygulamanın ortaokullar seviyesine indiği ve gençlerin çok erken yaşta uyuşturucu ile tanıştığı görülmektedir.

Bingöl ilinde SYDV'nin yaptığı yardımlar 2012 yılına göre 2015 yılında %29 101.658 kişiyle 78.539.626,05 TL seviyesinde artmıştır. Bingöl'de yaşayanların %38'i sosyal yardımlardan yararlanmaktadır. Sosyal yardım alanında bir diğer kurum Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'dür. 2015 yılında 689 kişiye 4.475.226,12 TL Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımı, 2639 kişiye bakıma muhtaç engellisini evde baktığından dolayı 25.174.204,05 TL yardım yapılmıştır. Ayrıca koruyucu aile hizmetleri yardımları da vardır. İlde yapılan kamusal yardımlar oldukça yüksektir. Bu verilere rağmen ilde yapılan sosyal yardımlar konusunda vatandaşların algısı oldukça dağınık ve farklıdır. Bir

kısım vatandaşlar devletin yaptığı sosyal yardımları bireyleri deşifre edici ve incitici bulmakta ve devletin vatandaşı kendisine çekmek için bu yola başvurduğunu düşünmektedirler. Bir kısmı ise sosyal yardımların gerekli olduğunu ve yapılanın doğru olduğunu düşünmektedir. Vatandaşların çok az bir bölümü (yüzde on beş) devletin dışında başka bir yerden yardım almaktadır.

Bingöl'de çocuklar ve şiddet mağduru kadınlar için 4 adet yatılı ve tüm risk gruplarına hizmet veren iki adet gündüzlü kuruluş bulunmaktadır. Ülkemizde huzurevi bulunmayan birkaç ilimizden birisi Bingöl'dür. İlin manevi ve geleneksel yapısı, engelli ve yaşlılara üstün saygı ve bakımı ön planda tutmaktadır. Evde bakım hizmeti kapsamında yakınlarını baktığından dolayı 2369 bireye bakım aylığı ödenmektedir. Bu hizmete ayrılan bütçe bir önceki yıla oranla %20'lik bir artış göstermiştir. Evde bakım aylığı ve 2022 engelli ve yaşlı aylığı bakıma muhtaç kişilerin aile bireyleri tarafından daha fazla sahiplenilmesini sağlamıştır. Ayrıca çocuklara hizmet veren yatılı kuruluşlardan hizmet alan çocukların belli bir kısmı il dışından gelmektedir. Koruyucu aile hizmetinde Bingöl ilimizin diğer illere göre daha geride olduğu görülmektedir. Bu durumda ailelerin çocuklar konusundaki mahremiyet anlayışı ve İslami hassasiyetlerin etkili olduğu görülmüştür.

Bingöl'de sivil örgütlenmenin zayıf olduğu ve sivil toplum kuruluşlarına katılımın da düşük olduğu görülmektedir. Mevcut dernek, vakıf ve sendika gibi sivil toplum kuruluşlarına katılımın artması için vatandaş bilinçlendirilmeli ve bu kuruluşların da daha profesyonel bir yapıya kavuşmaları için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Odak grup görüşmelerinde araştırmaya katılanlara sorulan "Bingöl'ün sahip olduğu olumsuz özellikler nelerdir?" sorusuna üç başlık altında cevap verilmiştir. Bu başlıklar işsizlik, sosyal faaliyet ve hizmetlerin yokluğu, eğitim ve istihdam durumudur. Araştırmaya katılanların göç etme nedenleri arasında büyükten küçüğe sırası ile; geçim sıkıntısı/işsizlik, eğitim olanaklarının olmaması, can güvenliği sorunu, yerleşim alanlarının boşaltılması gelmektedir. Bingöl'e göç etmede mekânsal yakınlık tercih nedenidir. Yine akrabaların desteği Bingöl'e göçleri kolaylaştırmıştır. Mekânsal yakınlık ve akrabalık bağlarının kötüleşmesi halinde "Rastgele karar verdik" diyen %22,0 oranlık kesimin il içi göçlerde mağdur olacağı durumu da söz konusudur.

Kültürel Yapı

Bingöl'de yerel medya, 16 gazete ve 3 radyodan oluşmaktadır. Bingöl'ün yerel gündemi ve ulusal basında Bingöl ile ilgili çıkan haberler bu basın kuruluşlar aracılığıyla takip edilmektedir.

Bingöl'de, kültürel faaliyetlerin yeterli olmadığı, fakat burada kültürel kapasitenin geliştirilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun serbest zamanlarında pasif etkinlikler tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum, Bingöl'de serbest zaman bilincini geliştirecek çalışmaların yapılması gerektiğini ortaya koymaktadırlar.

Bingöl'de uydu anteni olanların oranının %82,1 olduğu, çoğunlukla uydu üzerinden yayın yapan televizyon kanallarından haberlerin takip edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulusal kanallarda ise sırasıyla haber programları, film veya diziler, belgeseller, açık oturumlar ve tartışma programı, müzik ve eğlence programları ile spor programları izlenmektedir.

Bingöl'de kahvehanelerin sayısının çok olduğu ve bunun ildeki sosyal sorunların ve kültürel alışkanlıkların bir sonucu olduğu saptandı. Kahvehanelerden kaynaklanan en önemli sorunun kaldırımların işgâl edilmesi olduğu tespit edildi. Bundan en çok bayanlar şikâyet etmektedir ve bu sorunun ortadan kaldırılması için bazı tedbirlerin acilen alınması gerektiği dile getirilmektedir.

Bingöl'de en canlı ve yaygın olan geleneklerden biri de taziye geleneğidir. Bingöl'de taziye geleneği dini, sosyal, insani ve ekonomik boyutları olan canlı bir gelenektir. Bu gelenek, genel olarak benimsenirken mezkûr geleneğe az da olsa eleştirel yaklaşanlar da vardır.

Bingöl genelde aşiret yapılarının güçlü olduğu, bu yapıların ilik sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapısı üzerinde etkili olduğu bir il olarak bilinmektedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında gerçekleştirilen gerek odak grup ve gerekse bireysel görüşmelere katılanlara: "İldeki aşiretleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Aşiretlerin ilin ekonomik, siyasi ve kültürel hayat üzerindeki etkilerini değerlendirebilir misiniz?" şeklinde bir soruya verilen cevaplar, Bingöl'deki aşiretlerin varlığının genel olarak kabul edildiği ancak onların artık eskisi kadar etkin olmadığı yönündedir. Bununla birlikte, onların eskisi kadar olmasa da özellikle siyaset alanında, bu bağlamda adam kayırma ve kadrolaşma hususlarında hâlâ önemli ölçüde etkisini devam ettirdiği kanaatinin yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Şeyhlik müessesesi, özellikle feodal toplumlarda dinî, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve daha pek çok açıdan oldukça belirleyicidir. Böylesi yapılarda şeyhlerin dinî statüleri gereği toplum tarafından itibar edilen kişiler olarak ön plana çıkarıldıkları; onların ilin dinî, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde etkin hale geldikleri/getirildikleri yargısı yaygındır. Bu bağlamda söz konusu yargının doğruluğunu ya da yanlışlığını test etmek maksadıyla araştırma kapsamında gerçekleştirilen gerek odak grup ve gerekse bireysel görüşmelere katılanlara: "İldeki Şeyhlerin ilin dini, sosyal, siyasi ve kültürel hayatı üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Söz konusu soruya verilen cevaplar, ildeki Şeyhlerin özellikle birtakım sorunların giderilmesindeki etkisinin eskisi kadar olmasa da hâlâ varlığını devam ettirdiğinin genel olarak kabul edildiği, ancak şeyhlik müessesesinin gittikçe dejenere olduğu, şeyhliğin babadan oğula geçen bir hal aldığı; güncel ihtiyaçlara bilimin cevap vermesi nedeniyle artık şeyhlere gerek kalmadığı şeklindeki görüşlerin sıkça dillendirildiği tespit edilmiştir.

Bingöl'ün kuzey ilçeleri olan Adaklı, Yayladere, Kiğı ve Yedisu ilçeleri Bingöl merkez ve diğer ilçelere göre Bingöl merkeze ilçeye olan uzaklığın (coğrafi faktörler) yanı sıra daha çok sosyal ve kültürel açıdan (etnik, inançsal/mezhepsel vb.) farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılıklar kuzey ilçeleri ile il merkezi ve diğer ilçeler arasında birtakım olumsuz önyargıları beslemekte bu da farklı değerlendirmelere yol açmaktadır.

Siyasal Yapı

Toplumsal bir olgu olan kimlik ve aidiyet, birey, grup, topluluk ve toplumları diğerlerinden ayıran, toplumsallaşma (sosyalleşme) sürecinde, toplumsal rollere atfedilen beklentilerle şekillenen dinamik bir oluşumdur. Araştırma kapsamında ankete katılanların etnik kimliğini sırasıyla en çok Zaza, Kürt ve Türk olarak tanımlarken çok az bir kısmı sayılanların dışındaki kimlik tanımlarını tercih etmişlerdir. Etnik kimliğin rahatça ifade edilebilmesi demokratik toplumların en belirgin özelliği olarak ön plana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizdeki demokratik açılımların kimliklerin rahatça ifade edilebilme ortamına katkılarını Bingöl ili örneklemine de gözlemek mümkündür. Nitekim ankete katılanların yaklaşık beşte dördünden fazlası etnik kimliğini rahatça açıkladığını belirtmişken, açıklayamadığını belirtenlerin oranı %19,2'da kalmıştır. Dini kimlik, kimlik tanımlamaları içerisinde en önemli tanımlama biçimlerinden birisidir. Bu bağlamda araştırmaya katılanların %90,6'sı etnik kimliğini Müslüman Sünnî, %2,7'si Müslüman

Alevî, %1,7'si Alevi olarak belirtmiştir. Kimlik söz konusu olduğunda ön plana çıkan kimlik tanımlamalarından bir diğeri de siyasal kimliktir. Bu bağlamda araştırma kapsamında ankete katılanların %40,1'i siyasal kimliğini sağcı, %14,9'u sosyal demokrat, %12,4'ü solcu, %10,1'i milliyetçi ve %2,0'si de liberal olarak tanımlarken; %20,4'ü sayılanların dışında siyasal kimliği benimsediğini belirtmiştir.

Her bireyin doğasında bulunan psikolojik ihtiyaçlardan biri olan aidiyet, sosyalleşme sürecinde bireyin sosyal çevresi tarafından şekillendirilen, bireyin ait olduğu sosyal çevreye ait olma hissidir. Araştırma kapsamında anket uygulanan Bingöllüleri'nin %67,2'si Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duymaktadır.

Araştırma kapsamında ankete katılanların %32,1'lik bir kesim ya tamamen ya da zaman zaman en çok siyasi kimliği ve etnik kimliği nedeniyle dışlandığına inanmaktadır.

Dil veya lehçe, kültürün aktarılması noktasında en etkin faktörlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda, ankete katılanlara %90,4'ü Türkçe, %64,1'i Zazaca, %40,1'i Kürtçe, %5,6'sı ise Arapça konuştuğunu belirtirken, sayılanların dışında dil veya lehçeleri konuşabildiğini belirtenlerin oranı %6,0 olarak gerçekleşmiştir. Bu konuda dikkatimizi çeken önemli bir husus, gerek ankete katılan ve gerekse odak grup veya bireysel görüşmeler esnasında görüşülenlerin Zazaca ve Kürtçenin niteliği hususunda ciddi kafa karışıklığı yaşadıklarıdır. Öyle ki Zazaca ile Kürtçenin aynı dil ya da lehçemi yoksa farklı dil veya lehçemi oldukları hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Dil bağlamında ele alınan hususlardan biri de evde (aile) en çok hangi dil veya lehçeyle anlaşma sağlandığı konusudur. Ankete katılanların yarısından fazlası (%51,7) ev ortamında (ailede) daha çok Türkçe ile anlaşma sağladığını belirtirken, yaklaşık üçte biri (29,7) Zazaca, %17,8'i de Kürtçe ile anlaştığını belirtmiştir.

Terör, katılımcılar tarafından ülkenin en önemli sorunu olarak tanımlanmış olup onu sırasıyla ekonomik sıkıntılar ile hukuk (adalet) alanındaki sorunların takip ettiği tespit edilmiştir. Terörün en önemli sorun olarak tanımlanmasında, ülkemizde yaklaşık olarak son 30-35 yıldan beri devam eden ve ülkemizin en önemli sorunlarından birisi olmaya devam eden, etnik temelli ayrışmayı amaç edinen terörün katılımcılar üzerinde meydana getirdiği korku ile açıklanabilir.

Devlet genel olarak bir sistem soyut bir yapıdır. İnsanlar zaman zaman soyut yapıları anlamakta ya da anlamlandırmakta sorun yaşarlar. Bingöl'de yaptığımız çalışmada her bireyin zihnindeki devlet algısının farklı olduğu anlaşılmıştır. Bazılarının 'devletten' anladıkları devlet memurları olurken bazıları siyasileri, bazıları ise hükümeti devlet olarak değerlendirmişlerdir. Algılara göre bakış açıları ve beklentileri de değişiklik göstermiştir.

Kentte, devlet ile vatandaş ilişkilerinde olumlu havanın son dönemlerde yaşanmaya başlandığı yönünde bir kanı vardır. Kent halkında, Şeyh Sait isyanının Bingöl'den başlaması ve isyancılara Bingöllülerin önderlik etmesini devletin kendilerine düşmanlık için bir gerekçe olarak kullandığı kanısı vardır. Devlette yakın zamana kadar var olan Kemalist ve Ulusalcı geleneğin muhafazakâr olan Bingöl halkına düşmanlık beslediği düşünülmektedir. Ancak muhafazakâr yapıların iktidar olması ile birlikte kent halkı ile devlet arasında olumlu bir havanın esmeye başladığı yönünde bir görüş birliği mevcuttur.

Devlet ve vatandaş ilişkisinin tezahürünün devlet memurlarında ortaya çıktığı yönünde görüşler de mevcuttur. Bazı kurumlarda memurların, kurumdan hizmet almaya gelen vatandaşlara yönelik ilgisizliği, insanları ciddi şekilde rahatsız etmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde özellikle de kırsal bölgelerde genel olarak sık rastlanan şikâyet ise, görevli olarak kırsal bölgelere giden etkili ve yetkili devlet memurlarının, kendilerine verilen bu yetkiyi vatandaşa karşı kullanmasıdır. Kırsal bölgelerde halkın, bürokrasinin işleyiş şeklini bilememesi ve yetkili kamu çalışanlarını devletin dokunulamaz çalışanları olarak algılaması bu yetkililer tarafından suiistimal edilmektedir. Kent halkı bu suiistimalleri genel olarak devlete mal etmektedir.

Siyasetçiler devlet olarak değerlendirilmiş ve siyasetçilere yönelik tepkiler dile getirilmiştir. Seçimlerde hatırlanan ve saygı gören vatandaşların şikâyetlerinin, istek ve arzularının seçimlerden sonra dikkate alınmaması vurgulanmaktadır. Bingöl halkını muzdarip kılan bir husus ise, iş alımlarında adaletli davranılmaması ve siyasetçilerin kamuda açılan iş kadrolarına doğrudan müdahale etmesi durumudur.

Halkın devlete karşı sorumluluğu konusunda ise, Bingöl halkında, devlete karşı sorumluluklarını yerine getirildiği kanısı hâkimdir. Bu sorumlulukları, başta vergiler olmak üzere, devletin sunduğu hizmetlerin ücretlerini yerinde ve zamanında ödeme şeklinde yorumlamışlardır. Bazı istisnai durumların tüm Bingöl halkına genellenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Kamu hizmetleri hususunda, kentte algı farklılıkları mevcuttur. Kentte yapılan hizmetler konusunda kısmi bir memnuniyet mevcut ise de, hizmetlerin hükümetin görevi olduğunu ve bunun bir lütuf gibi verilmesinden rahatsızlık duyulduğu görülmektedir. Ancak hizmetlerin halen yeterli düzeyde olmadığı konusunda ise yine bir görüş birliği mevcuttur. Bazı görüşmeciler kamu hizmetlerinden son derece memnun olmuştur. Genelde bu fikirde olanların sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Ancak hemen hepsi benzer ifadeler kullandığı için yukarıda bunlardan sadece birkaç tanesine yer verilmiştir. Başta eğitim ve sağlık olmak üzere bazı alanlarda son dönemlerde yapılan hizmetler bölge halkı tarafından büyük memnuniyetle karşılanmıştır. Ancak yaşanan bazı aksaklıklar nedeniyle memnuniyetleriyle beraber şikâyetlerini de ifade edenler olmuştur. Kamu hizmetlerine yönelik en yoğun olarak yapılan şikâyet, devletin Bingöl'e büyük miktarda parasal yatırım yaptığı ancak, il yöneticilerinin bu yardımları adil olmayan bir şekilde ve lüzumsuz işlerde kullandığı yönünde olmuştur. Ancak çeşitli hizmet alanlarında birçok konuda şikâyetler alınmıştır. Bu şikâyetler; Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi için yapılan hizmet binasına başka kamu kurumlarının yerleşmiş olması nedeniyle hastaneden yeterli verimin alınamaması, Bingöl Devlet Hastanesi için yapımı devam eden modern hizmet binasının, emsalleri birkaç yıl önce bitirmesine rağmen 5 yıldır bitirilememesi, Bingöl'de sağlık kurumlarının gerekli yeterlilikte olamaması nedeniyle il sakinlerinin tedavi amaçlı Diyarbakır ve Elazığ'a gitmek zorunda kalmaları, Eğitime ciddi bir bütçe ayrıldığı halde kuzey ilçelerinde eğitimci yetersizliğinin yaşanması, yatırım amaçlı hükümet tarafından bölgeye gönderilen paranın denetiminin yapılmaması nedeniyle gerekli hizmetin alınamaması, Diyarbakır-Bingöl karayolunun 5 yıldır inşaatının tamamlanamaması nedeniyle mağduriyetlerin yaşanması, il bürokrasisinde torpil ve ahbap-çavuş ilişkilerinin etkin olması, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün ve Vakıf personelinin yardım talebinde bulunan alt gelir grubunda olan insanlara karşı nezaketsiz ve adilane olmayan davranışlarda bulunması şeklinde olmuştur.

Kentte belediye hizmetleri konusunda önemli oranda bir memnuniyetsizlik söz konusudur. Bu memnuniyetsizliğe hem Türkiye İstatistik Kurumunun yayımladığı rakamlardan hem de çalışmada elde edilen verilerden net bir şekilde görülebilmektedir. Belediyecilik hizmetleri açısından kent merkezinde çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır. En çok vurgulanan sorun, temizlik problemi olmuştur. Bingöl'ün genel olarak temizliğine özen gösterilmediği belirtilmektedir. Su sorunu da kentin temel problemlerinden biri olarak algılanmaktadır. Yaz aylarında kentte çok sık rastlanan su kesintileri halkta

belediyeye karşı bir tepki oluşmasına neden olmuştur. Özellikle 2012 yılında kent merkezine 11 gün boyunca su verilmemiş olması belediye hizmetlerine sıkça yapılan eleştirilerin başında gelmektedir. Dikkat çekilen bir diğer problem ise otopark problemidir. Kentte otoparkların olmaması, imar planı yapılırken otoparkların plan dâhilinde tutulması araçların caddelere ve sokaklara park etmesinden kaynaklı ulaşım sorunlarının yaşanması sıkça dile getirilmiştir. Bunlarla beraber belediyelere yönelik çok fazla eleştiri getirilmiş, olumlu kabul edilebilecek hiçbir söyleme rastlanmamıştır.

Araştırmada, her on kişiden neredeyse dokuzu bir siyasal partiye üyeliğinin olmadığını belirtmiştir. Siyasal parti üyeliğinin çok düşük oranda çıkmasının elbette farklı nedenleri vardır. Bingöl’de, politik bilincin ve katılımın düşük olmasında, kapalı toplum olma gösterenleri içinde, eğitim seviyesinin düşüklüğü, mesleksizlik, sivil örgütlenme yetersizliği vb. önemli faktörler rol oynamaktadır.

Bingöl’de siyasi seçmen davranışlarının çözümlenmesine çalışılmıştır. Seçmenlerin ‘oy verme davranışının’ arkasındaki nedenlere bakıldığında, ilk sırada “partinin sunduğu program” ikinci sırada, “partide gösterilen adayların kişiliği” gelmektedir. “Partinin seçim kampanyası/vaatleri” ve “parti lideri” de eşit ağırlıkta bir oran (%28,4) oluşturmaktadır.

Bingöl’de, siyasal partilerin yıllar itibarıyla aldıkları oylar TÜİK istatistiklerinden hareketle iki tablo halinde verilmiştir. Kentte, 1990’lardan sonra etnik siyasete dayalı partilerin oylarında da yıllar itibarıyla bir artışın olduğu görülmüştür. ‘İnanç ve etnisite’ faktörleri Bingöl seçmenin siyasi davranışında rol oynamıştır.

Ekonomik Yapı

2013 yılı verilerine göre kentte, işsizlik %7’dir. İşsizlik sorunu konusunda Bingöl, Türkiye genelinde 46. sırada yer almaktadır. Bu rakamları kentin işsizlik oranının Türkiye ortalamasının altında olduğunu göstermektedir. Bingöl, küçük ve göç veren bir kenttir. İş gücü niteliği taşıyan bireyler büyük kentlere gitmektedirler. Bu nedenle istihdam alanları diğer kentlere göre çok az olduğu halde Bingöl’ün işsizlik oranının ülke ortalamasının biraz altında olması anlaşılabilir.

Bingöl’de ithalat oranı yaklaşık olarak 1 milyon 150 bin dolar, ihracat oranı ise 10 milyon 657 bin dolar olarak açıklanmıştır. Türkiye’de ithalat ve ihracat

farkından dolayı verilen cari açık, Bingöl'de tersi istikamettedir. Kentte cari fazla 10 kat civarındadır. Ancak 2015'te ülkenin toplam ihracatının 144 milyar dolar civarında olduğu düşünülürken Bingöl'ün Türkiye toplamına oranı sadece 10 binde 7'dir. Bingöl Türkiye'de ihracat sıralamasında toplam 81 il içerisinde 72. sırada yer almaktadır. Kentte ihracat yapan sadece sekiz firma bulunmaktadır. Kentte sadece bir firma sanayi ürünü ihraç etmektedir. Kalan yedi firma ise ya doğal maden ya da gıda ürünleri ihraç etmektedir. Yani Bingöl'ün ihracatı sanayiye değil ağırlıklı gıdaya bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bingöl'de her 14 firmadan sadece bir tanesi sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Sanayi ve teknoloji üretilmediği müddetçe gıda ve doğal maden üretimi ile ekonominin büyüme ivmesi kazanamayacağı bilinmektedir. Bingöl'de tarımsal faaliyetlerde bulunanların sayısının fazla olduğu, ancak üretilen tarım ürünlerine rağmen bu ürünlerin işlenebileceği firmaların sayısının yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır.

İş-Kur işsizlik sigortası kapsamında yapılan başvurularda, işten ayrılanların çalıştıkları işyerleri bakımından en fazla çıkışın İnşaat sektöründe, en az çıkışın ise kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor sektöründe olduğu görülmektedir. Kentte kayıtlı işsizlerde kadınların sayısı erkeklerin sayısından yaklaşık %30 daha fazladır. Bingöl'de sosyal güvenlik kurumuna bağlı olanların önemli bir bölümünü SSK'lı çalışanlar oluşturmaktadır. Ancak bunların önemli bir bölümü hizmet sektöründe yer almaktadır. Bingöl gibi küçük bir şehirde sosyal güvenliğe kayıtlı olanların yaklaşık 3'te 1'ine denk gelmektedir.

Kentte mevsimlik işçi kültürü pek gelişkin değildir. Mevsimlik işçi dendiğinde genelde, diğer bölgelere giden tarım işçileri akla gelmektedir. Ancak Bingöl'de tarım işçilerinin oranı %2,5 civarındadır. Bingöl'de mevsimlik işçiliğe gidenlerin oranı toplamda %15'lerde olurken bunların önemli bir bölümünü yaz aylarında başka kentlere inşaatlarda çalışmaya giden erkekler oluşturmaktadır.

İstihdam edilmenin sağlanması için hizmet veren İş-Kur tarafından hem özel sektörde hem de kamuda işe yerleştirmeler gerçekleştirilmektedir. İş-Kur'un 2014 yılında işe yerleştirme verilerine bakıldığında oranların Bingöl'deki firmaların sektörel ağırlığına paralel olarak dağıldığı görülmektedir. Hizmet üreten firmaların yoğun olduğu kentte en yüksek oranda işe yerleştirme yine hizmet sektöründedir. İkinci sırada işe yerleştirme ise inşaat sektöründe gerçekleşmiştir. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların az olduğu Bingöl'de en az işe yerleştirme yine sanayi sektöründe olmuştur.

Araştırmaya katılanların neredeyse yarıya yakını ailelerinin toplam gelirinin ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir. Ancak görüşülen her on kişiden sekizi kendisini orta halli olarak ifade etmiştir. Bu durum, bireylerin, tüm ihtiyaçlarının karşılanamaması halinde bile sahip olduğu imkânların kendileri için yeterli olduğu algısına sahip olduklarını göstermektedir. Bu algının varlığında, Bingöl'ün muhafazakâr yapısının da bir miktar etkisi olduğu söylenebilir. İslam inancında 'aza kanaat' edilmesi gerektiği özellikle vurgulanan bir husustur.

Bingöl'deki girişimcilik kültürünün çok zayıf ya da yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Bunda başta terör tehdidinin neden olduğu güvensizlik ortamı olmak üzere, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynaklarının yetersizliği, ilde yatırımın pahalı oluşu, kapalı toplum yapısının değişmesinde yaşanan güçlükler ve atalet, gibi faktörler önde gelmektedir.

Bir ilin ekonomik açıdan gelişimini doğrudan etkileyen faktörlerin başında ilin konumu, sahip olduğu doğal güzellikleri ve yer altı kaynaklarının varlığı ile beşeri sermayesi (eğitilmiş ve girişimci insan gücü), ulaşım ve iletişim imkânları, sermayesi, ham madde, enerji, teknoloji ve iş gücünün bulunabilirliği gelmektedir. Bu bağlamda Bingöl'ün 2012 yılında yürürlüğe giren yeni teşvik sistemiyle en fazla desteğin sağlandığı 6. bölgede yer alması, hızla gelişen üniversitesi, ulaşım imkanları (özellikle havaalanı) ve organize sanayi bölge imkânları, doğal güzellikleri, yer altı kaynakları, mera hayvancılığına uygun sahalara, hayvancılık sektöründe yetişmiş insan gücü ve coğrafi konumu ile potansiyeli olan bir il durumundadır. Nitekim ilde tarım ve hayvancılık, tekstil, inşaat malzemeleri, madencilik, enerji, turizm ve imalat sanayi sektörleri yatırım fırsatları sunan temel sektörler olarak ön plana çıkmaktadır.

İlde yatırım yapılabilecek diğer sektörler inşaat, enerji, tekstil, madencilik, kaplıca ve doğa turizmi başta olmak üzere turizm sektörleri sayılabilir.

Bilindiği gibi ülkemizde yeni ve alternatif bir elektrik enerjisi üretmek amacıyla kurulan "nehir tipi tesisler"e kısaca HES denmektedir. Bu bağlamda günümüzde ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi Bingöl'de de HES yapımları giderek yaygınlaşmaktadır. Araştırmaya katılanlar içerisinde HES'lerin Bingöl'de kurulmasına olumlu yaklaşanların yanı sıra buna olumsuz yaklaşanlar da olmuştur. Bu konuda dikkati çeken en önemli husus, HES'lere karşı çıkanların ileri sürdüğü iddiaların özellikle kendisini çevreci olarak tanıtan birtakım STK'lar ile bölge üzerinde farklı emeller besleyenlerin

dillendirdiği genel geçer (HES'lerin coğrafyaya zarar vereceği, ildeki canlı hayatı olumsuz etkileyeceği vb.) iddialarla örtüşmesidir.

Bingöl ili son yıllarda önemli ölçüde ekonomik ve kültürel kalkınma sürecinden geçmektedir. Ancak bu süreçte önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bunların başında; terörün neden olduğu korku ve güvensizlik nedeniyle ildeki girişimcilerin yatırımları için genellikle başka illeri tercih etmeleri ile il dışından Bingöl'e yatırım yapmayı düşünenlerin de aynı nedenle bu düşüncelerini hayata geçirme noktasında isteksiz davranması, girişimcilik kültürünün ve sosyal sermayenin zayıf olması hatta hiç olmaması, nitelikli iş gücü eksikliği, bürokrasinin hantal işleyişi ile bu işleyişte siyasi kayırmacılık ile ahbap-çavuş ilişkisinin belirginliği, deprem bölgesinde yer alması ve atalet gelmektedir.

Üniversiteler akademik bilgi üreten ve nitelikli işgücü temini sağlayan evrensel eğitim kurumları olmasının yanı sıra buldukları ülkenin, bölgenin veya ilin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesine önemli katkılar sunan eğitim kurumlarıdır. 29.05.2007 tarih ve 26536 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5662 sayılı kanunla kurulmuştur. Günümüzde 7 fakülte, 3 yüksekokul, 5 meslek yüksekokulu ve 4 enstitü ile eğitim-öğretime devam etmektedir. Günümüzde Bingöl Üniversitesi hem fiziki açıdan ve hem de istihdam ettiği akademik ve idari kadro ile öğrenci sayısı açısından hızla büyümektedir. Bu durum şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde önemli değişimler meydana getirmektedir. Bu değişimler il halkı tarafından olumlu ve olumsuz olmak üzere genelde iki şekilde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda üniversite ilin ticaret ve ekonomisine, eğitim seviyesinin yükselmesine ve sosyo-kültürel yapısına yaptığı katkılar (tutuculuğun ve tekil yani homojen kültürü dönüştürmesi yönünden) nedeniyle katılımcıların bazıları tarafından övülürken, diğer bir kısmı tarafından da başta eğitim kalitesinin çok düşük olması, uygulamalı eğitimlere hiç yer verilmemesi, üniversite yönetimi ve akademik personelinin şehirle bütünleş(e)memesi, üniversite öğrencilerinin homojenliği (çoğunluğunun Bingöl ile çevre il veya ilçelerden gelenlerden oluşması, dışarıdan gelenlerin azınlıkta kalması) ile özellikle yakın çevreden (Diyarbakır ve Ergani gibi) gelenlerin şehrin siyasi yapısını bozmak amacıyla bilinçli olarak Bingöl Üniversitesi'ne yönlendirildikleri ve öğrencilerin şehrin sosyo-kültürel yapısını (katılımcılar bu hususta ahlâkî yapısını demeyi tercih etmişlerdir) bozdukları şeklindeki gerekçeleri ileri sürmüşlerdir.

ÖNERİLER

Bingöl ili, içinde bulunduğu bölgenin coğrafi, ekonomik, sosyal, etnik, dini, siyasi ve kültürel yapı özelliklerinden etkilenen bir konumda bulunmaktadır. Bölgede feodal yapıdan modern yaşantıya, geniş aileden çekirdek aileye geçişin birçok açık ya da örtülü sosyolojik sorunları yaşanmaktadır. Özellikle bölgede uzun yıllardan bu yana yaşanan şiddet/çatışma ortamı, Bingöl ilinde yaşayan vatandaşlarda korku, şüphe, endişe, güvensizlik hatta travma duygularına yol açmıştır. Bingöl'de 14-50 yaşındaki kadın nüfusun %38'i herhangi bir okul bitirmemiştir. Bingöl bu yönüyle Türkiye'de en sıkıntılı iller içinde 12. sırada yer almaktadır. Yine Bingöl, Türkiye'de zorunlu öğrenim çağına gelmiş çocukların okula hiç gitmeme ya da okulu terk etme oranları yönünden de en çok sorun yaşayan 12. ildir. Bingöl ilinde çocuk ve genç nüfus, ilin toplam nüfusunun %56,32'sini oluşturma; gençlerin %80'den fazlası, anlamsızlık, karamsarlık, başıboşluk duyguları yaşadığını, yine anket yoluyla görüşlerine başvurulmuş iki binden fazla gencin yaklaşık dörtte üçü, çocukluğunda ailede, okulda ya da yaşadıkları sosyal çevrelerde bir şekilde şiddet görek büyüdüklerini ifade etmektedirler. Çocukluk döneminde şiddete dayalı travmatik yaşantılar bireylerde şiddet, saldırganlık ve suç eğilimlerinin temelini oluşturur. Bölgede ve bağlı olarak Bingöl ilinde yaşanan şiddetin, terörün, ya da diğer yasadışı gelişmelerin arka planını, kısaca sunulan böylesi sosyal risklerle dolu bu tabloda aramak gerekir. Bu durumu Hoffer, E. (1998; 113-123) şöyle açıklamaktadır;

Ortak nefret, en birbirine uymaz elemanları birleştirir. Genellikle, bir şeyi sevdiğimiz zaman, o şeyi bizimle beraber sevecek taraftarlar aramayız; aksine, sevdiğimiz şeyi seveni, rakip ve saldırgan olarak görürüz. Fakat bir şeyden nefret ettiğimiz zaman, aynı şeyden nefret eden taraftarları daima ararız.

Bunlar bizim kendi özümüzdeki yetersizliği, değersizliği, suçluluğu ve diğer eksiklikleri bastırma çabamızın bir ifadesidir. Bu durumda, kendini aşağı görme duygusu, başkalarından nefret etme kalıbına girer ve bunu maskeleyerek için çok keskin ve ısrarlı bir çaba sarf edilir. Haklı şikâyetlerimiz olması halinde bile nefretimiz, haksızlığa uğramamızdan çok, kendimizin acizliğinden, yetersizliğinden, korkaklığından ve kendimizi aşağı görmemizden ileri gelir.

İnsanda, kendini aşağı görme duygusu, "düşünülebilecek en haksız ve en caniyane hırsları yaratır; çünkü o, kendini suçlu bulan ve kusurlu olduğuna kendini ikna eden gerçeğe karşı, öldürücü bir nefret duyar. İnsanların suçlarını yüzlerine vurmakla ve utandırmakla, onları saygılı ve alçakgönüllü duruma getiremeyiz. Bunu yapmakla muhtemelen onların gururlarını kırar ve içlerinde bir tecavüz isteği yaratırız.

Öyle anlaşılmaktadır ki, kendi değersizliğimizi öğrenmenin ezikliği içine girdiğimiz zaman kendimizi bazı kişilerden aşağı, bazılarında da yukarı görmeyiz; fakat en aşağı insandan da daha aşağı görürüz. Böylece bütün dünyadan nefret ederiz ve bütün insanlığa zulmetmek isteriz.

Bingöl ili sosyal analiz çalışması yoluyla elde edilen veriler bağlamında, şu temel önerilerde bulunulabilir:

- Bingöl'de bir iç göç gerçeği vardır; ilde kent nüfusunun artmasına karşılık, kırsal nüfusu azalmaktadır. Bu nedenle nüfus artışının doğuracağı muhtemel sorunlar önceden tespit edilmeli ve uygun çözüm yolları geliştirilmelidir. İlin kırsalındaki nüfusun yaşadıkları alanlarda tutulması ve kent dışındaki doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Bingöl'de nüfus özellikleri ve nitelikleri de dikkate alınarak, iş imkânlarının oluşturulması, sosyal faaliyet ve hizmetlerin artırılması, eğitim ve istihdamın iyileştirilmesi durumunda il dışına göçler de azalacaktır. Özellikle Bingöl'de arıcılık ve hayvancılık tekrar eski haline getirilmelidir; kırsal kesimden kent merkezine göçü azaltacak yollardan birisi budur.
- İl genelinde Bingöllülerin büyük çoğunlukta olması halkın kendi kültürünü yaşattığının bir göstergesi olarak sayılabilir. Bingöl'le ilgili yapılacak çalışmaları yöre halkının kültür özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Eğitim ile ilgili açıkların kapatılması halinde Bingöl halkı daha rahat edecektir. Okuryazar olmayan, herhangi bir okul bitirmeyen kadın oranının yüksekliği yeni nesillerin sağlıklı yetişmesi ve sağlam aileler oluşturulabilmesi açısından ciddi riskler taşımaktadır. Bu nedenle ilde hayatboyu eğitim, aile eğitimi, anne baba eğitimi projeleri bir seferberlik şeklinde hayata geçirilmelidir.

- Her kademedeki okulların derslik ve öğretmen açığının giderilmesi gerekmektedir. Bingöl çalışmasında saha araştırmalarına katılanların sahip oldukları iş imkân ve ortamlarından memnun olmadıkları gerçeği göz önüne alınacak olursa, vatandaşların iş yaşantıları açısından iyileştirmelerin yapılması da hayati önem taşımaktadır.
- Göç etme nedenleri arasında belirtilen geçim sıkıntısı/işsizlik, eğitim olanaklarının olmayışı, can güvenliği sorunu, yerleşim alanlarının zorunlu olarak boşaltılması sorunlarının kalkması halinde il içi göçler azalacaktır. Geriye göçlerin sağlanması ise; özellikle yol, arazi ve dönecekleri evlerin yeniden düzenlenmesinde destek bulmalarıyla, can güvenliği sorununun kaldırılması ile mümkün olacaktır.
- Aile yapısının; kadının da söz hakkına sahip olduğu cinsiyet temelli ayrımcılıkların olmayacağı, çocukların da söz hakkına sahip olduğu demokratik bir aile yapısına dönüşmesi için ilgili kurumlarca aile destek merkezleri/birimleri kurulmalı; bu yolla anne-babalara, evlenecek gençlere insani, sosyal, pedagojik, psikolojik ailevi bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır.
- Bingöl’de ilgili birimlerce yapılan aile programlarının içlerinin doldurulması hususunda ilgili birimlerin takiplerinin sağlanması gerekmektedir. İlde yürütülen sosyal hizmetler, projeler ihtiyaçları karşılamaktan istenen etkileri sağlamaktan uzak kalmış; özellikle değişik kaynaklarla ortaya konan proje çalışmaları şekilcilikten öteye geçememiş bir algı oluşmuştur.
- Ailenin toplumun temeli olması gerçeğinden hareketle, aileyi, aile bireylerini güçlendirmeye yönelik olarak, özellikle belediye bünyesinde “Aile Danışma ve Psiko-Sosyal Destek Birimleri” oluşturulmalıdır. Ailelerin karşılaştıkları problemlerde bu merkezler bünyesinde bulundurulacak avukat, sosyolog, psikolog, hekim ve sosyal hizmet uzmanlarınca gerekli desteklerin yapılması, önleyici, iyileştirici hizmetlerin verilmesi gerekmektedir.
- Kentteki suç oranları diğer bölgelere oranla daha az olsa da, özellikle hırsızlık suçlarında güvenlik görevlilerinin faile ulaşma oranları 4’te 1 oranındadır. Cezanın failler üzerinde etkili olabilmesi ve caydırıcı nitelik taşıyabilmesi için ‘kesinlik’, ‘hızlılık’ ve ‘şiddetlilik’ ilkelerine uyulması gerekmektedir. Ancak bunlarında uygulanabilmesi için faillerin yakalanması gerekmektedir. Ceza almadığı her suç davranışı,

bireyi daha fazla suç işlemeye teşvik etmektedir. Bu nedenle, suç oranlarının en minimal düzeye indirilebilmesi için güvenlik güçlerinin başarı oranlarının artırılmasına, koruyucu hukuk projelerinin hayata geçirilmesine ihtiyaç vardır.

- Vatandaşların sivil toplum kuruluşlarına katılmaları teşvik edilerek gönüllü çalışmalar desteklenmeli, sosyal sorunların çözümünde yerelin enerjisi/gücü STK'lar yoluyla devlet kurumlarının yanına çekilmeli; vatandaşların gönüllü etkinlikler bağlamında sosyal hayata etkin katılımı teşvik edilmelidir.
- Bingöl'de yayın yapan yerel televizyon kanalı mevcut değildir. İlin kültürü, sanatı ve sosyal değerlerinin devamı açısından yerel televizyon kanallarının kurulması desteklenmeli, yazılı ve sözlü basının niteliğini artıracak tedbirler alınmalıdır.
- Kentte, farklı gerekçe ve biçimlerle gerçekleşen ve bir sosyal soruna dönüşen kaldırım işgallerine son verecek tedbirler geliştirilmelidir.
- Bingöl ilinde taziye geleneğine yönelik eleştiriler konusunda vatandaşlar bilinçlendirilmeli ve bu konuda dini kanaat önderlerinden destek alınmalıdır.
- Bingöl'e özgü etnografik ürünlerin korunması ve sonraki kuşaklara aktarılması için kent müzesi kurulmalıdır. Bingöl'de, kültürel faaliyetler kültürel kapasiteyi yansıtacak düzeyde değildir. Yerel kaynaklara öncelik veren sosyo-kültürel faaliyet ağırlıklı projeler hayata geçirilmeli; faaliyetlerin planlanıp uygulanmasında kamu kurum ve kuruluşları, üniversite, sivil toplum kuruluşları ve yerel medya iş birliği içinde olmalıdır.
- Yerel, ulusal ve uluslararası sosyal, eğitsel, kültürel konularda kongre, sempozyum, çalıştay, konferans, panel, fuar, ulusal ve uluslararası aktivite günler gibi etkinliklerin sayısı, çeşidi ve niteliği artırılmalıdır.
- Bingöl'ün kültürel yapısı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Bingöl'de sohbet kültürünün çok yaygın olduğu görülmektedir. Kültürel faaliyetlerde ve sosyal projelerde bu özellik göz önünde bulundurulmalı; tiyatro gösterileri, fotoğraf ve resim sergileri ve müzik dinletileri gibi kültürel faaliyetlerin çeşitliliğini artıracak etkinlikler teşvik edilmelidir.
- Üniversite öğrencilerinin ilin nüfusunun yaklaşık yüzde onunu oluşturması, Bingöl'de genç ve dinamik nüfusun fazla olması, bu kesime

yönelik sosyal ve sportif faaliyetlerinin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yöndeki tedbirlerin alınmaması veya geciktirilmesi, gelecek yıllarda bazı sorunların yaşanmasına neden olabilir, bu risk ilgililerce önemsenmelidir.

- Kentte sportif faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sürecinde farklı sosyal kimlik kategorilerine ait gençlerden (Türk, Kürt, Alevi, Sünni, Zaza) karma spor takımları kurulmalıdır. Farklı sosyal kimlik kategorilerine ait gençlerin aynı takımda yer alması onların birlikte eşit statüde, işbirliği yapmasına, ortak hedefler içerisinde birlikte hareket etmesine, kurumsal destek ve meşruiyetin sağlanmasına, eşzamanlı, birlikte etkinlik göstermesine yol açacaktır. Dolayısıyla farklı sosyal kimlik kategorilerinden (Türk, Kürt, Alevi, Sünni, Zaza) gelen öğrenciler arasında, doğrudan ve dolaylı temas ve çapraz etkileşim, arkadaşlık ve dostlukların gelişimi için fırsat sağlanmış olacaktır. Bu durum öğrenciler arası kaliteli doğrudan teması, etkileşimi ve işbirliğini geliştirecektir. Öğrenciler arası (Türk, Kürt, Alevi, Sünni, Zaza) arkadaşlıkları, dostlukları ve sevgi bağlarını geliştirecektir. Öğrencilerin birbirlerine kendilerini açmalarını ve dış grup üyesine ilişkin, affetme, güven ve empati duygularını ve yardım davranışlarını geliştirecektir. Dış grup üyesine ilişkin, önyargı, kaygı ve tehdit algısını düşürecek. Dış grup üyeleriyle, samimi arkadaşlık yapıldığını gören ve duyan, iç grup üyesi öğrencilerin de, dış grup üyeleri ile temas edebilme istek, beceri ve kapasitesine ilişkin olumlu yönelim ve motivasyon sağlanacaktır. Bu çalışma diğer bir ifade ile karma (Türk, Kürt, Alevi, Sünni, Zaza) spor takımı çalışması sadece üniversite öğrencileri arasında değil aynı zamanda ortaokul ve lise öğrencileri ile de gerçekleştirilmelidir. Sportif faaliyetlerde farklı sosyal kimlik kategorilerinden gelen öğrencilerin birlikte aynı takım içerisinde aynı hedef için, işbirliği içerisinde hareket ettiğini gören seyircilerin de dış grup üyelerine ilişkin algılarında ve değerlendirmelerinde farklılaşmalar olacaktır. Bu durum önyargıların azalmasına ve dış grup üyelerinin daha olumlu algılanmasına yol açacaktır.
- Bu çalışmalara ek olarak ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin farklı bölgelerde yaşayan gençler ile aralarında olumlu teması arttırmak için okullar arasında kardeş okul projeleri başlatılmalıdır. Özellikle izcilik kampları da kullanılarak farklı illerden ve bölgelerden gelen öğrencilerin en azından 1-2 hafta birlikte geçirmeleri ve sosyal ve

kültürel etkinlik yapmaları sağlanmalıdır. Bu kampların özellikle "7" bölgede olması sağlanarak öğrencilerin okul yaşamları boyunca kendi illerinin dışına çıkarak en azından 7 bölgeden bir ile gitmeleri ve farklı illerden gelen öğrenciler ile temas etmeleri ve etkileşime girmeleri sağlanmalıdır. Bu yer değiştirme faaliyeti öğrencilerin ders kitaplarında gördükleri mekânları görmelerini farklı kişiler ile bir araya gelmelerini sağlayacaktır. Bu durum geniş anlamda Türkiyelilik üst kimliğinin gelişmesine katkı verecektir. Bingöl'den İzmir'e İzmir'den Bingöl'e yolculuk ve kültürel temas kişilerin algılarının ve tutumlarının dönüşümüne katkı verecektir. Öğrenciler arasında birbirini tanıma, kültürel farklılıklarla yüzleşme, doğrudan temasın oluşmasına yol açacaktır. Ek olarak farklı illerden öğrencilerin arkadaş olmalarına ve belki de sosyal medya aracılığı ile sürmesine yol açacaktır. Bu durum farklı illerden ve farklı sosyal kimlik kategorisinden gelen öğrencilerin gruplar arası algılarını, tutumlarını ve arkadaşlıklarını olumlu yönde dönüştürecek, gruplar arası empatilerini ve güvenlerini arttıracaktır. Gruplar arası, önyargılarını, olumsuz kalıpyargılarını, ayrımcılık algılarını, kaygılarını, düşmanlık ve tehdit algılarını azaltacaktır. Bunlara ek olarak öğrencilerin dış grup üyelerine yönelik algılarını ve tutumlarını olumlu yönde dönüştürecek. Farklı dış grup üyelerine yönelik olumlu temas beklentisi ve isteği geliştirecektir. Dış grup üyelerinin bilinirliğini ve tanınırlığını arttıracaktır. Dış grup üyelerine yönelik, affetme, güven ve empati duyguları gelişecektir. Dış grup üyelerine yönelik yardım ve iyilik davranışlarını geliştirecektir. Gruplar arası benzerliklere ilişkin olumlu algıyı ve tutumu geliştirecektir.

- Bölge halkı daha önceki dönemlerde devletin güçlü ve kızgın yüzünü sık sık görmek zorunda kalmıştır. Bu durum bölge halkının devlete karşı korku hissetmesine ve halkın daha temkinli ve mesafeli yaklaşmasına neden olmuştur. Son on yılda devletin gülen ve kucaklayan tavırları bölge halkı tarafından fark edilmiş, ancak halk mesafeli duruşunu sergilemeye devam etme eğiliminde olmuştur. Bir ülkede vatandaşların kendi devletinden korkması, çeşitli örgüt ve yapılanmaların destek bulmasına zemin hazırlar. Bu çerçevede yetkililer bölge halkına devletin güler yüzünü, sosyal devlet olma yönünü daha fazla gösterecek politikalar oluşturmaya devam etmelidir.
- Bingöl şehri kamu hizmetleri konusunda, çevre illere oranla daha geri planda kalmıştır. Kent sakinleri, hizmetlerin yetersiz olduğu, ancak

Kalkınma Bakanının Bingöllü olması nedeniyle bölgeye hizmet için daha çok fon aktarıldığı algısına sahiptir. Vatandaşlarca, kente aktarılan kaynakların kentlilere hizmet olarak gerektiği şekilde yansımadağı; bu fonun Bingöl'deki bürokratlar ve ilgili yetkililer tarafından çarçur edildiğı, hakkaniyete uymayan bir şekilde kullanıldığı düşünölmektedir. Bu inanış/algı, kent sakinlerinde tepkiye neden olmaktadır. Bu nedenle yapılan hizmetler ve aktarılan fon konusunda tüm halkın bilgi edinebilmesini sağlayacak biçimde şeffaf bir hizmet yapısı/işleyişi oluşturulmalıdır.

- Çalışmaya katılan Bingöllülerin şikâyetlerini en çok dile getirdiğı konu, belediye hizmetleridir. Belediye personelinin yetersiz olduğı, belediye içinde bazı ailelerin kadrolaştığı, işlerin ahbap çavuş ilişkileri ile yürüdüğü, yapılan hizmetlerin eksikliği yönünde inanışlar vardır. İlde belediye hizmetlerinin daha etkili olması bağlamında projeler geliştirilmeli, çevre illerdeki -özellikle büyükşehir belediyelerinin- hizmet uygulama modellerinden yararlanma yoluna gidilmelidir. Belediye bünyesinde uzman proje ekibinin oluşturulması ve bu ekibin başka illerde, büyükşehir belediyelerinde eğitime tabi tutulması sağlanmalıdır.
- Bingöl'de teşvikler olduğı halde özel sektör, güvenlik kaygısı ve ürettiğı malı değerlendirememesi endişesi ile yatırım yapmaktan çekinmektedir. Kentte işgücünün önemli bir bölümü hizmet sektöründe yer almaktadır. Ancak kentin ekonomik olarak kalkınabilmesi için sanayi sektörünün gelişmesi esastır. Bu çerçevede sanayi kuruluşlarına yönelik teşviklerin artırılması, hatta bölgenin potansiyelleri göz önüne alınarak yap-işlet-devret modelinin tersinden işletilmesi yani devletin yatırımlar yaparak bir süre sonra bunu özel sektöre devredebilmesinin önü açılmalıdır.
- Bingöl'deki sağlık kuruluşlarının kapasitesi, sağlık personeli ve tıbbi cihaz donanımı artırılmalı, vatandaşların başka illere gitme isteğinin önüne geçilmelidir. Sağlık hizmeti vatandaşın ayağına götürülmesi gereken bir hizmettir. İlde yeni özel hastane açma isteğı olanlar desteklenmeli ve sağlık kuruluşları arasında rekabet sağlanmalıdır. Diğer alanlarda olduğı gibi sağlık yatırımları açısından bölge yatırımcılarının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Türkiye'de sağlık, emeklilik ve işsizlik olarak zorunlu olan sigorta sistemine, bakım sigortasının da eklenmesi gerekmektedir. Toplumun yaşlanması, engellilerin sayısının artması ve bunun yanında ailenin

çekirdek aile olarak küçülmesi, profesyonel bakım hizmetlerini zorunlu kılacaktır. Pahalı olan ve vatandaşların kendi imkânlarıyla gideremeyecekleri bakım ihtiyaçlarını sosyal güvenlik sistemi üzerinden alma hakları desteklenmeli, yeterli altyapılar sağlanmalıdır.

- Toplumların ortak sorunu olan uyuşturucu üretimi ve kullanımı ile mücadele edilmesi ve denetimlerin daha da sıklaştırılması gerekmektedir. Özellikle uyuşturucu ticareti yapanlar kurban olarak gençleri seçmektedir. Gençlerin bu tuzağa düşmemeleri için özel çaba sarf edilmeli; bu yönde stratejik eylem projeleri hayata geçirilmelidir. Maddeye kolay erişimin önüne geçilmeli, kolluk denetimleri artırılmalı, ama bunların yanında gençlerin bu çeşit ilgi ve eğilimlerinin nedenleri araştırılmalı, elde edilecek bilimsel veriler ışığında çok acil sosyal çözümler hayata geçirilmelidir.
- Kırsalda yaşayanların uyuşturucu üretimini sıradanlaştırması ve gelir kaynağı olarak görmesi engellenmelidir. Çünkü üretkenler veya çevreleri bir müddet sonra kullanmaya başlayacaktır. Uyuşturucuya erişim kaynaklarının daha sık denetlenmesi ve kaynağın kurutulması gerekmektedir.
- Bingöl'de 2 bin 54 lise öğrencisine uygulanan "gençlik durum anketi" sonuçlarına göre; Gençlerin %85'i kızgınlık ve öfke duyguları yaşamaktadır. Kızgınlık ve öfke duyguları yaşama sıklığı liseye devam eden öğrencilerin %65'inde "haftada/ayda birkaç keredir. Yine aynı anket sonuçlarına göre gençlerin %71'i diğer insanlardan nefret ettiğini beyan etmiştir. İntihar duygu/düşüncesi taşıyan gençlerin oranı ise, %32'dir. Bu oranlar çok ciddi risk faktörleri anlamı taşır. Şiddet, suç, öfke, karamsarlık uyuşturucuya yönelme eğilimi/alışkanlığı bulunan çocuk ve gençlerin öncelikle aileleri eğitilmeli, ailelerin çocuklarına sahip çıkması sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin şiddete, suça, intihara, madde kullanımına yönelme duygu, düşünce, eğilim ve alışkanlıklarını azaltmak/önlemek için kişisel, sosyal ve duygusal yeterlikleri geliştirilmelidir. Gençler arasında kaliteli etkileşimlerin, ilişkilerin, arkadaşlıkların ve dostlukların inşa edilebilmesi için, doğrudan temasın kaliteli kurulabilmesi için öğrencilerin sosyal ve duygusal yeterlikleri geliştirilmesi onları toplumla bütünleştirecektir. Bunun için gençlere okullarda eş zamanlı olarak psiko-eğitim verilmelidir. Psiko-eğitim konuları olarak şunlar sayılabilir:

iletişim becerileri, kendini tanıma ve ifade etme, öfke yönetimi, duyguları yönetme, empati, perspektif alma, algı yönetimi, özyeterlik, yardım davranışları, anlaşmazlık yönetimi ve yüz yüze yapıcı müzakere, akran arabuluculuk/barışyapıcılık vb. Aynı zamanda okullarda öğrencilerin anlaşmazlık yönetim becerileri geliştirilmelidir. Gençlerin, okul, aile ya da diğer sosyal ortamlarda birbirleriyle karşı karşıya geldiklerinde ya da kişiler arası anlaşmazlıklar yaşadıklarında, ortak anlaşmazlıklarını yapıcı, barışçıl ve onarıcı yönetebilmeleri için, okullarda öğrencilerin, anlaşmazlık yönetimi, yüz yüze yapıcı müzakere ve akran-arabuluculuk/barışyapıcılık becerileri geliştirilmelidir.

- Vatandaş-devlet yabancılaşması yönündeki propaganda ve telkinlerle etkin bir şekilde mücadele edilmeli, ihtilaflar yaşandığında vatandaşların çözümünü kendi aşireti gibi geleneksel yapılar ekseninde arama alışkanlığının önüne geçilmeli; adalete talep mutlaka artırılmalıdır.
- Son zamanlar intihar ve intihara teşebbüs vakalarının arttığı gerçeği göz önünde bulundurularak, koruyucu rehberlik, önleyici hukuk projeleri hayata geçirilmelidir. Doyumsuzluk ve çaresizlikten dolayı bu yolu seçmeyi tercih eden gençlere yönelik rehberlik ve manevi destek hizmetleri çoğaltılmalıdır.
- İntihar olaylarının artmasında; inanç zayıflığının, hayatın anlamı/amacı yönünden düşülen boşluğun ve kitle iletişim araçlarının kötü etkisi olduğu düşünülmektedir. Gençlere intihar etme yol ve yöntemlerini öğreten internet siteleri ve TV programları kontrol altına alınmalı, yeni nesillere hayata, geleceğe dair idealler ve anlamlar aşılacak sosyal projeler geliştirilmelidir.
- Önemli bir hizmet olan ve toplumda büyük anlam taşıdığı ifade edilen sosyal yardım uygulamalarına devam edilmelidir. Ancak yardımlar yapılırken insanların tembelliğe itilmemesine, hak etmeyenlerin ayıklanmasına, evlilik müessesesine katkı verici olmasına, üretimi durdurulmasına, yardımların bir lütuf yöntemiyle yapılmamasına, adam kayırmacılığının önlenmesine dikkat edilmelidir. Yardımlar yapılırken vatandaşların onuru ile oynanmamalı, daha modern metotlar geliştirilmelidir.
- Bingöl'de ötekileşme riski taşıyan tüm grupların, toplumsal bütünleşmesini güçlendirecek sosyal içerme politikaları/projeleri geliştirilmelidir. Çalışmaya katılanlar, genellikle bölgelerinin/illerinin

devlet tarafından ihmal edildiğini düşünmektedirler. Vatandaşların bu yöndeki algı beyanları dikkate alınarak yapılan hizmetler ve uygulamalar; dahası yapılamayanlar vatandaşa daha aktif anlatılmalı ve bu imaj değiştirilmelidir.

- Bingöl saha araştırması kapsamında, gerek uygulanan anketlere verilen cevaplardan, gerekse odak grup çalışmaları ve bireysel görüşmelerden vatandaşların kimlik tanımlamalarında ciddi kafa karışıklığı yaşadıkları anlaşılmıştır. Bu bağlamda, özellikle etnik kimliğini Kürt olarak tanımlayanların, ildeki Zazalara bu kimliği (Kürtlüğü) dayatma eğilimini son yıllarda gittikçe arttırdıkları (özellikle bireysel görüşmelere katılanlar tarafından) sıkça dile getirilmiştir. Bu durum, ileriki dönemlerde -özellikle de Zazalık ile Kürtlük/Kurmançlık arasında- sosyal patlamalar/çatışmalar yaşanması riskini düşündürmektedir. Konu ile ilgili, başta yöneticiler olmak üzere bu konuya ilgi duyan yetkin kimselerin soruna ciddiyetle yaklaşarak gelecekte yaşanabilecek bu çeşit tehdit ve tehlikelerin önlenmesi için bir an önce harekete geçmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, ilgili tehdit ve tehlikenin boyutlarını tespit etmeye ve stratejik çözüm önerileri geliştirmeye yönelik kapsamlı bilimsel çalışmalar yapılması; bu çalışmaların sunduğu sonuçlardan yola çıkarak alınabilecek siyasi, idari, adli, sosyal, kültürel ve güvenlik tedbirlerini acilen devreye sokulması gerekmektedir.
- Kimliğin her çeşit sosyal ortamlarda daha rahat ifade edenlerin oranının artırılması için girişilen demokratik açılımların devam ettirilmesi, ancak bu durumun yeni farklı çatışma fayları doğurabileceği göz önünde tutularak temkinli adımların atılması, dahası sosyal hayatta demokrasi, barış kültürünü güçlendirecek etkinliği ve sürekliliği olan zihinsel dönüşüm projelerinin acilen hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Bingöl'de gelecekte çatışma riski taşıyabilecek olgulardan birisinin de "dinsel (mezhepsel) kimlikler" olabileceği tespit edilmiştir. Nitekim özellikle odak grup görüşmelerinde katılımcılara yöneltilen sorulara özellikle de Adaklı, Kiğı, Yedisi ve Yayladere gibi Bingöl'ün kuzeyindeki ilçelerin, ilin merkezi ve diğer ilçelerden sosyokültürel açıdan farklılaşmasının nedenleriyle ilgili soruya verilen cevaplardan, geçmişte ildeki en önemli ayrışma unsurunun mezhepsel (Sünnî-Alevî) olduğu anlaşılmıştır. Bu durum ayrı bir sosyal risk özelliği taşımaktadır. Bu konuda yapılacak bilimsel araştırma ve projelerle mevcut durumun tespit edilmesi, politikacıların ise söz konusu çalışmaların verilerinden

hareketle gerekli sosyal politikaları acilen devreye sokmaları gerekmektedir. Bu bağlamda; daha önce devlet tarafından yürütülen Alevî çalıştaylarına devam edilmesi, Diyanet İşleri Başkanlığının ise, sürekli bilgi akışıyla halkı aydınlatmaları elzem görülmektedir. Ancak bu konuda üzerinde durulacak en önemli husus, özellikle Alevi çalıştayları, konu ile ilgili yetkin akademisyenler ekseninde yeniden kurgulanmalı, elde edilecek sonuçlar üzerinden geliştirilecek sosyal politikalar acilen hayata geçirilmelidir.

- Bu çalışmalara ek olarak farklı sosyal kimlik kategorilerinden (Alevi, Sünni, Türk, Kürt, Zaza, Arap vd.) gelen kişiler arasındaki önyargıların ve ayrımcılık algılarının azaltılması için Türkiye de Alevi ve Sünni kökenli kişilerce kutsal sayılan mekânları (örneğin Nevşehir, Hacibektaş, Konya, Mevlana) kapsayan inanç turizmi sağlanmalıdır. Alevi ve Sünni kökenli kişiler bu süreçte aynı mekânları birlikte gezecekleri için öncelikle birbirleri arasında olumlu temas ve etkileşim doğacaktır. Yolculuk sürecinde kurulan etkileşim ve iletişim birbirlerini tanımalarına yol açacaktır. Bu durum kişilerin gruplar arası algılarını, tutumlarını ve arkadaşlıklarını olumlu yönde dönüştürecektir, gruplar arası empatilerini, affetme duygularını ve güvenlerini arttıracaktır. Gruplar arası, önyargılarını, olumsuz kalıp yargılarını, ayrımcılık algılarını, kaygılarını, düşmanlık ve tehdit algılarını azaltacaktır. İnanç turizmi faaliyeti yetişkinler arasında olduğu kadar ortaokul ve lise öğrencileri ile de gerçekleştirilmelidir. İslam'ın farklı mezheplerine kendini ait hissetmenin bir ayrımcılık değil bir zenginlik olduğu olgusunu geliştirmenin ve bu farklılığın gelecekte şiddete dönüşmesinin engellenmesi için, öğrencilerin karma olarak (Alevi Sünni) her iki mezhepçe de kutsal olarak görülen mekanları birlikte gezilmesi, o mekanlar ve tarihi hakkında birlikte gezi sürecinde eğitim alınması ve olabildiğince aynı odalarda karma olarak kalınması sağlanmalıdır. Bu durum Alevi ve Sünni kökenli öğrencilerin hem birbirlerini tanmasına hem de farklılıklarına rağmen birlikte dost ve arkadaş (seçilmiş kardeş) olmalarına yol açacaktır.
- Devlete aidiyetin güçlendirilmesi ve dışlanmanın önüne geçilebilmesi için devlet-vatandaş işbirliğini güçlendirecek mekanizmaların genişletilmesi gerekir. Bu bağlamda, özellikle ile atanacak yönetici ve kamu personelinin ilin sosyal, kültürel yapısı ve şehrin sosyal dinamikleri gibi hususlarda uzun eğitim süreçlerinden geçirildikten sonra atamasının

yapılması alınabilecek en etkili önlem olarak görülmektedir. Bu bağlamda Bingöl üniversitesinde, "Yerel Stratejiler Araştırma Uygulama Merkezi" kurulabilir.

- Bingöl'ün kuzey ilçeleri olan Adaklı, Yayladere, Kiğı ve Yedisu ilçeleri, Bingöl il merkezine uzaktır. Bu coğrafi durum sosyal ve kültürel açıdan (etnik, inançsal/mezhepsel vb.) bazı olumsuzluklara neden teşkil etmiştir. Söz konusu farklılıkların giderilmesine yardımcı olacak adımların devreye sokulmasına acil olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan bir kısmının gerçekleştirilmesi diğerlerine göre daha kolaydır. Örneğin, Bingöl merkezi ile diğer ilçelere olan uzaklık sorunu ulaşım imkânlarının iyileştirilmesiyle önemli ölçüde giderilebilir ve bu diğerlerine göre daha kolay bir önlemdir. İnançsal açıdan farklılıkların giderilmesi çok ciddi çalışmaları gerektirmekte ve oldukça zaman alıcı gibi durmaktadır. Gruplar arasında doğan özellikle psikolojik bariyerlerin aşılması ise ancak etkili ve sürekli sosyal projelerle, stratejik eylem planlarıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda Devletin son dönemlerde gerçekleştirdiği açılım girişimlerinin, konunun tüm bileşenlerinin (Üniversiteler, STK'lar, Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Görevlileri, Dedeler vb.) katılımıyla güçlendirilmesi zenginleştirilmesi gerekmektedir.
- Terörün Türkiye'nin en önemli sorunu olarak görülmesi, hiç şüphesiz ülkenin barışı, gelişimi, esenliği açısından bir handikaptır; ciddi sosyal riskler taşımaktadır. Bu risklerin önüne geçebilmek için, terör tehdidi karşısında etkin güvenlik tedbirlerinin yanı sıra, siyasi, sosyal ve kültürel alandaki reformların bir an önce hayata geçirilmesi, özellikle ailelere, gençlere yönelik etkin sosyal projelerin hayata geçirilmesi zorunludur.
- Güvenlik insanlık için çok temel bir ihtiyaç olduğundan bölgede, ilde şiddet/çatışma riskini ortadan kaldırmaya yönelik her şey yapılmalıdır. Ancak bölgeye/ile sadece ekonomik yatırımlar yapılarak, iktisadi projeler sunularak sosyal sorunların aşılamayacağı önemli bir gerçekliktir. Bölge insanında pozitif zihinsel dönüşüm sağlayacak sosyal projelere de, en azından iktisadi projelere harcanması öngörülen kadar kaynak ayrılmalıdır.
- Her insan, biricik, özgün ve özgür olarak yaratılmıştır. Bu bakımdan "birey"i bir "özne" olarak görmek, bunu ona hissettirmek sosyal devletin/toplumun asli görevidir. İslam dini de, "İman ve sorumluluk" bakımından 'birey'i esas almıştır. Şiddetin/çatışmanın/terörün küresel

bir boyut kazanması, bütün insanlığın geleceğini tehdit etmesi, daha çok insanlığın içine sürüklendiği “varoluşsal boşluk” ve anlam krizi ile ilgilidir. Bu bağlamda dinin, insanları kaynaştırıcı, toplumun refahını arttırıcı, adaleti güçlendirici yönünün tüm vatandaşlara iyi öğretilmesi, bu yönde kurumsal kültür politikaları geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

- Bugün, ülkemizin toplumsal birliği ve ulusal bütünlüğü, demokrasimizin başarısı, daha da önemlisi, ülkenin ve bölgenin ekonomik kalkınması için siyasi partilerin dışında tüm sivil toplum örgütlerinin, meslek odalarının, medyanın, akademinin ve diğer unsurların işin içine girmesi sorunun çözümü için etki grupları oluşturması gerekmektedir.
- Yaşanan çatışmalar, akan kandan ötürü bölgenin nefes olması giderek zorlaşmaktadır. Türkiye'nin hiçbir alanda söz sahibi olmayan illeri, çatışmaların yaşandığı bu bölgede yer almaktadır. Örneğin Bingöl, Muş ve Tunceli bölgede sorunu en derinden yaşayan iller olarak dikkat çekerken aynı zamanda işsizliğin ve yoksulluğun da zirvede olduğu iller olarak öne çıkmaktadır. Bu iller, iş alanlarının az olması, güvensizlikten ötürü yatırım yapılmaması, önümüzdeki dönemlerde de pek çok soruna gebe dir. Yani bilinmelidir ki, bölgede alarm verici boyutlarda bir toplumsal sorun haline gelen “uyuşturucu madde kullanımı sorunu” da yaşanan çatışmalı ortam etkisiyle ağır risk boyutlarına ulaşmıştır.
- Bölgede/ilde yaşanan terör sorunun çözümünde güvenlik tedbirleri yanında demokratik kanalların geliştirilmesi, sivil toplumun arabulucu rolünden yararlanılması ve en önemlisi, siyaset sosyolojisi açısından bütün sosyal aktörlerin/ tarafların sorunun çözümünde gerçekten sahici bir istence ve dile sahip olması da bir o kadar önemlidir. Yıllarca denenmiş ancak çözüm getirmenin ötesinde sorunun derinleşmesini kalıcılaşmasını pekiştirmiş irrasyonel politikaların terk edilmesinin gereğini bunca yıllık zaman bize bir kez daha göstermiştir. Bu nedenle sosyolojik gerçeklerden hareketle bölgede topyekûn bir barış seferberliği başlatılmalıdır.
- Saha çalışmalarında Bingöl'de çözüm süreci/barış sürecine yönelik toplumsal desteğin yüksek olduğu görülmüştür. Halk, esasında “çözüm sürecinin” bölge ve ülke için ne kadar önemli olduğunun bilincindedir. Hiçbir ön koşul olmaksızın barışın gelmesi bölge halkının hükümetten en büyük beklentisidir.

- Çalışmamızda “barış süreci” kadar ülkemizin bir başka önemli sorunu olan “Alevilik” ve “Alevi Açılımı”na ilişkin algının ölçülmesine de çalışılmıştır. Ortaya çıkan görüşler bir bütün olarak değerlendirildiğinde; Bingöl’de tüm toplum kesimleri “Alevi Açılımı” adı altında yapılan girişimlere, çalıştaylara güçlü destek vermektedir. Vatandaşlar bu tür girişimlerin, çalışmaların bir sonuç doğurmasını ve uygulanmasını beklemektedir.
- Alevi vatandaşlarımız, hükümetten, laik devletin tüm inanç gruplarına eşit mesafede durması ve de inanç-ibadet özgürlüklerini güvence altına alınması yönünde beklenti içindedir. Açılıma yönelik çalıştay vb. etkinlik kararlarının sosyal politikalara dönüşmesi hususunda bölge insanı karamsar bir tavır içindedir. Gerek ulusal mevzuatta yapılacak düzenlemeler (cem evlerinin statüsü, zorunlu din dersleri, vb.) gerekse de AB, AHİM vb. uluslararası bağlayıcı kurumların ilke kararlarının uygulanması bu sorunun çözüm yoluna girmesinde ve vatandaş algısının olumlu bir seyre dönüşmesinde önemli aşamayı oluşturabilir.
- İlde girişimciliğin önünü açacak önemli bir faktör de özellikle devletin yaptığı yatırımlar ile yatırımcıya sağladığı teşvik ve kredilerdeki artış olacaktır. Nitekim özellikle son yıllarda devletin Bingöl’e yaptığı yatırımlar ile ildeki girişimcilere sağladığı teşvik ve krediler, ilde girişimcilik kültürünün yavaş da olsa gelişmesine neden olmuştur. Bu bağlamda devletin katkılarının artarak devam etmesi, ancak sağlanan tüm bu kredi ve teşviklerin yerine ulaşıp ulaşmadığının, ulaştıysa bunların amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığının denetim mekanizmaları yoluyla sürekli takip edilmesi gerekmektedir. Denetimler sonunda yerinde veya amaçları doğrultusunda kullanılmadığı tespit edilen teşvik ve kredilerin bundan faydalananlardan yasal faizi ile birlikte geri ödemesi yaptırılmalıdır.
- Girişimcilik kültürünün yaygınlaşması hususunda yapılacak önemli faaliyetlerden birisi de, gerek ilgili bakanlık ve gerekse ildeki ilgili paydaşlar (İŞKUR, KOSGEB, Ticaret ve Sanayi İl Müdürlüğü vb.) tarafından etkin bilimsel projeler yoluyla ildeki vatandaşların girişimcilik hususunda istek, cesaret ve girişimlerinin artırılmasının sağlanmasıdır. Bu bağlamda gelişmiş ülkelerde giderek yaygınlaşan, “Girişimci, Barışyapıcı, Lider Gençlik Projesi” tüm ortaokul ve liselerde hayata geçirilebilir.

- Elverişli iklim ve toprak yapısı, mera ve otlakların fazlalığı Bingöl'ü tarım ve hayvancılık sektörleri açısından cazip hale getirmektedir. Bu bağlamda ilde tarım ve hayvancılığın önündeki engellerin kaldırılması, bu alanlarda yatırım yapacak girişimcilere teşvik ve kredi temininin sağlanması, modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması, sulanan tarım arazisi varlığının arttırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, ürün çeşitliliğinin sağlanması, organik tarım bölgeleri oluşturularak organik tarımın özendirilmesi ile birim alandan daha fazla ürün alınmasına imkân veren seracılık yatırımlarına ağırlık verilmesi de uygulamaya sokulabilecek tedbirler arasında görülebilir. Ayrıca tarımsal, hayvansal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması ile bu ürünlerin işlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayacak endüstriyel altyapının kurulması ve nihayet ürünlerin pazarlanmasına destek verilmesi önem arz etmektedir.
- İlde yatırım fırsatı sunacak sektörlerden birisi de madencilik sektörüdür. Nitekim başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları olan demir, kurşun-çinko ve fosfat gibi ilin sahip olduğu başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları bu sektörü yatırım yapılabilecek sektörler arasına sokmaktadır. Bu sektörden etkin biçimde yararlanılabilmesi yönünde stratejilere, uygulamalara ihtiyaç vardır.
- Bingöl'de yatırım imkânı sağlayacak diğer önemli sektörlerde turizm ve Jeotermal enerji sektörleridir. Jeotermal enerji maliyetinin gerek elektrik üretimi, gerekse ısıtmacılıkta alternatif kaynaklara göre oldukça düşük olması nedeniyle jeotermal kaynaklar buldukları yörelerde öncelikli enerji kaynağı olarak dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda ilde turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin arttırılması, bu sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün sağlanması ile turizm değerlerinin tanıtılması, pazarlanması ilin, bölgenin ve ülkenin ekonomisine önemli girdiler sağlayacak ve istihdamı arttıracaktır.
- Alternatif enerji projeleri artan talep karşısında ülkemizin her yanında giderek daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Ancak bu konuda dikkat edilecek en önemli husus, yeni enerji üretim alanlarının, özellikle HES'lerin bu alanla ilgili paydaş uzman bilim insanlarının önerilerini de dikkate alarak kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulmasıdır. Bu durum, HES'lere karşı olumsuz tepkilerin önlenmesini sağlayacaktır.

- Bingöl Üniversitesi'nin, şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesine katkısının artırılması gerekir. Bu bağlamda araştırmacı personel ve araştırma altyapılarının güçlendirilmesi, nitelikli akademik personelin üniversiteye kazandırılması, üretilen akademik bilginin şehrin ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan gelişmesi açılarından uygulamaya konması, uygulamalı derslere ağırlık verilmesi, özellikle de üniversite yönetimi ve akademisyenlerin şehirle irtibatlarının güçlendirilmesi gereklidir. Ayrıca ildeki tarım ve hayvancılık sektörünün potansiyeli göz önüne alınarak Bingöl Üniversitesi'nde ziraat ve veterinerlik fakültelerinin araştırma ve uygulama altyapılarının ve laboratuvarlarının geliştirilmesi gerekli görülmektedir.
- Geçmişte yaşanmış olan sosyal travmalar, benzer acılarla karşılaşıldığında sanki yeni olmuşlar gibi bireyleri, acı, öfke, hiddet, şiddet, intikam duygu ve davranış eğilimleri içine sokabilmektedir. O nedenle, bölgede/ilde etnik, dini, ideolojik söylemler yerine çocuk hakları, kadın hakları, insan hakları, mağdur hakları, demokrasi kültürü söylemleri öne çıkartılmalı; bunu sağlayacak proje uygulamaları ve yeni sosyal politikalar geliştirilerek uygulamaya konmalıdır. Şiddet ve travma konusu özellikle, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı "Stratejik Eylem Plan ve Programlarına" alınmalıdır.
- Bu sosyal analiz çalışması gibi, her temel konu ve her ana sosyal sorunla ilgili olarak il/bölgeye yönelik onlarca bilimsel araştırma yapılmalı; elde edilecek bilimsel veriler ışığında ilin "Beş Yıllık Stratejik Eylem ve Kalkınma Planları" hazırlanmalı uygulanmalıdır. Yönetimde, kamu hizmetlerinde, sosyal politikaların ve projelerin uygulanmasında devlette devamlılık ilkesi gereği Bingöl gibi sosyal riskler taşıyan illerde daha sistematik olarak hayata geçirilmeli, sosyal devletin varlığı ve "devlet adaleti" bu yöre insanlarına daha yakından hissettirilmelidir.

Son söz olarak :

- Ülkemizde son bir asırda yaşanan sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi krizler ciddi yıkımlara yol açmıştır. Bu yıkımların bütün toplumda ve Bingöl halkında yarattığı travmaları ve bunların yeni nesilleri etkileme olasılığını ortaya koyacak kapsamlı ve etkin bilimsel araştırmalar yapılmalı;
- Demokrasi kültürünün yaygınlaşması, vatandaş devlet yakınlığının güçlü tutulması açısından, Bingöl ilindeki kurumların/kuruluşların hizmet kalitesi ve vatandaş memnuniyeti bakımından izlenebilmelerini sağlayacak bir sistem kurulmalıdır. Böyle bir sistemin temeli Valilik alanında “Kamusal Hizmetleri İzleme Merkezi” oluşturularak atılabilir. Yönetimi, ilin akıl insanları, STK ve Üniversite temsilcilerinden oluşabilecek bu Merkez sayesinde vatandaşların kendilerine, ildeki kurumlara ve devlete güvenleri artacaktır. Bu bağlamda İlgili Bakanlıklar bünyesinde de bütün illerin ve “Bingöl İli Kamusal Hizmetleri İzleme Masası” oluşturulmalı, ildeki vatandaş istek, talip ve şikayetleri haftalık olarak bakanlıklara iletilmeli;
- Değişik Bakanlıklar ve kurumlarca verilen projelerin dağıtım ve yürütülmesi, iller için/Bingöl için, belli bir sistematik üzerinden işlemeli, Bakanlıklar ülke ve iller düzeyinde hangi konu ve temalar için hangi STK’ların etkin/yetkin olduğuna dair belirlemeyi önceden yaparak ilan etmelidirler. Gerçek sosyal ihtiyaçlara göre proje ilanları yapılmalı, merkezi standart projeler yerine yerelin ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Kalkınma Ajansları güçlendirilerek ile verilen bütün projelerin belirlenen esaslara göre yürütmesi yerelden izlenmeli/sağlanmalıdır.
- Yıllardan gelen sosyal travmaların etkileri, hızlı sosyokültürel değişimler, gençliğin içine düştüğü anomik durumlar ve anlam arayışları dikkate alınarak, “Önleyici Psikoloji/Rehberlik”, “Koruyucu Hukuk”, “Onarıcı Adalet” modelleri başta olmak üzere zihinsel güçlenmeyi ve pozitif dönüşümü/gelişimi sağlayacak sosyal projelere öncelik verilmeli;
- Bu saha çalışmasını yürüten HEGEM Vakfı bilim ekibiyle, ilgili bakanlık yetkilileri bir araya gelerek ortak çalıştaylar gerçekleştirmeli, saha çalışmaları yoluyla elde edilen stratejik bilgiler ve bilimsel öngörüler devletle paylaşılmalıdır.

KAYNAKLAR

- BİNGÖL EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ, (2016). *2016 Faaliyet Raporları*. Kurumsal Yazışma: Yayınlanmamış Rapor.
- BİNGÖL JANDARMA KOMUTANLIĞI, (2016). *2016 Faaliyet Raporları*. Kurumsal Yazışma: Yayınlanmamış Rapor.
- BİNGÖL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ, (2016). *2016 Faaliyet Raporu*. Kurumsal Yazışma: Yayınlanmamış Rapor.
- BİNGÖL SGK MÜDÜRLÜĞÜ, (2016). *Sosyal Güvenlik Kurumu 2016 Faaliyet Raporu*. Kurumsal Yazışma: Yayınlanmamış Rapor.
- BİNGÖL SOSYAL RİSK ARAŞTIRMASI, (2016) HEGEM Vakfı
- BİNTSO, (2016). *Bingöl Sanayi ve Ticaret Odası 2016 Faaliyet Raporu*. Kurumsal Yazışma: Yayınlanmamış Rapor.
- BİNTSO, (2016). *İhracat Yapan Firmalar*. 03 26, 2016 tarihinde Bingöl Sanayi ve Ticaret Odası: <https://bintso.org.tr/tr/ihracatci-firmalar> adresinden alındı
- ÇELİK, Fatih. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 27. Kayseri.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (1991). Türk Aile Yapısı. Ankara: DPT yayınları.
- EKİNCİ, N. (2011). *Pimi Çekilmiş Bomba*. İstanbul: Do Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen (1976). "Aile ve Aile Tipleri Üzerinde Bir İnceleme". Ankara: H.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt: 8, No: 1-2.
- HOFFER, Eric (1998) Kesin İnançlılar. İm Yayınları. İstanbul
- İÇDUYGU, vd., Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası/CIVICUS Uluslar arası Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) Türkiye Ülke Raporu II, TÜSEV Yayınları, Mart 2011, s. 18.

- İŞ-KUR. (2016). *Çalışma ve İş Kurumu Bingöl İl Müdürlüğü 2016 Faaliyet Raporu*. Kurumsal Yazışma: Yayınlanmamış Rapor.
- KKY. (2016). *01.07.2000 tarihli Köy Korucuları Yönetmeliği*. 04 01, 2016 tarihinde www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı
- YEĞEN, Mesut vd. Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü, s. 13; <http://www.yasamadair.org/Adminjkl/1.pdf>, erişim tarihi: 13.12.2012
- ÖNDER, M. S. (2015). *Devlet ve PKK İkileminde Korucular*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZER, İnan. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitabevi. Bursa.
- SAĞLAM, Serdar (2006). *Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırması Enstitüsü.
- SOLAK, Adem (2016). *Türkiye’nin Suç ve Risk Haritası*. HEGEM Yayınları. Ankara
- SOLAK, Adem (2016). *Türkiye’nin Çocuk Odaklı Sosyal Risk Haritası*. HEGEM Yayınları. Ankara
- SOLAK, Adem (Editör) (2016). *Tunceli Sosyal Analiz Çalışması*. HEGEM Y. Ankara
- SOLAK, Adem (2009). *Bilge Köyü Olayı*. HEGEM Yayınları. Ankara
- SOLAK, Adem (2009). *Şiddeti Anlamak*. HEGEM Yayınları. Ankara
- SOLAK, Adem (2016). *Şiddet Kültürü*. HEGEM Yayınları. Ankara
- TÜİK. (2015). *İllerde Yaşam Endeksi Göstergesi Değerleri*. 03 28, 2016 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu internet adresinden alındı
- TÜİK ve DERNEKLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI (DDB), 2008.
- TÜİK. (2016). *Adalet İstatistikleri*. 03 25, 2016 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <http://www.TÜİK.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> adresinden alındı
- TÜİK. (2016). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*. 03 25, 2016 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://biruni.TÜİK.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı
- TÜİK. (2016). *Eğitim İstatistikleri*. 03 25, 2016 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://biruni.TÜİK.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2016). *Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri*. 03 25, 2016 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <http://www.TÜİK.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> adresinden alındı

TÜİK. (2016). *İş Gücü Temel Göstergeleri*. 03 25, 2016 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <http://www.TÜİK.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> adresinden alındı

UNICEF. (1989). *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*. 03 25, 2016 tarihinde http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html adresinden alındı

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (VGM), 2009.

TUUBİM. (2013). 2013 Ulusal Raporu (2012 Verileri). 05 04, 2016 tarihinde Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi: www.sck.gov.tr/oecd/2013%20Türkiye%20Uyuşturucu%20Raporu.pdf

Sayı : 57446785-602.04.02-E.596
Konu : Sosyal Analiz Çalışması

08.12.2015

İLGİLİ MAKAMA

Fırat Kalkınma Ajansı'nın TRB1 Bölgesinde (Bingöl, Malatya, Elazığ ve Tunceli illeri) yürüttüğü sosyal analiz çalışmaları kapsamında, Hayatboyu Eğitim ve Şiddetle Mücadele Vakfı (HEGEM) tarafından ilgili kurumlara işbirliği içinde ilimizde saha çalışmaları yürütülecek olup, çalışma sonunda Bingöl İli Sosyal Analiz Raporu hazırlanacaktır.

Çalışmayla ilgili olarak gerekli kolaylığın sağlanarak çalışmaya katkı sağlanması hususunda bilgi ve gereğini arz/rica ederim.

Yavuz Selim KÖŞGER
Bingöl Valisi